

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

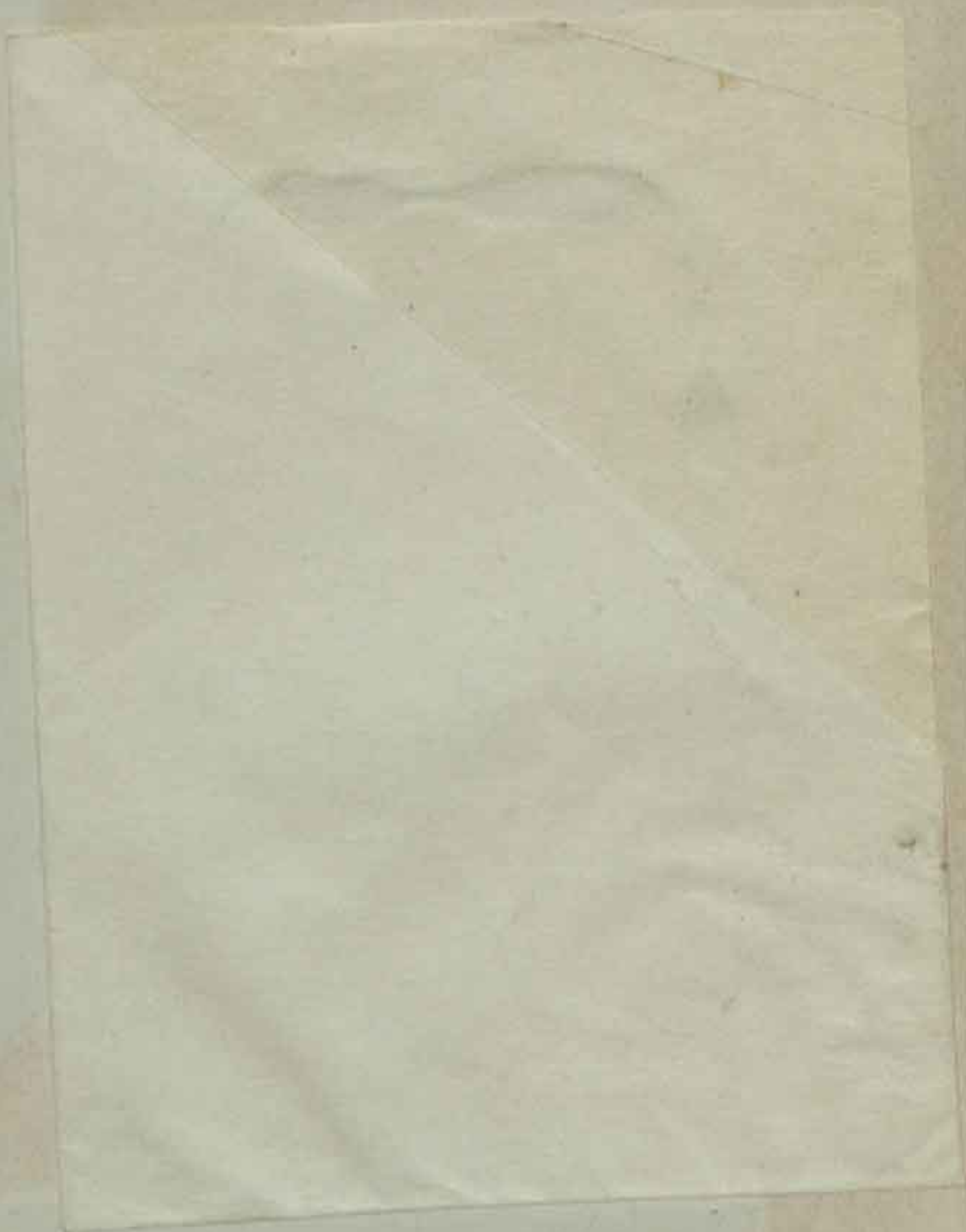
պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

625 1731

Am Mr. M... of ...

ԱՍՏՈՒԱԾԱՍԷՐ

ԱՅՍԻՆՔՆ

ՀՈԳԵՒՈՐ ԿԵՆԱՅ ՆԵՐԱԾՈՒԹԻՒՆ

ՇԻՆԵՑ

ՍՈՒՐԲ ՖՐԱՆՉԻՍԿՈՍ ՍԱԼԵԶԱՅԻՆ

ԹԱՐԳՄԱՆԵՑ

ՀԻՒՐՄԻՒԶԵԱՆ ԵԴՈՒԱՐԴ

ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԸ

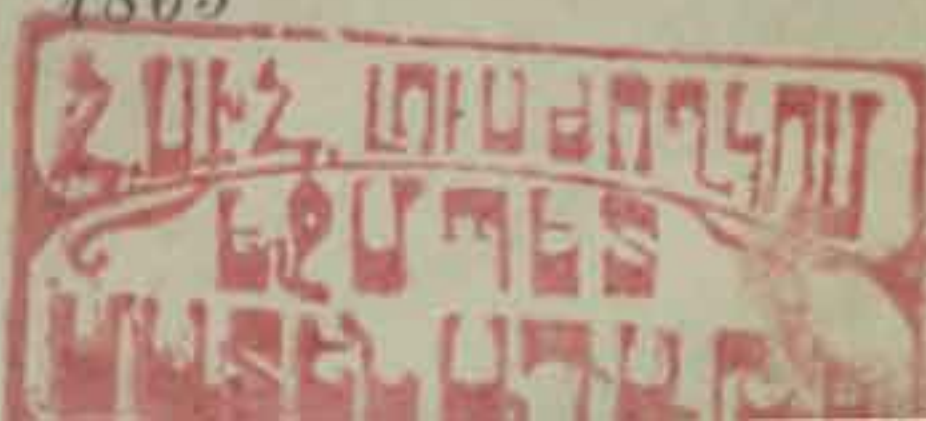
700

ՎԵՆԵՏԻԿ

ՍՈՒՐԲ ՂԱԶԱՐՈՒ ՏՊԱՐԱՆԸ

1863

ՅԻՇԱՏԱԿ

Պ . Մ Ի Ք Ա Յ Ե Լ Ի Ճ Ե Պ Է Ճ Ե Ա Ն

Յ Ա Ռ Ա Ջ Ա Բ Ա Ն Ո Ի Թ Ի Ի Ն Ը

Սուրբ Ֆրանչիսկոս, աս պատուական գրքիս հեղինակը, 1566ին Ճինեւրայի սահմանին մէջ Սալէզ գիւղաքաղաքը ծնաւ. անոր համար սալեզայի կրտսի: Ազնուական ցեղէ էր. ու իր ուսմունքը Փատուա քաղքին համալսարանը ընելով՝ եղաւ քաջ փաստաբան մը: Բայց ետքը եկեղեցական կարգ մտաւ, ու Ճինեւրայի եպիսկոպոսէն՝ որ իր հօրեղբայրն էր՝ քահանայ ձեռնադրուեցաւ: Անանկ անոյշ կերպ մը ունէր քարոզելու, որ եօթանասուն հազարի չափ հոգի հերեափկոսներէն դարձուց: Հօրեղբայրը ծերացած ըլլալով իրեն օգնական եպիսկոպոս ձեռնադրեց զինքը, ու անոր վախճանելէն ետքը եղաւ հօրեղբօրը յաջորդ: Աուսանաց կարգ մը դրաւ, Շանթալ գաղղիացի ատիկինն ալ որ ինքը դարձուցեր էր՝ անոնց վանամայր ըրաւ. Պօղոս Ե. սրբազան Պատն ալ աս կուսանաց կարգը հաստատեց, ու ինչուան հիմայ Նւրոպայի շատ քաղքերները կան: Թագաւորներուն առջին ալ մեծ պատիւ ունէր իր ընտանի սրբութեամբը. ինքը պատկեց հենրիկոս Գ. Գաղղիոյ Թագաւորը՝ Փիէմոնթի դքսուհւոյն հետ. ու անգամ մը Գաղղիա հրաւիրուելով նոյն դքսուհիէն, Նիոն քաղաքը հասաւ չիհասաւ՝ վախճանեցաւ յանկարծամահ 56 տարեկան:

Շատ հոգեւոր գրքեր ունի շինած, բայց անոնց մէջը ամենէն երևելին աս պզտի գիրքն է, որ եւրոպական

ամեն լեզուներ թարգմանած, ու անթիւ տաղադրու-
 թիւներ եղած է: Հայերէն ալ գրաբառ թարգմանու-
 թիւն մը ունինք տալած, բայց խիստ խորթ ու անխա-
 նալի ըլլալուն համար՝ աս նոր ու աշխարհաբառ թարգ-
 մանութիւնը ըրինք, որպէս զի ամենքը կարենան կար-
 դալ, ու գիրքը իր վախճանին հասնի: Եւ աս ընելու
 յորդոր մ'եղաւ մեզի բարեպաշտ ազգասէր մը՝ այն է
 Աստուածասէր Մեքայէլ աղան Ճեպէճեան, որ ուղե-
 լով իր ազգին օգուտը վախճանելու ժամանակ գումա-
 ընի մը թողուց, որուն եկամտովը՝ ատեն ատեն հոգեւոր
 և ուսումնական գրքոյկներ տպուին: Եւ աս իր բարի
 դիտաւորութեան սկիզբն տալու համար՝ յարմարա-
 գոյն աս գրքոյկը համարեցանք, որովհետեւ առանց կրօ-
 նից և բարեպաշտութեան ճշմարիտ օգուտ և զար-
 դացումն չկրնար ըլլալ՝ ինչպէս սուրբ գիրքն ալ կը սոր-
 վեցնէ ըսելով « Սկիզբն զգօնութեան երկիւզ տեառն:

Եւ աս գրքիս բուն վախճանն է հասկըցընել՝ որ
 ամեն վիճակի մէջ մարդս հոգեւոր կրնայ ըլլալ, հարկ
 չիկայ որ ճոճաւոր կամ կրօնաւոր կամ եկեղեցական
 ըլլայ մէկը՝ հոգեւոր կեանք անցընելու համար, աշխար-
 հական մ'ալ կրնայ աշխարհքի մէջ սուրբ ըլլալ: Եւ
 որովհետեւ ասկէց առաջ հոգեւոր հովիւը տակցինք,
 որն որ բարի քրիստոնեայ ըլլալը կը սորվեցընէ, ա-
 նոր ետեէն շատ կը յարմարի աս գիրքս որ քրիստո-
 նեական կատարելութիւն սորվեցընելու համար գը-
 րուած է, անիկայ քրիստոնէին սարսափերը առջին կը
 դնէ, ասիկայ սրբութեան ճամբուն մէջ կառաջնորդէ:
 Որչափ ալ սրբոց վարքէն յայտնի է որ ամեն վիճակի
 մէջ մարդս սուրբ կրնայ ըլլալ, աս գիրքս հոգեւոր
 կեանք սորվեցընելու ատենը կապացուցանէ նոյն ճշմար-
 տութիւնը: Հաւատացելոց սրտին մէջ Աստուծոյ սի-
 րոյն մէկ կայծն ալ ասով աւելցընելու որ ըլլանք, սա-
 տարիչն ալ, մենք ալ վարձքերնիս լիուրի առած կըլլանք:

Հ Ե Ղ Ի Ն Ա Կ Ի Ն

Յ Ա Ռ Ա Ջ Ա Բ Ա Ն Ո Ի Թ Ի Ի Ն Ը

Սիրելի ընկերացող, կը խնդրեմ որ քեզի ոչ ինձի
շնորհք մը ընելու համար՝ սա յառաջաբանու-
րիւնը կարդաս :

Պշտեալ շատ վարպետ էր ծաղիկի կապոցներ շինե-
լու, ու ամեն անգամ անանկ կը փոփոխէր ծաղկերնէրը
մէկտեղ կապելուն կերպը՝ որ Պաւսիաս քաջ նկա-
րիչը ջանալով իր նկարած ծաղիկի փունջերովը անոր
հասնիլ, յաղթուեցաւ. վասն զի չիկրցաւ անոր պէս
զանազանութիւն տալ իր նկարածներուն : Ասանկ ալ
հոգին սուրբ անանկ կերպ կերպ կը փոփոխէ հոգևոր
կենաց խրատները իր ծառայիցը բերնովն ու գրչովը,
որ թէ և միշտ նոյն վարդապետութիւնն է ըրածնին՝
բայց զուրցելուն կերպը շատ տարբեր է իրարմէ :

Ես ոչ կրնամ, ոչ կ'ուզեմ, և ոչ ալ միտքս դրեր
եմ, որ սա գրքիս մէջ առջիններուն ըսածէն ուրիշ
բան մը հոգևոր կենաց վրայ ըսեմ. նոյն ծաղկերնէն են
որ քեզի կ'ընծայեմ, սիրելի ընթերցող. բայց անոնցմէ
չինամ փունջս քիչ մը տարբեր է, ծաղկերնէրը ուրիշ
կերպով մէկտեղ դրած ըլլալու համար :

Հոգևոր կենաց վրայ խօսողները գրեթէ միշտ աշ-
խարհէ քաշուած անձինքներու կը խօսին, կամ գոնէ
անանկ հոգևոր կեանք մը կը սորվեցընեն՝ որ աշխարհէ
քաշուիլ կու տայ իրենց : Իմ միտքս սա չէ. հասա
անոնց խօսել, որոնք որ աշխարհի մէջ, գործքերու մէջ,
արքունեաց մէջ՝ պիտոր ապրին, ու իրենց վիճակը կը
բերէ որ դրսուանց ուրիշներուն պէս կեանք մը անցը-
նեն. վասն զի ասոնք անկարելի սեպելով շատ անգամ
հոգևոր կեանք անցընելը, եւ ոչ մտքերնէն կանցնի

հոգևորութեան ձեռք զարնել: Իսկ ես ջանամ պիտոր իրենց հասկըցընելու որ ինչպէս մարդարիտ բերող սատափը ծովուն մէջ ապրելով՝ ամենևին ծովուն ջրէն կաթիլ մըն ալ ներս չընդունիր, ինչպէս Քելիստոնեան կղզիներուն մէջ անուշ ջրի աղբիւրներ կան՝ որ ամենևին ծովէն աղիութիւն չեն ընդունիր, ու ինչպէս կենդանիներ կան՝ որ բոցի մէջ առանց այրելու կը թռչին, ասանկ ալ Աստուծոյ շնորհքին մէջ հաստատուած հոգի մը կրնայ աշխրբի մէջ ապրիլ՝ առանց աշխարհային բաղձանքներու, կրնայ անուշ ջերմեռանդութիւն մը ունենալ աշխրբի լեզի լեզի ալիքներուն մէջ, ու աշխարհային ցանկութեանց բոցերուն մէջ թռչիլ՝ առանց հոգևոր կենաց թեւերը այրելու: Իրաւ՝ դժար է ըսածս, անոր համար կը բաղձայի որ հոգևոր գրքեր գրողները աս բանիս վրայ աւելի ջանք ընէին, ինչպէս որ ես իմ աղարութեամբս աս գրուածքիս մէջ ջանացեր եմ օգնելու անոնց՝ որոնք որ արիութեամբ սիրտ կ'ընեն հոգևորութեան ետեւ ըլլալ:

Աչ միայն ունէի եւ ոչ յօժարութիւն աս գիրքս տպելու. պատուաւոր ու առաքինի անձ մը, խել մը ատենէ՛ ՚ի վեր հոգևոր կենաց հեռ ըլլալով՝ խնդրեց որ օգնեմ իրեն: Ես ալ որ շատ կերպով իրեն պարտեալ եմ, ու շատոնցմէ՛ ՚ի վեր տեսած էի իր վրայ աս բանիս յօժարութիւն, սիրով յանձն առի ճամբայ սորվեցընելու իրեն, ու իր վիճակին ու բաղձանացը պէտք եղած կըթութիւնները տալէն ետքը՝ գրով ալ անոնց յիշատակը իրեն թողուցի, որ կարօտութիւն ունեցած ատենը կարգայ: Ինքն ալ մէկ մեծ գիանաւոր ու հոգեւէր եկեղեցականի մը ցուցուցեր էր. ան ալ շատերուն օգտակար սեպելով աս գրուածքը՝ ետեւս ինկաւ որ տպել տամ. և դժուարութիւն չեքաշեց զիս համուզելու, վասն զի իր բարեկամութիւնը մեծ ուժ ունէր իմ կամացս վրայ, ու իր դատմունքը մեծ զօրութիւն իմ մտքիս վրայ:

Բայց աւելի օգտակար ընելու համար աս գիրքը, նորէն աչքէ անցուցի, կարգի գրի, ու շատ խրատներ ալ վրան աւելցուցի գիտաւորութեանս յարմար, որչափ ալ հանգիստ ատեն մը չունեցայ աս բաներս ընելու: Անոր համար կարգաւորեալ գրուածք մը տեսնելու մի սպասեր, հաղա սրբող ու առանց արուես-

տի քաղուածք մը խրատներու՝ որոնք դիւրիմաց կերպով կը բացատրեմ, կամ գոնէ կը ջանամ բացատրելու :

Գիտացիներ անունը Աստուածատէր դրի . վասն զի ուզելով ուրիշներուն ալ օգտակար ընել ինչ որ մէկ անձի մը համար գրեր էի, ամեն հոգեւոր կենաց ետեւէ եզոզներուն յարմար անուն մը ընտրեցի . որպէս զի մէկուն ըսածս՝ ամենուն ալ ըսած ըլլամ, որոնք որ Աստուծոյ սիրոյն համար հոգեւոր կեանք անցընել կ'ուզեն :

Հինոգ մաս բաժնեցի աս գիրքս : Առջինին մէջ կը ջանամ պատճառներով ու կրթութիւններով յորդորել զինքը, որ կատարեալ ու հաստատ առաջադրութիւն մը ընէ՝ ընդհանրական խոստովանանք ըլլալով . ու որբութիւն առնելէն ետքը՝ Աստուծոյ սիրովը վառուած՝ բոլորովին զինքը Յիսուսի նուիրէ : Երկրորդ մասին մէջ զինքը աւելի առաջ տանելու համար, երկու կերպ կը ցուցնեմ իրեն Աստուծոյ հետ աւելի միանալու . մէյմը սուրբ խորհուրդներով՝ որոնցմով Աստուած մեր սիրաը կու դայ . մէյ մըն ալ աղօթքով՝ որով իրեն հետ զմեզ կը միացնէ : Երրորդին մէջը կը ցուցնեմ ինչպէս պէտք է կրթութիւն ան առաքիմութիւններուն մէջ՝ որ իրեն աւելի օգտակար են . ու մասնաւոր խրատներ կու տամ, որոնք ոչ ինքիրմէ կրնայ սորվիլ, և ոչ ուրիշ տեղ դիւրաւ կրնայ գտնալ : Չորրորդին մէջը սասանային քանի մը փորձութիւնները կը յայտնեմ, ու կը ցուցնեմ իրեն ինչպէս կրնայ անոնցմէ խաղըսիլ, ու իր ճամբուն մէջ առաջ երթալ : Իսկ հինգերորդ մասին մէջ ինքիրեն քաշուիլ կը սորվեցնեմ, միաքը վեր վերցընել ու սիրտ առնել, որպէս զի աւելի առաջ երթայ հոգեւոր կենաց մէջ :

Զարմանալի ատենի մը հասեր ենք . գիտեմ, շատերը պիտի ըսեն որ քահանաներու կիցնայ աս բաները սորվեցընել, ատենի կարօտ բաներ են, եպիսկոպոս մը չիկրնար հասնիլ աս բաներուն մանաւանդ ասանկ ընդարձակ թեմի մը եպիսկոպոս եղողը . ինքը պէտք չէ ըզբազի աս բաներուն, ուրիշ հարկաւոր ու ծանր բաներու պէտք է մտադրութիւն ընէ : Բայց ես ալ մեծին Գիտնեսիոսի ըսածը կ'ըսեմ, որ մանաւանդ եպիսկոպոսին կ'իյնայ կատարելութեան ճամբան սորվեցընել :

իրեն աստիճանը ուրիշներէն բարձր ըլլալուն համար, ինչպէս սերտեղներուն աստիճանը ուրիշ հրեշտակներէն, անանկ որ՝ եպիսկոպոս մը ասկէց աղէկ բանի չեկրնար գործածել իր ասեւր: Առջի եպիսկոպոսներն ու սուրբ հարք ալ իրենց պաշտօնին գոնէ մեզի չամի հոգ ունէին, բայց այսու ամենայնիւ մասնաւոր անձինքներու կատարելութեանը օգնելէն չէին դադրեր, ինչպէս որ իրենց նամակներէն յայտնի է. ու ասանկով առաքեալներուն կը հեռուէին, որոնք աշխարհիւ ընդհանուր հունձքը ընելու ասեւն՝ մասնաւոր պարարտ ու աչքի զարնող հասկերն ալ աւելի խնամքով մը կը ժողովէին: Ո՞վ չի գիտեր որ Տիմոթէոս, Տիտոս, Փիլեմոն, Ռեւսիմոս, սրբուհին Թեկզի ու Ապոլիա Պօղոս առաքեալին սիրելի զաւկրներն էին, ինչպէս սուրբ Մարկոս ու սրբուհին Աեարոնիլլա Աեարոս առաքեալին. սրբուհին Աեարոնիլլա կ'ըսեմ, որն որ ինչպէս Բարոնիոս ու Գալանիոս հմաութեամբ կը ցուցնեն՝ սուրբ առաքելոյն մարմնաւոր դուստրը չէր, այլ միայն հոգևոր զաւակը: Յոհաննէս առաքեալն ալ իր թղթերը առ ընտրեալն Վիւրիա կը գրէ: Չեմ ուրանար որ մասնաւոր անձանց հոգ ունենալը աշխատանք մըն է, բայց աշխատանք մը՝ որ մարդուս մտիթարանք է, արտ հընձողներուն ու այդի կ'թողներուն աշխատանայր պէս, որ բեաներնին որչափ աւելի ըլլայ՝ որչափ աւելի ըլլայ գործքերնին՝ այնչափ աւելի գոհ կ'ըլլան: Աս անանկ անոյշ աշխատանք մըն է՝ որ մարդուս սիրտը կը բացուի ասով, ինչպէս Արջանիկ Արաբիայէն կ'ինամամոն բերողներունը՝ անոր անուշահամութենէն:

Մնաց որ, ավ սիրելի ընթերցող, հոգևոր կենաց վրայ՝ ջերմեռանդութեան վրայ գրելու ձեռք կը զարնեմ, առանց հոգևոր ու ջերմեռանդ ըլլալու, բայց որչափ ալ հոգևոր ու ջերմեռանդ չեմ նէ, ըլլալը կ'ուղեմ, անոր համար ալ սիրտ կ'ընեմ դժեղ ալ ընելու: Առան զի ինչպէս որ մէկ մեծ գիտնաւոր մը կ'ըսէ, սորվելու աղէկ կերպը ջանալն է, աւելի աղէկ կերպը լսելն է, ամենէն աղէկ կերպը սորվեցընելն է: Շատ անգամ, կ'ըսէ սուրբն Օգոստինոս, բաժնելու պաշտօնը՝ ընդունելու պատճառ կ'ըլլայ մարդուս, ու սորվեցընելու պաշտօնը՝ սորվելու: Աղէքսանդր կայսրը իր սիրելի Վամպասակին կենդանագիրը ուղեց որ քաշէ

Ապեղէս . իսկ Ապեղէս անոր գեղեցկութիւնը նկարե-
 լու համար՝ այնչափ դիտելով երեսը նայեցաւ , ինչուան
 սիրահարեցաւ անոր : Աս բանս խմանալով Աղեքսանդր՝
 կարեկից եղաւ նկարչին , ու Աամսդասպէն հարս տը-
 ւաւ իրեն՝ ինքը զինքը զրկելով անկէց որն որ ամենէն
 աւելի կը սիրէր : Աս բանովս Աղեքսանդր , կ'ըսէ Ալի-
 նիսս , անանկ իր սրաին մեծութիւնը ցուցուց՝ որչափ
 որ մեծ յաղթութեամբ մը կրնար ցուցնել : Հիմայ
 ինծի կ'երևնայ որ եպիսկոպոս գանուելովս՝ Աստուած
 կ'ուզէ որ ուրիշներուն սրաին մէջ նկարեմ , չէ թէ
 միայն հասարակ առաքինութիւնները՝ այլ նաև ամե-
 նէն եւել իրեն սիրելի եղած առաքինութիւնը , որ է
 ջերմեռանդութիւն . ես ալ սիրով աս բանիս ձեռք կը
 զարնեմ , չէ թէ միայն հնազանդելու ու իմ սլարաքս
 ընելու համար , այլ նաև վստահ ըլլալով որ անիկայ
 ուրիշի սրաին մէջ տպաւորելու ատեն՝ իմ սիրոս զին-
 քը սիրէ , ու Աստուած տեսնելով աս իմ սուրբ սէրս՝
 անիկա ինծի յաւիտենական հարս տայ : Ռեբեկա
 սլարիկէշա ու աղուոր օրիորդը Ռասահայ ուղտերուն
 ջուր խմցրնելուն համար՝ հարս եղաւ իրեն , սակիէ օ-
 ղեր ու ապարանջան ընդունելով . ես ալ կը յուսամ
 որ Աստուծոյ սիրելի գանուկներուն ջերմեռանդու-
 թեան փրկարար ջուրը խմցրնելու համար՝ իր անաս-
 ման բարութեամբ իմ հոգիս իրեն հարսնացրնէ , իր
 սուրբ սիրով սակեղօծած խօսքերը ահանջս դնելով , ու
 ձեռքերս զօրացրնելով որ աղէկ բաներու գործածեմ ,
 որովհետև աս է բուն ջերմեռանդութիւնը : Ար իրն-
 դրեմ Աստուծմէ որ աս ջերմեռանդութիւնը շնորհէ
 ինծի ալ , ու սուրբ եկեղեցւոյ ամեն զաւկրններուն ալ ,
 որուն գասաստանին տակը կը ձգեմ իմ գրուածքս ,
 իմ խօսքերս , իմ կամքս ու իմ խորհուրդներս ալ :

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Ինչ խրատներ որ կրթութիւններ որ ՀԱՐԿԱԻՈՐ են
ՄԱՐԴՈՒՍ ՀՈԳԵԻՈՐ ԿԵՆԱՅ ԲԱՂՁԱՆՔԻՆ ԻՆՉՈՒԱՆ
ՀՈԳԵԻՈՐ ԸԼԱՎՈՒ ԿԱՏԱՐԵԱԼ ԱՌԱՋԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Գ Լ Ո Ւ Խ Ա

Ճշմարիտ ջերմեանդոտքեան նկարագրութիւնը .

Աստուածասէր ընթերցող, դուն կը փափաքիս հոգևոր կենաց, վասն զի քրիստոնեայ ըլլալով՝ դիտես որ այն կեանքը խիստ հաճոյ է Աստուծոյ: Բայց որովհետև ինչ եւ իցէ գործքի մէջ 'ի սկզբանե կղած պղտի սխարմուղքը երթալով խիստ կը մեծնայ ու անդարմանելի կ'ըլլայ, անոր համար ամեն բանէ առաջ պէտք է գիտնաս որ բուն ջերմեանդուծեան առաքինութիւնը ո՞րն է, վասն զի ճշմարիտ ջերմեանդուծիւնը մէկ կերպ մը միայն ըլլալով, ու շատ ուրիշ կերպ սուտ ու ընդունայն ջերմեանդուծիւններ ալ գտնուելով, կըրնայ ըլլալ որ խաբուիս, ու անսպառնաճ՝ ու աւելորդապաշտ ջերմեանդուծեան մը ետեւէ ըլլաս:

Արեւիտս իր քաշած սրտակերքներուն մէջ ամեն գէմք իր սիրահաններուն նման կը նկարէր . ասանկ ալ ջերմեանդուծիւնը ամեն մարդ իր ուղած ին ու երևահայութեանը յարմար կ'ենթադրէ: Ծով բռնուող զինքը ջերմեանդի տեղ կը դնէ, թէ և սրտին մէջ ոխ ունենայ . զինիւն ու ջուրէն ալ կը հրաժարի՝ ծովը ջարելու համար, ու խղճմտանք ջրներ ուրիշի արիւնը

խմելու՝ բամբասանիք ու զրպարտութիւն ընելով: Աւրիշ մըն ալ զինքը ջերմեռանդ կը սեպէ՝ խել մը ազօթքներ ամեն օր ընելուն համար, թէ և լեզուն պէտք չեղած ու նախասահան խօսքերու կը գործածէ ընտանեաց ու գրացիներուն դէմ: Աւրիշն ալ սիրով ողորմութիւն կ'ընէ աղքատներուն, բայց քիչ մը հեզութիւն չունի որ թշնամիներուն ներէ: Մարդ ալ կայ որ իրեն չարիք ընողին կը ներէ, բայց պարտքը չխճարէր ուրիշն՝ ինչուան որ դատաստանի չիկանչուի: Ասոնք ամենն ալ ուամիտ առջևը ջերմեռանդ կը սեպուին, բայց ամենեկին չեն:

Սաւուղին զինուորները Գաւիթը կը փնտռէին իր տունը. Մեղքող անոր տեղը շինծու մարդ մը գրաւանկողնին մէջը, ու ձեացուց որ Գաւիթ հիւանդ էր ու կը քնանար: Ասանկ ալ շատերը գրաւանց քանի մը ջերմեռանդութեան գործքերով կը ծածկեն զիրենք, ու ամեն մարդ ջերմեռանդ ու հոգևոր կը կարծէ զանոնք. բայց իրօք շինծու պատկերներ են ջերմեռանդութեան: Ճշմարիտ ջերմեռանդութիւնը, ով աստուածասէր հոգի, Աստուծոյ սէրը մարդուս սրտին մէջ կ'ենթադրէ. մանաւանդ թէ ճշմարիտ ջերմեռանդութիւնը ուրիշ բան չէ, և թէ ոչ Աստուծոյ սէրը, բայց հասարակ սէրը չէ: Ասան զի Աստուծոյ սէրը երբոր մարդուս հոգին դեղեցկացնելու չափ է միայն, կ'ըսուի շնորհք՝ Աստուծոյ սիրելի ընելով զմեզ. երբոր քիչ մը աւելի կ'ըլլայ ու մեզի ուժ կու տայ բարեգործութիւններ ընելու, կ'ըսուի եղբայրսիրութիւն. իսկ երբոր այն աստիճան կատարելութեան կը հասնի, որ չէ թէ միայն բարեգործութիւն ընել կու տայ մեզի՝ այլ նաև փրկարուել վաղել հասնել բարիք ընելու, ան ատենը կ'ըսուի ջերմեռանդութիւն: Ալեքսանդր ջերմեռանդութիւնը ուրիշ բան չէ, բայց հոգևոր ջանք մը՝ հոգևոր գործունէութիւն մը՝ որ մարդուս աստուածսիրութեան ու եղբայրսիրութեան գործքեր ընել կու տայ. և ինչպէս որ աստուածսիրութեան մասն է Աստուծոյ ամեն պատուիրանքները պահելը, ասանկ ալ ջերմեռանդութեան մասն է՝ անոնք ջանքով ու սիրով պահելը: Աւստի ով որ Աստուծոյ ամեն պատուիրանքները չիպահէր, չիկրնար ըսուիլ՝ ոչ բարի մարդ և ոչ ջերմեռանդ. վասն զի բարի ըսուելու հա-

մար՝ պէտք է աստուածսիրութիւն ու եղբայրսիրութիւն ունենալ, իսկ ջերմեռանդ ըսուելու համար պէտք է նաև ջանք ու գործունէութիւն ունենալ աստուածսիրութեան ու եղբայրսիրութեան գործքեր ընելու :

Երբոր ջերմեռանդութիւնը աս աստիճանը կը հասնի, չէ թէ միայն սպարաստ ու ջանացող կ'ընէ զմեզ Աստուծոյ ամեն սրտաւիրանքները պահելու, այլ նաև վազել հասնել կու տայ ինչ բարեգործութիւն որ կըրնանք նէ՝ ընելու, թէ և հրամայուած ըլլան՝ այլ միայն խրատ ու յորդորանք ըլլան : Այսին զի ինչպէս որ մէկը հիւրնդութեան նոր ընկացած՝ հաղիւ հարկաւոր եղածին չափ կրնայ քալել, ան ալ կամաց ու դժուարաւ, ասանկ ալ նոր գործած մեղաւոր մը ինչուան ուր որ Աստուած կը հրամայէ նէ՝ կ'երթայ, բայց կամաց ու դժուարաւ : իսկ ջերմեռանդը առողջ մարդու պէս՝ չէ թէ միայն կը քալէ, այլ նաև կը վազէ ու կը ցածկէ Աստուծոյ սրտաւիրանքները ընելու, ու առաջ ալ կ'անցնի սրտաւիրանքներէն ի զատ խրատներն ալ ու Աստուծոյ շնորհքին ազդեցութիւններն ալ կատարելու :

Կարճ խօսքով • աստուածսիրութիւնն ու ջերմեռանդութիւնը ուրիշ կերպով իրարմէ չեն ասրբերիք, բայց ինչպէս բոցն ու կրակը : Այսին զի Աստուծոյ սերը հոգեւոր կրակ մըն է • երբոր կը բորբոքի նէ, կ'ըսուի ջերմեռանդութիւն • անանկ որ՝ ջերմեռանդութիւնը աստուածսիրութեան կրակին վրայ ուրիշ բան չեւելցրներ, բայց բոց մը՝ որով Աստուծոյ սերը կ'ըլլայ գործունէայ ջանացող ու սպարաստ, չէ թէ միայն Աստուծոյ սրտաւիրանքները պահելու՝ այլ նաև խրատաները ու ազդեցութիւնները :

ԳԼՈՒԽ Բ

Չկրմեռանդութեան յատկոյններ, ու ինչ
գերազանց բան ըլլալը •

Խորայեւացւոյ աւետեաց երկիրը երթալու արգելել ուղղութիւնը ըսին՝ որ ան երկիրը իր բնակիչները կը

կրքեր, այսինքն անանկ գէշ օգ մը ունէր որ երկան ա-
տեն չէր կրնար մէկը հօն գխնանալ, ու ան տեղի բնա-
կիչները խոշոր հսկաներ էին՝ ուրիշները մարտիի պէս
կ'ուտէին: Ասանկ աշխարհքս որչափ որ կրնայ նէ՝ վար
կը զարնէ ջերմեռանդութիւնը, ձանձրալի տխուր ու
երեսնին կախած գէտք մը տալով ջերմեռանդներուն,
ու բսելով որ՝ հողեւոր կեանքը մարդս սեւամաղձ ու ան-
տանելի կ'ընէ: Բայց ինչպէս որ Յետու ու Քաղէք վը-
կայեցին որ աւեակաց երկիրը չէ թէ միայն պարարտ
ու աղուոր երկիր մըն էր՝ այլ նաև անոյշ ու ախոր-
ժեւի էր բնակողներուն, ասանկ ալ հողին սուրբ ա-
մեն սուրբերուն բերնովը՝ ու Քրիստոս տէրն մեր ալ
իր բերնովը մեզի կը վկայէ, որ հողեւոր կեանքը անոյշ
ախորժեւի ու սիրելի է:

Աշխարհք կը տեսնէ որ ջերմեռանդները ծով կը
բռնեն, աղօթք կ'ընեն, իրենց մասսողներուն կը համ-
բերեն, հիւանդներուն կը ծառայեն, աղքատաց ողոր-
մութիւն կ'ընեն, քուներնին կը զոհեն, բարկութիւն-
նին կը սանձեն, կիբքերնին կը նուաճեն, զիրենք զքօ-
սանքներէ կը զրկեն, ու ասոնց նման ուրիշ խիստ ու
գժուարին գործքեր կ'ընեն. բայց անոնց սիրտը ու ներ-
քին ջերմեռանդութիւնը չտեսներ, որն որ աս ամեն
գործքերը իրենց կանուշցրնէ ու զիւրին և ախորժեւի
կ'ընէ: Նայէ ծովի մէջ վրայ եղող մեղուները. ծծած-
նին լեղի հիւթ մըն է, բայց ծծելու ատեննին կանուշ-
նայ ու մեղը կ'ըլլայ. իրաւ է որ ջերմեռանդներուն ը-
րած մահացուցմունքներն ալ լեղի բաներ են, բայց ը-
նելու ատեննին կ'անուշնան: Բոցերը, անիւները, սու-
րերը, տատասկները, զքօսանք ու զուարճութիւն կ'ե-
րենային մարտիրոսներուն, ինչու որ ջերմեռանդ
էին: Աւրեմն թէ որ ջերմեռանդութիւնը ամենէն խիստ
տանջանքներն ու նաև մահը կ'անուշցրնէ, ինչ չիկր-
նար ընել առաքինական գործքերը: Ջերմեռանդու-
թիւնը կը վերցրնէ մահացուցմունքներուն ամեն լե-
ղիութիւնը, աղքատութեան հողերը, հարստութեան
սրամաշութեան, մինակութեան սրամութիւնը, ըն-
կերութեան համարձակութիւնը: Ջերմեռանդութիւ-
նը ձմեռուան ցուրտը կը մեղմէ, ամրուան սաքը կը
զովացրնէ, հարստութեան մէջ զղուշութիւն կու տայ,
աղքատութեան մէջ համբերութիւն, պատիւն ու ան-

արդանքը հաւասարապէս օգտակար կ'ընէ, ախորժն
ու ցաւը գրեթէ միշտ նոյն սրտով ընդունել կուտայ,
ու զարմանալի քաղցրութեամբ մը մարդու սիրտը
կը լեցնէ:

Հաւտա ինձի, ո՞վ աստուածասէր հոգի, ջերմեռան-
դութիւնը խիստ անուշ բան է, ու առաքինութիւննե-
րուն թագուհին է, վասն զի Աստուծոյ սիրոյն կատա-
րելութիւնն է: Թէ որ Աստուծոյ սէրը կաթի նմանցը-
նէս, ջերմեռանդութիւնը անոր վրայի սերն է. թէ որ
տունկի նմանցընէս, ջերմեռանդութիւնը անոր ծա-
ղիկն է. թէ որ գոհարի նմանցընէս, ջերմեռանդութիւ-
նը անոր փայլունութիւնն է. թէ որ ազնիւ բալասանի
նմանցընէս, ջերմեռանդութիւնը անոր անուշահոտու-
թիւնն է՝ որ մարդու ուժ կուտայ ու հրեշտակները
կ'ուրախացնէ:

ՓԼՈՒԽ Գ

Ինչ և իցե կոչուալն ոչ մի՞նակ ոչնեցոյն ւալ կրնայ
ջերմեռանդ ըլլալ .

Աստուած տունկերը ստեղծելու ատեն՝ հրամանեց որ
ամեն մէկը իր տեսակին պտուղը բերէ. ասանկ ալ կը
հրամանէ քրիստոնէից, որոնք սուրբ եկեղեցւոյն կեն-
դանի տունկերն են, որ ամենքն ալ ջերմեռանդութիւն
ունենան իրենց վիճակին համեմատ: Ազնուականը ա-
րուեստաւորէն տարբեր կերպով ջերմեռանդութիւն
պիտի ունենայ, ծառան իշխանէն, որբւարին աղջիկէն
ու կարգուածէն: Ասկէց 'ի դատ ամեն մարդ ալ իր ա-
ռողջութեանը՝ իր զբաղմունքին՝ իր պաշտօնին համե-
մատ ջերմեռանդութեան գործքեր պիտոր ընէ: Ըսէ
ինձի, պատշաճ է որ եպիսկոպոս մը ուզէ ճգնաւորի
պէս մինակ կեանք անցընել, կարգուած մարդը քա-
փուշիններու պէս ամենեկին չիկրնայ ստակ ունենալ,
արուեստաւորը օրն 'ի բուն կրօնաւորներու պէս ժա-
մը անցընէ, ու կրօնաւորը առտուրնէ ինչուան իրի-
կուն ասդիս անդին վազվզէ ուրիշներուն օգնելու:

ասանկ ջերմեռանդութիւնը անկարգ ու ծաղրելի կ'ըլլայ : Բայց աս սխալմունքը շատ անգամ կը հանդիպի • ու աշխարհքս չիճանչեալով կամ չուզելով ճանչեալ որն է ջերմեռանդութիւնը, ու որն է անոնց անխոհմութիւնն որ աս կերպով ջերմեռանդ կը կարծեն զերենք, կը բամբասէ վար կը զարնէ ջերմեռանդութիւնը՝ որն որ ամենեկին աս անկարգութեանց պատճառ չիկրնար սեպուիլ :

Չէ, աստուածասէր հոգի, ջերմեռանդութիւնը ամենեկին բանի մը չիմնասեր՝ երբոր իրաւցրնէ ջերմեռանդութիւն է, այլ մանաւանդ ամեն բանի օգուտ կ'ընէ, ամեն բան կը կատարելագործէ • իսկ երբոր մէկուն օրինաւոր կոչմանը դէմ որ ելլէ, անտարակոյս անիկայ սուտ ջերմեռանդութիւն է : Մեզուն ծաղկուներէն մեզը հանելու ասե՛նր՝ չաւրեր զանոնք, ինչպէս որ են՝ անանկ կը թողու, ճշմարիտ ջերմեռանդութիւնը աւելի բան մըն ալ կ'ընէ • չէ թէ միայն չիմնասեր մարդուս կոչմանը ու գործքերուն՝ այլ նաև կ'օգնէ անոնց ու շնորհք մը կ'աւելցրնէ վրանին • ամեն վիճակ ջերմեռանդութեամբ աւելի կը գեղեցկանայ, ընտանեաց հոգը ամեն շիտթութենէ ազատ կ'ըլլայ, էրիկ կնկան հետ սերը աւելի սրտանց կ'ըլլայ, ծառան իր ախրոջը աւելի հաւատարմութիւն կ'ունենայ, ու ամեն զբաղմունք աւելի քաղցր ու ախորժելի կ'ըլլայ :

Սխալմունք մըն է, մանաւանդ թէ մոլորութիւն, հոգեւոր կեանքը զինուորանոցներէն դուրս ընել, խառնութներէն վաւերանել, արքունեաց մէջ՝ ընտանեաց մէջ՝ կարգուած մարդկանց մէջ՝ հոգեւոր կեանք չըլլար ըսել : Իրաւ է որ կրօնաւորական ճոճաւորական հայեցողական կեանք չիկրնար ըլլալ աս վիճակներուն մէջը • բայց ասոնցմէ ի զատ ուրիշ շատ կերպ ջերմեռանդութիւններ ալ կան աշխարհական վիճակներու յարմար : Աբրահամ, Իսահակ, Յակոբ նահապեաները, Դաւիթ, Յոբ, Տոբիթ, Սառա, Ռեբեկա, Յուդիթ, հին օրինաց սուրբերը աս խօսքիս կը վկայեն • նոր օրէնքի սուրբերէն ալ՝ սուրբ Յովսէփէն սկսեալ այնչափ խանութպաններ հոգեւոր կեանք անցուցին • սրբուհի Աննայէն սկսեալ այնչափ մայրեր տան մէջ ջերմեռանդ եղան • սուրբ Առնանելոսէն սկսեալ այնչափ զինուորականներ, Առստանդիանոսէն ու սրբուհի Հեղինէէն սկը-

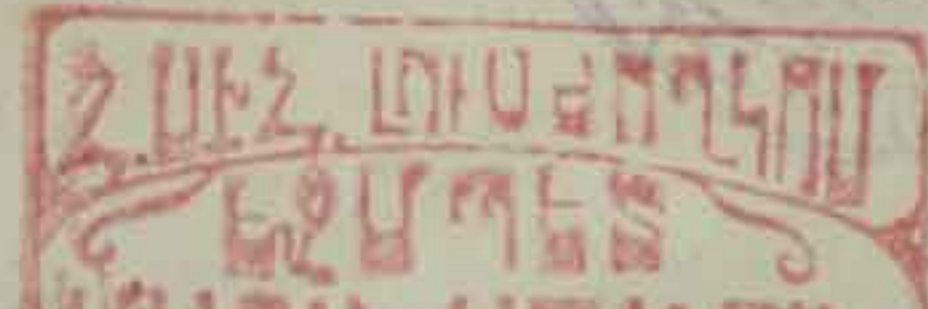
սեալ այնչափ թաղաւորներ ու իշխաններ ջերմեռանդ
ու հոգևոր կեանք անցուցին: Աւր որ բլլանք, որ վի-
ճակի մէջ որ գանուինք, կրնանք ու սարարկան ենք
կատարելութեան ետեւ, բլլալ:

ԳԼՈՒԽ Գ

Հոգևոր կեանք սկսելու ոչ ստաց կորուստ համար՝
ստացնորդ մը պետք է ունենալ:

Երբոր Տոբիթ իր Տուբիա զուգին հրամանեց որ հա-
զիա քաղաքը երթայ, տղան ըսաւ որ՝ ես ճամբայ չեմ
դիտեր: Հայրն ալ պատասխանեց, Մէկը փնտրուէ որ
հետդ գայ: Խնդրեալ զո՞րք էր՝ որ երեսնէ ընդ թե՛: Ես ալ
քեզի նոյն բանը կ'ըսեմ, սլ աստուածասէր հոգի
կ'ուզես իրաւցրնէ հոգևոր կեանաց ճամբան երթալ,
գտիր քեզի աղէկ առաջնորդ մը: Ամեն խրատէն հար-
կաւորը աս է: Արչափ որ փնտրուես, կ'ըսէ հայրն Ա-
ւիլա, չես կրնար անանկ ապահով կերպով Աստուծոյ
կամքը գանալ ինչպէս հնազանդութեամբ, որն որ հո-
գևոր ճամբուն փորձ եղողները ամենքն ալ կ'ապրասը-
րեն: Երանուհին Թերեզա տեսնելով որ Կատարինէ
Քորատլացին խիստ ճգնութիւններ կ'ընէր, ուղեց որ
ինքն ալ ընէ՝ իր խոստովանահօրը աս բանիս մէջը չի
հնազանդելով: Բայց Աստուած իրեն յայտնեց որ իր
հնազանդութիւնը անոր ճգնութիւններէն վեր էր: Ան-
կէց ետքը անանկ սիրեց աս առաքինութիւնը, որ իր
մեծաւորներուն հնազանդելէն 'ի զատ՝ հոգևոր հօրն
ալ ուխտեց հնազանդելու, ու շատ մեծ միտիթարու-
թիւն ունեցաւ: Ինչպէս իրմէ ետքը ուրիշ շատ անձինք
ալ նոյն ուխտը ըրին: Անոր համար մեծն Աուգոստին-
կոս սուրբ թաղաւորը մեանելէն առաջ իր որդւոյն աս
խրատը ասաւ. « Ստէպ խոստովանէ, յարմար ու
հաւասարիմ խոստովանահայր մը ընապէ, որ կարե-
նայ ապահով կերպով քեզի ցուցրնել ինչ որ հարկա-
ւոր է »: Բարեկամ հասարակիմ աշխարհի ամառ, կ'ըսէ սուրբ
գիրքը, Իսկ որ գրանէ զնա՝ էգիտ գանձ . . . Բարեկամ հասարակ-

007

բիժ Դեղ կենաց, և երկիւղած՝ Կեանք Գործն զնա • (Սիրտ • 2 • 14) : Աս խօսքերը յաւիտենական կենաց համար ըստուած խօսքեր են, ինչպէս կը տեսնաս • Վասն զի ամեն բանէն աւելի յաւիտենականութեան համար կարօտ ենք հաւատարիմ բարեկամի մը, որ իր խրատներովը ու խորհուրդ տալովը մեզի՝ առաջնորդէ, ու սատարնային խօսքէութիւններէն զմեզ ապահովէ : Ասանկ բարեկամը իրաւցընէ մեզի ամբողջ ու աշխարհ կ'ըլլայ՝ իրեն ապաւինելու, Գանձ կ'ըլլայ մեր նեղութիւններուն ու տրամութիւններուն մէջ զմեզ մխիթարելու, Դեղ կենաց կ'ըլլայ մեր հոգևոր հիւրնդութիւնները բժշկելու • մեզքի մէջ խնայէն զմեզ կը սրահէ, խնայէք նէ ալ կը կանգնէ :

Բայց ո՞վ կը գտնայ ասանկ բարեկամ մը : Սուրբ գիրքը կը պատասխանէ՝ որ երկիւղածը, այս ինքն Աստուծոյ վախը ունեցողը, խոնարհ ու բարեպաշտ անձինք՝ որոնք որ իրենց հոգևոր օգուտը կը փնտրուեն, անոնք են որ ասանկ բարեկամ մը կը գտնան : Ուրեմն ո՞վ աստուածասէր ընթերցող, թէ որ հոգևոր կենաց հասնել կ'ուզես նէ, աս սուրբ ճամբորդութեանդ աղէկ առաջնորդ մը ունենալու համար՝ խնդրէ Աստուծու մէ որ իր օրաին ուղած մարդը ասց քեզի • ու ամենեկին մի տարակուսիր որ ինչպէս Տալիանին հրեշտակ մը խրկեց առաջնորդ, ասանկ ալ քեզի աղէկ ու հաւատարիմ ճամբայ ցուցընող մը կու տայ :

Իսկ մէյնը որ գտար ասանկ առաջնորդ մը, անկէց ետքը հաստիակ մարդու տեղ պիտոր չի գնես զինքը • իր ըսածները մարդու խօսք պիտոր չի սեպես, այլ Աստուծոյ՝ որ անոր բերնովը քեզի կը խօսի, ինչ որ քեզի օգտակար է՝ անոր սիրտը ու բերանը գնելով • անանկ որ զինքը երկինքէն ինչո՞ւ հրեշտակ մը պիտոր սեպես, զքեզ երկինք տանելու համար : Սիրտդ բաց իրեն բաւորովին անկեղծութեամբ ու հաւատարմութեամբ, յայտնէ իրեն ունեցած աղէկութիւնդ ալ՝ գէշութիւնդ ալ, բան մը մի ծածկեր • ասանկով աղէկին վրայ ապահով կ'ըլլաս, գէշին ալ դեղը կը գտնաս : Ար թեթեւաս կ'ուժովնաս նեղութիւններուդ մէջ, ուրախութեան մէջ ալ չափ ու զգուշութիւն կ'ունենաս : Ընտանութիւն ունեցիր իրեն հետ հանդերձ հոգևոր ակնածութեամբ մը • անանկ որ՝ ընտանութիւնդ ակնա

ծուծիւնը չեքիցընէ, ակնածուծիւնդ ալ ընտանու-
 թեանդ արդեւք չըլայ : Իրեն հեա ունեցած ընտանու-
 թիւնդ անանկ ակնածուծեամբ ըլլայ՝ ինչպէս որ աղ-
 ջիկ մը իր հօրմէն կ'ակնածէ : ու ակնածուծիւնդ ալ
 անանկ ընտանուծեամբ ըլլայ՝ ինչպէս որ զաւակ մը իր
 մօրը հեա կը վարուի : Վարձ խօսքով . աա բարեկամու-
 թիւնը պէտք է ըլլայ զօրաւոր ու անոյշ, բոլորովին
 հոգևոր սուրբ ու աստուածային :

Անոր համար հաղարէն մէկը ընարէ, կ'ըսէ հայրն
 Աւիլա . իսկ ես՝ տասը հաղարէն մէկը ընարէ կ'ըսեմ :
 Վասն զի կարծածէդ քիչ կը գանուին՝ որ կարենան
 աա պաշտօնը ընել . վասն զի պէտք է որ մեծ եղբայր-
 սիրուծիւն գիտուծիւն ու խոհեմուծիւն ունենայ .
 թէ որ ասանցմէ մէկը միայն պակաս ըլլայ, վտանգաւոր
 է : Ուստի նորէն կ'ըսեմ, խնդրէ Աստուծմէ . ու երբոր
 կը գանաս՝ գոհացիր իրմէն, օրհնէ զինքը, ու գաածդ
 հաստատուն բռնէ, ուրիշը մի փնտրուեր . խոնարհու-
 թեամբ ու վստահուծեամբ առաջ դնա, վասն զի խիստ
 յաջող է առջևի ճամբադ :

ԳԼՈՒԽ Ե

Հոգևոր ձամբուս սկիզբը հոգիևիս մարբելն է .

Արդ երդոյ գրքին մէջի փեւսին խօսքն է . Ծաղիկ երեւ-
 ցան յերեւի ձերում, Ժամանակ էհաս յաբանելոյ . (Բ . 12) : Մեր
 սրտին ծաղկըները որոնք են, բայց եթէ բարի բաղ-
 ձանքները : Ասոնք երեւալ սկըսելնուն պէս, պէտք է
 մանգաղը ձեռք առնել՝ մեր խղճմտանքին չորցած ու
 մեռած ճիւղերը կտրտելու : Օտարազգի աղջիկ մը
 խորայելացւոյ հարս ըլլալու համար՝ պէտք էր որ իր
 գերուծեան զգեստը փոխէ, ըղունգները կտրորակէ,
 ու մազերը գերծէ . ասանկ ալ հոգի մը որ կը բաղձայ
 Յիսուսի հարս ըլլալու՝ պէտք է հին մարդը հանէ վը-
 րայէն, ու նոր մարդը հագնի՝ մեղքերը մէկգի դնելով .
 կրարէ ու վերցընէ ամեն կերտ արդեւքները՝ որ Աս-

առաջոյ սիրոյն գէմ կ'ելլեն: Աս է հոգևոր առողջու-
թեան սկիզբը, մեղքով աւրուած հիւթերը պակսեցը-
նել: Պողոս առաքեալը, Մագդաղենացին և ուրիշ սուր-
բեր մէկէն կատարեալ մաքրուեցան. բայց աս տեսակ
մաքրութիւնը Աստուծոյ շնորհքին կարգէ դուրս հը-
րաշքն է, ինչպէս մեռածը կենդանացընել բնական
կարգէ դուրս է, ու ասանկ հրաշքերու չենք կրնար
սպասել: Թէ հոգևոր և թէ մարմնաւոր առողջութիւ-
նը սովորաբար կամոց կամոց կը յաջողի, քայլ քայլ
առաջ կ'երթայ, ատենով ու աշխատանքով:

Յակոր նահասպեալին տեսած սանդուխին վրայի հրեշ-
տակները թե ունէին՝ բայց չէին թռչեր, ոտք ոտք վեր
կ'ելլէին: Հոգին որ մեղքին մթութենէն կ'ուզէ ելլել
հոգևոր կենաց պայծառութեանը՝ արշալուսին կրնամ-
նի, որ մէկէն գիշերը ցորեկ ջրներ՝ այլ կամոց կամոց:
Հիւանդնոր քիչ քիչ վրայ կը դնէ, կ'ըսէ, Նազկրատ, աւե-
լի ապահով է իր առողջութիւնը. սրտի ու մարմնոց հի-
ւերնդութիւնները ձիաւոր սուրհանդակի պէս կու գան,
բայց ետ դառնալը ոտքով ու ծանր քաշելով կը դառ-
նան: Աւրեմն պէտք է արիաբար ու համբերութեամբ
աս բանիս ձեռք զարնես, ո՛վ աստուածասէր հոգի:
Ի՞նչ ցաւելու բան է որ ոմանք տեսնելով իրենց պակ-
սութիւնները, քանի մը ամիս ջանք ընելէն ետքը՝ կը
սկըսին շփոթիլ նեղիլ ու արիութիւնին կորսընցընել,
ու սատանային փորձութենէն յաղթուելով՝ ամեն բան
կը թողուն, ետ կը դառնան: Բայց մէկալ կողմանէ՝
խիստ վտանգաւոր փորձութիւն է անոնցն ալ, որ հո-
գևոր ճամբան սկսածնուն պէս՝ կը կարծեն որ ամեն
պակասութիւններէ խալըսեցան ու կատարեալ եղան,
թռչիլ կ'ուզեն՝ դեռ թեւերնին չիրուսած: Ասանկները
մեծ վտանգի մէջ են որ նորէն իրենց հիւերնդութեանը
մէջ ինան՝ արատրալուսին բժշկին ձեռքին տակէն ել-
լելու: Հոգևոր մաքրութեան ջանքը մեր կենաց հետ
պիտոր լըմըննայ, ուստի մեր անկատարութիւններէն
պէտք չէ որ շփոթինք. վասն զի կատարելութիւնը ա-
նոնց հետ կու ելն է, թէ որ զանոնք չիտենէինք նէ՝
չէինք կրնար յաղթել իրենց. մեր յաղթութիւնը պակ-
սութիւն չունենալնիս չէ, այլ անոնց չիհաւանիլը: Ա-
նոնցմէ նեղութիւն կրելը՝ անոնց հաւանիլ չէ. խոնար-
հութեան մէջ կրթելու համար ալ պէտք է որ երբեմն

վերաւորուինք աս հոգևոր պատերազմին մէջ . բայց
 յայլթուած չենք սեպուիր ամենեկին , քանի որ կեան-
 քերնիս կամ կարծութիւննիս չենք կորուսած : Պակ-
 սութիւններն ու ներելի մեղքերը ոչ երբէք կրնան մեր
 հոգևոր կեանքը վերցընել , վասն զի ասիկայ մահացու
 մեղքով միայն կը վերցուի : Ուրեմն մինակ կը մնայ որ
 արիութիւննիս չիկորսընցընենք . անհամբերութենէ ու
 նեղարտութենէ փրկէ զիս , կ'ըսէ Աստուծոյ Գաւիթ
 մարգարէն . Փրկեա զիս 'ի կարճօրէնէն և 'ի յերկեալ նեղ-
 սրբօրէնէն : Բարեբախտութիւն մըն է մեզի , որ աս
 պատերազմին մէջ քանի որ զենքերնիս վար չենք դներ՝
 միշտ յայլթող կ'ըլլանք :

ԳԼՈՒԽ Զ

Առջի մարտերիւնը , որ և մահուոչափ մեղքերէն
 մարտչիլը .

Աս մարտութիւնը խոստովանանքով կ'ըլլայ . որչափ
 կրնաս նէ՝ աղէկ խոստովանահայր մը փնտրուէ . ձեռքդ
 առ ան սղափկ դրքոյկներէն մէկը , որ կ'օգնեն խղճմը-
 տանքդ քննելու ու աղէկ խոստովանելու . աղէկ կար-
 դա , ու միտքդ առ ինչ բաներով որ Աստուծոյ դէմ
 ըրեր ես խելքդ բացուելէն ինչուան աս օրս : Թէ որ
 յիշողութեանդ չես վատահիր , գրէ զամոնք . ու խղճ-
 մըտանքդ զարնող բաները ասանկ նշանակելէն ետքը ,
 զղջա ու ցաւէ սրտանց որչափ որ կրնաս՝ աս չորս բա-
 նը մտածելով . մէյմը որ աս մեղքերովդ Աստուծոյ շը-
 նորհքը կորսընցուցիր , երկրորդ որ քեզի համար պատ-
 րաստուած արքայութիւնը մերժեցիր , երրորդ որ դը-
 ժոխքին յաւիտենական պատիժները ուղեւով յանձն
 աւիր , չորրորդ որ հրաժարեցար Աստուծոյ յաւիտե-
 նական սիրոյն ու երանական տեսութենէն :

Ասով աղէկ կը հասկընաս , ո՞վ աստուածասէր հո-
 գի , որ ընդհանրական խոստովանանք է ըսածս . որն որ
 իրաւ՝ միշտ բացարձակապէս հարկաւոր չէ , բայց խիստ
 օգտակար է հոգևոր ճամբայ սկսելու . անոր համար

որչափ որ կրնամ՝ կը յանձնեմ որ զանցառութիւն
չընես: Շատ անգամ գաղջ ու անհոգ կեանք անցընող
ներուն սովորական խոստովանութիւնները մեծ պակ-
սութիւններով լեցուն են, վասն զի կամ չեն պատ-
րաստուիր, կամ վեր 'ի վերոյ պատրաստութիւն մը
կ'ընեն, կամ պէտք եղած զղջումն ու առաջագրու-
թիւնը չունին: Շատ անգամ կը հանդիպի ալ որ խոս-
տովանանքի կ'երթան՝ նորէն նոյն մեղքերը ընելու ծա-
ծուկ յօժարութիւն մը ունենալով, որովհետեւ ոչ ա-
ռիթներէն փախչելու և ոչ վարքերնին շտկելու հար-
կաւոր բաները ընել կ'ուզեն. անոր համար ընդհան-
րական խոստովանանք պէտք է ըլլան՝ հոգինին ապա-
հովելու համար: Ասկէց 'ի զատ ընդհանրական խոստո-
վանանքը մեղի զմեզ կը ճանչցնէ, ու անցած վարքեր-
նուս վրայ ամչնալ կու տայ, կը զարմանանք Աստու-
ծոյ ողորմութեանը՝ որ համբերութեամբ սպասեր է
մեր ճամբայ գալուն. սրտերնիս կը հանդարտի անով,
միտքերնիս կը բացուի, աղէկ առաջագրութիւններ կ'ը-
նենք. հոգևոր հօրերնուս առիթ կու տայ մեր վիճա-
կին յարմար խրատներ տալու, սրտերնիս ալ կը բա-
նայ անկէց ետքը աւելի համարձակութեամբ մեր խոս-
տովանանքները ըլլալու:

Աւստի մեր սիրար բոլորովին նորոգելու, ու բոլորո-
վին առ Աստուած դառնալով՝ հոգևոր կեանք մը սկսե-
լու համար, ինձի կ'երևնայ որ ընդհանրական խոստո-
վանանքը հարկաւոր է:

ԳԼՈՒԽ Է

Երկրորդ՝ մարքոսբիւնը, որ է մեղքերէն մեացած
յօժարութիւնները սրտերնէս դուրս ընելը .

Խորայեւայիք ամենքն ալ Եգիպտոսէն ելան, բայց
ամենքը յօժարութեամբ չելան, անոր համար շատերը
անապատին մէջ սկսան ցաւիլ Եգիպտոսի սոխն ու մի-
սր կորսընցընելուն համար: Ասանկ ալ շատ ապաշ-
խարտիներ մեղքը կը թողուն, բայց մեղքին յօժարու-

Թիւնը սրտերնուն մէջ կը մնայ . կ'առաջագրեն մէյմըն
ալ չիմեղանչելու, բայց չուզելով մը մեղքին անխժած
ախորժանքէն զրկուելու . կը հրաժարին կը հեռանան
մեղքէն, բայց կը դառնան կը նային ստէպ ան կողմը՝
ինչպէս Ղովտայ կինը ըրաւ դէպ 'ի Սողոմ: Մեղքէն
կը զգուշանան ինչպէս հիւանդը սեխ ուտելէն կը զգու-
շանայ . չուտեր՝ մահուընէ վախնալով, վասն զի բժիշ-
կը թէ որ ուտես նէ կը մեռնիս կ'ըսէ . չուտեր՝ բայց
դժարը կու գայ . անոր վրայ կը խօսի, արդեօք կրնամ
մի ուտել կ'ըսէ, կը հօտւրտայ, ու ուտողները երջա-
նիկ կը սեպէ: Գաղջ ու ծոյլ ապաշխարողները աս կեր-
պով կը քաշուին մեղքէն, չուզելով ու առժամանա-
կեայ . կ'ուզեն մեղանչել առանց գատապարտուելու,
ախորժելով կը խօսին մեղքի վրայ, ու գոհ կը սեպեն
մեղք գործողները: Ռիսակալը խոստովանանք որ կ'ըլ-
լայ, թէ և վրէժ առնելու կամքը կը թողու, բայց քիչ
մը ետքը կը տեսնաս որ բարեկամներուն հետ ախորժա-
նօք ան բանին վրայ կը խօսի, թէ որ Աստուծմէ չիւխ-
նայի նէ՝ ասանկ ու անանկ կ'ընէի կ'ըսէ, Աստուծոյ
պատուիրանքը աս բանիս վրայօք դժար է կ'ըսէ, ուր էր
թէ հրաման ըլլար վրէժ առնելու: Խեղճ մարդ, մեղ-
քէն կը զգուշանայ, ու սիրտը մեղքին սիրովը վառուած
է . ախորժանօք դեռ մեղքին մէջն է, դեռ Նդիպատոսի
ստին ու սխտորը կը բաղձայ . ինչպէս կինիկ մը՝ որ իր
սիրահարու թիւններէն զղջացած, դեռ կ'ուզէ տես-
նուիլ ու սիրուիլ: Ախ, ասանկները մեծ վտանգի մէջ
են:

Իսկ դուն, իմ աստուածասէր հօգի, որովհետեւ կ'ու-
զես հոգևոր կենաց ետեւ ըլլալ, պէտք է որ չէ թէ
միայն մեղքէն ետ քաշուիս՝ այլ նաև մեղքի յօժարու-
թիւններէն սիրտդ բոլորովին մաքրես: Վասն զի ա-
նոնցմով նորէն մեղքի մէջ խնալու վտանգէն 'ի զառ՝
ատ ողորմելի բաղձանքները հոգիդ միշտ կը ահարացը-
նեն, ու անանկ գանդաղութիւն մը կը բերեն վրան՝ որ
չիկրնար յօժարութեամբ ջանքով ու ստէպ բարի
գործքերու հետ ըլլալ, որուն վրայ կը կայանայ ճշմա-
րիտ ջերմեռանդութեան էութիւնը: Անոնք որ մեղքէն
ետ քաշուած՝ դեռ աս յօժարութիւններն ու ահա-
րութիւնները ունին, ինձի կ'երևնայ որ երեսնուն գոյ-
նը թափած մարդկանց կը նմանին, որ թէ և հիւանդ

չեն՝ բայց ամեն գործքերնին հիւանդի է, կ'ուտեն աւանց ասորժակի, քուներնին անհանդիսա է, կը խընտան աւանց ուրախութեան, քաշէլնին քաշէլ չէ՝ կարծես որ մարմիննին բեռան պէս կը կրեն: Ասանկ ալ անոնք քանի մը բարի գործք ալ ընեն նէ՝ անանկ դանդաղելով կ'ընեն, որ բարեգործութեան շնորհք չմնար ըրածնուն վրայ:

ԳԼՈՒԽ Ը

Երկրորդ մարբութիւնը ընկու կերպը .

Աս մարբութեան առջի կերպն ու հիւսը՝ մեծ վախ մը ունենալն է մեղքին ծանր մնասակարութենէն, որով սրտանց սաստիկ զղումի կու գանք: Ասան զի ինչպէս որ սրտանց զղումը, որչափ ալ տկար ըլլայ՝ սուրբ խորհուրդներուն զօրութեամբը բաւականապէս կը մաքրէ զմեզ մեղքէն, ասանկ ալ երբոր սաստիկ ըլլայ նէ՝ կը մաքրէ մեղքին ամեն յօժարութիւններէն ալ: Տկար ասելութիւնը զգուիլ կու տայ մարդուս իր ատելիէն, ու խորշիլ անոր ընկերութենէն . իսկ թէ որ ասելութիւնը սաստիկ ըլլայ, չէ թէ միայն անկէց կը զգուի ու կը խորշի՝ այլ նաև անոր ազգականներուն ու բարեկամներուն հետ ալ չկրնար խօսիլ, ու ինչուան անոր պատկերն ալ՝ անոր վերաբերեալ բաներն ալ չուզեր տեսնել: Ասանկ ալ ապաշխարողը թէ որ թեթեւ կերպով կ'ատէ մեղքը, ճշմարիտ զղում ալ ունենայ, կ'առաջադրէ միայն իրաւ ջրնէ մեղքէն ետ կենալ . բայց երբոր սաստիկ ատէ մեղքը ու սաստիկ զղում ունենայ, չէ թէ միայն մեղքէն կը զգուի ու կը խորշի՝ այլ նաև անոր յօժարութենէն ու մեղքի վերաբերեալ ամեն բաներէն: Աւրեմն պէտք է, ով աստուածասէր հոգի, որչափ որ կրնանք նէ՝ սաստիկ զղում ունենալ, որպէս զի ամեն պղտի բան ալ որ մեղքի հետ վերաբերութիւն ունի՝ ասանք ու փախչինք անկէց: Ասանկ եղաւ Մաղդաղենացիին դարձը, անանկ զղուեցաւ մեղքէն ու մեղքի յօժարութենէն, որ ալ անկէց ետքը

չմտածեց անոր վրայ : Ասանկ Գաւիթ մարդարեւինն
 ալ՝ որ չէ թէ միայն մեղքը կ'ասէր, այլ նաև մեղաւոր-
 ներուն քաղած ճամբան, ինչպէս որ ինքը կ'ըսէ . Ասե-
 յի էս զամենայն ճանապարհս լարաց : Յամենայն ճանապարհաց լա-
 րաց արգելի զոքս իմ : Ասոր վրայ կը կայանայ մեր հոգւոյն
 նորոգումը, որն որ արծիւին նորոգութեանը կը նման-
 ցընէ նոյն մարդարէն :

Աս խորշումն ու զղջումը ունենալու համար՝ պէտք
 է որ ջանացողութեամբ աս ետևի դրած մտածական-
 ներս ընես . վասն զի ասոնք աղէկ ընելու որ ըլլաս, Աս-
 տուծոյ շնորհքովը սրտէդ կը խլես մեղքն ալ՝ մեղքին
 յօժարութիւններն ալ իրենց արմատովը . անոր հա-
 մար կը դնեմ աս մտածականները : Օրը մէկ հատը
 ըրէ ինչ կարգաւ որ դրեր եմ, թէ որ կրնաս նէ՝ առա-
 լօտանց՝ որ աւելի յարմար ատեն է ամեն մտաւոր
 գործողութեանց, ու բոլոր օրն ալ մտքէդ նոյն բաները
 նայէ որ ատեն ատեն անցընես : Իսկ թէ որ դեռ չես
 վարժեր մտածական ընելու, կարդա ինչ որ երկրորդ
 մասին մէջը պիտոր ըսեմ :

Գ. ԱՆԻԹ Թ.

Աստուծոյ զմեզ ստեղծելուն վրայ մտածական .

Աստուծոյ առջևը կեցած երևակայէ զքեզ .
 Խնդրէ որ քեզի լոյս տայ :

Ա. Մտածէ որ այսչափ տարի առաջ աշխարհք չէիր
 եկած, ոչինչ էիր . ուր էիր ան ատենը : Աշխարհքս
 այնչափ ատեն տեւեր էր, ու քու վրադ ամենեւին խօսք
 մը չիկար :

Բ. Աստուած զքեզ ոչինչէն ստեղծեց, ու ըրաւ
 ինչ որ ես՝ առանց քեզի պէտք մը ունենալու, միայն
 իր բարութեանը համար :

Գ. Մտածէ որ Աստուած քեզի ինչ կերպ էութիւն
 տուաւ . վասն զի աս աշխարհքիս վրայ մարդէս ուրիշ ըս-
 տեղծուած մը չիկայ ընդունակ յաւիտենական կե-
 նաց, ու Աստուծոյ հետ միանալու :

Բարձրագոյն աստուծոյ զգոյցն :

Ա. Խոնարհէ Աստուծոյ առջին, ու Գաւիթ մարդարէին խօսքը ըսէ : Տէր իմ, ես քու առջիդ ոչինչ մը նեմ, ուրիշից միտքդ ինկաւ որ զիս ստեղծես : Անձն իմ, դուն ոչինչ էիր, ու ոչինչ պիտոր մնայիր, թէ որ Աստուած զքեզ ոչնչէն չիճաներ նէ՝ ի՞նչ կ'ըլլայիր ան ստենք :

Բ. Ընորհակալ եղիր Աստուծոյ : Տէր իմ և արարիչ, ինչպէս սարարկան եմ քեզի՝ որ անբաւ ողորմութեամբդ զիս ոչնչէն հանեցիր, ու ըրիր ինչ որ եմ նէ : Ի՞նչ կրնամ ընել՝ քու սուրբ անունդ ինչպէս որ պէտք է նէ օրհնելու, ու քու ամբաւ բարերարութենէդ գոհանալու համար :

Գ. Ամաչէ Աստուծոյ առջին : Իսկ ես, իմ արարիչ իմ, սիրով ու ծառայութեամբ քեզի հեռ միանալու տեղը՝ իմ կիրքերովս քեզի դէմ ելայ, քեզմէ բաժնուեցայ հեռացայ՝ մեղքի ետեւ ըլլալով, զքեզ անարգեցի իբրև թէ իմ ստեղծողս չըլլայիր :

Դ. Խոնարհէ Աստուծոյ առջին : Ա՛յ անձն իմ, ճանչցիր որ Աստուած է քու ստեղծողդ, անիկայ ըրաւ ըզքեզ, ինքիրենդ չեղար : Աստուած իմ, ես քու ստեղծուածդ եմ, ու ասիկց կաքը չեմ ուզեր զիս բանի մը տեղ զնել, վասն զի իմ կողմանէս ոչինչ եմ : Ի՞նչ բանիդ վրայ կը պարծիս հող եւ մոխիր, ի՞նչ բանովդ կը հպարտանաս դուն որ ոչինչ ես : Ասիկց կաքը խոնարհելու համար կ'ուզեմ աս կամ ան անարդ գործքը ընել, աս կամ ան նախասինքը համբերութեամբ կրել : Կ'ուզեմ վարքս փոխել, իմ ստեղծողիս ետեւն երթալ, ինձի փառք սեպել կեանքն որ սուած է ինձի, ու իբրեն ծառայելու բանեցրնել անիկայ՝ հողեւոր հօրս խըրտաներովն որ իրմէն պիտոր խնդրեմ :

Պարտադ :

Ա. Ընորհակալ եղիր Աստուծոյ : Օրհնեա անքն իմ քեզ, և ամենայն ոսկերք իմ զանաւն ստաբի նորս : վասն զի ինքը իր բարութեամբը զիս ոչնչէն հանեց, ու ողորմութեամբը զիս ստեղծեց :

Բ. Կուիրէ զքեզ Աստուծոյ : Տէր իմ, ան կեանքն որ ինձի աուիր՝ բոլորով սրախ քեզի կը նուիրեմ, քեզի ծառայելու կը բանեցընեմ :

Գ. Շնորհք ինդրէ Աստուծմէ : Աստուած իմ, ինձի զօրութիւն աուր որ աս բաղձանքներս ու առաջագրութիւններս կատարեմ : Սուրբ աստուածածին, ընդունէ զաւկէդ ինձի համար աս ինդիրքներս • և ուրիշ ինչ ալ որ հարկաւոր է հոգւոյս :

Հայր մեր • Ողջոյն :

Մտածականդ լմնոցընեւէն կտքը՝ քիչ մը ժուռ գալով՝ քաղուածք մը ըրէ մտքիդ մէջը, երբեմն երբեմն օրուան մէջ յիշելու համար :

ԳԼՈՒԽ Ժ

Աստուծոյ զմեզ ստեղծելոռ վախճանին վրայ մտածական .

Աստուծոյ առջին կեցած երեակայէ զքեզ •
Ինդրէ որ լըս սայ քեզի :

Ա. Մտածէ որ Աստուած պէտք մը չունէր զքեզ ստեղծելու, միայն իր բարութեանը համար ստեղծեց, քեզի շնորհք տալով ու յաւիտենական փառք քեզի պատրաստելով : Ասոր համար քեզի միտք տուաւ՝ որ զինքը ճանչնաս, կամք տուաւ՝ որ զինքը սիրես, յիշողութիւն տուաւ՝ որ իր բարերարութիւնները միտքդ բերես, աչք՝ որ իրեն հրաշալի գործքերը տեսնաս, լեզու՝ որով զինքը օրհնես, ու ասոնց նման մտքի ու ըզգայարանաց ամեն կարողութիւններդ :

Բ. Աս վախճանիս համար աշխարհիս վրայ քեզ դնելովը՝ պէտք է որ քու ամեն գործքերդ աս վախճանիս համեմատ ըլլան, ու ինչ որ աս վախճանիս դէմ է՝ պէտք է մէկզի ձգես, փախչիս անոնցմէ • ու ինչ որ ալ աս վախճանիս ջեն ծառայեր՝ աւելորդ ու ունայնութիւն սեպես :

Գ. Մտածէ աշխարհասէր մարդկանց ողորմելու-
թիւնն որ ատեննին աս բանս չեն մտածեր. անանկ
կեանք մը կ'անցընեն, իբրև թէ ուրիշ վախճանի հա-
մար եղած չըլլային՝ բայց հարստութիւն գիլելու,
սուներ շինելու, դքսանքի հեռ ըլլալու :

ԲաղՅանք ու աստղագրութիւն :

Ա. Ամաչէ՛ յանդիմանելով քեզի քու խեղճ ողոր-
մելութիւնդ, որ ինչուան հիմայ խիստ քիչ աս բանիս
վրայ մտածեցիր, ու ըսէ. Տէր իմ, դքեզ չխնամած
ատենս՝ ինչ կը մտածէի, դքեզ չկիշած ատենս՝ ինչ
կը յիշէի, դքեզ չխիրած ատենս՝ ինչ կը սիրէի : Ափ-
սոս, ճշմարտութեան սեղ ունայնութիւն կը սիրէի,
ու գերի եղած էի աշխրբիս՝ որն որ ինձի ծառայելու
համար եղած է :

Բ. Ասէ՛ քու անցուցած կեանքդ : Ար հրաժարիմ
ձեզմէ ունայն խորհուրդներ ու անօգուտ մտածմունք-
ներ. ձեզմէ ետ կը կենամ սուտ ու իրասակար բարե-
կամութիւններ, սարսուղ ու թշուառ ծառայութիւն-
ներ, կոյր շնորհակալութիւններ, ու ուրիշներուն հա-
ճոյ ըլլալու ողորմելի բաղձանքներ :

Գ. Դարձիր առ Աստուած : Աստուած իմ ու ըս-
տեղծող իմ, ասկէց ետքը քեզ միայն մտածեմ, մէյ-
մին ալ միտքս չխամ անանկ բաներու՝ որ քեզի ան-
հաճոյ են : Ասկէց ետքը իմ յիշողութիւնս ուրիշ բա-
նի վրայ չխաղաղացրնեմ, բայց միայն քո մեծութեանդ
ու ողորմութեանդ՝ որ ինձի ցուցուցիր : Սրտիս ուրա-
խութիւնը ու բաղձանքս ասկէ ետքը դու միայն ըլլաս :
Ան սարսուղ զուարճութիւնները՝ որոնց ետեւէ կ'ըլ-
լայի, ան անօգուտ բաները՝ որոնցմով իմ օրերս կ'ան-
դրնէի, ան բաղձանքները՝ որոնց գերի եղած էր սիրտս,
ասկէց ետքը ինձի համար չեն. ու անոնցմէ ետ կենա-
լու համար՝ աս ու ան գեղը ընեմ :

Պարտադ :

Ա. Շնորհակալ եղիր Աստուծոյ, որ ասանկ գերա-
զանց վախճանի համար դքեզ ըրեր է : Տէր իմ, քեզի
համար ստեղծեր ետ զիս՝ որ յաւիտեան քու անբաւ-

Վիտաքոյ վայելեմք. երբ պիտոյր ըլլայ՝ որ արժանի ըլ-
լամ ասոր, ու զքեզ օրհնեմ արժանապէս :

Բ. Աստուծոյ նուիրէ զքեզ : Տէր իմ, իմ աս ամեն
բաղձանքներս ու առաջագրութիւններս՝ իմ հոգւոյս
ու սրտիս հեա բոլորովին քեզի կը նուիրեմ :

Գ. Հնորհք խնդրէ Աստուծմէ : Աստուած իմ, ընդ-
ունէ իմ բաղձանքս, ու օրհնէ իմ հոգիս, որպէս զի
կարենամ քու միածնիդ սուրբ արեանը շնորհքովը իմ
առաջագրութիւններս ՚ի գործ դնել :

Հայր Թեր • Ուշն • Քաղաւած :

ԳԼՈՒԽ ԺԱ.

Աստուծոյ բարերարութեանցը վրայ մտածակասն.

Աստուծոյ առջին կեցած երևակայէ զքեզ •
Խնդրէ որ ըսս տայ քեզի :

Ա. Միտքոյ բեր Աստուծոյ քեզի տուած մարմնա-
ւոր շնորհքները • առողջ մարմին, անխիայ սնուցանե-
լու ու պահելու համար պէտք եղած բաները, անոր
օրինաւոր վայելքները, բարեկամներ ու օգնականներ :
Բաղդատէ զքեզ այնչափ քեզմէ աղէկներուն՝ որ զուրկ
են աս բաներէն, կոյր են, կաղ են, առողջութիւն չու-
նին, երեսէ ինկած՝ նայող չունին, աղքատութեան
տակը կը հեծեն. իսկ դուն՝ Աստուած չէ ուզած որ
անոնց պէս ողորմելի ըլլաս :

Բ. Միտքոյ բեր Աստուծոյ քեզի տուած մտաւոր
շնորհքները : Ա՛րչափ անխելք ու անողջայ մարդիկ կան,
ինչո՞ւ դուն ալ անոնց պէս չես եղած • Աստուծոյ շը-
նորհքն է : Քանի քանիներ կրթութիւն չեն առած,
ու յեաին ազիտութեան մէջ մնացեր են • իսկ դուն՝
Աստուած ուղեր է որ աղէկ կրթութիւն առնուս, գե-
ղացիի պէս չիմասս, պատուաւոր մարդկանց կարգը
ըլլաս :

Գ. Միտքոյ բեր Աստուծոյ քեզի ըրած հոգւոր շը-
նորհքները : Սուրբ եկեղեցւոյ զաւկրներէն մէկն ես •

մանկութենէդ 'ի վեր Աստուած զինքը քեզի ճանչցուցեր է, իր սուրբ խորհուրդները քեզի տուեր է. քանի քանի լոյս ու ներքին ազդմունքներ տուեր ու խղճմբասանքդ շարժեր է. քանի քանի անգամ մեղքերուդ թողութիւն տուեր է. քանի քանի անգամ հողիդ կորսուելէն խաղտեր է՝ զքեզ վտանգներու մէջ ձգած ատենդ: Այսչափ տարի որ ապրեր ես՝ չէիր կրնար քու հողւոյդ բարեքը հողալ, մտածէ՛ սղարապաներու վր՝ ինչպէս Աստուած քեզի գթութիւն ըրեր է:

Բարեկամք ու անասնաբոսութիւն:

Ա. Հիացիր Աստուծոյ բարութեանը վրայ: Ո՛հ, աս ինչ բարութիւն է որ Աստուած կը ցուցնէ ինձի, աս ինչ գթութիւն է: Խիստ մեծ է ողորմութիւնդ, տէր իմ. խելքէ մտքէ վեր է քու առատաձեռնութիւնդ. քու կին ինձի ըրած շնորհքներուդ համար օրհնեմ միշտ զքեզ:

Բ. Անոչէ քու ապերախտութեանդ վրայ: Ես ո՞վ եմ, տէր, որ զիս յիշեցիր. ո՛հ, որչափ մեծ է իմ անարժանութիւնս, քու բարեբարութիւններդ ոտքի տակ ասի, քու տուած շնորհքներդ անարգեցի՝ քեզի դէմ գործածելով. իմ ապերախտութեանս խոր վեհը քու շնորհքներուդ խոր անդունդին դէմը դրի:

Գ. Սիրտդ շարժէ շնորհակալ ըլլալու: Ուրեմն սիրտ իմ, ասկէց ետքը մէյ մըն ալ ապերախտութիւն մի ըներ քու բարեբարիդ: Ի՛նչպէս կրնամ մէյ մըն ալ Աստուծմէ հեռանալ, որ այսչափ հրաշքներ՝ այսչափ շնորհքներ ըրաւ ինձի: Ուրեմն աս ու ան զուարճութենէն ետ կենամ, մարմինս Աստուծոյ ծառայեցընեմ որ այսչափ շնորհքներ ըրած է իրեն. միտքս զինքը ճանաչելու բանեցընեմ, ու իրեն երախտագէտ ըլլալու՝ աս կամ ան կրթութեամբ. ջանամ գործածել ինչ որ սուրբ եկեղեցին հողւոյս փրկութեանը ու Աստուած սիրելու համար նախասներ կու տայ. աղօթքէ չիղաղրիմ, սուրբ խորհուրդները ստէպ ընդունիմ, Աստուծոյ խօսքերը՝ հողևոր խրատներ մտիկ ընեմ, Աստուծոյ տուած լոյսն ու ազդմունքները՝ ի գործ դնեմ:

Պատու :

Ա. Շնորհակալ եղիր Աստուծոյ՝ որ քու պարագիւրդ ու իր ինչուան հիմայ քեզի ըրած բարերարութիւնները ճանչցուց քեզի :

Բ. Սիրադ իրեն նուիրէ՝ ամեն առաջադրութիւններուդ հետ :

Գ. Խնդրէ իրմէն՝ որ քեզի ուժ տայ հաւատարմութեամբ անոնք կատարելու Յիսուսին չարչարանացը շնորհքովք . սուրբ աստուածածնայ ու սուրբերուն բարեխօսութիւնն ալ խնդրէ :

Հայր ձեր . Ողջոյն . Բարեւոյն :

ԳԼՈՒԽ ԺԲ

Մեղաց վրայ մտածական .

Աստուծոյ առջին կեցած երեւակայէ դքեզ .
Խնդրէ իրմէն որ լոյս տայ քեզի :

Ա. Մտածէ որ սրչափ ատեն է՝ սկսած ես մեղանչելու, ու առջի անգամէն ՚ի վեր սրչափ շատցած է մեղքերուդ թիւը սրտիդ մէջը, ինչպէս օրէ օր աւելի յաճախեր ես Աստուծոյ դէմ՝ հոգւոյդ ու ընկերոջդ դէմ ընելու, խօսքով՝ գործքով՝ մտքով ու բաղձանքով :

Բ. Մտածէ քու չար յօժարութիւններդ, ու անոնց ետեւէ երթալդ . աս երկու բանով կրնաս միտքդ բերել մեղքերդ, որ դիտուդ մաղերէն՝ ծովուն աւազնւրէն աւելի եղած են :

Գ. Զատ ալ մտածէ Աստուծոյ դէմ ըրած ապերախտութեանդ մեղքը՝ որն որ ուրիշ ամեն մեղքերուդ վրայ ալ կը տարածուի, ու դանտիք մտքէ վեր կը սաստկացնէ : Մտածէ սրչափ բարերարութիւններ ըրած է քեզի Աստուած, ու դուն ինչպէս անոնք իրեն դէմ գործածեր ես, մանաւանդ իր բարի բարի

ապղեցու թիւնները արհամարհելով, քանի՛ քանի անգամ սիրազ շարժեր է, ու անօգուտ ըրեր ես. քանի՛ քանի անգամ սուրբ խորհուրդները ընդուներ, ու անպատու ըրեր ես: Ա՛ւր էն ան ազնիւ գոհարները, որոնցմով փեւայդ զքեզ զարգարեր էր. քու մեղքերովդ ամենքն ալ աղտոտեցիր ու կորսընցուցիր: Միշտ ետեւդ վաղեց զքեզ փրկելու, ու դուն փախար միշտ իրմէն՝ կորսուիլ ուղեւով. տեա քու ապերախառ թիւնդ:

Բաղ 3-նփ ու առաջագրութիւն:

Ս. Ամառէ խեղճութեանդ վրայ: Տէր իմ, ինչպէս համարձակիմ առջևդ երևնալու. ես ուրիշ բան չեմ, բայց դարձելի հրէշ մը ապերախառ թեան ու անօրէնութեան, Վարելի բան է որ ասանկ անհաւատարիմ եղած ըլլամ, ու զգայարանքներէս մէկը՝ հոգւոյս կարողութիւններէն մէկը թողուցած չըլլամ առանց աւրելու ապականելու ու աղակոչելու, ու օր մը անցուցած չըլլամ կենացս մէջ՝ առանց մեղք մը չիտործելու: Ասանկ պէտք էր իմ ստեղծողիս բարերարութեանցը, իմ փրկչիս ինծի համար թափած արեանը հատուցումը ընէի:

Բ. Թողութիւն խնդրէ մեղքերուդ, անառակ որդիին պէս Աստուծոյ ոտքը ինկիր: Ա՛վ տէր իմ, ողորմէ մեղաւորիս. աղբիւր ողորմութեան, գթա խեղճ ողորմելոյս:

Գ. Առաջագրէ վարքդ շիակելու: Տէր իմ, քու ջրհորհրովք մէյ մըն ալ մեղքի մէջ չիյնամ. մեղայ որ սիրեցի մեղքը, ասկէց ետքը կ'ատեմ զինքը, ու զքեզ կը սիրեմ, քեզի կը սրբուիմ, հայր գթութեանց, ի քեզ կ'ուզեմ կեալ և մեռանիլ:

Դ. Մեղքերս քաւելու համար՝ խոստովանիմ զանոնք համարձակ, առանց մէկ հատը զանց առնելու:

Ե. Չեղքէս եկածին չափ խշեմ զանոնք արմատովն ին իմ սրտէս, մանաւանդ աս կամ ան մեղքը՝ որ աւելի տիրած էն վրաս:

Զ. Ասոր համար սիրով ընդունիմ ինչ որ հոգևոր հայրս խրատ ու դեղ տալու ըլլայ, ու բան մը աչքիս ծանր շերեւայ ասանկ մեծ չարեաց ճարը ընելու:

Պատու :

Ա. Հնորհակալ եղիք Աստուծոյ՝ որ ինչուան հիմայ սպասեց քեզի, ու ասանկ բարի բաղձանքներ սուաւ :

Բ. Սիրադ իրեն նուիրէ՝ առ բաղձանքներդ կատարելու :

Գ. Խնդրէ իրմէն՝ որ օգնէ քեզի իր Հնորհքով :

ԳԼՈՒԽ ԺԳ

Մահուան յիսայ մտածական .

Աստուծոյ առջին կեցած երեակայէ պքեզ .

Այս խնդրէ իրմէն .

Դիր որ մեռնելու հիւանդ ես, ու ալ սպրելու յոյս չիկայ քեզի :

Ա. Մտածէ որ ինչպէս մեռնելու օրդ անստոյգ է : Օր մը հոգիդ մարմնիդ պիտոր բաժնուի . բայց երբ արգեօք . ձմեռը թէ ամառը . դեղը թէ քաղաքը . դիչերը թէ ցորեկը . յանկարծ թէ հիւանդութեամբ մը : Խոստովանանք կարենան պիտոր ըլլալ թէ չէ . խոստովանահայրդ կամ հոգևոր հայրդ քովդ դանուի պիտոր թէ չէ : Աս բաներուս մէկն ալ չենք դիտեր, միայն դիտենք ստոյգ որ մեռնինք պիտոր, ու միշտ կարծածնէս առաջ :

Բ. Մտածէ որ ան ատենը աշխարհք քեզի համար պիտոր լրմըննայ, ան ատենը աշխարհք քու աչքիդ բոլորովին ուրիշ կերպ պիտոր երեւայ : Ասան զի կիրքերդ՝ ունայնասիրութիւն՝ աշխարհային զբօսանքներ՝ ու սնտաի բաղձանքներդ՝ քեզի ստուեր ու երազի պէս բաներ պիտի երեւան, ու պիտոր ըսես . Ախտոս խեղճութեանս, ինչ փուճ բաներու համար զԱստուած բարկացուցեր եմ : Պիտոր հասկընաս որ զԱստուած ոչքնչի հեա փոխեր ես : Ընդ հակառակն ջերմեռանդութիւնն ու բարի գործքերը ան ատենը քեզի քաղցր

ու բաղձալի պիտոր ըլլան, ու պիտոր ըսես • Ասիանս, ինչո՞ւ ես ասանկ աղւոր ու զուարճալի ճամբան չիպնացի : Ան ասենք մեղքերն որ պղախկ կ'երեւնային աչքիդ՝ մեծամեծ լեռներ պիտոր երեւան, ու ջերմեռանդութիւնդ խիստ պղախկ :

Գ • Մտածէ ան ծանր ու ցաւալի մնաս բարոյն որ հողիդ պիտոր ընէ աշխրբիս, ու հրաժարի պիտոր հարստութենէ՝ ունայնասիրութենէ՝ զուարճութիւններէ՝ զբօսանքներէ՝ բարեկամներէ՝ ազգականներէ՝ զաւկրներէ՝ էրկրնէ՝ կնոջմէ, մէկ խօսքով՝ ամեն արարածներէ • ու ամենէն ետքը իր մարմինէն՝ որ պիտոր թողու գունաթափ ազեղ սոսկալի ու հոտած :

Դ • Մտածէ ինչպէս շուտով առնեն տանին հողուն տակը դնեն պիտոր մարմինդ, ու անկէց ետքը ինչ քիչ մտածեն պիտոր քեզ ուրիշները • որչափ որ գուն ուրիշները կը մտածես, անանկ ալ ուրիշները պիտոր ընեն քեզի • Աստուած ողորմի հողւոյն՝ պիտոր ըսեն, ու ասով պիտոր լրանցընեն : Ա՛յ մահ, ինտոր անգութես, ու ինչ քիչ մտածող կայ մեռնելը :

Ե • Մտածէ որ հողիդ մարմինէն ելլելու ասեն՝ որ ճամբան պիտոր երթայ, ա՛յ կողմը թէ ձախը • ա՛խ, աշխրբիս վրայ սկսած ճամբէն ուրիշ ճամբայ պիտոր չերթայ :

Բարեջանդ ու աստճադբոսիւն :

Ա • Աստուծոյ դիրկը դիմէ, ու ըսէ • Տէր իմ, զիս քու պաշտպանութեանդ տակը ան ան սոսկալի օրը • թեթեցութիւն ինձի մեռնելուս վայրկեանը, թող բոլոր կենացս ուրիշ օրերը ինձի ծանր ու վշտալի ըլլան :

Բ • Աշխարհքս բանի տեղ մի դներ : Արովհեան չեմ գիտեր ան օրն որ զքեզ պիտի թողում, ո՞վ աշխարհք, չեմ ուզեր ամենեկին քեզի կաշիլ : Սիրելի բարեկամներ, սակէց ետքը հողւոր սիրով մը միայն սիրեմ պիտոր զձեզ՝ որ յաւիտեան տեէ • ինչո՞ւ ձեզի հետ անանկ կերպով կապուիմ, որ ետքը պիտոր կարուի ան կապը :

Գ • Ա՛ռ զեմ ան օրուան պատրաստուիլ, ու ամեն ջանք ընել՝ աղէկ մահ մը ունենալու • կ'ուզեմ որչափ որ կրնամ նէ խղճմտանքս ապահովել, կ'ուզեմ աս ան պակասութիւններս չիտկել :

Պատու :

Շնորհակալ եղիք Աստուծոյ աս քեզի առած առաջագորութիւններուն համար, ու իրեն նուիրէ զանոնք • խնդրէ իրմէն որ բարի մահ տայ քեզի՝ Յիսուսի մահուանը շնորհքովը • սուրբ աստուածածնայ ու սրբաց բարեխօսութիւնը խնդրէ :

Հայր Թր • Ողջոյն • Քաղսածք :

ԳԼՈՒԽ ԺԳ

Դատաստանին վրայ մտածակիսն .

Աստուծոյ առջին կեցած երևակայէ զքեզ •
Խնդրէ իրմէն որ լոյս տայ քեզի :

Ա . Աս աշխարհքիս տեղութեանը համար Աստուծոյ դրած ասեկը ետքը ետքը պիտոր լըմննայ, ու խելմը սոսկալի նշաններով մարդիկ սահմըռկելէն ետքը՝ հուր մը նէ հեղեղի պէս պիտոր դայ այրէ մոխիր դարձընէ բոլոր երկրիս երեսը, բան մը պիտոր չիթողու ինչ որ աշխարհքիս վրայ կան :

Բ . Ասանկ բոլոր աշխարհքս հրհեղեղով այրելէն ետքը, որչափ մեռած մարդիկ որ կան՝ յարութիւն պիտոր անենն, անոնցմէ՝ ի զաս՝ որ արդէն առեր են, ու հրեշտակասկեալին փողոյն ձայնէն Յովսափաս ձորը պիտոր ժողովին : Բայց ի՞նչ սոսկալի տարբերութեամբ • կէսը փառաւոր ու լուսաւոր մարմին առած, կէսը զղուելի ու դարշելի :

Գ . Մտածէ որ ի՞նչ փառքով Քրիստոս ամենուս դատաւորը պիտոր երևնայ, հրեշտակներն ու սուրբերը չորս դին առած, սուրբ խաչը առջեւէն՝ քան զարևը լուսաւոր, արդարներուն աւեալիս ու մեղաւորներուն սպանալիք բերելով :

Դ . Քրիստոսի արդար դատաւորին ահաւոր հրամանովը մէկէն բաժնուին պիտոր արդարները մեղա-

ւորներէն, արդարները աջ կողմը, մեղաւորները ճախու-
ու ան բաժնուիլը յաւիտենական պիտոր ըլլայ, մէյ-
մըն ալ անկէջ կաքը մեղաւորները արդարներուն հետ
չիպիտոր միանան :

Ե . Արդարները մեղաւորներէն բաժնուելէն կաքը՝
խղճմտանքի գիրքերը բացուին պիտոր, մեղաւորնե-
րուն չարութիւնը յայանի երևնայ պիտոր՝ որ ինչպէս
Աստուծոյ օրէնքները ուրքի տակ աւին . մէկալ կող-
մանէ ալ արդարներուն ըրած ապաշխարութիւնը ու
Աստուծմէ անոնց ընդունած շնորհքին պատուը պի-
տոր երևնայ, բան մը չիծածկուի պիտոր : Տէր Աս-
տուած, ան ինչ ամօթ պիտոր ըլլայ գեշերուն, ինչ
ուրախութիւն աղէկներուն :

Զ . Մտածէ Աստուծոյ վերջին վճիռը մեղաւորնե-
րուն դէմ . Երեւոյ՛ք յինէն անիծեալք՝ ՚ի հորն յաւիտենական,
որ պարտասպեալ է սասանայի և հրեշտակաց նորա : Աղէկ կըշ-
ուէ աս երեւոյ՛ք բառը . մշանջենաւոր մերժել մըն է՝ որ
ատով Աստուած մեղաւորները իրմէն կը հեռացընէ :
Անիծեալ կը կոչէ զանոնք . ո՛հ, ան ինչ տեսակ անէծք,
անէծք մը որ ամեն չարք կը բովանդակէ, անէծք մը
որ ետ դանաղիք չունի, յաւիտենական է, ամեն ժա-
մանակ կը բովանդակէ : Ի հորն յաւիտենական կ'ըսէ . ո՛վ
սոսկալի յաւիտենականութիւն, վերջ չունեցող թը-
շուաութիւն :

Է . Մտածէ ընդ հակառակն արդարներուն համար
տուած վճիռը : Երեւոյ՛ք կ'ըսէ : Անուշ հրաւերք, որով
Քրիստոս իր ողորմութեան գիրկը կը կանչէ զմեզ : Ե-
րեւոյ՛ք օրհնեալք հօր իմոյ . սիրելի օրհնութիւն՝ որուն մէջը
ամեն օրհնենք կայ : Ժառանգե՛րէ՛ք զպարտասպեալ յեղ ար-
քայութիւնն ՚ի սիւբանէ աշխարհի . ինչ խելքէ մտքէ վեր
շնորհք, արքայութիւն մը՝ որ վերջ չունի, յաւիտեան
պիտոր քչէ :

Բաղ խնդրո՛ւ ու ատաղաղբոսնիան :

Ա . Սոսկա, հողի խմ, աս բաները միաքդ բերելով .
ո՛վ կրնայ չիսոսկալ ան օրը, երբոր երկինքին սիւներն
ալ պիտոր գողան :

Բ . Անիծէ մեղքերդ, վասն զի անոնք միայն կրնան
քու կորստեանդ պատճառ ըլլալ ան սոսկալի օրը :

Ո՛հ, ես հիմակուց կ'ուզեմ զիս դատել, որպէս զի ան
օրը չիդատասպարաւիւմ. կ'ուզեմ հիմակուց խղճմը
տանքս քննել, մեղքերս խոստովանիլ ու վարքս շիտ
կել, որպէս զի ան սոսկալի օրը արդար դատաւօրը զիս
չիդատասպարտէ :

Պատու :

Ա. Շնորհակալ եղիր Աստուծոյ՝ որ քեզի ամեն
տուաւ ասպաշխարեւո, ու ան օրուան համար զքեզ
ասպահովեւո :

Բ. Նուիրէ սիրտդ իրեն, որ առաջագրութիւնդ կա
տարես :

Գ. Շնորհք խնդրէ իրմէն, որ աղէկ կատարես :

Հայր Թեր - Ողջոյն - Քաղն-աժո :

ԳԼՈՒԽ ԺԵ

Գժոխային վրայ մտածական .

Աստուծոյ առջին կեցած երևակայէ զքեզ .

Խոնարհէ ու իրմէն լոյս խնդրէ .

Մութ տեղ մը աչքիդ գիմացը բեր, գարշահա
ձիւթով ու ծծըմբով բռնեկած, ու մարդիկնե
րով լեցուն՝ որ անկէց չեն կրնար ելել :

Ա. Դատասպարտեալները առ գժոխային անդուն
դին մէջը, խելքէ մտքէ վեր տանջանք կը կրեն իրենց
ամեն զգայարանքներովը : Ասան զի ինչպէս որ ամեն
զգայարանքնին մեղք գործելու բանեցուցին, ասանկ
ալ անոնց համեմատ տանջանքը նոյն զգայարանքներով
պիտոր կրեն : Աչուրնին իրենց գէշ նայուածքներուն
համար՝ սատանաներուն ու գժոխքին ահռելի տեսու
թիւնը պիտոր կրեն . ահանջնին գէշ գէշ խօսքեր ա
խորթելով լսելնուն համար՝ ողբէն ու յուսահատա
կան կանչուբռտեւներէն ուրիշ բան պիտոր չիլսեն . ա
տանկ ալ մէկալ զգայարանքնին :

Բ. Աս ամեն տանջանքներէն ՚ի զատ, ու ամենէն ալ

ծանր, Աստուծակէ զրկըւիլնին ու արքայութիւնը կոր-
սընցընեւնին պիտոր ըլլայ, ուսկից որ յաւիտեան մե-
ղաւորները դուրս պիտոր մնան, ու ոչ երբէք զԱս-
տուած պիտոր տեսնան: Թէ որ Արիստոզոմին համար
իր սիրելի հօրը երեսը չիտեսնալը աքսորանքէն ծանր
եղաւ, ո՛հ ինչ կակիծ պիտոր ըլլայ, Աստուած իմ, քու
քաղցր սիրելի դէմքիդ տեսութենէն զրկըւիլը:

Գ. Մտածէ մանաւանդ աս տանջանքներուն յաւի-
տենաւիտութիւնը, որ աս միայն է գժոխքին անտա-
նելի ընողը: Թէ որ քիչ մը ջերմ ունեցած ատեննիս՝
կարճ գիշերը այնչափ երկան ու անանկ ծանր կ'ըլլայ
մեզի, հասցա ինչ սոսկալի բան պիտոր ըլլայ այն յա-
ւիտենաւիտ գիշերը այնչափ տանջանքներով: յուսա-
հատութիւն հայհոյութիւն ու անհնարին կատաղու-
թիւն անոր հետեւանքները պիտոր ըլլան:

Բարձրանք ու ատաղաղբոսութիւն:

Ա. Սոսկա, ինք իրենդ Յորայ խօսքը ըսելով. Արնան
աս յաւիտենաւիտ կրակին բոցերուն մէջը դիմանալ,
կ'ուզեն զրկըւիլ Աստուծակէ յաւիտեան:

Բ. Դատապարտութեան արժանի ըլլալդ խոստովա-
նէ, ու ըսէ. Քանի անգամ աս գժոխքին արժանի ե-
ղայ, ասկէց ետքը ուրիշ ճամբայ պիտոր բռնեմ որ ա-
մենեկին հակառակը ըլլայ, ու աս թշուառութեանը
մէջ ինտուռ վախ չըլլայ: Աւրեմն աս կամ ան ջանքը
ընեմ մեղքէն ետ կենալու, որ միայն կրնայ զիս աս
վտանգին մէջը ձգել:

Շնորհակալ եղիր Աստուծոյ: Զ. քեզ իրեն նուիրէ:
Շնորհք ինդրէ իրմէն:

Հայր Թէ. Ողջոյն. Բարդաւաճք:

ԳԼՈՒԽ ԺԶ

Արքայաշքեան վրայ մտածական .

Աստուծոյ առջին կեցած երևակայէ զքեզ .
Խնդրէ իրմէն՝ որ քեզի լոյս տայ :

Ա . Ազար ու պայծառ գիշեր մը աչքիդ դիմացը
բեր . երևակայէ ամեն տեսակ տեսակ աստղերուն ան-
թիւ բազմութիւնը . ետքը անոր հետ մէյտեղ պայ-
ծառ ցորեկ մըն ալ , անանկ որ՝ արևուն պայծառու-
թիւնը ամենեկին արդէլք մը չըլլայ աստղերուն ու լուս-
նին գեղեցկութիւնը տեսնելու . ու ետքը ստոյգ միտքդ
գիր որ տա ամեն գեղեցկութիւնները մէյտեղ՝ արքայ-
ութեան առջին ոչ ինչ են : Ա՛հ ինչ ցանկալի , ինչ սի-
րելի տեղ պիտոր ըլլայ արքայութիւնը , ինչ խելքէ
մտքէ վեր աս քաղաքը :

Բ . Մտածէ աս քաղքին բնակիչներուն անուշակա-
նութիւնը գեղեցկութիւնը ու բազմութիւնը , բիւրա-
ւոր հրեշտակները քերթէններն ու սերորէնները . առա-
քելոյ գունդը , մարտիրոսաց , կուսանաց ու սրբոց
կանանց անթիւ բազմութիւնը : Ա՛հ ինչ երջանիկ ըն-
կերութիւն . ան տեղի ամենէն պզտիկը բոլոր աշխարհ-
քիս գեղեցկութիւններէն անհամեմատ վեր է . հապա
ինչ պիտոր ըլլայ անոնց ամենքը մէյտեղ տեսնալը :
Ի՛նչ երանելի պիտոր ըլլան հոն եղողները . յաւիտեան
պիտոր երգեն սիրոյ ու զմայլման երգ մը . յաւիտեան
պիտոր վայելեն հաստատուն ուրախութիւն մը : Երա-
րու ալ անպատմելի ուրախութիւն պիտոր ըլլան , ու
յաւիտեան պիտոր վայելեն աս երանաւէտ ու անլու-
ծանելի ընկերութիւնը :

Գ . Մտածէ ետքն ալ որ ինչ զմայլմունք պիտոր ու-
նենան ամենքը զԱստուած վայելելով , որ իր երանա-
ցուցիչ տեսքովը պիտոր հասուցանէ միշտ անոնց վարձ-
քը , ու անով իրենց սրտին մէջը զուարճութեան դեռ
մը պիտոր վազընէ : Ի՛նչ ուրախութիւն պիտոր ըլ-

լայ մարդուս իր վախճանին հետ միշտ մէկ ըլլալը : Հոն
 արդարները Աստուծոյ ներկայութեանը ու սիրոյն
 մէջը ընկղմած՝ ինչպէս թռչունները օդուն մէջ, թռչն
 ու երգեն պիտոր մէկզմէկէ աւելի իրենց ստեղծողին
 օրհնութիւն, ու պիտոր ըսեն . Օրհնեալ յաւիտեան
 մեր ստեղծողն ու փրկիչը՝ որ ասանկ ողորմութիւն ը-
 ըրիր մեզի, ու քու փառացի մասնակից ըրիր զմեզ : Աս-
 տուած ալ միշտ զիրենք կ'օրհնէ անանկ օրհնութեամբ
 մը՝ որ լրմննալիք չունի, ու կ'ըսէ . Իմ օրհնեալ արա-
 րածներս՝ որ ինծի ծառայեցիք, ու զիս օրհնէք պի-
 տոր յաւիտեան ասանկ սիրով ու զմայլելով :

Բողոքանք ու ատաղազրութիւն :

Ա . Փափաքելով միաքի բեր արքայութիւնը, ու ը-
 սէ . Խիստ դեղեցիկ ես իմ սիրելի հայրենիքս, ինչ եր-
 ջանիկ են քու բնակիչներդ :

Բ . Յանդիսանէ քու անհոգութիւնդ՝ որ ինչուան
 հիմայ արքայութեան ճամբէն հեռու կեցար, ու ըսէ .
 Ինչո՞ւ մինչև հիմայ ես ասանկ երջանկութեան մը ան-
 հոգ եղայ . վայ ինծի . փուճ ու անցաւոր պիտորթի մը
 համար յաւիտենական երանութիւնը մէկզի ձգեցի .
 ի՞նչ խելք էր իմ ըրածս, ասանկ խելքէ մտքէ վեր մեծ
 բան՝ անանկ անարգ բանի հետ փոխեցի :

Գ . Կորէն փափաքէ արքայութեան ու ըսէ . Տէր
 իմ, որովհետև ինծի ասանկ մեծ բան պատրաստեր ես,
 ու զիս հոն հասնելու ճամբան դրիր, մէյ մըն ալ աս
 ճամբէն ետ ջիկեամ : Արթանք, հոգի իմ, արքայու-
 թեան յաւիտենական հանդիսար երթանք, այն օրհ-
 նեալ հայրենիքն որ Աստուած մեզի պատրաստեր է .
 աս Եզիպատոսի գերութենէն ի՞նչ համ կ'առնենք :

Ուրեմն աս ու ան բաներէն՝ որ զիս արքայութեան
 ճամբէն դուրս կը հանեն՝ զգուշանամ, ու աս ան բա-
 ներն ընեմ որ զիս հոն կը հասցընեն :

Շնորհակալ եղիւր Աստուծոյ : Զ քեզ իրեն նուիրէ :
 Շնորհք խնդրէ իրմէն :

Հայր Թեր . Ողջոյն . Բողոքածք :

ԳԼՈՒԽ ԺԷ

Արքայաշրիակը ընտրելու ոչ դժոխքէն ևս կենալու
մտածական .

Աստուծոյ առջին կեցած երեւակայէ զքեզ .
Խոնարհէ ու խնդրէ որ լոյս տայ քեզի :

Ա . Սեպէ որ բաց դաշտի մը մէջ ևս քու պահա-
պան հրեշտակիդ հետ, ինչպէս որ Տուբիա հապիա
երթալու ատենը Ռափայէլ հրեշտակին հետ : Սեպէ
որ հոն պահապան հրեշտակդ բանայ քու առջիդ ար-
քայութիւնը իր ամեն վայելքներովը, ինչպէս որ առջի
մտածականին մէջը տեսար . ետքը դժոխքն ալ աչքիդ
դիմացը բանայ իր ամեն տանջանքներովը, ինչպէս որ
ան ալ մտածեցիր : Աս երկուքն ալ աչքիդ առջևը ու-
նենալով, պահապան հրեշտակիդ առջին ծնկան վրայ
եկած ,

Բ . Մտածէ որ իրաւցընէ արքայութեան ու դժոխ-
քին մէջ տեղը կեցեր ևս, ու կամ մէկը կամ մէկալը
պիտոր ընդունի զքեզ՝ որն որ դուն ընտրելու ըլլաս :

Գ . Մտածէ որ ընելու ընտրութիւնդ մէկուն կամ
մէկալին՝ յաւիտեան պիտոր քէ, մէյ մըն ալ չիկրնաս
պիտոր փոխելու :

Դ . Թէ և երկուքն ալ բայ են զքեզ ընդունելու՝
որն որ ընտրելու ըլլաս, բայց Աստուած՝ որ մէկը իր
արդարութեանը համար ու մէկալը իր ողորմութեանը
համար պատրաստեր է քեզի, կ'ուզէ ու կը բաղձայ որ
դուն արքայութիւնը ընտրես . պահապան հրեշտակդ
ալ կը յորդորէ զքեզ անիկայ ընտրելու՝ Աստուծոյ
կողմանէն խոստանալով քեզի ամեն շնորհք ու օգնու-
թիւն հոն հասնելու :

Ե . Քրիստոս երկինքէն անոյշ աչքով մը վրագ կը
նայի, ու կը հրաւիրէ զքեզ՝ ըսելով . Եկու՛ր սիրելի ա-
րարածս, դիրկս եկու՛ր, վայելէ յաւիտեանական ուրա-
խութիւնն որ ամբաւ սիրով քեզի համար պատրաս-

տեր եմ: Տես սուրբ աստուածածինը՝ որ մայրաբար
քեզ կը կանչէ ու կ'ըսէ քեզի. Սիրա ըրէ որդեակ, իմ
միածնիս փափաքը ու իմ հաւաքանքս՝ որ քու յաւի-
տենական փրկութեանդ համար կ'ընեմ՝ մի արհամար-
հեր: Նայէ սուրբերն որ զքեզ անուշութեամբ կը
յորդորեն, ու կը բաղձան որ օր մը իրենց հեա մէկտեղ
օրհնես զԱստուած յաւիտեան. կը մկայեն քեզի որ
արքայութեան ճամբան աշխրբիս հասկրցուցածին պէս
դժուարին չէ, ու կ'ըսեն քեզի. Վարժեղիւր, փորձե-
լու որ ըլլաս՝ կը տեսնես որ հոգևոր ճամբան ուսկից
որ մենք հոս հասանք, դիւրին է, ու աշխրբին ճամբէն
չաա աւելի դուարձալի:

Ընդհանրութիւն:

Ա. Վ'ատեմ զքեզ ո՛վ դժոխք, կատեմ զքեզ յա-
ւիտեան, կը սոսկամ քու տանջանքներէդ, կը սարսա-
փիմ քու թշուառ յաւիտենականութենէդ, մանա-
ւանդ հայհոյանքներէն ու անկէճքներէն՝ որ Աստուծոյ
դէմ միշտ պիտոր ընես: Իմ սիրաս ու հոգիս քեզի կը
դարձընեմ ո՛վ յաւիտենական երանութիւն, յաւի-
տենական փառք, անվախձան արքայութիւն. զքեզ
կընարեմ ինձի հայրենիք՝ առանց մէյ մըն ալ փոխե-
լու իմ ըրած ընտրութիւնս. քու գեղեցիկ բաղձալի
ու սուրբ օթեաններդ կ'ընարեմ ինձի համար յաւի-
տենական տուն: Աստուած իմ, կ'օրհնեմ քու ողոր-
մութիւնդ, ու կ'ընդունիմ սիրով քու խոստամունքդ զիս
հոն հասցընելու: Փրկիչ իմ Յիսուս, կ'ընդունիմ ու
կ'օրհնեմ քու յաւիտենական սէրդ՝ որով ստացար ին-
ձի համար առ երջանկութիւնը. ու կը փափաքիմ ար-
քայութիւն երթալու, մանաւանդ զքեզ հոն սիրելու
համար ու յաւիտեան օրհնելու:

Բ. Ընդունէ սուրբ Աստուածածնայ ու սուրբե-
րուն յորդորանքն ու օգնութիւնը, խոստացիր՝ իրենց
ճամբան բռնելու, ձեռքդ պահապան հրեշտակիդ անը
որ քեզի առաջնորդէ, սիրա առը քեզի առ ընտրու-
թիւնը ընելու:

ԳԼՈՒԽ ԺԸ

Հոգևոր կեանք ընտրելու , ոչ առ որոշմաները
ընելու համար մտածակասն .

Աստուծոյ առջին կեցած երևակայէ զքեզ .
Խոնարհէ իր առջևը , ու խնդրէ իրմէն որ քեզի
օգնէ :

Ա . Սեպէ որ նորէն բաց դաշտի մը մէջ կեցեր եւ
սրահապան հրեշտակիդ հետ . ձախ կողմդ սաղայէլը
բարձր աթոսի մը վրայ նստած , խել մը սատանաներ
չորս դին առած , ու աշխարհասէր մարդկանց բազմու-
թիւն՝ որ զինքը կը սրահանէ մէկը առ մէկայլը ան մեզ
քով : Նայէ առ դարչելի թաղաւորին խեղճ սրահա-
նեաները . ոմանք առելութեամբ նախանձով ու բար-
կութեամբ կատարած , ոմանք իրարու միս կ'ուտեն ,
մէկզմէկ կը սպաննեն . ոմանք հալած մաշած մամուռքի
մէջ հարստութիւն կը դիզեն , ոմանք ունայնութեան
ու փուճ բաներու ետեւէ եւ . շատերն ալ անսնտական
ու ազատի կիրքերու մէջ փոստած : Տես ինչպէս ա-
մենքն ալ անհանգիստ ու անհամբեր՝ մէկզմէկ կ'ար-
համարհեն , ու երեսանց միայն իրարու սուտ սէր կը
ցուցնեն : Մէկ խօսքով , կը տեսնաս խեղճ Ժողովուրդ
մը՝ առ անիծած բանաւորին գերի եղած , ու վրանին
գութիւն կը շարժի :

Բ . Ետքը աջ կողմդ նայէ Քրիստոս խաչին վրայ , որ
քաղցրագութ սիրով առ սատանային գերի եղած հո-
գիներուն համար աղօթք կ'ընէ , ու զիրենք սաղին կը
կանչէ : Տես ջերմեռանդներուն բազմութիւնն որ իրենց
սրահապան հրեշտակներուն հետ Յիսուսի չորս դին
առած՝ զինքը կ'օրհնեն : Տես ինչ աղւոր դունդ է մանչ
ու աղջիկ՝ կուսակրօն ջերմեռանդներուն դունդը՝ շու-
շան ծաղկունքին աւելի ձերմակ : Նայէ ինչ աղւոր
դունդ է որբեարթներուն գունդը , որ կեանքերնին մա-
հացուցմունքով ու խոնարհութեամբ կ'անցնեն : Նայէ

կարգուածներուն բաղմուժիւնն ալ, որ էրիկ կնիկ ինչ սիրով ու պատուով մէկզմէկու հետ կ'ապրին : Տես ուրիշ ջերմեռանդ հոգիներ ալ՝ որ անական հոգերնուն հետ ինչպէս իրենց հոգին ալ կը հոգան, իրենց էրկանը կամ կնկանը սիրոյն հետ ինչպէս Յիսուսի սէրը կը միացնեն : Նայէ ամեն դի, կը տեսնաս որ ամենքն ալ ինչ սուրբ սիրով ու ասորժանօք Յիսուսի կը հնազանդին, ու սրտերնուն մէջը կ'ուզեն զինքը կրել : Ա' ուրախանան, բայց անոյշ ու կարգաւորեալ ուրախութեամբ մէկզմէկ կը սիրեն, բայց սուրբ ու մաքուր սիրով : Աս բաղմուժեան մէջ վիշտ ունեցողներն ալ չեն նեղիր ու այլայլիր • Յիսուսի քաղցր նայուածքը զիրենք կը մխիթարէ, ու ամենքը իր սիրոյն համար ամեն բան յանձն կ'առնուն :

Գ • Դուն արդէն քու բարի բաղձանքներովդ ու աւաջադրութեամբդ՝ սասանան իր ողորմելի դերիններովը մէկդի թողուցիր • բայց դեռ Յիսուսին քովը չեհասար, իր ջերմեռանդներուն սուրբ ու երջանիկ բաղմութեանը հետ չիմիացար • այլ դեռ երկուքին մէջ տեղը կեցեր ես :

Դ • Սուրբ Աստուածածինը, սուրբ Աստուածահայրը, ու ան ամեն սուրբերուն բաղմութիւնը՝ որ աշխարհիս մէջ անցուցին կեանքերնին, կը հրաւիրեն ըզքեզ՝ քեզի սիրա տալով :

Ե • Քրիստոս տէրն մեր ալ խաչին վրայէն զքեզ կը կանչէ • Նկուր սիրելի, եկուր որ քեզ պսակեմ :

Ընթրութիւն :

Ա • Ա՛վ աշխարհք, ո՛վ դարչելի գերիներ, զիս ձեր մէջը չէք տեսնար, ձեր անխելքութենէն բացէ՛ի բաց կը հրաժարիմ : Գժոխացին հպարտ ու թշուառ բռնաւոր, կը հրաժարիմ քեզմէ ու քու ամեն խարէութիւններէդ • ու կ'ատեմ կ'անիծեմ քու ամեն գործքերդ :

Բ • Քեզի կը դառնամ ո՛վ քաղցրագութ տէր իմ Յիսուս, իմ յաւիտենական երջանկութիւնս ու մասքս, ու զքեզ կ'ընդունիմ բոլորով սրաիւ • քեզի կ'երկրպագեմ, զքեզ միայն կ'ընտրեմ ինձի թագաւոր, ու քեզի հաստատուն կամօք կը խոստանամ մշանջկեաւոր հա-

ւատարմութիւն, քու օրինացդ ու պատուիրանքնե-
րուդ հնազանդութեան տակը դնելով զիս :

Գ. Սուրբ Աստուածածին, ապաստան մեղաւորաց,
զքեզ կ'ընտրեմ ինձի առաջնորդ, քու ձեռքիդ տակը
կը դնեմ զիս, զքեզ առանձին յարգութեամբ մը կը
մեծարեմ :

Գ. Ա՛յ սուրբ հրեշտակ իմ պահապան, զիս ամ
սուրբ ժողովրդեանը տար, մի թողուր զիս ձեռքէդ՝
ինչուան որ երթամ իրենց հետ միանամ, ու իրենց
հետ՝ իմ ըրած ընտրութեանս նշան՝ օրհնեմ միշտ ըզ-
Քրիստոս :

Գ. Լ. ՈՒԽ ԺԹ.

Ընդհանրակիսն խոստովանեալքը ինչպէս պէտք է
ըլլայ .

Տեսար, ո՞վ աստուածասէր հոգի, ինչ մտածու-
թիւններ որ պէտք են հոգեւոր ճամբան մտնալու : Ա-
սոնք ընկէզ ետքը՝ դնա արիութեամբ ու խոնարհու-
թեամբ քու ընդհանրական խոստովանանքդ ըլլալու .
բայց չըլլայ որ վախով մը շփոթիս : Վարիճն որ զմեզ
կը խայթէ, խայթելու ատենը թու՛նաւոր է . բայց ձե-
թի մէջ դնելու որ ըլլաս զինքը, դեղ կ'ըլլայ իր խայ-
թուածքին : Ասանկ ալ մեղքը ընկու՛ն ատենը ամօթա-
լի ու մեղաւոր բան է . իսկ խոստովանելու ու ա-
պաշխարելու ատեն՝ դովելի ու փրկաւէտ է : Զղջումն
ու խոստովանանքը անանկ աղւոր ու անուշահոտ բան
է, որ մեղքին ազեղութիւնն ու գարշահոտութիւնը
կը վերցընէ : Միմոն բորոտը Մագդաղենացիին համար՝
մեղաւոր է ըսաւ . բայց Քրիստոս անանկ չէ ըսաւ, ու
անոր իր վրայ թափած անուշահոտ եղին ու սիրոյն մե-
ծութեանը դովեաւ սկսաւ տալ : Թէ որ խոնարհ ենք
նէ, ո՞վ աստուածասէր հոգի, իրաւ՝ մեղքերն իս մեղի
շատ ատելի բան կ'ըլլայ, Աստուծոյ դէմ ըլլալուն հա-
մար . բայց անխիտ խոստովանելը սիրելի կ'ըլլայ մեզի,
Աստուծոյ ուղածը ըլլալուն համար : Միտիթարանք

մին է սրտերնուս՝ մեր հիւրնդութիւնը բժշկին հասկըցնելը, որ մեր ցաւերուն գեղ ընէ: Հոգևոր հօրդ առջին ճնկան վրայ եկած առե՛նդ՝ երևակայէ որ Գողգոթայ լեռան վրայ Յիսուսին օտքին տակը գրեր ես գլուխդ, որ իր պատուական արեանը կաթիլներովը քու մեղքերդ լուայ. վասն զի Յիսուսի սուրբ արիւնը իրօք չիվաղեր ալ նէ խոստովարաններուն մէջը, բայց նոյն արեան արդիւնքն է՝ որ հոն ապաշխարողներուն մեղքը կը լուայ ու կը ջնջէ: Ուրեմն աղէկ մը բայ քու սիրտդ, ու ամեն մեղքերդ խոստովանէ. վասն զի քանի որ մեղքերդ կը զրուցես, Յիսուսի շարժարանացը արգեամբքը Աստուծոյ օրհնութիւնը վրադ կ'իջնայ:

Ամեն բան ինչպէս որ պէտք է՝ ըսէ պարզ ու բնական կերպով, ինչուան որ խղճմտանքդ գոհ ըլլայ: Անկէց ետքը մտիկ ըրէ հոգևոր հօրդ խրատներն ու հրամանները. Ըսէ սրտանց. խօսեաց Գեղ, զի Եստի ծառայ ք. վասն զի Աստուած է անոր բերնով խօսողը, ինչպէս որ ինքը ըսաւ. Որ թէ՛ Ես, ինչ թէ՛: Ետքը ձեռքդ առ եակի գրած ձեռ, որն որ քու զգջմանդ ու բոլոր ըրած առաջադրութիւններուդ համառօտութիւնն է. ու մէյմը առաջ աչքէ անցընելէն ետքը, որչափ որ կըրնաս նէ՝ սրտանց ու մտադրութեամբ Աստուծոյ առջևը կարդա անիկայ:

ԳԼՈՒԽ Ի

Աստուծոյ ծառայելու որոշմունքդ սրտիդ մէջ աղէկ մը տպաւորելու, ոչ ապաշխարոչիւնդ կատարելու ընելու համար՝ առաջադրուածքեան գօրաւոր ձև մը.

Ես (այս անուն) Աստուծոյ ու արքայութեան ամեն սուրբերուն առջին, մտածելով Աստուծոյ ինծի ըրած բարութիւնն որ զիս ոչընչէն ստեղծեց, պահեց պահպանեց այնչափ վտանգներէն, ու այնչափ բարեբարութիւններով լեցուց զիս անարժանա, մանաւանդ մտա-

Տեղով իր անհուն ողորմութիւնն որ իմ մեղքերուս համար զիս շիպատեց, լոյս առաւ ու սիրաս շարժեց որ դարձի դամ, ու կենացս ինչուան սա օրը համբերեց իմ ապերախաութեանս՝ որ իր շնորհքը արհամարհեցի ու անմտութեամբ իրեն դէմ ըրի. մտածելով միանգամայն որ սուրբ մկրտութեամբս իրեն նուիրուած եմ, ու կնքահօրս իմ բերնէս ըրած խոստմունքները այսչափ անգամ ոտքի տակ առի ու իմ հոգիս աղտոտեցի. վերջապէս հիմայ խելքս գլուխս ժողկելով, երեսի վրայ ինկած Աստուծոյ առջին զիս իրեն դէմ յանցաւոր կը ճանչնամ, ու սգարտաւոր կը խոստովանիմ Յիսուսի չարչարանացն ու մահուանը իմ մեղքերովս, որոնց համար խաչին վրայ մեռաւ, անանկ որ՝ ես արժանի եմ յաւիտենական դատաւարութեան ու կորստեան :

Բայց իր ողորմութեանը դիմելով, ու բողբով սրբութիւ իմ անցեալ կենացս մեղքերը ասելով, խոնարհութեամբ իր շնորհքը կը խնդրեմ, ու ոտքը ինկած կ'աղաչեմ որ մեղացս թողութիւն տայ՝ իմ փրկչիս չարչարանացը ու մահուանը համար. որուն վրայ միայն իմ բողբ յոյսս դնելով՝ նորէն իմ մկրտութեանս աստե՛ն ըրած խոստմունքս կը հաստատեմ, հրաժարելով սատանայէն աշխրբէս մարմինէս ու իրենց ամեն խաբէութիւններէն ու հրապուրանքներէն ինչուան ետքի շունչս: Աւ առ Աստուած դառնալով՝ կը բաղձամ, կառաջագրեմ, ու անդարձ կամքով կ'որոշեմ իրեն ծառայել ու զինքը սիրել միշտ և յաւիտեան, իրեն նուիրելով հոգիս իր ամեն կարողութիւններովը, սիրաս իր ամեն բաղձանքներովը, մարմինս իր ամեն զգայարանքներովը. խոստանալով մէյ մըն ալ ամենեւին իմ մէկ բանս իրեն կամացը դէմ չիդորձածել, այլ միշտ հնազանդ ու հաւատարիմ ըլլալ իրեն՝ աւանց ես անելու առաձս, կամ առաձիս վրայ զղջալու :

Իսկ թէ որ թշուաւաբար սատանային փորձութեամբը կամ մարդկային տկարութեամբ յանկարծ սա որոշմունքիս դէմ բանի մը մէջ խնալու որ ըլլամ, հիմակուց կը խոստանամ ու կ'առաջագրեմ որ հոգւոյն սրբոյ շնորհքովը մէկէն ոտք ելլամ, նորէն Աստուծոյ ողորմութեանը դիմելով:

Աս է իմ կամքս, իմ դիտաւարութիւնս, իմ անխո-

փոխելի որոշմանքս, որն որ առանց բացառութեան մը
կը հաստատեմ Աստուծոյ ու բոլոր երկինքին բնակիչ-
ներուն առջին, ու սուրբ եկեղեցւոյ՝ որ իմ մայրս է,
ու իր պաշտօնէին ձեռքովը աս իմ առաջադրութիւնս
կ'ընդունի: Ամենասուրբ Երրորդութիւն, Հայր և Ար-
դի և Հոգի սուրբ, հաստատուն սրահէ զիս աս առա-
ջադրութեանս վրայ, ընդունէ, աս իմ ներքին զօհս՝ ի
հոս անուշից. ու ինչպէս որ սիրաս ու կամքս շարժե-
ցիր աս առաջադրութիւնը ընելու, ասանկ ալ առա-
ջադրութեանս վրայ հաստատ կենալու ինչ շնորհք որ
պէտք է՝ սուր ինձի: Աստուած իմ, դուն իմ տէրս
ես, դուն իմ սրտիս՝ իմ հոգւոյս՝ իմ մտքիս ստեղ-
ծողն ես. ասանկ կը ճանչնամ ու կը դաւանեմ զքեզ,
ու յաւիտեան քեզի աս երկրպագութիւնը կ'ընեմ:

ԳԼՈՒԽ ԻԱ.

Աս սուրբ առաջադրութեան պատուը .

Աս առաջադրութիւնը ընելէդ ետքը, ուշ զիր ու
սրտիդ տկանջը բաց՝ որ Քրիստոսի ձայնը լսես քեզի
արձակում տալու ատենը, որն որ երկինքը իր ողոր-
մութեան ակնաբանութեամբ բոլոր հրեշտակներուն ու
սուրբերուն առջին քու մեղքերէդ զքեզ կ'արձրկէ՝
քահանային իր կողմանէ քեզի արձակում տալու ա-
տենը: Աւստի բոլոր երկինքի բնակիչները քու երջան-
կութեանդ վրայ ուրախանալով՝ հոգեւոր երգ մը ու-
րախութեան կ'երգեն, ու ողջոյն խաղաղութեան կու-
տան սրբարար շնորհքի մէջ նորէն մտած հոգւոյդ:

Ահա սիւ հոգի աստուածասէր, զարմանալի դաշ-
նադրութիւն մը Աստուծոյ հետ. վասն զի զքեզ իրեն
տալով, թէ՛ զինքը և թէ՛ զքեզ յաւիտեանս կենօք
կը ստանաս: Հիմայ ուրիշ բան չիմնար, բայց քու ը-
րած առաջադրութիւնդ ստորագրելէն ետքը՝ ընդու-
նիլ սուրբ հաղորդութիւնը, որով Աստուած ալ իր
կողմանէ կը հաստատէ ու իբրև թէ կը ստորագրէ իր
խոստմունքը քեզի իր արքայութիւնը տալու աս սուրբ

խորհրդով՝ որն որ իբրև սուրբ կնիք մը կը դնէ քու սրտիդ վրայ: Ասանկով ինձի կու գայ որ կը մաքրուի հողիդ, թէ մեղքէն, և թէ անկէց մնացած բաղձանքներէն: Բայց որովհետև շատ դիւրին է աս բաղձանքներուն նորէն սրտերնուս մէջ ծնանիլը, մեր տկարութեանը պատճառաւ ու մեր տխուր բնութեանը, որ թէ և ճնշուի՝ բայց քանի որ աշխրբիս վրայ ենք չիմեանիր, անոր համար քանի մը խրատ տամ քեզի, որոնք թէ որ աղէկ բանեցրնես նէ՝ քեզ մահու չափ մեղքէն ու անոր բաղձանքներէն կը պահեն: Եւ որովհետև նոյն խրատները կը ծառայեն նաև կատարեալ մաքրութիւն ստանալու՝ որն որ կը բաղձամ քեզի, ուստի անոնցմէ առաջ կ'ուզեմ աս կատարեալ մաքրութեանը վրայ քանի մը բան ըսել:

ՓԼՈՒԽ ԻԲ

Պետք է որ ներելի մեղքերուն վրայ յարուստ ունենային սրտերնիս մաքրելը.

Քանի որ առաւօտը կը լուսաւորուի՝ աւելի որոշ կը տեսնենք գէմքերնուս բիծերն ու աղտերը հայլի մէջ, ասանկ ալ հողւոյն սրբոյ լոյսը որչափ որ սրտերնուս մէջ եւե՛լնայ ու խղճմտանքնիս լուսաւորէ, աւելի որոշ կը տեսնանք մեր մեղքերը՝ մեր յօժարութիւնները՝ մեր պակասութիւնները՝ որ կրնան արդէլք ըլլալ մեզի ճշմարիտ ջերմեանդութեան հասնելու. ու նոյն լոյսն որ մեզի կը ցուցնէ մեր պակասութիւնները, կը վառէ սրտերնուս մէջ փափաք մը զմեզ անոնցմէ մաքրելու:

Ուրեմն մահու չափ մեղքերէն ու անոնց բաղձանքներէն՝ ի զատ՝ որոնցմէ առջի ըրած կըթութիւններովդ մաքրուեցար, կը տեսնես քու վրագ, ո՛վ աստուածասէր հողի, ներելի մեղքերու յարում մը ու յօժարութիւն: Չեմ ըսեր որ ներելի մեղքեր կը տեսնաս վրագ, այլ անոնց յօժարութիւններն ու բաղձանքները. վասն զի աս երկու բանը մէկմէկէ խիստ

տարբեր են: Չենք կրնար մենք բողոքովին աղաա ըլ-
լալ ներելի մեղքերէն, գոնէ երկան ասեն. բայց կըր-
նանք յարուստ ու բաղձանք չունենալ անոնց: Աւրիշ
բան է մէկ երկու թեթեւ ու անփնաս սուտ բերնէն
փախցընելը, ուրիշ բան է սաստաց ըլլալն ու ուրիշ
ներք խաբելու բաղձանք ունենալ:

Աւասի կ'ըսեմ որ պէտք է հողինիս մաքրենք ներելի
մեղքերուն բաղձանքէն, այսինքն պէտք չէ որ դիմնա-
լով շարունակենք ինչ և իցէ ներելի մեղք ընելու:
Վասն զի խիտ մեծ վատութիւն է խղճմասանքներ-
նուս մէջ Աստուծոյ ասանկ անհաճոյ բան մը ճանչնա-
լով պահելը, վասն զի ուղել մըն է իրեն կամքին դէմ
ընել: Ներելի մեղքը որչափ ալ թեթեւ ըլլայ, Աստու-
ծոյ կամացը դէմ է ու իրեն անհաճոյ, թէ և այնչափ
չիհասնիր որ անով զինքը կորսընցընենք կամ զմեզ
գատապարտէ: Իսկ թէ որ ներելի մեղքը անհաճոյ է
իրեն, ներելի մեղք ընելու բաղձանք ունենալը ուրիշ
բան չէ՝ բայց բաղձալ իրեն անհաճոյ ըլլալու: Հիմայ
ըսէ ինձի. կարելի բան է որ աղէկ սիրտ ունեցող անձ
մը չէ թէ միայն ուղէ անհաճոյ ըլլալ Աստուծոյ, այլ
նաև սիրէ անհաճոյ ըլլալը իրեն:

Ասանկ բաղձանք ունենալը՝ ուղղակի դէմ է ջերմե-
ռանդութեան, ինչպէս որ մահուչափ մեղքի բաղձան-
քը ուղղակի դէմ է Աստուծոյ սիրոյն: Ասանկ բաղ-
ձանքները հողւոյն ուժը կը թուլցընեն, աստուածային
միսթարութիւններուն արգելք կ'ըլլան, փորձու-
թեանց դուս կը բանան, ու թէ և չըսպաննեն հողին,
ճանը հիւրնդութիւն կը բերեն վրան: Ճանձ՝ Բռնաւի,
կ'ըսէ ժողովողը, զողջաշոշաւենն դիւրս անուշաւնս. որով
ըսել կ'ուղէ որ ճանձերը երկան չիկենալով անուշա-
հոտ եղերու վրայ, այլ քիչ մը ուտելու համար՝ գը-
պած տեղերնին միայն կ'աղտոտեն. իսկ երբոր մէջը
կ'կնան ու կը սատակին, բողոր եզը գանելի կ'ընեն: Ա-
սանկ ալ ներելի մեղքերը ջերմեռանդին հողւոյն վրայ
քիչ մը կենալով՝ շատ մեծ փնաս մը չեն ըներ. իսկ եր-
բոր ուշանալու ըլլան բաղձանքով, անուշահոտութիւ-
նը կորսընցընել կու տան, այսինքն ջերմեռանդու-
թիւնը:

Մամուկը չիսկոցընէր մեղուները, բայց մեղքը կ'ա-
պականէ՝ իրեն ոստայնը մեղքի մաղին վրայ ձգելով,

անանկ որ՝ մեղուները չեն կրնար իրենց գործքը շարունակելու, երբոր մամուկը հոն իրեն տեղիք կ'ընէ: Ասանկ ալ ներելի մեղքը թէ և չքսպաններ մարդու հոգին՝ բայց ջերմեռանդութենէ կը զրկէ, ու չար ու նակութիւններով ու բաղձանքներով անանկ կը պատէ մեր հոգին՝ որ ալ չենք կրնար աստուածսիրութեան գործքեր ընել, որուն վրայ կը կայանայ ջերմեռանդութիւնը, երբոր ներելի մեղքին սրտերնուս մէջը տեղիք կու տանք բաղձանքովն որ ունինք իր վրայ: Սուս մը ըսելը, խօսքի՝ գործքի՝ նայուածքի՝ հագուստի՝ պար բռնելու մէջ քիչ մը չափէն ելլելը, սղտի բաներ են. հերիք է որ աս հոգեւորական մամուկները մեր սիրտը մտածնուն պէս՝ վաւրնակնք ինչպէս որ մեղուները մարմնաւոր մամուկներուն կ'ընեն: Բայց թէ որ թողուց որ մեր սրտին մէջ իրենց տեղիք ընեն, մանաւանդ թէ որ սիրենք որ մնան ու աճին սրտերնուս մէջ, շուտով մեղքը կ'աւրուի, այսինքն հոգեւոր անուշութիւննիս ու խղճմտանքի մաքրութիւնը կը կորսընցընենք: Նորէն կ'ըսեմ. ինչպէս կրնայ ըլլալ որ աղնուական հոգի մը Աստուծոյ անհաճոյ ըլլալ ուզէ, ու բաղձայ անանկ բանի՝ որ գիտէ թէ անհաճոյ է Աստուծոյ:

ԳԼՈՒԽ ԻԳ.

Պէտք է որ անօգոռտ ու փտանգառտ բաներու յօժարութիւնն ալ սրտերնես հեռացընենք.

Խաղը, պար պարելը, հագուիլ կասուիլը, աշխարհական հանդէսները, կատակերգութիւնը, ըստ ինքեան գէշ բաներ չեն՝ այլ անտարբեր բաներ. վասն զի մէկը կրնայ անոնք աղէկի ալ՝ գէշի ալ գործածել: Բայց միշտ վտանգաւոր բաներ են, մանաւանդ խելքը միտքը ան բաներուն տալը: Ուրեմն, ո՞վ աստուածասէր հոգի, թէ և օրինաւոր բան է խաղանք՝ պարելը՝ զարդարուիլը՝ համեստ կատակերգութիւն լսելը՝ ուրախութեան հանդէսներու երթալը, բայց անոնց սիրտ կրայցընելը ջերմեռանդութեան գէմ է ու շատ վնասա-

կար ու վտանգաւոր բան : Մեծ միաս է սրտերնիս ա-
տանկ սնտաի բաներով լեցընելը , վտան զի բարի բանե-
րու աւել չեն թողուր :

Նազովընցիք չէ թէ միայն ան ըմպելիքներէն կը զգու-
շանային՝ որ կրնան գինովցընել , այլ նաև խաղողէն ու
ազոխէն . չէ թէ կարծելով որ խաղողն ու ազոխը մարդ
կը գինովցընեն , այլ վտան զի ազոխ ուտելը փորձու-
թիւն կը բերէ մարդուն խաղող ալ ուտելու , ու խա-
ղող ուտելը՝ քաղցու ու գինի ալ խմելու : Չեմ բտեր
որ աս բաները վտանգաւոր ըլլալուն համար պէտք է
ասոնցմէ ետ կենալ , այլ կ'ըսեմ որ չենք կրնար աս
բաներուն յարում ունենալ առանց մտասելու ջերմե-
ւանդութեան : Տղաքը թիթեռնիկներու ետեւ , որ վա-
ղեն , մէկը զիրենք չիմեղադրեր՝ վտան զի տղաք են .
բայց ծիծաղելի բան չըլլա՞ր թէ որ չտփահաս մարդիկ
բաներնին դորձքերնին ձգեն ու ասանկ տղայական բա-
նի ետեւ ըլլան : Ասանկ ալ վերի ըսած բաներս չէ թէ
միայն տղայական են ու անօգուտ , այլ նաև վտանգի
մէջ կը դնեն զմեզ ճամբէ , դուրս ելլելու : Աւստի , ավ
աստուածասէր հօդի , պէտք է որ ասանկ բաղձանքնե-
րէն ալ սիրտդ մաքրես . վտան զի թէ և աս բաները
միշտ ներհակ չեն ջերմեւանդութեան , բայց աս բա-
ներուն սիրտ կը սղցընելը միշտ մտասակար է :

Գ Լ Ո Ւ Ս Ի Դ

Պէտք է որ բնութեան շար յօժարութիւններէն ալ
սրտերնիս մաքրենք .

Սրտերնուս մէջ բնական յօժարութիւններ ալ կան ,
որ մեր մեղքերէն առաջ եկած չըլլալով՝ մեղք չեն ,
ոչ մահու չափ և ոչ ներելի , այլ անկաստարութիւն կ'ը-
սուին , ու անոնց դորձքերն ալ՝ պակասութիւն : Խօսք
հասկընտելու համար . սրբուհին Պաւլա , ինչպէս սուրբ
հերոնիմոս կը պատմէ , ընտանեացը մահուանը վրայ
խիստ կը տրամէր . անանկ որ՝ էրկանը ու զաւկընե-
րուն սուգէն քիչ մնաց որ ինքն ալ մեռնէր պիտոր :

Ասիկայ անկատարութիւն մըն էր, չէ թէ մեղք • վասն
զի իր կամքին ալ գէմ էր: Ամանք բնութեամբ թե-
թեարարոյ են, ոմանք խիստ, ոմանք դժուարաւ կար-
ծիքնին կը փոխեն, ոմանք շուտով կիւրք կ'ելլեն, ոմանց
ալ սիրար շուտով ուրիշի հետ կը կապուի • կարճ խօս-
քով քիչ մարդ կը գանուի, որուն վրայ ասանկ ան-
կատարութիւն մը չըլլայ: Արդ թէ և աս անկատարու-
թիւնները ունեցողներուն բնական է, բայց ջանալով
ու գէմը աւնելով կրնանք յաղթել ասոնց, ու չէ թէ
միայն զսպել ասոնք՝ այլ նաև խաղըսիլ աս անկատա-
րութիւններէն • ուստի սէտք է աս ջանքը ընել, ո՞վ
աստուածասէր հոգի: Չիկայ անանկ աղէկ բնութիւն
մը՝ որ չիկրնայ փոխուիլ ու գէշ ըլլալ • չիկայ ալ ա-
նանկ գէշ բնութիւն մը՝ որ առաջ Աստուծոյ շնորհ-
քովը, ետքն ալ ջանքով, չիկրնայ յաղթուիլ ու աղէ-
կի դատնալ: Աւրեմն հիմայ սկսիմք քանի մը խրատ ու
կրթութիւն առաջարկել, որոնցմով կրնաս մաքրել
հոգիդ վասնդաւոր բաղձանքներէ, անկատարութիւն-
ներէ, ու ամեն ներելի մեղաց բաղձանքներէ ալ: Ա-
սով աւելի կ'ապահովես զքեզ ամեն մահացու մեղքէ •
Աստուած հետդ ըլլայ, որ իր շնորհքովը ըսածներս 'ի
դորձ դնես:

ՄԱՄՆ ԵՐԿՐՈՐԳ

ՄԱՐԴՈՒՍ ՀՈԳԻՆ ԱՂՕԹՔՈՎ, ՈՒ ՍՈՒՐԲ ԽՈՐՀՈՒՐԳՆԵ,
ՐՈՎ, ԱՌ ԱՍՏՈՒԱԾ ՄՕՏԵՑԸՆԵԼՈՒ ԽՐԱՏՆԵՐ

Գ Լ Ո Ւ Խ Ա

Աղօթից հարկաւորութեանը վրայ .

Չիկայ բան մը որ անանկ կարենայ մտքրել մեր միտքը իր աղխաութիւններէն ու կամքերնիս իր գէշ բաղձանքներէն, ինչպէս աղօթքով մեր միտքը աստուածային լուսոյն պայծառութեանը մէջ զնել ու կամքերնիս իր երկնային սիրոյն տաքութեան մէջ: Աղօթքը օրհնած ջուր մըն է, որ կը կանանչցընէ ու կը ծաղկեցընէ մեր բարի բաղձանքները, մեր հոգւոյն աղաւ կը լուայ, ու սրտերնուս մէջ եղած կիրքերը կը մարէ: Ալեկէն եւել կը յանձնեմ քեզի մտածական ու սրբտանց աղօթքը, մանաւանդ Յիսուսի վարուցը ու չարչարանացը վրայ: Մտածելով ստէպ զնիքը խաչի վրայ, հոգիդ իրմով կը լեցուի, մտածելով իր վարքը, կը սորվիս քու գործքերդ իրեններուն նմանցընել: Ինքն է լոյս աշխարհի, իրմէն ու իրմով ուրեմն պիտոր լուսաւորութիւնք. ինքն է ծառ կենաց, իրմով ուրեմն պիտոր ապրիմք. ինքն է կենդանի աղբիւրը Յակոբայ, իրմով ուրեմն մեր հոգին լուայուի ու մաքրուի պիտոր:

Ինչպէս աղայք մօրերնուն խօսելը լսելով լսելով՝ իրենք ալ կը սկըսին մեկտեղ թոթովել, ու խօսիլ կը սորվին, ասանկ ալ մենք Յիսուսի խօսքերը գործքերը բաղձանքները մտածելով՝ իր շնորհքովը կը սորվիմք:

իրեն պէս խօսել գործել ու բաղձալ : Հոս է բանը , մի
աստուածասէր հոգի , չենք կրնար աս հայրն երկնա-
ւոր երթալ՝ առանց աս դռնէն անցնելու : Յիսուսի
վարքն ու մահը ամենէն անուշ ու օգտակար բանն է
մեզի մտածելու . առանց սրաճառի չըսաւ՝ Ես էմ հայն
'ի յեբիէն իջաւ . ինչպէս որ հայը ամեն կերակրոյ հետ
կ'ուտենք , ասանկ ալ զինքը մեր ամեն աղօթքին ու մը-
տածականին մէջ աչուրնուս առջին պիտոր ունենանք :
Իր վարուցը ու մահուանը վրայ շատ տեսակ տեսակ
մտածականներ կան շինուած . ես քեզի խորհուրդ կու
տամ՝ ընտրել սուրբ Պոնաւենթուբայինը , Պելլինթա-
նիինը , Պրուսոյինը , Քափիլէայինը , Արանաթայինն
ու Տափոնթէինը :

Օրը ժամիկ մը ծախէ աս բանիս աստուանց , թէ որ
կրնաս նէ կանուխկէկ . վասն զի ան ատենը միտքդ բաց
է , դեռ չէ յոգնած գիշերուան հանգստենէն ետքը :
Ժամէն աւելի մի անցընէր մտածականի , թէ որ հո-
գեոր հայրդ աւելին որոշ չըսէ նէ քեզի : Թէ որ կրնաս
եկեղեցւոյ մէջ բաւական հանդարտութիւն գտնալ ու
հոն ընել մտածականդ , աւելի գիւրին կ'ըլլայ . վասն
զի ոչ հայրդ , ոչ մայրդ , ոչ երիկդ , ոչ կնիկդ , և ոչ
ուրիշ մարդ կրնայ հասարակօրէն արդիւլել որ ժամիկ
մը եկեղեցին շիկենաս . իսկ տանը մէջ ժամ մը աղատ
գտնալ դժուարաւ կրնաս :

Ամեն աղօթք՝ մտածական ընելով ըլլայ , կարգա-
լով ըլլայ , սկսելէն առաջ՝ երեւակայէ զքեզ Աստուծոյ
առջին կեցած . աս կանոնին ամենեին զանցստութիւն
չընես , քիչ ատենի մէջ մեծ օգուտը կը տեսնաս :

Հայր մերը , Աղջոյնը , Հաւատամքը , թէ որ ինծի կը
հարցընես՝ գրաբառ ըսէ , բայց նայէ որ բառերը հաս-
կրնաս . որպէս զի եկեղեցական լեզուով ըսելու ատեն
աս սուրբ աղօթքներուն զարմանալի խնամներուն
համը առնես : Աւշ գիր ըսածիդ , ու կամքդ ըստ այնմ
շարժէ . մի արտորար որ շատ աղօթք ընես , այլ ջանա
որ ըրածդ սրտանց ընես . վասն զի հայր մեր մը թէ որ
ուշադրութեամբ ու սրտանց ըսես՝ աւելի զօրաւոր է
արտորալով ու առանց ուշադրութեան ըսուած շատ
հայրմերներէն : Աջողարանը շատ օգտակար աղօթք
է , թէ որ ինչպէս պէտք է՝ ընելու ըլլաս : Աւստի աղէկ
ընելու համար ան ան գրքոյկներէն մէկն որ ընելու

կերպը կը սորվեցընեն: Նմանապէս օգտակար են Յիսուսի սուրբ աստուածածնայ ու ամենայն սրբոց Լիթանիաները, ու սովորական աղօթագիրքներու մէջ եղած աղօթքները. բայց թէ որ մտածական աղօթքի շնորհք ունիս նէ, անիկայ ամենէն վեր գիր. անանկ որ՝ մտածականդ ընելէդ ետքը թէ որ գործքերուդ կամ որ և իցէ բանի մը պատճառաւ ուրիշ աղօթքներդ չիկրնաս ընելու նէ, ամենեին հոգ մի ըներ. միայն մտածականէդ առաջ կամ ետքը հայր մեր մը, Աղջոյն մը, ու հաւատամքը ըսէ:

Աղօթք ընելու ատեն թէ որ սիրտդ ուղէ հառաջահան կամ մտածական աղօթք ընելու, թող մէկալ աղօթքդ, հոգ մի ըներ անիկայ կէս ձգելուդ համար, սրտիդ ուղածը թող անը որ ընէ: Ասան զի մտածական աղօթքն որ մէկալին տեղը կ'ընես, աւելի հաճոյ է Աստուծոյ, ու հոգւոյդ աւելի օգտակար. բայց ՚ի ժամակարդութենէ, թէ որ պարտական ես ընելու, որովհետև ամեն բանէ առաջ պէտք է ամեն մարդ իր պարտքը կատարէ:

Թէ որ յանկարծ չիկրնաս մինչև ցորեկ մտածականդ ընել՝ գործքերուդ կամ ինչ և իցէ պատճառաւ, կէս օրէն ետքը ջանա ընելու, բայց անմիջապէս կերակրէն ետքը մի ըներ. վասն զի քունդ կը կոխէ, ու առողջութեանդ ալ մասս կ'ընես: Իսկ եթէ բոլոր օրն ալ չիկրնաս ընելու, պէտք է անոր տեղը ստէպ հառաջահան աղօթքներով լեցընել, կամ քիչ մը հոգևոր գիրք կարդալով. ապաշխարանք մը գիր քեզի՝ որ մէյ մըն ալ չիպակսիս մտածականէդ, ու հաստատ առաջագրութիւն մը ըրէ՝ նորէն հետևեալ օրը առջի բանած ճամբադ շարունակելու:

ԳԼՈՒԽ Բ

Համարձօտ կերպ մտածական ընկոյճ . ոչ նախ և
ետր պատրաստութեան առջի մասը՝ որ է Աստու-
ծոյ ներկայութիւնը .

Թերևս չիզիանաս ինչպէս ընելու է մտածականը ,
ինչպէս հիմակու տաննս թշուառաբար քիչ են գիտ-
ցողները : Աւստի պարզ ու համառօտ կերպ մը կը
դնեմ առջիդ , քանի որ մտածական ընելու կերպին
վրայ տեղն ՚ի տեղօքը խօսող գիրքեր չես կարդացեր :
Ամենէն առաջ պէտք է նախապատրաստութիւն ը-
նես , որն որ երկու մաս ունի . մէկը՝ ներկայութիւն
Աստուծոյ , մէկալը՝ խնդրել իրմէ որ քեզի լոյս տայ :
Աստուծոյ ներկայութեանը համար՝ գլխաւորապէս
չորս կերպ կը դնեմ առջիդ , որն որ կ'ուզես՝ ան գոր-
ծած է :

Առջի կերպն է՝ խորունկ մը Աստուծոյ ամեն տեղ
ըլլալը մտածել , այսինքն աշխարհիս վրայ տեղ մը չիկայ՝
որ Աստուած իրօք հոն չըլլայ . անանկ որ՝ ինչպէս թրու-
չունները ուր որ թռչին՝ միշտ օդին մէջն են , ասանկ
ալ մենք որ դին որ երթանք՝ միշտ Աստուած կը գրտ-
նանք : Ամենքը գիտեն աս բանը . բայց ամենքը չեն ջա-
նար աս բանին խորունկը մանեւ : Կոյրերը թէ և չեն
տեսներ առջևնին եղած թագաւորը , բայց երբոր գի-
տեն որ թագաւորի առջև են , ամենայն ակնածու-
թեամբ կը կենան : Իրաւ է որ զինքը չխտենելով՝ գիւ-
րաւ կրնան իր ներկայութիւնը մոռնալ , ու անով ակն-
ածութիւննին ալ կորսընցընել : Մենք չենք տեսնար
զԱստուած՝ որ ներկայ է մեզի . ու թէ և հաւատքը կը
ստրվեցընէ մեզի իր ներկայութիւնը , բայց աչքով չի-
տեսնալնուս համար՝ շատ անգամ կը մոռնանք ու ա-
նանկ կը վարուինք , որպէս թէ Աստուած հեռու ըլ-
լար մեզմէ : Այսն զի թէ և ստոյգ գիտենք որ հոն է ,
բայց չիմտածելով հոն ըլլալը՝ նոյն բանն է որ չիզիա-
նայինք : Անոր համար պէտք է որ աղօթքէն առաջ Աս-

տուճոյ ներկայութիւնը մտքերնիս բերենք : Աս է Դաւ-
ւիթ մարգարէին ըսածը . թէ ելանե՛մ յերկինս , որս անդ
ես . եւ թէ իջանե՛մ 'ի դժոխս , եւ անդ ճօք ես : Ուստի Յակոբ
նահապեալին խօսքը պիտոր ըսենք , որն որ սուրբ սան-
դուխքը ակամա՛ մտենք ըսաւ . Ահեղ ի՞նչ է քեզիս այս , եւ
ու է սա՛՛ եթէ ոչ քոնս Աստուծոյ , եւ ես ոչ գիտէի . այսինքն
չէի մտածեր որ Աստուած հոս է , որովհետեւ չէր կրթ-
նար չիգիտնալ որ Աստուած ամեն տեղ է : Ուրեմն ա-
ղօթքի երթալու ամենոք պէտք է ինքիրենդ ըսես . Աս-
տուած հոս է , Աստուած իրաւցընէ հոս է , ու սիրաս
կը տեսնայ :

Երկրորդ կերպը Աստուծոյ ներկայութիւնը երեւա-
կայելու՝ մտածելն է , որ չէ թէ միայն հոն է Աստուած՝
ուր որ կեցեր ես , այլ նաև սրտիդ ու հոգւոյդ մէջ .
ինքն է որ կենդանութիւն կու տայ սրտիդ ու հոգւոյդ
իր ներկայութեամբը , իբրև թէ սրտիդ սիրտը ըլլար
ու հոգւոյդ հոգին : Այսին զի ինչպէս որ հոգինիս բա-
լոր մեր մարմնոյն մէջը ըլլալով՝ ամեն մասանց մէջն ալ
է նէ , բայց մասնաւոր կերպով սրտերնուս մէջն է , ա-
սանկ ալ Աստուած թէ՛ և ամեն տեղ է , բայց մասնա-
ւորապէս սրտերնուս մէջն է : Անոր համար Դաւիթ
մարգարէն՝ Աստուծոյ սրտի իճոյ կ'ըսէ . ու Պողոս առա-
քեալն ալ՝ Սուրբ կեանք եւ ե՛մք կ'ըսէ : Աս մտածութեամբ
արթնցուր զքեզ պատկառանօք ու ակնածութեամբ
կենալու Աստուծոյ առջին , որ սրտիդ մէջն է :

Երրորդ կերպը Աստուծոյ ներկայութիւնը աչքի
առջև ունենալու՝ մտածելն է որ մեր փրկիչը իր մարդ-
կութեամբը երկինքէն կը նայի կը տեսնէ բոլոր աշ-
խարհքս , բայց մանաւանդ քրիստոնեաներն որ իր որ-
դեքն են , և մասնաւորապէս անոնք որ աղօթք ընելու
հետ են , կը դիտէ անոնց կերպն ու կեցուածքը իր
առջին : Ասիկայ երևակայութիւն մը միայն չէ , այլ
իրօք ճշմարտութիւն մը . վասն զի որչափ ալ մենք
զինքը չենք տեսնար , ինքը մեզի կը նայի : Ասանկ տե-
սաւ սուրբ Ստեփանոս իր մարտիրոս ըլլալու ամենը
զՔրիստոս , ուստի մենք ալ իրեն պէս կրնանք ըսել .
Ահա քեանե՛մ զերկինս Բացեալ , եւ շքեղ ճարտոյ զի իսկ ընդ
աջէ Աստուծոյ : Կրնանք ըսել Երգերգոցին հարսին ը-
սածն ալ . Ահա-ասի՛ի սա եկոյ յեփոսս որմոյն ձերոյ , յառեալ
ընդ պատահանսն , հայեցեալ ընդ վանդակապարսն :

Իսկ չորրորդ կերպը պարզ երևակայելն է՝ որ Քրիստոս զխնայեալս կեցեր է, ինչպէս որ մեր սիրելիները կ'երևակայենք ու կ'ըսենք, կարծես որ հայրս աչքիս զխնայն է, կարծես որ մայրս զխնացս կեցեր է: Իսկ երբոր սրբութեան խորանին զխնայն ենք, ան ատենը իրօք ներկայ կ'ըլլայ Քրիստոս, մինակ մտածելով չէ. վասն զի հացին տեսակները վարագուրի մը պէս զինքը կը ծածկեն, ու ինքը անոր ետեւն զմեզ կը դիտէ, թէ և մենք զինքը իր կերպարանքովը չենք տեսնար:

Աս չորս կերպերուն մէկովը աղօթքէդ առաջ Աստուծոյ ներկայութիւնը մտածէ. պէտք չէ որ չորսը մէյակեղ գործածես, այլ մէյմը մէկ կերպը՝ մէյմը մէկալը՝ համառօտ:

Գ. Լ. ՈՒԽ Գ.

Աստուծակ յոյս խնդրելը, որ պատրաստութեան
կրկրորդ մասն է.

Աստուծակ յոյս խնդրելը աս կերպով կ'ըլլայ. մէկն որ Աստուած աչքին առջևը ունի, խորին յարգութեամբ մը կը խոնարհի՝ զինքը անարժան սեպելով Աստուծոյ մեծ վայելութեանը առջին կենալու: Բայց զխանալով որ Աստուծոյ բարութիւնը կ'ուզէ որ իր ստեղծուածները իրեն դիմեն, կը խնդրէ Աստուծակ որ իրեն շնորհք տայ՝ աղէկ ընելու իր մտածականը: Թէ որ ուզես, կրնաս համառօտ հառաչանքներ ալ ընել սաղմոսին խօսքերովը. Մի՛ ընկենոր զիս քեր յերեսաց քոց, և զհոգի քո սուրբ մի՛ համէր յինէն: Երևեցո՞ւ զերեսս քո՞ ի ծառայս քո, և սաս ինչ զարդարութիւնս քո: Իմաստուն արա զիս, և քննեցից զօրէնս քո: Ծառայ քո էմ էս, իմաստուն արա զիս, և ծանեաց զվայտութիւնս քո: Ասոնց նման սաղմոսին ուրիշ խօսքերովը: Աղէկ կ'ըլլայ որ պահապան հրեշտակիդ բարեխօսութիւնն ալ խնդրես, ու մտածելու խորհուրդիդ մէջը եղած սուրբերունն ալ. ինչպէս թէ որ Յիսուսի մահը պիտոր մտածես, սուրբ Աստուածածնայ՝ Յոհաննէս աւետարանչին:

Մագդալենացիին ու բարի աւագակին յանձնէ զքեզ ,
որպէս զի իրենց ան ատենի ունեցած ջերմեանդու-
թեանը մասնակից ընեն զքեզ : Քու մահդ մտածելէն
առաջ ալ՝ աղէկ կ'ըլլայ որ սրահասան հրեշաակիդ
յանձնես զքեզ , վասն զի մեռնելու ատենդ ինքը քովդ
պիտոր գանուի , որպէս զի օգնէ ընելու մտածականիդ
ու պէտք եղած բաները միտքդ ձգէ : Ասանկ ալ ուրիշ
մտածականներուն :

ԳԼՈՒԽ Գ

Մտածականիդ նիւրբ աչքիդ դիմացը բերել ,
որ պատրաստութեան երրորդ մասն է .

Աս երկու մասը ընելէդ ետքը , որոնք որ ամեն մտա-
ծականի համար նոյն են , երեակայես պիտոր մտածե-
լու բանդ՝ իբրև թէ աչքիդ դիմացը հանդիպեր : Խօսք
հասկընալու համար , թէ որ կ'ուզես Յիսուսի խաչե-
լու թիւնը մտածել , երեակայէ իբրև թէ Գողգոթայ
լեռան վրայ ըլլայիր , տեսնէիր ու լսէիր ան օրուան ե-
ղած ամեն բաները՝ ինչպէս որ կը ստորագրեն աւետա-
րանիչները : Նմանապէս երբոր մահդ ուզես մտածել
նէ , երեակայէ ինչ որ վերը մահուան մտածականի
մէջ ըսի . նոյնպէս դժոխքին և ուրիշ մտածականնե-
րուն՝ որ աչքի ու զգայարանաց տակ իյնող բաներ են :
Վասն զի ուրիշ մտածականներու նիւթերը , ինչպէս
Աստուծոյ մեծութեանը , առաքինութեանց դերա-
զանցութեանը , ինչ բանի համար սակեղծուելուս ,
որոնք աներևոյթ բաներ են , չենք կրնար երեա-
կայել : Արնանք օրինակներ բողոքատութիւններ բե-
րել մտքերնիս , բայց ասիկայ ալ դիւրին չէ . ես կ'ու-
զեմ պարզ ու դիւրին բաներ գնել առջիդ՝ որ միտքդ
չատ չկողմնի : Ասանկով մտքերնիս մտածելու բաներ-
նուս վրայ կը հաստատուի , ու ասդին անդին չկցրուիր .
թաշուռնի մը պէս վանդակի մէջ կը փակենք զինքը :

ԳԼՈՒԽ Ե

Խորհրդածուրքիչևեկեր ընկոռ զրայ, որ մտածակա-
նին կրկրորդ մասն է .

Երևակայութեան կառնն մտածելը կու գայ, այ-
սինքն խորհրդածութիւններ ընել՝ սրտերնիս աստուա-
ծային բաներու ու առ Աստուած դարձրնելու հա-
մար: Ասով մտածականը կը տարբերի ուամանց և ու-
րիշ որ և իցէ բանի վրայ մտածելէն . վասն զի ասիկայ
աստիճանութիւն ու Աստուծոյ սէրը ստանալու համար
չըլուիր, հասցա սորվելու՝ գիտուն ըլլալու՝ ճառեր
չնեկու համար: Միտքդ, ինչպէս որ ըսի, մտածելու
բանիդ մէջը փակելէն ետքը, երևակայելով՝ թէ որ ըզ-
գալի բան մըն է, կամ միտքդ բերելով՝ թէ որ զգալի
չէ, սկըսէ խորհրդածութիւններ ընել՝ ինչպէս որ ա-
ռաջուց օրինակները առի քեզի: Թէ որ սիրտդ կ'ա-
խորժի, լոյս ու բաւական պատու կը գանաս խորհր-
դածութենէ մը, անոր վրայ կեցիր՝ առանց ուրիշ խոր-
հրդածութիւն փնտրուելու, ինչպէս մեղունները կ'ը-
նեն՝ նոյն ծաղկին վրայ կենալով՝ ուր որ բաւական
մեղրի նիւթ կը գտնեն: Իսկ թէ որ մէկ խորհրդածու-
թենէ մը գոհ ըլլալու չափ բան չես գտներ, քիչ մը կե-
նալէն ու փորձելէն ետքը՝ անցիր ուրիշ խորհրդածու-
թեան, բայց կամայ կամայ՝ առանց արտորալու:

ԳԼՈՒԽ Զ

Բաղձակներ ու առաջադրութիւններ ընկոռ զրայ,
որ մտածականին կրկրորդ մասն է .

Մտածականը մեր սրտին մէջ բարի շարժմունքներ
կ'ընէ: Աստուծոյ սէրը, եղբայրսիրութիւն, արքայու-

Թեան բաղձանք, հողի փրկելու ջանք, Յիսուսի վա-
րուցը նմանութիւն կարեկցութիւն զարմանք ու ու-
րախութիւն, Աստուծոյ շնորհքը կորստնցընելու՝ դա-
տաստանին ու դժսխքին վախը, մեզոց դէմ առելու
Թիւն, Աստուծոյ բարութեանը ու ողորմութեանը
վրայ վստահութիւն, անցած կեանքերնուս վրայ ա-
մբնաւ, աս ամեն բաները սրտերնուս մէջ կը շարժէ,
ու աս բաղձանքներուն մէջը մեր հողին որչափ որ կըր-
նայ նէ՛ սէտք է տարածուի: Աս բանիս կ'օգնէ Տէր
Անդրէաս Քափիլեային մտածականներուն առջի հա-
տորին յառաջարանութիւնը կարգաւ, որուն մէջը կը
սորվեցրնէ ինչպէս կրնանք սրտերնուս մէջ աս բաղ-
ձանքները եւեցրնել, անկէջ աւելի ալ հայր Արիա-
սին մտածականի վրայ դրած ճառը:

Բայց աս ընդհանուր բաղձանքներով սէտք չէ որ
դո՛ւ ըլլաս, նլ աստուածասէր հողի, այլ մասնաւոր
առաջադրութիւններ ընես քու վարքդ շիակելու: Զոր
օրինակ՝ Քրիստոսի խաչին վրայ ըսած առջի խօսքը
անտարակոյս սրտիդ մէջը բաղձանք մը կը շարժէ իրեն
նմանելու, այսինքն Թշնամիներուդ ներելու ու զերենք
սիրելու: Բայց ասիկայ չիրաւէր, թէ որ առաջադրու-
թիւն ալ չընես ու չքսես քեզի. Ուրեմն մէյ մըն ալ
չխորդողիմ ասոր կամ անոր ինձի դէմ ըսած խօսքին,
դժարս չիգայ աս կամ ան անձէն նախաամինք մը ընդու-
նելու որ ըլլամ, անոր տեղը աս կամ ան կերպը բըս-
նեմ զերենք շահելու ու սրտերնին առնելու: Ասանկ
ու ասոր նման առաջադրութիւններով քիչ ասեմի
մէջ պահտութիւններդ կը շիակես, որ շատ դժար է
ընդհանուր բաղձանքներով միայն:

Գ. ԱՌԻԹ Է

Մտածականէն ետքը ընկոռ բաներնիս .

Մտածականը լրմնացրնելու համար իրեք բան սէտք
է ընենք, որչափ որ կրնանք նէ խոնարհելով Աստու-
ծոյ առջին: Առաջինն է շնորհակալ ըլլալ Աստուծոյ՝

մեզի առած բաղձանքներուն ու առաջադրութիւններուն համար, փառք ապա իր բարութեանը՝ ու ողորմութեանը՝ որ մտածած բաներնու մէջը աւանդ: Արհարդն է նուիրել Այնոյն իր բարութիւնն ու ողորմութիւնը, իր միածնին արիւնը՝ մահը ու առաքինութիւնները. աւանց հետ ալ մեր բաղձանքներն ու առաջադրութիւնները: Արհարդն է խնդրել Աստուծակ: որ մեզի շնորհք ապա ու օրհնէ մեր բաղձանքներն ու առաջադրութիւնները, որպէս զի կարենանք հաւատարմարար զանոնք ՚ի գործ դնել: Ետքը պէտք է աղօթք ալ ընենք սուրբ եկեղեցւոյ համար, մեր հոգևոր հովուաց, ծնողաց բարեկամաց ու ամենուն համար ալ, սուրբ Աստուածածինը հրեշտակները ու սուրբերը բարեխօս բռնելով: Ըսի որ ետքը Հայր մեր մը Աղջոյն մըն ալ ըսես, վասն զի միշտ ու ամենուն ընելու հարկաւոր աղօթքն է:

Աս ամեն բանէն ետքը քաղուածք մըն ալ ընելու է ըսի, ու ըսածիս միտքը աս է: Անոնք որ աղւոր պարտէզ մը կը պրարաին, անկէց ելլելու ատեննին կ'ուզեն փունջ մը ծաղիկ առնել՝ բոլոր օրը ձեռուրնին կրելու ու հասուրտալու համար: Ասանկ ալ մենք մտածալանէն ելլելու ատեննիս՝ պէտք է քանի մը բան, որ մեր օխորժակին ու օգտին աւելի կու գան, ընարենք ու փունջ մը կապենք՝ երբեմն երբեմն օրուան մէջ յիշելու, ու հոգևորապէս հաւաքալու համար: Աս բանը նոյն տեղը պէտք է ընել՝ ուր որ մտածական կ'ընենք, կենալով կամ ժուռ քալով հոն միտակ քիչ մը ասեն:

ԳԼՈՒԽ Ը

Մտածականի վերաբերեալ քանի մը խորատներ .

Ամեն բանէն աւելի, ո՛վ աստուածասէր հոգի, մտածականէն ետքը պէտք է միտքդ պահես ինչ որ որոշեցիր ու առաջադրեցիր, որպէս զի նոյն օրը ան բաները գործադրելու ետեւ ըլլաս: Մտածականին մեծ պրտաւոր աս է, ու անոնց ասոր շատ անդամ մտածական

նը չէ թէ միայն անողուտ կ'ըլլայ, այլ նաև մեասարկար • վասն զի աղէկ բաներ մտածել ու չընելը երբեմն մարդու սիրան ու միտքը կ'ուռեցրնեն, կարծելով որ մտածածնու ու որոշածնու պէս ենք, այսինքն ինչպէս որ պիտոր ըլլայինք թէ որ մտածածնիս ու որոշմունքնիս գործագրէինք նէ : Աւստի պէտք է ամեն կերպով ջանանք առիթ միտաւել զանոնք 'ի գործ դնելու : Խօսք հասկընալու համար • թէ որ առաջագրեցինք մեզի նախաամինք մը ընողին սիրտը անուշութեամբ շահիլ, նոյն օրը ջանանք պիտոր իրեն հանդիպելու ու բարեկամարար զինքը բարևելու • թէ որ առիթ չունինք հանդիպելու իրեն, գոնէ իր վրայ պէտք է աղէկ խօսինք ու իրեն համար աղօթք ընենք :

Մտածականէն ետքը պէտք է զգուշանաս որ չըլլայ թէ սիրտդ՝ ապակիէ անօթի մը պէս՝ բանի մը զարնես ու կտորես, ու մտածականէն առած բալասանդ թափի • ըսել կ'ուզեմ որ քիչ մը ամեն լուծիւն պահես՝ թէ որ կրնաս, ու բոլորովին խելքդ միտքդ արտաքին գործքերու շխտաս, աղօթքիդ մէջ ունեցած զգացմունքդ ու բաղձանքներդ որչափ կրնաս նէ՝ երկան ամեն միտքդ պահելով : Մէկն որ աղնիւ ու անուշահոտ եղ մը դիւրաբեկ ամանով առն պիտոր տանի, կամաց կը քալէ, ասդիս անդին ջնայիր, աչքը առջնէ է որ չըլլայ թէ ոտքը քարի մը հանդիպի կամ սխալ տեղ մը կոխէ • ստէպ ստէպ ալ կը դիտէ որ ամանը շխտակ բռնէ : Ասանկ ալ մենք մտածականէն ետքը պէտք չէ խելուքնիս ցրուենք, այլ միտքերնիս վրանիս պահենք • թէ որ մէկուն հեա խօսելիք ունինք, զգուշանանք որ օրտերնու մէջը եղած անուշահոտ եղը չիթափի : Պէտք է սորվիս ալ թէ ինչ կերպով աղօթքէն որ և իցէ գործքի պիտի անցնիս որ քու վիճակդ քեզմէ կը պահանջէ, թէ և մտածականէն առած բաղձանքներէդ հեռու բաներ ըլլան : Ա'ուզեմ ըսել որ փաստարանը մտածականէն իր վէճերուն անցնիլը, վաճառականը իր առուտուրին, կարգուած կնիկը իր անական գործքին անցնիլը պէտք է անանկ հանդարտ ու անչիտթ կերպով ընէ՝ որ հողին չիսառովի • վասն զի աղօթքն ալ ու իր վիճակին պէտք եղած գործքերն ալ Աստուծոյ կամքը ըլլալով, մէկէն մէկալը խոնարհութեամբ ու ջերմեռանդութեամբ պէտք է անցնիլ :

Արնայ հանդիպել որ մտածականի պատրաստու-
թիւնդ ընկուդ պէս՝ սիրտդ առ Աստուած դիմէ: ան-
ասէնը թող առւր զինքը ազատ՝ առանց սրահելու ար-
ւած կանոններս: Վասն զի թէ և սովորաբար բաղձանք-
ներն ու առաջադրութիւնները մտածականէն ետքը
պիտոր ըլլուին, բայց երբոր հողին սուրբ առաջ առ-
լու ըլլայ քեզի առ բաղձանքները՝ ալ ուրիշ բան մի
մտածեր: Վասն զի մտածականը սրտիդ մէջ բաղձանք-
ներ շարժելու համար է: Աերջապէս՝ երբոր ալ առ
բաղձանքները քեզի գալու ըլլան, ընդունէ ու տեղիք
առւր անոնց, թէ՛ առաջ ըլլայ և թէ՛ մտածականէն
ետքը: Բաղձանքները խորհրդածութիւններէն ետքը
դնելա մտածականին մասերը աղէկ որոշելու համար
է միայն: ասպա թէ ոչ, ընդհանուր կանոն է բաղձանք-
ներուն տեղիք տալ միշտ երբոր կու գան: Չէ թէ մի-
այն առ բաղձանքները, այլ նաև շնորհակալութեան
նուիրման ու աղօթքի բաղձանքներ մտածականին մէջը
գալու որ ըլլան, ամենևին արգիլելու չէ, թէ՛ և մտա-
ծականէն ետքը նորէն ալ պիտոր ըլլուին: Բայց առա-
ջադրութիւնները պէտք է բաղձանքներէն ետքը ընել
մտածականին վերջերը: Վասն զի մասնաւոր ու սովո-
րական բաներու վրայ ըլլալով՝ կրնան մտքերնիս ցրուել
բաղձանքներուն մէջը ընելու որ ըլլանք:

Բաղձանքներէն ետքը՝ առաջադրութիւններէն ա-
ռաջ՝ աղէկ կ'ըլլայ Քրիստոսի կամ հրեշտակներուն,
կամ ըրած մտածականիդ վերաբերեալ սուրբերուն
հետ խօսակցիլ, կամ ինքիւրենդ սրտիդ հետ, կամ մե-
ղաւորներուն և կամ անողգայ արարածներու ալ խօ-
սիլ, ինչպէս Դաւիթ մարգարէն սաղմոսին մէջ, ուրիշ
սուրբեր ալ իրենց մտածականին ու աղօթիցը մէջ
կ'ընեն:

ԳԼՈՒԽ Թ

Մտածականի մէջ հաւեղիպած ցաւաբոշրեան վրայ.

Թէ որ մտածականէն ամենևին համ մը չառնես կամ
միսիթարութիւն մը չըղգաս, մի շփոթիլ. սկըսէ քեզի
Λ*

դէմ գանդաւելու առ Աստուած, քու անարժանու-
թիւնդ խոստովանէ, խնդրէ իրմէն որ քեզի օգնէ, խա-
չելութիւնը պահ, ու Յակոբ նահապետին խօսքը ըսէ.
Ու ի՞նչից զքեզ քեզ, մինչ ու քաջես ինչ զօրհնութիւն քո:
Կամ Քանանացի կնոջ ըսածը ըսէ. Քանզի եւ շունդ կե-
րակէն 'ի իշտանաց անկեցոյ 'ի սեղանոյ քետան իւրեանց:

Ուրիշ հեղու ալ հողեւոր դիրք մը առ ձեռքդ, ու կար
դա ուշադրութեամբ ինչուան որ հողիդ արժըննայ ու
իրեն դայ: Երբեմն ալ սիրադ շարժէ արտաքին ջերմե-
ւանդութեան կերպով մը. ինչպէս թուերդ խաչաձե-
կուրծքիդ վրայ բանած՝ ձեռքդ խաչելութիւն մը ա-
ռած՝ ճնկան վրայ գալով, թէ որ առանձին տեղ մըն ես:
Իսկ թէ որ աս ամեն բաներն ալ չօգտեն, որչափ ալ
ծանր ըլլայ սրտիդ ցամաքութիւնը, մի տրամիր, շա-
րուճակէ ջերմեւանդ դիրքով մը Աստուծոյ առջին կե-
նալդ: Ա՛րչափ պաղատականներ կան՝ որ շատ անգամ
թագաւորին դիմացը կ'ելլեն առանց յուսալու որ ի-
րեն հետը խօսին, այլ միայն երեւալու ու իրենց
պարտքը ընելու համար: Ասանկ ալ մենք, ով աս-
տուածասէր հողի, աղօթքի պիտոր երթանք՝ միայն
մեր պարտքը ընելու ու մեր հաւատարմութիւնը ցու-
ցնելու Աստուծոյ առջին. թէ որ հաճի մեզի հետ
խօսելու իր ներքին ազդեցութիւններովը ու սրտեր-
նիս միսիթարելով, մեծ պատիւ ու ուրախութիւն կ'ըլ-
լայ մեզի: Իսկ եթէ չուզէ մեզի աս շնորհքը ընել ու
չիսօսի հետերնիս, իբրև թէ չիտեսներ զմեզ կամ իր
առջին ջրլայինք, պէտք է իր դիմացէն հեռնանք. այլ
ընդհակառակն պէտք է հոն կենանք հանդարտ ու ջեր-
մեւանդ դիրքով մը. ան ատենը անտարակոյս հաճոյ
կ'ըլլայ Աստուծոյ մեր համբերութիւնը. ու մեր ջանքն
ու յարատեւութիւնը տեսնելով՝ երբոր ուրիշ անգամ
մտածականի կ'երթանք՝ մեզի կ'օգնէ ու կը միսիթարէ
զմեզ, անուշցունելով մեզի անիկայ: Բայց ասանկ չընէ
նէ ալ՝ գոհ ըլլանք, վասն զի իր առջին կենալնիս ալ
մեզի մեծ պատիւ է:

ԳԼՈՒԽ Ժ

Մասշտակաւ կրքոռքիւն .

Մասձահան աղօթքէն ու օրուան մէջ ընելու ուրիշ աղօթքներէդ 'ի զատ, հինգ համառօտ կերպ ալ կայ աղօթք ընելու, որ պատրաստութիւն մըն է մէկալ աղօթքներուն ու անոնց ետէն կու գայ: Աս հինգ կերպին առջինը առաւօտեան աղօթքն է, որ բոլոր օրուան ամեն գործքերուդ ալ պատրաստութիւն մըն է, ու աս է ընելու կերպը:

Ա. Շնորհակալ եղիք Աստուծոյ ու խանարհէ իր առջին՝ քեզի ըրած շնորհքին համար որ ան գիշերը քեզ պահեց, ու թէ որ պակասութեան մը մէջ ինկած ես ան գիշերը նէ, թողութիւն խնդրէ իրմէն:

Բ. Մասձէ որ առ օրը քեզի կու ապ, որպէս զի յաւիտենական կեանքը անով վաստակիս, ու հաստատ առաջագրութիւն մը ըրէ, առ օրը առ վախճանին բանեցրնել:

Գ. Առաջուց միտքդ բեր ինչ գործքեր ինչ առիթներ ան օրը պիտոր ունենաս՝ Աստուծոյ ծառայելու, ինչ փորձութիւններու կրնաս հանդիպել՝ իրեն գէտ ընելու բարկութեամբ կամ ունայնասիրութեամբ կամ ուրիշ անկարգութեամբ, ու սուրբ առաջագրութիւն մը ըրէ՝ Աստուծոյ ծառայութեանը ու ջերմեռանդութեան մէջ առաջ երթալու առիթները չխիստցրնել, ընդհակառակն կուսիլ ու յաղթել ան փորձութիւններուն՝ որ գիտացդ պիտոր ելնն քու փրկութեանդ ու Աստուծոյ փառացը արդելք ըլլալու: Աս առաջագրութիւնը հերիք չէ, պէտք է անիկայ 'ի գործ գնել, ու հարկաւոր եղած բաներն ալ պատրաստել: Զոր օրինակ, գիտնալով որ բարկասիրտ մարդու մը հետ գործք ունիս տեսնելու, չէ թէ միայն պէտք է առաջագրես իրեն գէտ չխօսելու՝ այլ նաև անուշ խօսքեր պատրաստես սիրար առնելու, կամ մէջը ուրիշ մըն ալ գնես՝ որ զինքը հանդարտեցրնէ: Ամանապէս գիտնալով որ առիթ պիտոր ունենաս հիւանդի մը այցել-

լուծիւն ընելու, պէտք է ասենը որոշես, միսխմարու-
ծիւն կամ օգնուծիւն իրեն համար պատրաստես :
Ասանկ ալ ուրիշ բաներու համար :

Գ. Խոնարհէ Աստուծոյ առջին՝ ճանչնալով որ ա-
ռաջադրած բաներէդ մէկը չես կրնար ընել ինքիրմէդ,
ոչ չարէն փախչիլ և ոչ բարւոյն հետևիլ : Աւ իբրև
թէ սիրտդ ձեռքիդ մէջը առած՝ նուիրէ Աստուծոյ ա-
մեն ըրած առաջադրուծիւններովդ, խնդրելով Աս-
տուծմէ որ իր պաշտպանուծեանը տակը առնէ, դո-
րուծիւն ասյ իրեն աղէկ ծառայելու, ու սրտէդ ա-
սոնց նման խօսքեր ըսէ : Տէր խմ, ահա քու աղքատ ու
զորմէլի ծառայդ՝ որ քու շնորհքովդ բարի բարի բաղ-
ձանքներ ունի • բայց խեղճ է, տկար է, չիկրնար իր
բարի բաղձանքները՝ ի դործ դնել՝ թէ որ քու օրհնու-
ծիւնդ չխտաս իրեն : Հայր բարեգուծ, քու միածնիդ
չարչարանացը համար ըլլայ, որուն աս օրս ալ՝ բոլոր
կեանքս ալ կը նուիրեմ, օգնէ ինձի : Ետքը սուրբ Աս-
տուածածնայ, պահապան հրեշտակիդ ու ամենայն
սրբոյ բարեխօսուծիւնն ալ խնդրէ աս բանիս համար :

Բայց աս ամեն հոգևոր ներգործուծիւնները կարճ
ու սրտանց ընես, թէ որ կրնաս նէ՝ դեռ խուցէդ չե-
լած • որպէս զի ասով բոլոր օրուան գործքերդ Աս-
տուծոյ օրհնուծիւնը ունենան : Կ'աղաչեմ որ աս բա-
նին զանցառուծիւն չընես, ո՛վ հոգի աստուածասէր :

ԳԼՈՒԽ ԺԱ.

Երեկոյնան կրքոռքեան ու խղճմտանքի բնեռչեան
վրայ .

Ինչպէս որ ճաշէն առաջ հոգևոր կերակուրի տեղ
կը բռնէ մտածականն որ կ'ընես, ասանկ ալ իրիկուան
կերակուրէն առաջ հոգևոր սղտի ընթրիք մը ընելու
համար՝ քիչ մը ասեն դաիր, ու Աստուծոյ առջին ին-
կած՝ միտքդ ամփոփէ, Յիսուսի խաչելուծիւնը երևա-
կայէ, ու սրտանց իրեն նայուածք մը ընելով՝ նորէն
միտքդ բեր աւաւտեան մտածականիդ քաղուածքը,

ու հասաչելով առ Յիսուս փրկիչ՝ քանի մը խօսք ըսե-
իրեն համ առաուանց ըսածներէդ, համ ուրիշ ինչ որ
կ'ուզես նէ:

Իսկ խղճմտանքդ քննելու, որ պառկելէն առաջ
պէտք է ընես միշտ, աս է կերպը:

Ս. Պէտք է նախ շնորհակալ ըլլանք Աստուծոյ, որ
ան օրը զմեզ պահեց:

Բ. Պէտք է մտքերնէս անցընենք ան օրուան ըրած
գործքերնիս, ասոր գիւրին կերպն է մտածել որ ուր
գնացինք, որուն հետ տեսնուեցանք, ինչ բանի հետ
եղանք:

Գ. Թէ որ բարեգործութիւն մը ըրած ենք նէ, պէտք
է փառք տանք Աստուծոյ. իսկ թէ որ իրեն գէմ բան
մը ըրած ենք խորհրդով բանիւ համ գործքով՝ պէտք
է թողութիւն խնդրենք իրմէն, առաջագրենք որ ատե-
նին խոստովանինք, ու մէյ մըն ալ իրեն գէմ չընենք:

Դ. Ետքը Աստուծոյ պէտք է յանձնենք մարմիննիս
ու հոգինիս, ազգականներնիս ու բարեկամներնիս, ու
սուրբ եկեղեցին. խնդրենք որ սուրբ Աստուածածինը
պահապան հրեշտակնիս ու սուրբերը զմեզ խնամեն
ու պահպանեն: Ետքը Աստուծոյ օրհնութեամբք ան-
կողին երթանք հանդէսելու, որովհետեւ Աստուած մեզի
հարկաւոր սեպեր է հանդէսը:

Աս կրթութիւնը ընելու ջանաստա ամենեւին ինչպէս
առաւօտեանը. անով մեր հոգւոյն պատուհանը կը
բանանք՝ որ արդարութեան արեգակը ներսերնիս զար-
նէ, իսկ ասով կը գոցենք որ գժոխքին մութը ներս
չիդայ:

ԳԼՈՒԽ ԺԲ

Միտքերնիս ամփոփ պահելու վրայ:

Ար փափաքիմ որ աս բանիս շատ ջանք ընես, ուլ աս-
տուածասէր հոգի, վասն զի ամենէն ապահով կերպը
հոգւոր յառաջագիտութեան աս է: Օրուան մէջ որ-
չափ ստէպ որ կրնաս, Աստուծոյ ներկայութիւնը

միայն թէ՛ այն չորս կերպերուն մէկովն որ վերը ըսի :
Մասձէ, Աստուծոյ բրամն ու քու բրամդ . Աստուած
հայրապառթ սիրով միշտ քու վրագ կը նայի . ինչո՞ւ ես
ալ միշտ դքեզ աչքիս դիմացը չունիմ, ըսէ իրեն . ին-
չո՞ւ դուն միշտ զիս կը մտածես տէր իմ, ու ես դքեզ
այսչափ քիչ անգամ կը մտածեմ . ո՞ւր ես հոգի իմ,
մեր բուն տեղը Աստուած է, ո՞ւր տեղուանք կը սար-
տինք մենք :

Ինչպէս որ թռչունները ծառերու վրայ իրենց բոյնը
կը դնեն՝ պէտք եղած ատենը հոն պատասպարուելու,
ինչպէս որ եղջերուները խորունկ անտառներու մէջ
ծառերով ծածկուած տեղուանք ունին՝ որ ամառը
տաքէն զովանան, ասանկ ալ ո՞վ աստուածասէր հոգի,
ամեն օր մեզի մէյմէկ տեղ սխտոր ընտրենք, կամ
Գողգոթա լեւը, կամ Յիսուսի վերքերը, կամ ասոնց պէս
տեղուանք, որպէս զի երբեմն երբեմն հոն քաշուինք,
ու արտաքին գործքերնուս ատեն իբրև ամբողջ մը մէջ
հոն ամեն փորձութիւններէ պատասպարուինք : Երջա-
նիկ է ո՞վ որ իրաւցրնէ կրնայ ըսել Աստուծոյ . Գուն
եւ ինձի համար քոն ասպարհնի, յարէ ծածկութեան 'ի իշու-
քութեան անխնայ, եւ հոգանի 'ի քօնայ :

Ուստի միայն ըլլայ որ գործքերու կամ կենցաղա-
վարութեան ատեն ալ՝ օրուան մէջ երբեմն երբեմն
քաշուիս հոգւովդ սրտիդ սենեակը : Աս մտաւոր ա-
ւանձնութեանը արդէք չեն կրնար ըլլալ քովդ եղող-
ները . վասն զի սրտիդ քովը չեն, այլ մարմնոյդ քովը,
անանկ որ՝ սիրտդ բոլորովին մինակ Աստուծոյ առջին
է : Ասանկ կ'ընէր Գաւիթ մարգարէն, ինչպէս սաղմո-
սին մէջ շատ տեղ կ'ըսէ . Ես յամենայն ժամ ընդ թեզ եմ .
Էստաղափոյն քեանսէի զիս աստղի իմ յամենայն ժամ . Աս թեզ
քեզ ամբարշի զաշտ իմ, որ բնակեալս ես 'ի յերկինս . Աշտ իմ յա-
մենայն ժամ աս քեզ եմ :

Նմանապէս խօսակցութիւննիս հասարակօրէն ա-
նանկ կարևոր բաներու վրայ չեն՝ որ շիկրնանք երբեմն
երբեմն մտքերնիս վեր վերցընել, ու աս հոգևոր ա-
ւանձնութիւնը ունենալ : Սրբուհի Աստարինէ սենա-
ցիին ծնողքը անանկ ըրին որ ոչ տեղ և ոչ ատեն ու-
նենայ աղօթք ու մտածական ընելու . բայց ինքը շնոր-
հօքն Աստուծոյ իր սրտին մէջ իրեն մատուռ մը շիներ
էր, ու ան տեղը մտքով կ'աւանձնանար իր արտաքին

զբաղմանց ատենը : Աշխարհք ալ վրան գար նէ , ինչ
 պէս ինքը կ'ըսէ , կը քաշուէր իր ներքին սենեակը , ու
 հոն իր երկնաւոր փեային հեռ կը մխիթարուէր : Ա-
 սանկ ալ ետքը իր հողւոր զաւկընէրուն խրատ կու-
 տար ընել :

Ուրեմն առանձնացիր ատեն ատեն սրտիդ մէջը , ու
 հոն ամեն աշխարհէ քաշուած՝ սրտէ՛ի սիրտ խօսէ : Այ՛ հեռ ,
 ու Դաւիթ մարդարեւին հեռ ըսէ . Նճանեցայ էս հոսալսան
 անապատի : Եղէ էս որպէս զԲո- յաւերակի , արնեցայ եւ եղէ էս որ-
 պէս ճ՛նճողակի մայն ՚ի փանիս : Աս խօսքերէն յայտնի է որ
 Դաւիթ մարդարեւին պէս թաղաւորը ատեն ատեն կ'ա-
 ռանձնանար հողւոր բաներ մտածելու : Երանելին Ե-
 ղիազար Փրովանսու Արիւն քաղաքին մեծ Կոմսը եր-
 կան ատեն առնէն հեռացած ըլլալով , իր կինը մարդ-
 խաւրեց որ խմանայ ուր ու ինչպէս ըլլալը : Ինքն ալ
 սրտաստիտան խրկեց ըսելով . Խիստ աղէկ եմ , սիրելի
 կինս . ու թէ որ զիս տեսնալ կ'ուզես նէ , Յիսուսի մեր
 բարերար փրկչին կողին մէջն եմ , հոն է իմ տեղս , զիս
 հոն կը գտնաս , ուրիշ տեղ մի փնտրուեր զիս : Ասանկ
 կ'ըլլայ իրաւցընէ ազնուական քրիստոնեայն :

ԳԼՈՒԽ ԺԳ

Առ Աստուած բաղձակերներ , հառաչակիտե աղօրք-
 ներ , ոչ բարի խորհուրդներ ունենալու վրայ .

Մտքերնիս առ Աստուած կ'ամփոփենք՝ իրեն բաղ-
 ձալնուս համար , ու Աստուծոյ կը բաղձանք մտքեր-
 նիս իր վրայ ամփոփելու համար . ուստի Աստուծոյ
 բաղձալը ու մասց ամփոփումը մէկմէկու կ'օգնեն , ու
 երկուքն ալ բարի խորհուրդներէ կու գան :

Ուրեմն բաղձա Աստուծոյ , ով աստուածասէր հո-
 գի , բաղձա ստէպ կարճ ու ջերմեռանդ հառաչանքնե-
 րով , օգնութիւն խնդրէ իրմէն , խաչելութեան օտքը
 ինկիր , քու փրկութեանդ համար աղաչէ , հողիդ նո-
 րէն նորէն իրեն յանձնէ , աչքդ իր մարդասիրութեա-
 նը վրայէն մի վերցընէր , ձեռքդ իրեն տուր ինչպէս ար-

դայ մը իր մօրը կ'ընէ՝ որ քեզի առաջնորդէ, սրաիդ վրայ դիր զինքը ծաղկի փռնջի մը պէս, գրօշակի մը պէս ներսի գիդ անկէ, ու կերպ կերպ հառաչանքներ բրէ իր սէրը սասնալու, ու կարօտով փափաք մը ունենալու իրեն :

Աս կերպով կ'ըլլան հառաչական աղօթքներն որ սուրբ Օդոստինոս այնչափ կ'ապաստէ Պրորա ջերմեւանդ խաթուհին : Սրանց խօսակցութիւնը ու Աստուծոյ հետ ընտանութիւնը սրտերնիս իր կատարելութիւններովը կը սողորէ . ու աս կրթութիւնը գրծար բան մըն ալ չէ, գործքերու ու զբաղմանց մէջ ալ կրնանք ընել՝ առանց գործքերնուս արգելք ըլլալու . վասն զի թէ մտքերնիս անփոփելը և թէ հառաչական աղօթքները կարճ ու համառօտ բաներ ըլլալով, գործքերնուս արգելք չըլլալէն՝ ի դատ՝ կ'օգնեն ալ անոնց : Ճամբորդը քիչ մը դինի որ խմէ զօրանալու համար, թէ և ան պատճառաւ կայնի նէ ալ՝ ետքը աւելի կըրնայ առաջ երթալ, իր քիչ մը կայնելը՝ աւելի քաշելու համար կ'ըլլայ :

Ըստ սասնի հառաչական աղօթքներ մէկտեղ ապաճ կան, որ խիստ օգտակար են . բայց ևս խորհուրդ կուտամ քեզի որ բառերու ճիկապութիս, ինչ որ սրտեզ կու դայ՝ ինչ որ սէրը բերանդ կը գնէ՝ ան զուրցես . վասն զի անիկայ ուղածիդ չափ առն կու տայ քեզի : Այսու ամենայնիս քանի մը զօրաւոր խօսքեր կան որ մարդուս սիրտը դո՛հ կ'ընեն . ինչպէս սաղմոսին մէջ եղած հառաչական խօսքերը, Յիսուսի անուէնը, Նրպերգոցին սիրոյ խօսքերը, ու ասոնց նման հառաչանքներ ու երգեր :

Ասկէ ի դատ, ինչպէս բնական սիրով մէկուէն սիրտը վառուած որ ըլլայ՝ խելքը միտքը սիրած բանին վրայ կ'ըլլայ, անոր կը բաղձայ, անիկայ կը գովէ, ու հեռու ալ որ ըլլայ՝ առիթ մը ճիկորսընցընէր իր սէրը նամակով յայտնելու, ուր որ ծառի մը հանդիպի՝ կեղևին վրայ անոր անուէնը կը գրէ . սասնի ալ որոնք որ Աստուած կը սիրեն՝ չեն կրնար մտքերնէն հանել զինքը, իրեն կը բաղձան, իր վրայ կը խօսին, ու թէ որ կարելի ըլլար՝ ամենուէն սրտին վրայ Յիսուսի սուրբ անուէնը կը փորէին : Ասկէ բան իրենց յորդոր կ'ըլլայ Աստուած մտածելու, արարած մը ճիկայ՝ որ իրենց սիրելւոյն

գովութիւնը չընէ . ու ինչպէս որ սուրբ Անտոն ու
սուրբ Օգոստինոս կ'ըսեն, աշխարհիս վրայ եղած ամեն
բան՝ իւրաքանչիւր իր անձայն լեզուովը՝ բայց խիստ
խմանալի կերպով անոնց սէրը կը հաստատեն : Օրինակ
մը բերեմ .

Սուրբ Գրիգոր նազիանզացին, ինչպէս որ ինքը կը
պատմէր իր ժողովրդեանը, որ մը ծովեզերքը քալե-
լու ատեն՝ կը դիտէր ծովուն ալիքներն որ աւազին
վրայ դալով, դառնալու ատեննին տեսակ տեսակ խը-
զունջներ՝ ոստրէներ՝ խոտի ձուլեր ու մանարմունար
խեցեմորթներ կը թողուին, ետքը նորէն ուրիշ ալիք-
ներ դալով, անոնց մէկ մասը կ'առնէին կը տանէին .
բայց չորս դին եղած ժայռերը հաստատ ու անշարժ
կը մնային, որչափ ալ ալիքները սաստիկ զարնէին ա-
նոնց : Աս բանէս աղւոր մտածութիւն մը կը հանէր
ինքը . այսինքն որ տկարները՝ ան մանարմունար խեցե-
մորթներուն ու խոտի կտորուանքներուն պէս կը թո-
ղուն զիրենք որ ձախորդութիւնները կամ յաջողու-
թիւնները ալիքներու պէս առնեն տանին . բայց արի
եղողը հաստատ ու անշարժ կը կենայ ամեն մըրիկնե-
րու դէմ : Աւ աս մտքով է, կ'ըսէր, Դաւիթ մարգա-
րէին խօսքը . Կեցո՞ զիս Աստուած, զի հասին ըսրդ յանձն
ի՞մ . ընկայ ես ՚ի խորս անդնդոց, ո՞ր ու գոյ ինչ հանգիստ : Ենի
ես ՚ի խորս ծովն, եւ շրջանդ փեպոց պաշարեցին զիս : Սուրբ
Գրիգոր աս օրինակը անօրէն Մաքսիմոսին իր աթոռը
յափշտակելու ատենը բերաւ :

Սուրբն Փուլգենիոս Առւապայ եպիսկոպոսը՝ Հռո-
մայու ազնուականներուն ժողովքին մէջը դանուելով,
ուր որ թէոգորիկոս գոթացոց թագաւորը ձառ մը
կը խօսէր անոնց, ու տեսնալով անոնց փառաւորու-
թիւնը ու այնչափ մեծամեծ անձինք որ իրենց աստի-
ճանին կարգաւը հոն նստեր էին, ըսաւ . Ա՛հ, ինչ ա-
ղւոր ու փառաւոր պիտոր ըլլայ ան երկնային Երու-
սաղէմը, թէ որ հոս ասանկ փառաւոր կ'երենայ եր-
կրաւոր Հռոմը : Թէ որ աս աշխարհիս ունայնասէր մարդ-
կանցը ասանկ մեծ փառաւորութիւն արուած է, հա-
պա ինչ փառք պահուած պիտոր ըլլայ երկինքը ճըշ-
մարտութեան սիրողներուն :

Սուրբ Անտոնոս Կանտերբերիոյ արքեպիսկոպոսը,
որ մեր Սաւոյայի լեռները անուանի ըրաւ՝ հոս ծնա-

նելովը, ասանկ բարի խորհուրդներու համար զարմա-
նալի էր կ'ըսեն: Անգամ մը ճամբորդութեան մէջ խեղճ
նապաստակ մը շուներուն ձեռքէն իր ձիուն տակը
փախաւ՝ մահուան վտանգին վախէն, չորս դիէն շու-
ները կը հաջէին, բայց չէին համարձակեր հոն իր վրայ
յարձակելու: Հետը եղողները սկսան ծիծաղել ան զար-
մանալի տեսարանին վրայ, բայց սուրբը լալով ու հա-
ռաչելով ըսաւ. Դուք կը ծիծաղէք, բայց խեղճ անա-
սունը չի ծիծաղիր, մեր հողւոյն թշնամիները ասանկ
կը հալածեն զմեզ, ու մահուան ատեննիս կ'ուզեն յա-
փըշտակել ու կլլել զմեզ. իսկ ինքը տեղ մը կը փրնա-
ուէ, զինքը ապահովելու. ու թէ որ չիզանայ, իր թշնա-
միները վրան կը ծիծաղին: Աս խօսքը ըսելով ու հա-
ռաչելով գնաց:

Աստանդիանոս կայսեր սուրբ Անտոնին սգատուով
թուղթ մը գրելուն համար՝ երբոր քովը եղած կրօնա-
ւորները կը զարմանային, ինքը ըսաւ. Ի՞նչ կը զարմա-
նաք որ թագաւոր մը մարդու նամակ գրէ, զարմացէք
որ Աստուած գրով օրէնքներ տուեր է մեզի, մանա-
ւանդ զարմացէք որ դէմ առ դէմ խօսեր է մեզի հետ
իր որդւովը:

Օր մը սուրբ Ֆրանչիսկոս տեսնելով որ ոչխար մը
այծերուն մէջը կեցեր էր՝ ըսաւ ընկերներուն. Տեսէք
ինչպէս առ խեղճ ոչխարը աղտոտ այծերուն հետ հե-
ղութեամբ կեցեր է, ասանկ ալ Քրիստոս հեղ ու խո-
նարհ կը կենար փարիսեցիներուն մէջը: Աւրիշ ան-
գամ մըն ալ տեսնալով որ դաւնուկ մը դազանի ձեռք
ինկեր էր, աչքերը արցունքով՝ ըսաւ. Ո՞հ անմեղ
դաւնուկ, ի՞նչպէս Յիսուսի մահը աչքիս առջև կը բե-
րես:

Սուրբ Ֆրանչիսկոս Պորձեան, մեր ատենի երևելի
անձը, երբոր դեռ Քանախայի դուքս էր՝ որսի գնացած
ատենը հազարումէկ բարի խորհուրդներ կ'անցընէր
մտքէն: Ար զարմանայի, կ'ըսէ ինքը, ինչպէս բաղէները
ձեռքիդ վրայ կու գան, կը թողուն որ աչուրնին գոցես
ու զիրենք ցիցին վրայ կապես. իսկ մարդիկ ասանկ ան-
հնազանդ են Աստուծոյ:

Մեծն Բարսեղ կ'ըսէ որ վարդը փուշերուն մէջէն
աս խրատը կու տայ մարդկանց. Ինչ որ աշխարհիս վրայ
ախորժելի բան կայ՝ արամալի բաներով խաւնուած

է, բոլորովին անորժեղի բան մը չես գտնար • ցաւը ու
բախուժեան հետ միշտ մէկտեղ կ'երթայ, որքեարիու
թիւնը ամուսնութեան հետ, հողը զաւկրներ ունե
նալու հետ, անարգութիւնը փառքի հետ, ծախքը պա
տուոյ հետ, հիւանդութիւնը առողջութեան հետ :
Այսքան սիրուն ծաղիկ մըն է, կ'ըսէ, բայց ինձի մեծ
տրամութիւն կը բերէ մեղքս յիշեցնելով՝ որուն հա
մար Աստուած անիծեց երկիրս որ փուշ բուսցրնէ :

Հողերը անձ մը պայծառ գիշերուան ասուն հան
դարա վտակի մը մէջ տեսնելով երկինքը իր աստղերու
վը՛ ըսաւ • Տէր իմ, աս աստղերը ոտքիս տակը պիտոր
ըլլան երբոր սուրբ արքայութեանդ արժանի ըլլամ •
ու ինչպէս որ երկինքին աստղերը ջուրին մէջը կ'երև
նան, ասանկ ալ մարդիկ երկինքը քու սիրոյդ կենդա
նի աղբիւրին մէջը կ'երևնան : Ուրիշ մըն ալ գեաթին
ալիքները տեսնելով՝ ըսաւ • Հողիս շիհանգէիր ինչուան
աստուածութեան ծովուն մէջը չընկղմի, ուսկից որ ե
լած է : Սրբուհի Ֆրանչէսքան ալ վտակի մը քով ծըն
կան վրայ աղօթք ընելու ասուն՝ յափշտակուեցաւ, ու
աս խօսքը կը կրկնէր • Ստեղծողիս շնորհքը ասանկ հան
դարա ու անոյշ կերպով կը վազէ : Ուրիշ մըն ալ ծա
ռերը ծաղկած տեսնելով՝ կ'ըսէր հառաչելով • Ո՛հ ին
չու ես միայն չեմ ծաղկիր սուրբ եկեղեցւոյ պարտե
զին մէջ : Ուրիշ մըն ալ պզտի պզտի հաւու ձագեր
մօրերնուն թևին տակը ժողվուած տեսնելով՝ ըսաւ •
Տէր իմ, թևերուդ տակը սա զմեզ : Ուրիշ մըն ալ ա
րեւածաղիկը տեսնելով՝ ըսաւ • Ե՛րբ պիտոր ըլլայ, տէր
իմ, որ իմ հողիս ալ միշտ քեզի նայի : Քանի մը սի
րուն ծաղկրներ ալ տեսնալով որ հոս չունե՛ին՝ ըսաւ •
Ասոնք իմ մտածմունքներս կը նմանին, որ գեղեցիկ
են, բայց 'ի գործ չիղնելուս համար՝ անուշահոտու
թիւն չունին :

Ար տեսնաս, ով աստուածասէր հողի, ինչ բարի
խորհուրդներ ու մտածմունքներ կըրնան ըլլուիլ դի
մացդ ելած բաներուն վրայ : Աղօրմելի են անոնք՝ որ
Աստուծոյ արարածները իրենց ստեղծողին գէմ մեղ
քերու կը գործածեն • Երջանիկ են անոնք՝ որ Աստու
ծոյ արարածները իրենց ստեղծողին փառացը կը գոր
ծածեն, ու անոնց ունայնութիւնը ճշմարտութեան
պատիւ ընելու համար կը բանեցրնեն : Սովորութիւն

ըրեր էի ինձի, կ'ըսէ սուրբ Գրիգոր Նաղիանդացին, ամեն բան իմ հոգևոր օգտիս բանեցընել: Ասորդա սուրբ Հերոնիմոսին իր սիրելի սրբուհի Պաւլային համար շինած ջերմեռանդ տաղանազիրը • սիրտդ կը բացուի կարդալու ատեն՝ բոլոր անոր հառաչանքներէն ու ամեն գիպուածի մէջ ըրած սուրբ մտածմունքներէն շարագրած է:

Աս կրթութեանը, աս մտքի ամփոփմանը ու հառաչական աղօթքներուն վրայ հաստատուած է հոգևոր կենաց մեծ շէնքը: Ասիկայ ամեն աղօթքի տեղ կը բռնէ, իսկ իր տեղը ուրիշ բան չի կրնար բռնել: Առանց ասոր հայեցողական կեանք չըլլար, գործնական կեանքն ալ աղէկ չըլլար: Առանց ասոր հանդէսը ուրիշ բան չէ՛ բայց սպարապ կենալ, իսկ աշխատիլը վնաս ու նեղութիւն • անոր համար աս կրթութիւնը գրկէ սրբտանց, ու չըլլայ որ ձեռքէ թողուս:

ԳԼՈՒԽ ԺԴ

Մաշրք պատարագին վրայ, ու ինչ կերպով որ պետք է տեսնայ սուրբ պատարագը.

Գեռ չիսօսեցայ սուրբ պատարագին ու սուրբ հաղորդութեան խորհրդոյն վրայ, որ հոգևոր կրթութիւններուն արևն է, քրիստոնէական կրօնքին կեդրոնն է, ջերմեռանդութեան սիրան է, բարեպաշտութեան հոգին է, խորհուրդ անձառելի՝ որուն մէջը կը տեսնուի Աստուծոյ սիրոյն անգունագը, ու անով իրօք Աստուծոյ հետ միանալով՝ մասնակից կ'ըլլանք հրաշալի կերպով իր շնորհացը:

Աղօթքը անպատմելի ուժ մը կ'առնէ աս աստուածային խորհրդոյս հետ միանալով. անանկ որ՝ հոգին կը հարստանայ երկնային սպարդեօք, իբր թէ իր սիրելւոյն կռթրնած՝ որ զինքը անանկ կը լեցընէ հոգևոր անուշահոտութեամբ, որ խունկի՝ հալուէի՝ ու Երդերդոց գրքին մէջը յիշուած ամեն ազնիւ փոշիներուն ծուխին պէս սիւնաձև երկինքը կը բարձրանայ:

Արչափ որ կրնաս ջանաս ամեն օր սուրբ պատարա-
դը տեսնալ, որպէս զի քահանային հետ երկնաւոր
հօրը նուիրես Քրիստոս քու փրկիչդ՝ քեզի ու բոլոր
սուրբ եկեղեցւոյ համար: Հրեշտակները, ինչպէս սուրբ
Ռսկեբերան կ'ըսէ, միշտ հոն չորս դին առած են սուրբ
խորհուրդը պաշտելու համար. ու մենք ալ անոնց հետ
նոյն գիտաւորութեամբ կենալով, անկարելի է որ Աս-
տուծ մէ մեծ մեծ շնորհքներ չընդունինք: Յայլթանա-
կող ու զինուորեալ եկեղեցին հոն մէկտեղ կու գան
ասա աստուածային խորհուրդը կատարելու, Քրիստո-
սի հետ մէկ ըլլալու, ու իրմով երկնաւոր հօրը սիրաբ-
շահելու՝ որ մեզի ողորմի: Ի՛նչ երջանկութիւն է սրբ-
տերնիս ասանկ մեծ ու բազմալի բանի մը համար ջեր-
մեռանդութեամբ նուիրելը:

Թէ որ մեծ արդելք մը ունենաս պատարադ տեսնե-
լու, գոնէ սրաովդ հոն գտնուէ. ասեն մը գտիր առա-
ւօտանց, մտքովդ ժամ գնա՝ երբոր անձամբ չես կրը-
նար երթալ. գիտաւորութիւնդ մէկ ըրէ հոն եղողնե-
րուն հետ, ու կեցած տեղդ նոյն ներգործութիւնները
ըրէ սրաանց՝ ինչ որ ժամը սուրբ պատարագին առջին
պիտոր ընէիր: Աւրեմն թէ իրօք և թէ մտքով հոն ներ-
կաց եղած ասանդ, ինչուան որ քահանան խորանը
գայ նէ՝ պատրաստէ, Աստուած միտքդ բեր, ու անար-
ժանութիւնդ ճանչնալով մեզացդ թողութիւն խնդրէ
իրմէն: Պատարագին սկիզբէն ինչուան աւեաարանը՝
Քրիստոսի աշխարհք գալը մտածէ: Աւեաարանին ա-
տենը իր քարոզութիւնը մտածէ, ու առաջագրէ իր
սուրբ հաւատքին մէջը ասլիլ ու մեռնիլ կաթողիկէ
սուրբ եկեղեցւոյ գիրկը: Հաւատամքէն ինչուան հայր
մերը մտածէ Քրիստոսի չարչարանքներն ու մահը, ու
րոնք իրօք ներկայ են հոն խորանին վրայ, ու քահա-
նային հետ նուիրէ զանոնք Աստուծոյ հօր իր փառաց
ու հոգւոյդ փրկութեանը համար: Հայր մերէն ինչուան
ճաշակումը սրտէդ բազմանքներ անցուր Քրիստոսի
հետ յաւիտենական սիրով մէկ ըլլալու: ճաշակումէն
ինչուան օրհնեալ եղերութք՝ փառք տուր Քրիստոսի
մարդկութեանը, չարչարանացը, մահուանը ու իր
սիրոյն որ աս սուրբ խորհրդովը ցուցուց քեզի, քու
ճնողացդ, ազգականներուդ, բարեկամներուդ, ու բո-
լոր սուրբ եկեղեցւոյ. խոնարհէ ու բոլորով սրախ-

ընդունէ իր օրհնութիւնն որ քահանային ձեռքովը կուտայ քեզի :

Իսկ թէ որ պատարագին ատենը կ'ուզես օրուան մտածականգ ընել, հարկ չէ որ ըսածներս մտածես . հերիք է որ առաջուց գիտաւորութիւնդ գնես յարդելու ու նուիրելու սուրբ պատարագը քու ընելու մտածական աղօթքովդ . վասն զի ամէն մտածականի մէջ կամ իրօք կամ զօրութեամբ կան նոյն ներգործութիւնները :

ԳԼՈՒԽ ԺԵ

Ոչրիչ հասարակաց հոգևոր կրթութիւններու վրայ .

Պէտք է որ կիրակի ու տօնի օրեր, որչափ որ կըրնաս նէ ան ամառուածասէր հոգի, առաւօտեան հանգիսին ու երեկոյեան ժամուն ներկայ գտնուիս . վասն զի ան օրերը Աստուծոյ նուիրուած են, ու կը վայլէ որ աւելի բան մը ընենք իր փառացը համար : Աս կերպով շատ մխիթարութիւն կը զգաս, ինչպէս սուրբ Օգոստինոս իր խոստովանութեան գրքին մէջ կը վկայէ որ դարձի գալէն ետքը առջի բերան երբոր ժամերդութիւն մտիկ կ'ընէր՝ սիրտը անանկ քաղցրութիւն մը կը զգար, որ աչքէն արցունք կու գար : Աս ալ մէկ անգամ կ'խմացընեմ, որ հասարակաց աղօթքները միշտ առանձնականներէն եւել օգուտ կ'ընեն ու կը մխիթարեն մարդու սիրտը . վասն զի Աստուած ասանկ կ'ուզէ որ մէկտեղ եղած հոգևոր բաները առանձին ըրած բաներնէս վեր գնենք :

Սիրով մտիր եղբայրութիւններու, մանաւանդ ան եղբայրութիւններուն՝ ուր որ աւելի պատու ու բարի օրինակ կայ : Ասով տեսակ մը հնազանդութեան կ'ընես՝ որ Աստուծոյ խիստ հաճոյ է . վասն զի եղբայրութիւնները թէ և չիհրամայեր սուրբ եկեղեցին՝ բայց կը դովէ . ու ցուցընելու համար որ կը բաղձայ շատերուն եղբայր գրուիլը, ներողութիւններ ու արտօնութիւններ կու տայ գրուողներուն : Ասկէց 'ի զատ մեծ եղբայրսիրութիւն մըն է ուրիշներուն օգնել բարեգոր-

ճուժիւնն ընելու. ու թէ և կարենայ մէկը ինքիրեն
 նոյն բարեգործութիւնը ընել՝ ինչ որ եղբայրութեան
 հետ մէկտեղ կ'ընէ, ու թերևս աւելի ալ համ առնէ
 մինակ ընելէն, բայց աւելի կը փառաւորուի Աստուած՝
 ուրիշներուն հետ մէկտեղ ընելովնա, ու մեր եղբայր-
 քը, մեր ընկերները մասնակից ընելով մեր բարեգոր-
 ծութիւններուն:

Նոյնը կ'ըսեմ ամեն կերպ աղօթքներու ու ջերմե-
 աանդութեան համար ալ. որչափ որ կրնանք նէ՛ պէտք
 է անոնք ալ ուրիշներուն հետ ընենք՝ իրենց օգնելու
 համար մեր բարի օրինակովը, ու Աստուծոյ փառքը
 ու անոնց բարի գիտաւորութիւնը բազմալով:

ԳԼՈՒԽ ԺԶ

Մուրթերը յարգելո՞ւք ոչ գիրենք յարեխօս բռնելո՞ւք
 վրայ .

Արովհետև Աստուած շատ անգամ հրեշտակներուն
 ձեռքովը կու տայ մեզի իր աղգեցութիւնները, պէտք
 է որ մենք ալ անոնց ձեռքովը մեր բազմանքները Աս-
 տուծոյ նուիրենք: Արդարոց հոգիները անոնց հետ
 մէկ եղած, ու Յիսուսի ըսածին պէս՝ հաստար հրեշտ-
 կաց ըլլալով, նոյն պաշտօնը իրենք ալ կ'ընեն՝ Աստու-
 ծոյ կամքը իմացընելու մեզի, ու իրենց բարեխօսու-
 թեամբը Աստուծոյ աղգեցութիւնները մեզի համար
 խնդրելու:

Հրեշտակներուն ու աս երանեալ հոգիներուն հետ
 մէկ ըլլանք, սլ աստուածասէր հոգի. ինչպէս որ սլըզ-
 աի սոխակները մեծերուն հետ երգելով՝ կը սորվին
 երգելը, ասանկ ալ մենք սուրբերուն հետ մէկ ըլլալով՝
 շատ աւելի աղէկ կը սորվինք աղօթք ու փառաբանու-
 թիւն ընել Աստուծոյ, անոր համար կ'ըսէ Դաւիթ
 մարգարէն. Աստի հրեշտակաց սաղմոս ասացից + էջ:

Յարգէ, պատիւ տուր մասնաւոր սիրով սուրբ Աս-
 տուածածնին. ինքը մեր փրկչին մայրն է, անոր համար
 մեր մայրն ալ է: Աւրեմն իր օտքը իցնանք, իր օրգւոցը
 պէս իր գիրկը գիմենք բոլորովին վստահութեամբ. ինչ

պէտք ու կարօտութիւն որ ունենանք, ամեն ատեն աս
քաղցր անուէր տանք իրեն. Մայրիկ սաստաճածին. ջա-
նանք իր առաքինութեանցը նմանիլ, ու իրաւցընէ որ-
դիտական սիրտ ունենանք իր վրայ:

Ընտանութիւն ունեցիր սուրբ հրեշտակներուն հետ,
քու գործքերուդ մէջ զիրենք քովդ երեւակայէ. մա-
նուանդ սիրէ ու մեծարէ պահապան հրեշտակները,
այսինքն որ թեմին մէջն որ ես՝ անոր պահապանը, քե-
զի հետ եղողներուն պահապան հրեշտակները, ու մաս-
նաւորապէս քուդ. ստէպ աղաչէ զիրենք, ատեն ա-
տեն օրհնէ զիրենք, ու իրենց օգնութիւնը խնդրէ քու
ամեն հոգևոր ու մարմնաւոր գործքերուդ մէջ՝ որ քու
դիտաւորութեանդ օգնական ըլլան:

Պետրոս Փապրոյ երեւելի Յիսուսեան կրօնաւորը,
իբր սուրբ կրօնքին մէջ առջի քարոզիչը ու առջի վար-
պետը աստուածաբանութեան, ու առջի ընկերը սուրբ
Բզնասիոսին՝ որ նոյն կրօնքին հիմնադիրն է, Գերմա-
նիայէն դառնալու ատեն՝ ուր որ Աստուծոյ փառացը
համար շատ աշխատեր էր, ու ասկէց անցնելու ատե-
նը՝ ուր որ ծնած էր, օր մը պատմեց որ շատ հերեաթի-
կոսներու երկիրներ ճամբորդութիւն ընելու ատեն՝
մեծ մխիթարութիւններ ունեցեր էր, բարեւելով ան-
տեղուանքի ժամերուն պահապան հրեշտակները. վասն
զի յայտնի տեսեր էր անոնց օգնականութիւնն ու
պաշտպանութիւնը հերեաթիոսաց սրոգայթներէն խա-
լըսելու, ու շատերուն սիրտը կակուղցընելու որ մտիկ
ընեն ու ընդունին իրենց հոգւոյն փրկութեան խրատ-
ները: Աս բաները անանկ սրտանց կը պատմէր որ, աղ-
նուական օրիորդ մը լաած ըլլալով իր բերնէն՝ սաստիկ
զգածմունքով չորս տարի առաջ պատմեց, այսինքն
լսելէն վաթսուն տարի ետքը: Իսկ ես անցած տարի
ուրախութիւն մը ունեցայ խորան մը օրհնելու Ալի-
լարէթ պզտի գեղը մեր ասպառաժ լեռներուն մէջ, ուր
որ ան երանելին ծնած էր:

Քանի մը սուրբեր ալ առանձին քեզի համար ընա-
րէ՝ որ կարենաս իրենց վարքը մտածել ու նմանիլ ի-
րենց, ու անոնց բարեխօսութեանը վրայ մասնաւոր
կերպով վստահութիւն ունեցիր: Իսկ անունիդ սուր-
բը մկրտութեանդ օրէն քեզի տրուած է որ իրեն նը-
մանիս:

ԳԼՈՒԽ ԺԷ

Ինչպէս պետք է Աստուծոյ խօսքերը լսել ու
կարդալ .

Աստուծոյ խօսքերը սիրով լսել, թէ ընտանեկան խօսակցութեանց մէջ որ բարեկամներէդ կը լսես, և թէ քարոզ մտիկ գնելու ատենդ . ուշադրութեամբ ու յարգութեամբ մտիկ ըրել, անոնց պատուը քաղել, մի թողուր որ մէկ հաս մը գետինը լցնայ . ընդունել զանոնք աղնիւ բաշտասամի պէս սրտիդ մէջ, ինչպէս սուրբ Աստուածածինը սրտին մէջը զգուշութեամբ կը պահէր ինչ որ իր միածին որդւոյն վրայ գովեստ որ կը լսէր : Յիշէ որ մեր տէրը ինչ որ աղօթքի մէջ կ'ըսենք՝ անանկ կ'ընդունի, ինչպէս որ մենք քարոզիչներուն բերնովը իր մեզի ըսած խօսքերը կ'ընդունինք :

Ալէկ հոգևոր գրքոյկներ ունեցիր քովդ, սուրբ Բոնաւենթութային, Գերսոնին, Դիոնեւսիոս Կարգուսեանին, Լուգովիկոս Ալոսիոսին, Կրանաթային, Սթէլլային, Արիասին, Փինէլլիին, Տիւփոնին, Աւելային գրքերուն պէս, կամ ինչպէս հոգևոր ճակատամարտը, սուրբ Օգոստինոսին խոստովանութիւնները, սուրբ Հերոնիմոսին թղթերը, ու ասոնց նման գրքեր : Անոնց մէն քիչ մը կարդա ջերմեանդութեամբ ամեն օր, իբրև թէ սուրբերը երկինքէն քեզի ճամբայ ցուցնելու համար նամակ գրած ըլլային : Սրբոց վարք ալ կարդա, վասն զի անոնց վարքին մէջ քրիստոնէական կենաց կենդանագիրը կը աննաս իբր թէ հայլի մէջ, ու անոնց ըրածը քու օգտիդ բանեցուր յարմարցընելով քու վիճակիդ : Ասան զի սուրբերուն շատ գործքերը թէ և ըստ ամենայնի հեռեւելու բաներ չեն աշխարքի մէջ ելողներու համար, բայց անոնցմէն օգուտ կրնայ առնուիլ : Պօղոս անաստականին պէս անաստա չես կրնար քաշուիլ նէ, կրնաս հոգևոր առանձնութիւն ունենալ՝ ինչպէս առաջ ըսի ու ետքն ալ ըսեմ պիտոր : Թէ որ սուրբ Գրանչիակոսին աղքատութեանը

բողորովին չես կրնար նմանիլ նէ, կրնաս ազքատու-
թեան դործքեր ընել՝ ինչպէս պիտոր ըսեմ: Նմանա-
պէս ուրիշ սուրբերուն վարուցը վրայ խնայիր: Բայց
իրաւ է որ տմանց վարքը աւելի յարմար է մեզի ճամ-
բայ ցուցընելու, ինչպէս սրբուհի Թերեզայինը՝ որ աս
բանիս համար զարմանալի է, առջի յիսուսեանց վար-
քերը, սուրբ Վարդու Պորտմեանինը՝ որ Միլանու ար-
քեպիսակոսոսն էր, սուրբ Նուգովիկոսինը, սուրբ Բեռ-
նարդոսինը, սուրբ Ֆրանչիսկոսին ժամանակագրու-
թիւնը, ու ասոնց նման վարքեր: Ուրիշ վարքեր աւ-
կան՝ որոնց մէջը աւելի զարմանալու բաներ կը գրա-
նուին քան թէ նմանելու՝ ինչպէս սրբուհի Մարիամ
եգիպտացիինը, սուրբ Սիմէոն սիւնակեցիինը, սենացի
ու ձենովացի երկու սրբուհի Վատարինէներունը, սրբ-
բուհի Անձելայինը և այլն, որ ընդհանրապէս միայն
կ'օգնեն մարդուս ու սիրտը կը շարժեն Աստուծոյ սուրբ
սէրը ունենալու:

ԳԼՈՒԽ ԺԸ

Ի՛նչպէս պետք է Աստուծոյ ազդեցութիւնները
ընդունել .

Ազդեցութիւն կը կոչենք ան ամեն սրտերնուս մէջ
եղած շարժումները, որոնցմով Աստուած զմեզ կը
յորդորէ, կը յանդիմանէ, խղճմտանքնիս կը շարժէ,
ըյս կու տայ, մտքերնիս կը բանայ, առաջուց մեզի շը-
նորհք տալով՝ հօր պէս զմեզ հոգալով ու սիրելով,
որպէս զի արթըննանք, ջանանք, առաքինութեանց ե-
տեէ ըլլանք, երկնային բաները սիրենք, բարի առա-
ջագրութիւններ ընենք, մէկ խօսքով՝ արքայութեան
ճամբան երթանք: Աս է Երդերգոցին ըսածն որ փե-
սայն դուռը կը զարնէ, հարսին սրտին հետ կը խօսի,
քնացած ատենը զինքը կ'արթընցընէ, հեռուանց կը
կանչէ հարսը, մեզը կը հրամայընէ իրեն, կը հրաւիրէ
որ գայ խնձոր ու ծաղիկ ժողովէ իր սարափղէն, կ'երգէ
ու իր անոյշ ձայնը ըսել կու տայ հարսին: Օրինակ մը
պէտք է բերեմ, աս բանը աղէկ բացատրելու համար:

Կատարեալ սասկ մը ըլլալու համար՝ հարսին կողմանէ իրէք բան կը սրահանջուի . նախ որ առաջարկուի իրեն կարգուիլը, երկրորդ որ ինքը ուզէ կարգուիլ, երրորդ որ հաւանի եղած առաջարկութեանը: Ասանկ ալ Աստուած ուզելով որ մեծ բարեգործութիւն մը ընենք իր շնորհքովը, նախ կ'առաջարկէ մեզի այն բարեգործքը ներքին ազգեցութեամբ . երկրորդ՝ մենք ալ կ'ախորժինք այն բանը . երրորդ՝ կը հաւանինք ընելու: Ասան զի ինչպէս մեզք գործելու համար իրէք աստիճան կ'իջնայ մարդ, այսինքն փորձութիւն ախորժ ու հաւանութիւն, ասանկ ալ իրէք աստիճան կ'ելլէ առաքինութիւն գործելու . այսինքն ներքին ազգեցութիւն՝ որ փորձութեան դէմն է, ախորժիլ այն ազգեցութիւնը՝ որ փորձութեան ախորժին դէմն է, ու հաւանիլ այն ազգեցութեանը՝ որ փորձութեան հաւանութիւն տալուն դէմն է:

Ներքին ազգեցութիւնը բոլոր կեանքերնուս հետ ալ որ քչէ, անով Աստուծոյ հաճոյ շէնք կրնար ըլլալ թէ որ չուզենք ու չախորժինք անկէց . մանաւանդ կը բարկանայ ալ Աստուած, ինչպէս խրայելայւոց՝ որ քառսուն տարի յորդորեց զիրենք դարձի, ու մտիկ չընելնուն համար ըսաւ . Երդոսայ 'ի Բարկոսէան Իմոսմ Եւ Տրոքեն 'ի հանգիստ Իճ . այսինքն բարկացայ իրենց վրայ ու երդում ըրի որ աւետեաց երկիրը չխմանան: Ասանկ ալ ազնուահան երիտասարդի մը դժարը կու գայ, թէ որ աղջկան մը առաջարկէ իրեն հարս ըլլալ, ու անիկայ չուզէ:

Ներքին ազգեցութիւններէն ախորժիլը՝ Աստուծոյ փառքը փնարուելու ճամբան կը դնէ զմարդը, ու անով արդէն կը սկըսի հաճոյ ըլլալ Աստուծոյ: Ասան զի աս ախորժը թէ և բոլորովին հաւանութիւն չէ, բայց կը տրամադրէ հաւանելու . ու ինչպէս որ աղէկ նշան է ու խիստ օգտակար Աստուծոյ խօսքերը մտիկ դնելու ախորժը՝ որ Աստուծոյ ըրած արաաքին ազգեցութիւններն են, նմանապէս աղէկ ու աստուածահաճոյ բան է ներքին ազգեցութիւններէն ախորժիլը:

Բայց բուն հաւանութիւնն է՝ որ մարդուս բարեգործութիւնը կատարեալ կ'ընէ . վասն զի ներքին ազգեցութիւնը զգալէն ու ախորժելէն ետքն ալ դեռ կըրնանք հաւանութիւն չխաալ անոր, որով ապերախտ

կը գանուինք ու կը բարկացնենք զՍասունաժ, աւելի մեծ անարգանք մը ընելով իրեն: Ասանկ նոյն ազնուական կարիճը թէ որ ըրած առաջարկութեամբը ախորժեւի ալ եղած ըլլայ ան ազգականը, ու ետքը ազգիկը չուզէ զինքը, աւելի անարգութիւն մը ըրած կ'ըլլայ իրեն քան թէ չախորժէր անոր ըրած առաջարկութեան: Արտչէ ուրեմն, ո՞վ սասունաժասէր հողի, սիրով ընդունիլ ինչ ներքին ազգեցութիւններ որ կու տայ քեզի Սասունաժ. ու երբոր կու տայ, ընդունէ զիրենք իբրև երկնաւոր թաղաւորէն խրկուած դեսպաններ՝ որ քեզի հարսնախօսութեան նշանը կը բերեն: Ասէ հանդարտութեամբ իրենց առաջարկութիւնը, մտածէ սէրն որ քեզի ատ ազգեցութիւնը կ'ընէ, ու գրկէ աս սուրբ ազգեցութիւնը: Հաւանէ անոր, բայց կատարեալ հաւանութեամբ, ու հաստատուն սիրով ու փափաքանօք. վասն զի Սասունաժ՝ որ ամենեւին քեզի պարտրիանութիւն մը չունի՝ ասով զինքը քեզի պարտրիանի պէս կը սեպէ: Բայց մեծ ու անսովոր բանի մը վրայ որ ըլլայ զգացած ազգեցութիւնդ, հաւանութիւն տալէն առաջ՝ շիտարուելու համար՝ հողեոր հօրդ խորհուրդ հարցուր, որպէս զի քննէ որ ունեցած ազգեցութիւնդ իրաւ է թէ սուտ: Ասան զի սատանան տեսնալով որ մէկը պատրաստ է ներքին ազգեցութիւններուն հաւանելու, շատ անգամ սուտ բաներ կ'առաջարկէ՝ զինքը խաբելու համար: Աս բանիս դէմը կ'առնես խոնարհութեամբ՝ հողեոր հօրդ հնազանդելով:

Հաւանութիւն տալէդ ետքը՝ մեծ ջանք պիտոր ընես ընդունած ազգեցութիւններդ՝ ի գործ դնելու. վասն զի ճշմարիտ առաքինութեան ամբողջութիւնը ասոր վրայ է: Սրտանց հաւանութիւն տալ բարեգործութեան մը՝ առանց գործքի ձեռք զարնելու, անանկ է ինչպէս որթ մը անկել, ու չուզել որ խաղող տայ:

Աս ամեն ըսածներուս շատ կ'օգնէ առաւօտեան կրթութեանն ու մտաց ամփոփումը, որոնց վրայ վերը ըսի. վասն զի ասոնցմով պատրաստ կ'ըլլանք բարեգործութիւն ընելու, չէ թէ միայն ընդհանուր պատրաստութեամբ, այլ նաև ամեն մէկ բարի գործքը ընելու:

ԳԼՈՒԽ ԺԹ

Խոստովանանքի վրայ .

Քրիստոս իր սուրբ եկեղեցւոյն մէջ ապաշխարութեան ու խոստովանանքի խորհուրդը դրաւ, որպէս զի անով ամեն մեղքերնէս մաքրուինք քանի որ անոնցմով աղտոտած ըլլանք: Ուրեմն, իմ աստուածասէր հոգի, չըլլայ որ երկան ատեն հողւոյդ վրայ ատ աղտը թողուս, որովհետեւ ասանկ դիւրին ու պարարտ է անկէց մաքրուելու դեղը: Մէկն որ մեղքի մէջ ինկած է՝ պիտոր զգուի իրմէն, ու ջանայ որչափ կարելի է՝ նէ շուտով մաքրուիլ, Աստուծոյ աչքին դիմացն որ ամեն բան կը տեսնայ՝ անանկ աղտոտ չերենալու համար: Ինչո՞ւ հոգևորապէս մեռած կ'ուզենք կենալ, երբոր կենդանանալու ասանկ գերազանց դեղը ունինք:

Խոնարհութեամբ ու ջերմեամեղութեամբ ու թր օրը մէյմբ խոստովանանքդ եղիր, ու ամեն սրբութիւն առնելուդ ալ՝ թէ որ կրնաս, թէ և մահացու մեղքի խղճմտանք մը չունենաս: Ասան զի խոստովանանքով չէ թէ միայն ներելի մեղաց արձակում կ'առնենք, այլ նաև մեծ ոյժ անոնցմէ զգուշանալու, ու աւելի շնորհք անոնց ըրած մնասին տեղը լեցրնելու: Խոստովանանքով կ'ընես խոնարհութիւն, հնազանդութիւն, անկեղծութիւն ու աստուածսիրութիւն. ու ատ մէկ գործքովը ամեն բարեգործութիւններէն աւելի առաքինութիւն ըրած կ'ըլլաս:

Ճշմարիտ զղջում ունեցիր միշտ խոստովանած մեղքերուդ վրայ, հանգերձ հաստատուն առաջադրութեամբ՝ մէյ մըն ալ չընելու: Շատերը ներելի մեղքերնին սովորութեան մը պէս խոստովանելով՝ առանց առաջադրելու որ մէյ մըն ալ չընեն, միշտ նոյն բեռանը տակը կը մնան, ու շատ հոգևոր օգուաններ ու շնորհքներ կը կորսընցընեն: Ուրեմն սուտ զուրցելդ խոստովանելու ատեն՝ թէ և անիմաս սուտ ըլլայ զուրցածդ, կամ անվայել խօսք մը բերնէդ հանելդ, կամ չափէն եւել խաղաղդ, զղջայ ու առաջադրէ ատ բաներէն ետ

կենալ. վասն զի գէշ բան է առանց առաջադրութեան
խոստովանելը ինչ և իցէ մեղք, թէ մահուչափ ըլլայ և
թէ ներելի, որովհետև խոստովանանքը առ բանիս հա-
մար սահմանած է:

Չըլլայ թէ աւելորդ ամբաստանութիւններ ընես
վրայ, ինչպէս շատերը սովորութեան մը պէս կ'ընեն՝
ըսելով. Աստուած՝ որչափ որ կրնայի՝ չխախտցի, ա-
ղօթքներս՝ ինչպէս որ պէտք էր՝ ջերմեռանդութեամբ
չբրի, եղբայրսիրութիւն՝ որչափ որ կրնայի՝ չբրի,
սուրբ խորհուրդները՝ ինչ ջերմեռանդութեամբ որ
պէտք էր՝ չընդունեցայ, ու ասոնց նման խօսքեր: Ասան
զի ասոնցմով ամենեւին բան մը ըսած չես ըլլար, որ խոս-
տովանահայրդ քու խղճմտանքիդ վիճակը խմանայ. ո-
րովհետև արքայութեան բոլոր սուրբերն ալ, ու աշ-
խարհիս վրայ եղած ամեն արդարներն ալ նոյն խօսքերը
կրնան ըսել: Անոր համար դիտէ որ ինչ մասնաւոր
պատճառ մը ունիս աս խօսքերը ըսելու, ու երբոր կը
գտնես՝ անիկայ ըսէ անկեղծութեամբ: Խօսք հասկը-
նալու համար, եղբայրսիրութիւն որչափ որ պէտք
էր՝ չբրի կ'ըսես, ինչ բանի մէջ չբրիր. թերևս ուրիշ
աստիկ կարօտութեան մէջ տեսնալով, ու կարողու-
թիւն ունենալով իրեն օգնելու, չօգնեցիր. ուրեմն աս
պակասութիւնդ խոստովանէ ու ըսէ. Աղքատը ողորմե-
լութեան մէջ տեսայ, կրնայի ողորմել՝ անհոգ եղայ,
կամ սիրտս պնտացուցի, կամ արհամարհեցի, կամ ինչ
պատճառով որ աղքատին չողորմեցար: Նմանապէս ա-
ղօթքս ինչպէս որ պէտք է՝ ջերմեռանդութեամբ չբրի
կ'ըսես. ինչու. թերևս կամօք միտքդ ասդիս անդին
ցրուեցիր, թերևս տեղը՝ ատենը՝ կերպը՝ աս չէր ա-
ղօթքդ մտադրութեամբ ընելու. ըսէ ուրեմն անկեղ-
ծութեամբ ինչ պակասութիւն որ կը գտնես ըրած ա-
ղօթքիդ մէջը, առանց աս ընդհանուր խօսքերուն՝ որ
բան մը չեն նշանակիր խոստովանանքի մէջ:

Ներելի մեղքերդ ըսելը միայն հերիք մի սեպեր, ին-
չու համար ընելդ ալ ըսէ: Զոր օրինակ. հերիք մի սե-
պեր անսխառ սուտ մը զուրցելդ խոստովանել, այլ
ինչու համար զուրցելդ ալ խոստովանէ, թէ որ փա-
ռասիրութեամբ դքեղ գովելու համար ըսած ես, կամ
կամակորութեամբ, կամ ասոնց նման պատճառով
մը: Թէ որ խաղի մէջ պակասութիւն մը ըրած ես՝ բա-

ցատրէ ինչու համար ընելոք, շահասիրութեան կամ
ուրիշներուն հաճոյանալու համար: Ասանկ ալ ուրիշ
մեղքերուդ պատճառները: Ըսէ նաև թէ որ մեղքիդ
մէջ երկան տանն կեցեր ես, վասն զի մեղքի մէջ ու-
շանալը շատ կը սաստկացնէ, հասարակօրէն մեղքը, ու-
րովհետև ուրիշ բան է սնամիտութիւնը քաւորդի մը
չափ տանն սրտերնուս մէջէն անցնիլը, և ուրիշ բան
երկու իրեք օր սրտերնիս անոր մէջ ընկղմիլը: Աւրեմն
մեղքէն ՚ի զատ պէտք է նաև պատճառն ու տևողու-
թիւնն ալ ըսել. վասն զի թէ և սովորաբար ներելի
մեղքերը այդչափ մանր պարագաներով խոստովանելը
պարտք չէ, մանաւանդ թէ ներելի մեղքը խոստովա-
նելն ալ պարտք չէ, բայց որոնք որ կ'ուզեն հոգինին
աղէկ մտքրէլ՝ հոգևոր ճամբու մէջ աւելի յառաջա-
դիմութիւն ընելու համար, պէտք է ջանան աղէկ ճանչ-
ցընել հոգևոր բժշկին իրենց հոգւոյն հիւրնդութիւնը
որչափ ալ թեթև ըլլայ՝ անկէց խալըսելու համար:

Մտիոյթ մի ըլլար ըսելու ինչ որ հարկաւոր է մեղ-
քիդ որպիսութիւնը ճանչցընելու համար. ինչպէս կիրք
ելլելուդ կամ ուրիշին պակասութեանը չիհամբերելուդ
պատճառը: Զոր օրինակ. մէկն որ ախորժած մարդս
չէ՝ ինձի պզտի խօսք մը ըսելու որ ըլլայ, ծուռ կը մեկ-
նեմ ու կը սրգողիմ. ուրիշ մը որ սիրած մարդս է՝
անկէց եւելի ծանր խօսք ըսած ըլլար, բարի կը մեկնէի:
Ուստի պէտք է որ խոստովանանքիս մէջ ըսեմ. Մէ-
կուն սրգողեցայ՝ իր խօսքը ծուռ ասնելով, չէ թէ ը-
սած խօսքին համար՝ այլ իրմէն չախորժելուս՝ զինքը
չիտրելուս համար: Թէ որ աղէկ մը բացատրելու հա-
մար պէտք ըլլայ ըսած բառերն ալ զուրցել, ինձի
կ'երևնայ որ աղէկ կ'ըլլայ զուրցելդ. վասն զի աս ան-
կեղծ խոստովանութեամբդ՝ չէ թէ միայն մեղքդ յայա-
նած կ'ըլլաս, այլ նաև չար յօժարութիւններդ կիր-
քերդ ունահութիւններդ, որով հոգևոր հայրդ աղէկ
ճանչնալով սրտիդ տկարութիւնները՝ պէտք եղած դե-
ղերը կ'ընէ: Բայց որչափ որ կարելի է, պէտք է ծած-
կել խոստովանանքի մէջ ալ ուրիշներուն պակասութիւ-
նը, ու անձը չիցայանել:

Աղէկ մտածէ խել մը մեղքերու վրայ, որ շատ ան-
գամ անողգալի կերպով կը մնան ու կը տիրեն խղճմը-
տանքիդ մէջը, որպէս զի կարենաս խոստովանիլ ու

մաքրուիլ անոնցմէ: Ասոր համար ուշադրութեամբ
կարգա գրքիս երրորդ մասին Զ, ԻԷ, ԻԸ, ԻԹ, Լ, Ե ու Լ, Զ
գլուխները, չորրորդ մասին ալ Է գլուխը: Խոստովա-
նահայրդ դիւրաւ մի փոխեր. մէկն որ ընտրեր ես՝ ա-
նոր միշտ խղճմտանքդ բաց, անկեղծութեամբ ու հա-
մարձակ ըսելով մեղքերդ. ասեն ասեն ալ, ինչպէս
ամիսը կամ երկու ամիսը մէյմը, քու ներքին զգաց-
մունքներդ ալ յայանէ իրեն, թէ և անոնցմով մեղք մը
ըրած ալ չըլլաս. այսինքն թէ որ տրամութիւն կամ
ձանձրութիւն կը զգաս, կամ չափազանց ուրախու-
թիւն կը սիրես, կամ վատաբերելու սէր ունիս, ու ա-
սոնց նման յօժարութիւններդ:

ԳԼՈՒԽ Ի

Ստեպ հաղորդուելոռ վրայ .

Կը պատմեն որ Միհրդատ Պոնտոսի թագաւորը
դեղթափ մը դաած էր՝ որ իր անուշովը Միհրդատ կը-
սուի, ու անով անանկ զօրացուցեր էր իր մարմինը,
որ անգամ մը հռոմայեցւոց դերութենէն խալըսելու
համար ուղեց ինքըզինքը թունաւորել, ու չիմեռաւ:
Քրիստոս փրկիչն մեր հաղորդութեան սուրբ խորհուր-
դը հաստատեց՝ որ իր սուրբ մարմինն ու արիւնն է,
որպէս զի անիկայ ճաշակողները չիմեռնին, այլ յաւի-
տեան կենդանի մնան: Ուստի ով որ ստէպ կը հաղոր-
դուի ջերմեռանդութեամբ, անանկ կը զօրանայ իր հո-
ղին՝ որ գրեթէ անկարելի կ'ըլլայ մեղքով մը թունա-
ւորիլը: Ով որ աս կենարար հացովը կը սնանի, չիկոր-
նար մահացու մեղքի յօժարութիւն ունենալ: Ինչ-
պէս մարդիկ դրախտին մէջը մնացած որ ըլլային՝ կա-
րենային պիտոր չիմեռնիլ, Աստուծոյ հոն գրած կե-
նաց ծառոյն պառլը ուտելով, ասանկ ալ աս սուրբ
խորհուրդը ճաշակողները հոգևոր մահուանէ կը խա-
լըսին: Ինչպէս որ ծիրանի, կեռասի՝ ու ելակի պէս կա-
կուղ ու դիւրաւ փատաղ պտուղները շաքարով կամ
մեղրով եփելու որ ըլլաս, երկան ասեն կրնան պա-
հուիլ, ասանկ ալ մեր տկար սիրտը չապականիր՝ Քրիս-

տոսի սուրբ մարմնովն ու պատուական արեամբը զօրանալու որ ըլլայ: Դատապարտեալ քրիստոնեայք պատասխան չունենան պիտոր տալու երբոր Քրիստոս արգար դատաւորը առջևնին դնէ որչափ դիւրին էր իրենց մեղքի մէջ չլինալը, թէ որ առած ըլլային ան դեղն որ ասոր համար տուեր էր: Պիտոր ըսէ իրենց Պղորմելիներ, ինչպէս ուղեցիք մեռնիլ՝ կենաց դեղը պատրաստ ունենալով:

Ամեն օր հաղորդուիլը անանկ բան մըն է, որ ես ոչ կը գովեմ և ոչ կը պարսաւեմ. բայց կիրակիէ կիրակի հաղորդուելու ամենուն խորհուրդ կու տամ, ամենքը կը յորդորեմ. միայն թէ սրտերնին ազատ ըլլայ մեղքի յօժարութենէն: Ասիկայ սուրբ Օգոստինոսին խօսքն է, ես ալ իրեն պէս ոչ կը գովեմ և ոչ վար կը զարնեմ ամեն օր հաղորդուիլը, այլ հոգևոր հօրը խոհեմութեանը կը թողում ով որ ուղէ ամեն օր ալ հաղորդուիլ: Ասան զի ասանկ ստեպ հաղորդուելու համար մասնաւոր արամադրութիւն ունենալը հարկաւոր ըլլալով, ընդհանուր կանոն տալը աղէկ չէ: Բայց որովհետև աս արամադրութիւնը որչափ ալ քիչ մարդ ունենայ, բայց ունեցողներ կան, անոր համար պարսաւելն ու ամենուն ալ արդիւլը աղէկ չէ. պէտք է ամեն մարդուն իր արամադրութեանը համեմատ որոշել: Ինչպէս որ անխոհեմութիւն կ'ըլլար ամենուն ալ խորհուրդ տալ ստեպ հաղորդուելու, ասանկ ալ խոհեմութիւն չէ մէկը ասոր համար պարսաւել, մանաւանդ երբոր խոհեմ խոստովանահօր խորհրդով է ըրածը: Սրբուհի Աատարինէ սենացին սիրուն պատասխան մը տուաւ անոնց որ սուրբ Օգոստինոսին ոչ գովելը և ոչ վար զարնելը առարկեցին իրեն ամեն օր հաղորդուելուն դէմ. Աղէկ է, ըսաւ, որովհետև սուրբ Օգոստինոսը չիպարսաւեր ամեն օր հաղորդուիլը, կ'ազդեմ որ գուք ալ չիպարսաւէք, անով գոհ կ'ըլլամ:

Բայց սուրբ Օգոստինոս կը յորդորէ ու կը խրատէ ամեն կիրակի հաղորդուիլը. ուրեմն դուն ալ, ով աստուածասէր հոգի, անանկ ըրէ: Երբոր մահացու մեղքի մը յօժարութիւն չունենալէդ 'ի զատ' ներելի մեղքի մըն ալ սիրող կըսած չէ, ինչպէս որ կ'ենթադրեմ, սուրբ Օգոստինոսին ուղած արամադրութենէն աւելին ունիս. վասն զի մեղանչել չուղելէն 'ի զատ,

մեղքի յօժարութիւն ալ չունիս . ուստի հողևոր հօրդ հրամանովը կրնաս ամեն կիրակիէն աւելի ստէպ ալ հաղորդուիլ :

Այսու ամենայնիւ կրնան օրինաւոր արդեւքներ ըլլալ, չէ թէ քու կողմանէդ՝ հասարակացոց՝ որ պատճառ կ'ըլլան հողևոր հօրդ խոհեմութեան համար հրաման չխտարու քեզի՝ որ այնչափ ստէպ հաղորդուիս : Զոր օրինակ, թէ որ կերպով մը ուրիշի ձեռաց տակն ես, ու որոնց որ պարտական ես հնազանդիլ ու յարգել զիրենք, անոնք այնչափ ջերմեանդ չըլլալով՝ կը սրգոյնն չեն ուղեր որ այնչափ ստէպ հաղորդուիս, երկու դիէն ալ մտածելով՝ աղէկ կ'ըլլայ զիջանիլ իրենց տկարութեանը, ու տանըհինգ օրը մէյմը հաղորդուիլ : Ըսածս կ'իմացուի, թէ որ աս դժուարութեանը ճար մը չիկարենաս գտնալ : Ընդհանրապէս խօսելով՝ աս բանիս մէջ դժար է ամեն որոշելը . պէտք է հողևոր հօրդ ըսածը ընես . բայց կրնամ այնչափը որոշ ըսել որ ջերմեանդութեամբ Աստուծոյ ծառայել ուղղները պէտք չէ ամիսէն եւել ուշացընեն հաղորդուիլը :

Բաւական խոհեմութիւն որ ունենաս, ոչ մայրդ, ոչ կինդ, ոչ էրիկդ, ոչ հայրդ, դէմ կը կենան ստէպ հաղորդուելուդ : Թէ որ հաղորդուած օրդ քու վիճակիդ պարտքերէն չխղակսիս, թէ որ իրենց հետ աւելի հեղութեամբ ու քաղաքավարութեամբ վարուիս, թէ որ զիրենք մեծարես, դժար է որ քու հողևորիդ դէմ կենան՝ անկէց իրենց նեղութիւն մը չըլլալով, թէ որ այլանդակ ու անիրաւ կերպով մտածող մարդիկ չեն : Իսկ թէ որ ատանկներու հանդիպիս, հողևոր հօրդ խոհեմութեանը կ'իյնայ թերեւս ուրիշ կերպ տրամադրել :

Կարգուածներուն համար ալ պէտք է որ խօսք մը ըսեմ : Հին օրինաց մէջ Աստուծոյ անհաճոյ կ'ըլլար ով որ տօնի օր իր առնելիքը պահանջէր . բայց ով որ իր պարտքը կը հատուցանէր ուղղին, անհաճոյ չէր ըլլար Աստուծոյ : Անվայել բան է, թէ և ծանր մեղք մը չէ, ամուսնական պարտքը պահանջել սրբութիւն առած օրը . բայց հատուցանելը անվայել չըլլալէն՝ ի զատ, արդիւնաւոր գործք է : Աւրեմն աս պարտքը հատուցանելու համար պէտք չէ որ մէկը սուրբ հաղորդութենէն ետ կենայ, երբոր մէկալ կողմանէ ջեր-

մեռանդութիւնը կը յորդորէ զինքը ու կը փափաքի
 հաղորդուելու : Տարակոյս չիկայ որ առջի քրիստոնեա-
 ները ամեն օր կը հաղորդուէին, թէ և կարգուած էին
 ու Աստուծոյ օրհնութեամբ զաւկրներ ալ ունէին .
 անոր համար կ'ըսեմ որ սակաւ հաղորդուելը մէկու մը
 նեղութիւն չիկրնար տալ, ոչ հօր, ոչ կնկան, ոչ էր-
 կան, հերիք է որ հաղորդուողը խոհեմութիւն ունե-
 նայ :

Իսկ մարմնաւոր տկարութիւնները չեն կրնար ար-
 դելք ըլլալ հաղորդուելու, թէ որ սիրար ետ դալու-
 վտանգ չիբերեն : Բայց ամեն ութ օր հաղորդուելու
 համար պէտք է մահու չափ մեղքէ ազատ ըլլալ, ներե-
 լի մեղքի բաղձանք չունենալ, ու սասաիկ փափաքիլ
 սուրբ հաղորդութեան : Իսկ ամեն օր հաղորդուելու
 համար ասոնցմէ 'ի զատ պէտք է գէշ յօժարութիւն
 նիս ալ զսպել, ու հողևոր հօրերնուս հրամանը ունե-
 նալ :

Գ. Լ. ՈՒԽ ԻՍ.

Հաղորդուելու կերպին վրայ .

Առջի իրիկուրնէ սկսէ պատրաստուիլ սուրբ հա-
 ղորդութեան՝ հառաչանքներով ու սիրոյ ներգործու-
 թիւններ ընելով սրտանց, քիչ մըն ալ կանուխկէկ
 քաշուէ, որպէս զի առաւօտանց ալ կանուխ կարենաս
 ելլալ : Թէ որ գիշերը արթննաս, սրտէդ ու բերնէդ
 անուշահոտ խօսքեր հանէ, որպէս զի հողիդ անոնցմով
 տոգորուի՝ Քրիստոս քու սիրելի փեսայդ ընդունելու,
 որ քու կին քուն եղած ատենդ՝ ինքը արթուն կեցած
 քեզի իր շնորհքները կը պատրաստէ, թէ որ քու կող-
 մանէդ արամադրութիւն ունենաս զանոնք ընդունե-
 լու : Աւրախութեամբ ելիք առտուանց՝ բարեբախտու-
 թեան համեւելու յուսով, խոստովանանքդ եղիք, ու
 վստահութեամբ՝ բայց միանգամայն խոնարհութեամբ
 զնա ընդունէ երկնային կերակուրը, որ քեզի անմա-
 հութիւն կու տայ : Աւ Տէր Է՛մ Բասախանը ըսելէն ետքը՝
 մի շարժիր, շրթունքդ ալ մի շարժեր, ոչ աղօթք ընե-

լու և ոչ հառաչելու համար. այլ հանդարտ ու պար-
կեշտ կերպով բաց բերանդ, դոււխդ վեր ան որչափ որ
պէտք է քահանային հանդիստ սրբութիւնը բերանդ
դնելու համար, ու լի հաւատով յուսով և սիրով սրբ-
տիդ մէջ ընդունէ Գրիստոս, որն որ քու հաւատքդ է,
քու յոյսդ է, քու սէրդ է, ու իրմով ու իրեն համար
կը հաւատաս կը յուսաս ու կը սիրես: Կնչպէս մեղուն
ճաղկանց վրայէն երկինքէն ինչպէ՛ս ցօղը ու երկրէս ե-
լած ազնիւ հիւթը ժողուելով՝ մեղը դարձուցած իր
փեթակը կը տանի, ասանկ ալ քահանայն խորանին
վրայէն կաննէ մեր փրկիչը ճշմարիտ որդին Աստուծոյ՝
որ ցօղի պէս երկինքէն ինչպէ՛ս է, ու ճշմարիտ որդի
Կուսին՝ որ ճաղկի պէս մեր մարդկութեան երկրէն ե-
լած է, կը դնէ քու բերանդ, ու սրտիդ մէջ կ'ընդու-
նիս անոյշ կերակուր: Ընդունած ատենդ՝ սրտանց եր-
կրրագագութիւն ըրէ քու կենարարիդ, խօսէ իրեն հետ
քու ներքին կարօտութիւններուդ վրայ, երեւակայէ
զինքը ներսիդիդ նստած՝ քեզ երջանկացընելու հա-
մար. ամեն ընդունելութիւն ու մեծարանք ինչ որ կըր-
նաս՝ ըրէ իրեն, ու անանկ վարուէ ամեն բանի մէջ՝ որ
խնայուի Աստուած քու հետդ ըլլալը:

Իսկ երբոր չես կրնար աս բարեբախտութիւնը ու-
նենալ իրօք հաղորդուելու սուրբ պատարագին մէջ,
դոնէ սրտանց հոգևորապէս հաղորդուէ՝ ջերմեռանդ
փափաքանօք միանալով Յիսուսի հետ:

Գլխաւոր դիտաւորութիւնդ հաղորդուելու ատեն
պիտոր ըլլայ առաջ երթալ հաստատուիլ Աստուծոյ
սիրոյն մէջ, ու անով միսիթարուիլ. սիրոյ համար միայն
պէտք է ընդունիս ան՝ որ սիրոյ համար միայն զինքը
քեզի կու տայ: Անկարելի է Գրիստոս մեր փրկիչը աս-
կէց աւելի սիրալիր ու սրտաշարժ կերպով մը երեւա-
կայել, որովհետեւ հոս մեզի համար կերակուր եղած՝
սիրտերնիս կը մանայ, մեր հետը հոգևորապէս ու
մարմնաւորապէս միանալու համար:

Աշխարհասէր մարդիկ քեզի հարցունելու որ ըլլան՝
թէ ինչո՞ւ ստէպ կը հաղորդուիս, ըսէ իրենց. Աստուած
սիրել սորվելու համար, պակասութիւններս շտկելու
համար, խեղճութիւններէս խալըսելու համար, նե-
ղութիւններուս մէջը միսիթարուելու համար, տկա-
րութիւնս զօրացընելու համար: Ըսէ իրենց որ երկու-

տեսակ մարդիկ պէտք է ստէպ հաղորդուին • կատարեալներն որ աղէկ տրամագրութիւն ունենալով՝ խիստ գէշ կ'ընեն կատարելութեան աղբիւրը դիմելու որ չըլլան • ու անկատարներն ալ՝ կատարելութեան ետեւ ըլլալու համար • զօրաւորները՝ շիտարանալու համար, ու տկարները զօրանալու համար • հիւանդները՝ առողջանալու համար, ու առողջները չի՛հիւրնդնալու համար, ու դուն որ անկատար ես, տկար ու հիւանդ ես, պէտք է որ ստէպ միանաս Քրիստոսի հետ՝ որ քու կատարելութիւնդ է, քու զօրութիւնդ, ու քու բժիշկդ: Ըսէ իրենց որ շատ դժբութեամբ չունեցողները պէտք է ստէպ հաղորդուին, գիւրութիւն ունենալով • իսկ շատ զբաղածներն ալ հարկաւորութիւն ունենալնուն համար • մէկն որ շատ կ'աշխատի ու շատ նեղութիւններ ունի, պէտք է որ ստէպ սնունդ ընդունի ուժ առող կերակրով: Ըսէ իրենց որ աղէկ հաղորդուել ստրկելու համար ըստէպ կը հաղորդուիս • վասն զի որ բանն որ ստէպ ջըներ մէկը, չխարժիր աղէկ ընելու:

Ստէպ հաղորդուէ, ո՛վ աստուածասէր հոգի, որչափ որ կրնաս՝ ստէպ հաղորդուէ հոգևոր հօրդ խորհրդովը՝ ու հաւտա ինձի որ ինչպէս մեր լեռներուն վրայ նապաստակները ձմեռը ձերմակ կ'ըլլան՝ ձիւնէն ուրիշ բան չխառնալով, ձիւնէն ուրիշ բան չուտելով, ասանկ ալ դուն շարունակ ճաշակելով ան՝ որ բոլորովին գեղեցկութիւն է, բոլորովին բարութիւն, բոլորովին սրբութիւն, կ'ըլլաս գեղեցիկ, բարի ու սուրբ:

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԳ

ԱՌԱՔԻՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ, ԽԵԼ, ՄԸ
ԽՐԱՏՆԵՐ

Գ Լ Ո Ւ Խ Ա

Առաքիւնորքեանց մեջ շնորհաբար շնորհաբար վրայ .

Մեղուներուն թագաւորը դուրս չեղէր առանց իր մեղուները բոլոր հետը առնելու . Աստուծոյ սէրն ալ մարդուս սիրտը չիքնակիր առանց ուրիշ ամեն առաքիւնութիւնները հետը առնելու, ու ինչպէս զօրավար մը իր զինուորները կը շարժէ՝ ասանկ ալ ինքը ուրիշ առաքիւնութիւնները . բայց չէ թէ բոլորը մէկտեղ, չէ թէ մի և նոյն կերպով, չէ թէ ամեն ասուն ու ամեն տեղ : Արդարը գեաի քով անկած ծառի մը կը նմանի, որն որ ասենին իր պատուը կու տայ . վասն զի Աստուծոյ սէրը ջուր տալով իր հոգւոյն՝ առաքիւնութեան գործքեր պողպատեղ կու տայ, ամեն մէկը իր ասենին : Երաժշտութիւնն որ այնչափ ախորժեղի է ականջի, սուգի մէջ անախորժ է՝ կ'ըսէ առակը : Մեծ պակասութիւն է որ շատերը կ'ընեն՝ առաքիւնութեան մը ձեռք զարնելով, ու ամեն տեղ նոյն առաքիւնութիւնը ուղեւորով բանեցընել : Ասոնք քանի մը հին փիլիսոփաներուն պէս կ'ուզեն կամ միշտ լալ, կամ միշտ խրնատալ . ալ գէշը ան է որ կը պարսաւեն ու կը մեղադրեն զանոնք, որոնք որ իրենց պէս միշտ նոյն առաքիւնութիւնը չեն ընել : Պէտք է խնդալ ընդ խնդալու, լալ ընդ լալու, կ'ըսէ առաքեալը, ուրիշ տեղ ալ՝ սէրը երկայ-

նամիտ է կ'ըսէ, սէրը հեղ է, առատ է, խոհեմ է ու
ամենուէն հետ կը յարմարի:

Բայց քանի մը առաքինութիւններ կան՝ որ ամեն
տեղ հարկաւոր են, ու չէ թէ միայն իրենց առանձին
գործքերը կ'ընեն՝ այլ ուրիշ ամեն առաքինութեանց
գործքերուն մէջ ալ կը մտնեն: Արիութիւն մեծանձ-
նութիւն մեծագործութիւն բանեցրնելու առիթ ստէս
չիպատասիր. բայց հեղութիւն անկեղծութիւն չա-
փաւորութիւն ու խոնարհութիւն անանկ առաքինու-
թիւններ են՝ որ մեր ամեն գործքերը կը համեմեն: Ա-
սոնցմէ աւելի դերազանց առաքինութիւններ կան,
բայց ասոնց գործածութիւնը աւելի հարկաւոր է: Շա-
քարը աղէն աղնիւ է, բայց սղը շատ աւելի տեղ կը
գործածուի: Աւստի աս ընդհանուր պէտք եղած ա-
ռաքինութիւնները հարկաւոր է շատկէկ ու պատրաստ
ունենալ, վասն զի գրեթէ ամեն տեղ պէտք կ'ըլլան:

Առաքինութեան գործքերուն մէջ ընտրելու է ինչ
որ մեր պարտքերուն աւելի յարմարն է, չէ թէ մեր
ախորժակին աւելի յարմարը: Սրբուհին Պաւլա աւե-
լի կ'ախորժէր մարմնաւոր ճգնութիւններ ընել, ներ-
քին քաղցրութիւն աւելի դիւրաւ վայելելու համար.
Բայց իր մեծերուն հնազանդելը իրեն պարտքն էր.
ուստի սուրբ հերոնիմոս կ'ըսէ իրեն որ աս խիստ ճրգ-
նութիւնները իր եպիսկոպոսին դատմանը գէմ ընելը
յանդիմանութեան արժանի էր: Ընդհակառակն ա-
ռաքեալներուն պարտքը ըլլալով քարոզել սուրբ ա-
ւետարանը, ու հոգւոր հացը բաժնել հաւատացե-
լոց, շատ աղէկ մտածեցին որ իրենց պարտքը չի՞թո-
ղուն աղքատները հոգալու համար, որ թէ և խիստ
մեծ բարեգործութիւն էր՝ բայց իրենց համար չէր:
Ամեն մէկ վիճակի մէջ աւելի հարկաւոր առաքինու-
թիւններ կան. եպիսկոպոսին հարկաւոր եղած ա-
ռաքինութիւնները ուրիշ են, թագաւորինը ուրիշ,
զինուորինը ուրիշ, կարգուածին ու որբւարիինը ու-
րիշ: Թէպէտ և ամենուէն ալ պէտք է ամեն առաքինու-
թիւն ունենալ, բայց ամեն մէկը իրեն վիճակին հար-
կաւոր եղած առաքինութիւններուն աւելի ետեւ պի-
տոր ըլլայ:

Ան առաքինութիւններէն, որ մեր վիճակին պարտ-
քը չեն, պէտք է ընտրել աւելի արդիւնաւորները՝ չէ

Թէ աւելի փառաւորները: Գիտաւոր աստղերը սովորաբար ուրիշ աստղերէն մեծ կ'երևան, ու մեր աչքին զխնացը անոնցմէ շատ աւելի տեղ կը բռնեն երկինքին վրայ. բայց ըստ ինքեան համեմատութիւն չունին ուրիշ աստղերուն ոչ մեծութեանը և ոչ պայծառութեանը. մեծ ու լուսաւոր երևնալինն իրենց մտաութենէն է: Ասանկ ալ առաքինութիւններէն ոմանք աչքի աւելի զգալի ըլլալով, սամիկը անոնք մեծ ու մեկալնոնցմէ վեր կը սեպէ՝ ուստի մարմնաւոր ողորմութիւնը հոգեորէն վեր կը դնէ, քուրձ հագնելը՝ ծով կենալը՝ ծեծուիլը՝ մարմինը մահացընելը՝ հեղ խոնարհ պարկեշտ ըլլալէն ու կիրքերը մահացընելէն մեծ կը սեպէ. բայց տանք անոնցմէ անհամեմատ աւելի վեր են: Ընարէ ուրեմն, ո՞վ աստուածասէր հոգի, չէ թէ ան առաքինութիւններն որ աւելի մեծ կ'երևան՝ այլ որոնք որ իրօք մեծ են, չէ թէ աչքի զարնողները՝ հասա հաստատուն առաքինութիւնները:

Օգտակար բան է որ ամեն մարդ մէկ առաքինութիւն մը ընարէ՝ անոր մէջը աւելի կը թուելու. չէ թէ մէկալ առաքինութիւնները ձեռքէ ձգելով, այլ որպէս զի անով զինքը աւելի զսպէ ու զբաղեցընէ: Սուրբ Յոհաննէս Աղեքսանդրիոյ եպիսկոպոսին փառաւոր օրիորդ մը երեցաւ արեւէն պայծառ, թագուհի մը պէս զարդարուած, գլուխն ալ ձիթեմի պսակ, ու ըսաւ. Ես երկնաւոր թագաւորին անդրանիկ աղջիկն եմ, թէ որ կ'ուզես նէ՝ զքեզ իրեն տանիմ: Ճանչցաւ սուրբը որ ողորմածութիւնն էր երեցողը, ու Աստուած կ'ուզէր որ ինքը աւելի ողորմած ըլլայ. անկէց ետքը անանկ ինքը զինքը աս առաքինութեան տուաւ, որ անունը ողորձած մնաց:

Եւ լո՛թի աղեքսանդրացին կ'ուզէր որ մասնաւոր կերպով մը Աստուծոյ ծառայէ, բայց տկար էր՝ չէր կրնար առանձնական կեանք անցընել, և ոչ հնազանդութեան տակ մտնել: Աւստի ինչ ըրաւ. ողորմելի աղքատ բորոտ մը իր տունը առաւ, որպէս զի անոր եղբայրսիրութիւն ընէ ու ինքը զինքը մահացընէ: Աւաւելի արդիւնաւոր ընելու համար իր եղբայրսիրութիւնը՝ ուխտեց որ ան խեղճ ողորմելի աղքատը յարգէ, ու իր տիրոջը պէս անոր ծառայէ: Անգամ մը սատանային փորձութիւնը եկաւ թէ աղքատին և թէ իրեն

որ մէկմէկէ բաժնուին . բայց գնացին սուրբ Աստուծոյն հարցընելու : Սուրբ Աստուծոյն ըսաւ իրենց . Չըլլայ որ բաժնուիք , վախճաննիդ մօտ է . հրեշտակը ձեզ մէկտեղ դանելու որ չըլլայ , պատկնիդ կը կորսընցընէք :

Լուգովիկոս սուրբ Թագաւորը հիւանդանոցներու մէջ ծառայի մը պէս իր ձեռքը հիւանդներուն կը ծառայէր : Սուրբ Ֆրանչիսկոս աղքատութիւնը ամեն բանէն աւելի կը սիրէր , ու իր տիրուհին կը կոչէր : Սուրբ Գոմինիկոսը ամեն բանէն վեր քարոզութիւնը կը սէպէր . ուստի իր կրօնքը քարոզիչներու կրօնք ըսուեցաւ : Մեծն Գրիգոր սուրբ քահանայապետը պանդուխտներու հիւրընկալութիւն ընելը խիստ կը սիրէր Աբրահամ նահապետին պէս . ուստի անոր պէս ալ Աստուած հիւրընկալեց պանդուխտի կերպարանքով : Տոբիթ զինքը եղբայրտիրութեան տուած , մեռելները կը Թաղէր : Սրբուհին Եղիաբէթ , Թէ և մեծ Թագուհի մըն էր , բայց արհամարհուիլը ամեն բանէն աւելի կը սիրէր : Սրբուհի Վասարինէ ճենովացին որբեւորի մնացած ատենը՝ զինքը բոլորովն հիւանդանոցներու ծառայութեանը տուաւ :

Կասիանոս կը պատմէ որ ջերմեռանդ խաթուն մը փափաքելով համբերութեան մէջ կը թուելու՝ գնաց սուրբ Աթանասին : Սուրբ հայրապետն ալ խաթունին ուղեւորը աղքատ որբեւորի մը դրաւ իր տունը՝ բայց դժուարաւ գոհ եղող , ձանձրալի , բարկացող ու անտանելի բնութիւն մը ունեցող . անանկ որ՝ ջերմեռանդ խաթունը շարունակ անկէց խօսք լսելով , իր համբերութիւնն ու հեղութիւնը շատ արդիւնաւոր եղաւ :

Ասոր նման Աստուծոյ ծառաներէն ոմանք հիւանդաց ծառայելու ետեւէ կ'ըլլան , ոմանք աղքատաց օգնելու , ոմանք աղայոց քրիստոնէական վարդապետութիւն սորվեցընելու , ոմանք ճամբէ դուրս ելած կորուսեալ հոգիները շահելու ու դարձընելու , ոմանք Ժամերը ու խորանները զարդարելու ու հարստացընելու , ոմանք Թշնամիները մէկմէկու հետ հաշտեցընելու : Բան բանողներու կը նմանին , որ ամեն գոյն են Թաղայի վրայ ալ՝ մետաքսով ու ոսկեթելով ամեն ծաղիկ կերպ կերպ շորհքով կը յարմարցընեն : Ասանկ

ալ հոգևոր կենաց հետ եղողները մասնաւոր առաքի-
նութեան մը ձեռք զարնելով՝ անիկայ ենթակայ կ'ը-
նեն իրենց հոգևոր բանուածքին, ու անոր վրայ կերպ
կերպ կը յարմարցնեն ուրիշ առաքինութիւնները :
Այսպէս իրենց ամեն գործքերն ու բաղձանքները ա-
ւելի համաձայն ու կարգաւորեալ կ'ըլլան՝ գլխաւոր
առաքինութեանը հետեւելով, ու իրենց մասնաւոր հո-
գին կը ցուցնեն, ի հանդերձ սպիտակաւ զարդարեալ և պա-
ճաճեալ :

Երբոր մասնաւոր ախա մը հետերնիս կը պատերազ-
մի, պէտք է որ ամեն ջանքով անոր ներհակ առաքի-
նութեանը ետեւ ըլլանք՝ ուրիշ առաքինութիւնները
անոր օգնական ընելով, վրան զի ասանկով մեր թշնա-
մին կը յաղթենք, ու առաքինութեանց մէջ ալ առաջ
կ'երթանք : Այլ որ հպարտութեան կամ բարկութեան
կողմանէ նեղութիւն կը քաշէ, պէտք է որ խոնարհու-
թեան ու հեղութեան ետեւ ըլլայ, ու անոնց օգնելու
համար աղօթք՝ խոստովանանք՝ սրբութիւն՝ խոհեմու-
թիւն՝ արիութիւն ու ժողովակալութիւն ձեռքէ չիժո-
ղու : Ինչպէս կ'ինձերը ահաանին մեկմեկով կը սրբեն,
ասանկ ալ առաքինի անձ մը՝ որ իրեն պաշտպանու-
թեանը համար աւելի հարկաւոր եղած առաքինու-
թեան մը ձեռք զարկեր է՝ անոր մէջը կրթուելու,
պէտք է որ ուրիշ առաքինութիւններով խարտոցէ զա-
նիկայ • անանկով ամենուն մէջն ալ առաջ կ'երթայ :
Ասանկ եղաւ Յոր նահապետին • վրան զի համբերու-
թեան մէջ կրթուելով այնչափ փորձանքներու գէմ,
եղաւ ամեն կողմանէ կատարեալ ու առաքինի սուրբ
մը :

ԳԼՈՒԽ Բ

Նոյն բանին, այսինքն առաքինութեանց մէջ
ընտրութիւն չկայ :

Եսա աղէկ կը զուրցէ սուրբ Օգոստինոս որ հոգևոր
կեանք սկսողները երբեմն սխալներ կ'ընեն, որ թէ և
կատարելութեան կանոններու գէմ՝ բայց պարսաւե-

լու բաներ չեն • վասն զի անոնցմով յոյս կուտան ապա-
գայ մեծ բարեպաշտութեան, պատրաստելով զիրենք
անոր: Այն անարդ ու ծառայական վախն որ խղճա-
հարութենէ առաջ կու գայ դէշ ճամբէ նոր դարձող-
ներուն, գովելի բան մըն է իրենց վրայ 'ի սկզբան, ու
բարի նշան մը իրենց ետքը ունենալու մաքուր խղճմը-
տանքին: Բայց առ չափազանց խղճմտանքը պարսա-
ւելի է անոնց վրայ՝ որ հոգևոր ճամբուն մէջ առաջ
գնացած են, ու սրտերնուն մէջ տէտք է որ Աստուծոյ
սէրը տիրէ՝ կամաց կամաց դուրս ընելով առ ծառայա-
կան երկիւղը:

Սուրբ Բեռնարդոս առաջները շատ խիստ էր իրեն
խոստովանորդաց • կ'ըսէր իրենց որ մարմիննին մէկդի
դնեն, ու հոգւով միայն իր առջևը դան • խոստովա-
նանքնին լսելու ատեն՝ կարգէ դուրս խստութիւն կ'ը-
նէր նաև թեթև պակասութեանց դէմ, ու անանկ կա-
տարելութիւն կը պահանջէր խեղճ սկսողներէն՝ որ զի-
րենք առաջ տանելու ատեն ետև ետև երթալ կու-
տար իրենց • որովհետև արիութիւննին կը կորսընցու-
նէին, տեսնելով անանկ դժար լեռ մը առջևնին ու ա-
նանկ ուժով դէպ 'ի վեր հրուէլնին: Բեռնարդոսի սէս
մեծ սուրբին ասանկ ոճ մը բռնելը իր սաստիկ բաղձան-
քէն առաջ կու գար՝ խոստովանորդաց խղճմտանքը
աղէկ մաքրելու համար • բայց ասիկայ գովելու առա-
քինութիւն չէր: Անոր համար Աստուած երեցաւ ի-
րեն, ու առ բանիս համար զինքը յանդիմանելով՝ հեղ
ու քաղցր հոգի մը տուաւ իրեն, անանկ որ՝ բոլորու-
մին փոխուեցաւ, ու զինքը սաստիկ կը մեղադրէր այն-
չափ խստութիւն ընելուն համար • անանկ ալ անկէց
ետքը անոյշ ու ներողամիտ եղաւ որ ամենուն հեա կը
յարմարէր՝ զամենքը շահելու համար:

Սուրբ Հերոնիմոս կը պատմէ որ իր հոգևոր դուստ-
րը սրբուհին Պաւլա չափազանց ճգնութիւններ ընե-
լէն 'ի զատ, անանկ ալ ան ճգնութիւններուն կալած
էր որ՝ ինչուան սուրբ Եպիփանին, որ իր եպիսկոպոսը
ըլլալով չէր ուզեր որ այնչափ խիստ մահացուցմունք-
ներ ընէ իր մարմնոյն, չէր հնազանդէր • ասկէց 'ի զատ
ալ իր ազգականներուն մահուանը վրայ անանկ կը
տրամէր, որ մեռնելու վտանգի մէջ կ'լինար: Աս բա-
ները պատմելէն ետքը, կ'ըսէ սուրբ Հերոնիմոս • Մէկը

կրնայ ըսել որ սրբուհւոյն գովեստը գրելու տեղը՝ իր վրայ պարսաւ կը գրեմ. բայց Քրիստոսի առջին կ'ըսեմ, որուն ինքն ալ ծառայեց ու ես ալ կը փափաքիմ ծառայելու, որ աւելի կամ պակաս բան մը չէ գրածներս՝ անկեղծութեամբ սրատեղով իր ամեն բանը ինչպէս քրիստոնեայ մը քրիստոնէի մը վարքը. այսինքն իր վարքը կը գրեմ, չէ թէ իր վրայ ներբող. աս միայն կ'եւելցընեմ որ իր մոլութիւնները ու բիշներուն առաքինութիւններն էին:

Ըսել կ'ուզէ որ սրբուհի Պաւլային ունեցած պակասութիւնները անկատար քրիստոնէի մը վրայ առաքինութիւն կրնային սեպուել՝ ինչպէս գործքեր կան՝ որ կատարեալ քրիստոնէի մը վրայ պակասութիւն կը սեպուին, որոնք անկատար քրիստոնէի մը կատարելութիւն կրնան սեպուել: Հիւանդի մը համար՝ ըսնանալու ասեն որունները ուսիլը ալէկ նշան է, վասն զի բնութիւնը զօրացած՝ աւելորդ հիւթերը վար զարնելը կը ցուցընէ. բայց առողջ մարդու մը համար դէշ նշան է, վասն զի բնութեան տկարութիւնը կը ցուցընէ՝ որ հերիք ուժ չունի հիւթերը ցրուելու:

Պէտք է որ աղէկ վարկում ունենանք առաքինութեան ետեւէ եղողներուն վրայ, ով աստուածատէր հոգի, անկատար կերպով ալ որ ընեն իրենց ջանքը. վասն զի շատ անգամ սուրբերն ալ ան կերպով ըրին: Բայց մենք պէտք է որ ջանանք, չէ թէ միայն սրտանց՝ այլ նաև խոհեմութեան առաքինութեան ետեւէ ըլլալու, ու Իմաստունին խրատը պահենք՝ մեր խելքին չի վատահիլ, այլ Աստուծոյ մեղի ասուած հոգևոր հօրը խորհրդովը շարժիլ:

Բաներ կան՝ որ շատերը առաքինութիւն կը սեպեն, բայց ամենեկին չեն. պէտք է որ ասոնց վրայ ալ խօսիմ: Ըսածներս են յափշտակութիւն, վերացումն, անողջայութիւն, զմայլումն, ու ասոնց նման բաներ, որոնց վրայ դիրքեր կան գրած՝ ուղելով մարդուս հոգին գրեթէ մարմինէն հանել՝ երկինքը վերացընել: Աս կատարելութիւնները առաքինութիւն չեն, այլ մանաւանդ առաքինութեան վարձ կամ ճաշակ մը յաւանանահան կենաց՝ որ Աստուած երբեմն կու տայ ոմանց, որպէս զի բուն երանութեանը բաղձան՝ որ արքայութեան մէջ պիտար վայելենք: Ասանկ շտորհք-

ներու պէտք չէ որ բաղձանք • վասն զի ամենեկն հարկաւոր չեն Աստուծոյ աղէկ ծառայելու ու զինքը սիրելու համար, որն որ մեր մէկ հատիկ զխառմը պիտոր ըլլայ: Մանաւանդ որ ասանկ շնորհքները շատ անգամ աշխատանքով չեն վաստակուիր՝ աւելի կրաւորական բաներ ըլլալով քան թէ ներգործական, այսինքն կրնանք ընդունիլ ասանկ շնորհքները՝ չէ թէ ստանալ: Աս ալ կ'աւելցընեմ որ մեր միտքը ուրիշ բան չէ՝ բայց աղէկ մարդիկ ըլլալ, բարեպաշտ ու ջերմեւանդ մարդիկ ըլլալու ջանալ, ուստի աս բանիս ետեւ պիտոր ըլլանք: Իսկ թէ որ Աստուած ուզէ զմեզ ինչուան հրեշտակներուն կատարելութեանը հասցընել, ան ատենը աղէկ հրեշտակներ կ'ըլլանք • բայց հիմակու հիսնայ անկեղծութեամբ խոնարհութեամբ ու ջերմեւանդութեամբ կրթուինք սղոթի աւարթինութիւններու մէջ, որոնք Աստուած դրեր է որ մեր ջանքովն ու աշխատանքով վաստակինք • ինչպէս համբերութիւնը, եղբայրսիրութիւնը, սրտի մահացուցումը, խոնարհութիւնը, հնազանդութիւնը, աղքատութիւնը, կարեկցութիւնը, ուրիշի պակասութիւններուն չինայիլը, ջանք ու եռանդ ունենալը: Աս կարգէ դուրս շնորհքները սիրով թողունք Աստուծմէ մասնաւոր կերպով ընտրուած անձինքներու • մենք արժանի չենք աս բարձր աստիճանին հասնելու Աստուծոյ ծառայութեանը մէջ • մեզի մեծ բարեբախտութիւն է հասարակ ու ամենէն վարի աստիճանի ծառայութիւնները ընել իրեն • իր կամքն է՝ թէ որ ուզէ պատուաւոր ծառայութիւն մը տալ մեզի, ու իրեն աւելի մօտեցընել:

Ասանկ է, ով աստուածասէր հոգի • երկնաւոր թագաւորը իր ծառայից վարձքը իրենց պաշտօնին բարձրութեան համեմատ չիտար, այլ իրենց սիրոյն ու խոնարհութեանը՝ որով պաշտօննին կը կատարեն: Սաւուղ իր հօրը կորսընցուցած էշերը փնտռելու ատեն՝ Կորայելի թագաւորութիւնը դատաւ • Արեւելի Աբրահամը ուղտերուն ջուր տալու ատեն, անոր հարսը եղաւ • Հաութ Բոսի արար հնձողներուն ետեւն՝ թագաւոր հասկերը ժողվելու ատեն՝ իր կինը եղաւ:

Աս բարձր ու կարգէ դուրս զխամուխները շատ անգամ մարդս կը խաբեն, ու երբեմն զիրենք հրեշտակ կարծողները՝ և ոչ բարի քրիստոնեայ են, ու

խօսքերնուն մէջ աւելի մեծութիւն կայ քան զգացմունքներնուն ու գործքերնուն: Այսու ամենայնիւ պէտք չէ մէկը արհամարհենք կամ յանդուգն դատութիւն ընենք վրան. այլ ուրիշներուն գերազանցութեանը համար Աստուած օրհնելով՝ մենք մեր վարի ճամբան բռնենք խոնարհութեամբ, որ աւելի ապահով ճամբան է. բարձր չէ, բայց աւելի յարմար է մեր տկարութեանը ու նուաստութեանը. ու թէ որ հաւատարմութեամբ ու խոնարհութեամբ մեր ճամբան երթալու ըլլանք, Աստուած զմեզ բարձր աստիճաններու կը հասցընէ:

ԳԼՈՒԽ Գ

Համբերութեան վրայ .

Պիտոյ է ձեզ համբերութիւն, կ'ըսէ առաքեալը, զի զկամս Աստուծոյ արարեալ՝ հասցիք աւեակացն: Քրիստոս աւերն մեր ալ ըսաւ. Համբերութեամբ ձերով ստասցիք զոգիս ձեր: Ասանկ է, ո՞վ աստուածասէր հոգի, մարդուս ծայրագոյն երջանկութիւնը իր հոգին ստանալն է, ու որչափ որ համբերութիւննիս աւելի ըլլայ, այնչափ աւելի կատարեալ կերպով կը ստանանք մեր հոգին: Յիշէ որ Քրիստոս զմեզ համբերութեամբ ու չարչարանք քաշելով փրկեց, մենք ալ հոգինիս ասանկ պիտոր փրկենք՝ նախասինք ընդդիմութիւն ու նեղութիւն քաշելով որչափ որ կրնանք համբերութեամբ ու հեղութեամբ:

Համբերութիւնդ աս կամ ան վշտին հետ, աս կամ ան անիրաւութեանը հետ պիտոր չիկապես. ամեն քան աչքդ պիտոր առնես, ինչ որ Աստուած կը թողու որ դու խղ դայ: Ան ոմանք որ պատուաւոր նեղութիւններ միայն կ'ուզեն քաշել, ինչպէս պատերազմի մէջ վերք ընդունել կամ գերի բռնուիլ, հաւատքի համար չարչարուիլ, դատաստանի մը յաղթելու համար աղքատնալ: Ասանկները նեղութիւն քաշել չեն սիրեր, հապա փառաւորուիլ. ճշմարիտ համբերողը, Աստուծոյ ճշմարիտ ծառայն, նեղութիւններուն փառաւորն

ու անարգը չինայիր: Ատրիճ մարդու մը սիրելի է գէշ
մարդկանցմէ անարգուիլ նախատուիլ ու ամբաստա-
նուիլ, բայց նոյն բաները աղէկ մարդկանցմէ բարե-
կամներէ, աղցականներէ կրելն ու համբերելը՝ է բուն
նշան հաստատուն բարեպաշտութեան: Աւելի մեծ կը
սեպեմ՝ Պորովեան սուրբ Վարդաօսին հեղութիւնը՝ որ
երկան ատեն համբերեց երևելի քարոզչի մը ամպիո-
նէն իրեն դէմ ըսած խօսքերուն, քան թէ ուրիշներէն
ընդունած ամեն նախատինքները: Ասան զի ինչպէս որ
մեղութիւն խայթուածը ճանճինէն, ասանկ ալ լաւ մարդ-
կանց մեզի տուած վիշտը ուրիշներուն տուածէն աւել-
լի անտանելի է: Չիպատահիր ալ չէ՝ որ շատ անգամ
երկու հողի, երկուքն ալ աղէկ, երկուքն ալ բարի
գիտաւորութեամբ, միայն կարծիքնին իրարմէ տար-
բեր ըլլալով, մեկմեկու չարաչար դէմ բաներ կը խօսին:

Համբերող եղիր, չէ թէ միայն գիտաւոր նեղութիւն-
ներուն որ գլուխդ կու գան, այլ նաև անոնց սգատա-
հական հեռեանքներուն: Շատերը սիրով կը համբե-
րէին իրենց նեղութեանը, թէ որ աս կամ ան սգարա-
գան չըլլար նէ: Աղքատնալու համար չէի նեղանար,
կ'ըսեն, թէ որ աղքատութիւնս արդէլք չըլլար բարե-
կամներու օգնելու, զաւկրներու կրթութիւն աա-
լու, ու իմ սրտուովս ապրելու: Չէի նեղանար թէ
որ ուրիշները չիկարծէին որ գէշ ճամբայ երթալուս
համար աս վիշտը գլուխս եկաւ: Չարախօսութենէ դը-
ժարս չէր իգար, թէ որ ուրիշները չիհաւատային անոր:
Հիւանդութեանս սիրով կը համբերէի, թէ որ կարո-
ղութիւն ունենայի բժշկին ու դեղերու վճարքը ընել,
թէ որ զիս հոգացողներուն նեղութիւն չըլլայի: Ա՛վ
աստուածասէր հողի, սէտք է համբերել՝ չէ թէ միայն
հիւընդութեան, այլ որ հիւընդութեանն որ Աստուած
խաւրէ, ուր որ խաւրէ, ինչ սգարագաներով որ խաւ-
րէ. ասանկ ալ ուրիշ նեղութիւններուն վրայ խմացիր:
Երբոր գլուխդ բան մը կու գայ, ինչ ճար որ կրնաս
ընել ըստ կամացն Աստուծոյ՝ ըրէ, վասն զի չընելը՝
Աստուած փորձել է. բայց այդչափը ընելէն ետքը՝
մնացածը թող տուր Աստուծոյ կատարեալ համա-
կերպութեամբ իրեն կամացը. թէ որ ինքը ուզէ որ ը-
րած ճարդդ յաջողի, շնորհակալ եղիր խոնարհու-
թեամբ. իսկ թէ որ չուզէ, օրհնէ զինքը համբերու-
թեամբ:

Սրբոյն Գրիգորի ըսածին պէս՝ թէ որ իրաւ է վրաց
եղած ամբաստանութիւնը, խոնարհէ ու խոստովանէ
որ արժանի էիր ամ ամբաստանութեանը: Իսկ թէ որ
սուտ է վրաց եղած ամբաստանութիւնը, արգարա-
ցուր զքեզ հեղութեամբ՝ ըսելով որ ամ յանցանքը
չունիս. վասն զի այսչափին պարտրիան ես՝ ճշմարտու-
թիւնը յարդելու ու ուրիշներուն միայքը շինելու հա-
մար: Բայց թէ որ անկէց ետքն ալ շարունակեն դէմը
խօսիլ, մի շիտթիր, մի աշխատիր քու խօսքդ անցընե-
լու. վասն զի ինչպէս որ ճշմարտութեան կողմանէ
պարտքդ ըրիր, խոնարհութեան կողմանէ ալ պէտք է
ընես ըսելով: Ասանկով բարի անունդ ալ կը պաշա-
պանես, հանդարտութիւնդ ալ կը պահես, ու հեղու-
թեան ու խոնարհութեան առաքինութիւնն ալ կը
վաստրիկիս:

Որչափ որ կրնաս՝ քիչ գանգառէ քեզի դէմ եղած
անիրաւութիւններուն վրայ. վասն զի հասարակօրէն
գանգառելը մեղք է, որովհետև անձնասիրութիւնը ե-
ղածէն մեծ կը ցուցընէ մեզի եղած անիրաւութիւնը:
Մանաւանդ զցուշացիր գանգառելէն անանկներու առ-
ջին, որ դիւրաւ կիրք կ'եղեն ու մտքերնին դէշի կը
սանին: Թէ որ ճար մը գանելու կամ մտիթարուելու
համար կ'ուզես մէկու մը գանգառիլ, հանդարտ ու բա-
րեպաշտ մարդկանց ըրէ գանգառդ. ապա թէ ոչ, մե-
կաշնոնք քեզ մտիթարելու տեղը՝ աւելի կը խօսվեն,
փուշը սաքէգ հանելու տեղը՝ աւելի խորունկ կը խո-
թեն:

Հատերն ալ հիւրնդութիւն մը նեղութիւն մը կամ
մէկէն նախատինք մը կրելու որ ըլլան, թէ և իրենք
չեն գանգառիր, դժարնին գալը չեն ցուցընէր, տկար
ու վատասիրտ չերենալու համար. բայց կը բաղձան
ու վարպետութեամբ կը ջանան ալ որ ուրիշները
իրենց տեղը խօսին, կարեկից ըլլան իրենց, ու չէ թէ
միայն քաշածնին ճանչնան՝ այլ նաև իրենց համբերու-
թիւնն ու արիութիւնը: Ասոր սուտ համբերութիւն
կ'ըսեն, որ չէ թէ համբերութիւն է՝ այլ բարակ ու
վարպետ փառասիրութիւն: Ճշմարիտ համբերողը
նեղութիւն քաշելուն վրայ չիգանգառիր, և ոչ կ'ու-
զէ որ ուրիշները գանգառին, իրաւը կ'ըսէ անկեղ-
ծութեամբ՝ առանց արանջալու ու մեծցընելու իր քա-

չածը: Աւրիշը իրեն կարեկից ալ որ ըլլայ, ինքը բան մը չքսեր՝ քանի որ իրաւ տեղն է կարեկցութիւննին. ապա թէ ոչ, կամացուկ մը կ'իմացընէ, որ այնչափ կարեկցութիւն չաժէր քաշածը, ու ասանկով հանդարտ կը մնայ ճշմարտութեան ու համբերութեան մէջ տեղը, իր նեղութիւնը յայանելով ասանց արանջալու:

Ջերմեռանդութեանդ արդեւքներ ունեցած ատենդ, որոնք չեն սգակոխը, յիշէ Քրիստոսի ըսածը. «Կի՛ն յորժամ ծնանիցի, որբո՛ւսնիսն է նմա՛ զի հասեալ է ժամ նորա. ալ յորժամ ծնանիցի զճանապիս, ոչ եւս յիշէ զնեղութիւնն լսան խնդրութեանն՝ զի ծնաւ ճարդ յաշխարհ: Քրիստոս սրախդ մէջը ծնանելէն աւաջ, հարկաւ պիտոր ցաւ զգաս. բայց կարի՛ճ եղիր, ցաւդ անցնելէն ետքը՝ յաւիտենա կան ուրախութիւնդ պիտոր մնայ՝ Քրիստոս սրախդ մէջը ծնած ըլլալուն համար. ու ասիկայ կատարելապէս կը յաջողի, երբ որ ամեն դործքերուդ մէջ ջանաս իր վարուցը նմանել:

Հիւրնդութեանդ ատեն՝ ամեն ցաւերդ ու նեղութիւններդ իրեն նուիրէ, ու խնդրէ իրմէն՝ որ իր քաշածներուն հետ միացընէ: Հնազանդէ բժշկին, դեղերը սիրով ա՛ռ՝ յիշելով Յիսուսի մեր սիրոյն համար խմած լեղին: Առողջութեանդ բաղձա՛ իրեն ծառայելու համար, իրեն հնազանդելու համար հիւրնդութիւն քաշելէն մի քաշուիր. սգաարաստ եղիր մեռնելու ալ, թէ որ իրեն կամքը ան է, զինքը օրհնելու ու վայելելու համար: Մտածէ որ մեղուները մեղը շինելու համար լեղի բաներ կ'ուտեն. ասանկ ալ մենք հեղութիւն ու համբերութիւն վատարկելու՝ մեծամեծ առաքինութիւններու մեղը շինելու համար, պէտք է որ լեղի բաներ քաշենք: Աւ ինչպէս որ մեղուներուն ծոթրինէն առած մեղը՛ որ պզտի ու լեղի խոտ մըն է՝ ամենէն ազնիւն է, ասանկ ալ ամենէն գերազանց առաքինութիւնը անարդ ու ճշկին նեղութիւններով կը վատարկուի:

Հողւոյդ աչքովը նայէ ստեպ ինչպէս Յիսուսը խաչին վրայ մերկ կախուած՝ հայհոյութեան զրպարտութեան ու ամեն տեսակ նեղութիւններու կը համբերէ արամութեան մէջը բնկզմուած, ու մտածէ որ քու ամեն քաշածներդ չեն համեմատիր իր քաշածներուն, ոչ սասակութեամբ և ոչ թաւով, ու ինչ որ ինքը քե-

զի համար քաշեց, քու քաշածդ անոր քովը բան մը չէ :

Մտածէ մարտիրոսներուն քաշածներն ալ, ու ինչ որ ուրիշները քու քաշածէդ աւելի կը քաշեն, ու ըսէ . իմ քաշածներս մխիթարութիւն են, վարդ են անոնց քաշածներուն քովը, որոնք որ մարդ չունին որ իրենց օգնէ, զիրենք մխիթարէ . շարունակ մեռնելու մէջ են, անանկ նեղութիւններ քաշելով՝ որ իմ քաշածներէս անհամեմատ աւելի են :

Գ. ԱՌԻԽ Դ

Արտաքին խոնարհութեան վրայ .

Աղիակ մարդարէն որբեարի կնոջը ըսաւ . Առցե՛ս քեզ ամանս յամենայն դրացեաց քոյ ամանս ունայնս, և արիցե՛ս զի-դե՛ յամենայն ամանս մինչև Լոյսի՛ն : Աստուծոյ շնորհքը մեր սրբաին մէջը ընդունելու համար՝ պէտք է որ պարպենք սրտերնիս մեր վրայ համարմունք ունենալէն : Սուրբերը իրենց խոնարհութեանը համար այնչափ շնորհք ընդունեցան Աստուծմէ . ու ամեն սուրբերէն աւելի անոնց թագուհին սուրբ աստուածածինը իր խոնարհութեանը համար եղաւ լի շնորհք : Մնափառութիւն կ'ըսուի ան փառքն որ մենք մեղի կու տանք կամ չունեցած բաներնուս համար, կամ թէ որ ունինք ալ նէ՛ մերը չէ, ուստի չենք կրնար պարծիր անոր վրայ : Ազնուական ցեղէ ըլլալը, մեծերուն սիրելի ըլլալը, ժողովրդեան առջին պատիւ ունենալը, մեր բաները չեն՝ այլ կամ մեր պատերազմն են, և կամ ուրիշներուն կարծիքին վրայ հաստատուած բաներ են : Ամանք կը հպարտանան՝ աղւոր ձիու մը վրայ հեծած ըլլալուն համար, սիրուն փետուրէ վարդ մը զվարկնուն վրայ ունենալուն համար, փառաւոր հագուստներ հագած ըլլալուն համար : Բայց ո՞վ չիգիտեր ասանկ բաներու վրայ հպարտանալուն ինչ անխելք հպարտութիւն ըլլալը . թէ որ ասոնց մէջ հպարտանալու բան մը կայ նէ՛ ձիունն է, թռչունինն է, գերձակինն է . ինչ խելք

է՛ ձիւն թռչունէն հաղուսաին աղւորութենէն ինք իր
համարմունքը մուրալ: Ասն ալ որ մաղերնուն աղւ-
որութեանը, մորութնուն ձեւին, ընչացքնուն երկանու-
թեանն ու վեր անկուած ըլլալուն, ձեռութներնուն
փափկութեանը, աղէկ ձայն ունենալնուն, աղէկ ցաթ-
կրուակ ու խաղալ գիտնալնուն վրայ կը պարծին: Բայց
աս ալ խիստ սղափի մտածութենէ առաջ կու գայ,
ասանկ շնչին ու խեղճ բաներու վրայ դնել իրենց յար-
գը: Աւրիշներ ալ կան, որ քիչ մը գիտութիւն ունե-
նալնուն համար՝ կ'ուզեն որ ամենքը պատուեն ու մե-
ծարեն զիրենք, իբր թէ ուրիշներուն վարժապետը ըլ-
լային: Ամանք ալ իրենց գեղեցկութեանը համար կը
հպարտանան, ու կը կարծեն որ ամենքը իրենց վրայ
կը զմայլին: Ասոնք ամենն ալ ունայն անխելք ու ան-
վայել պարծենկոտութիւններ են, մարդս իր արդիւն-
քը ասանկ բաներու վրայ հաստատելուն համար: Ի-
րաւցրնէ խնաստուն՝ գիտուն՝ կարիճ՝ ու աղնուական
եղողը, խոնարհութիւն ու համեստութիւն կ'ունենայ.
աւարքիտութիւններն ու աղէկ որպիսութիւնները, եր-
բոր հպարտութեան պարծենկոտութեան ու սնափա-
ւութեան հետ կը միանան, արդիւնքնին կը կորսընցը-
նեն, գրսըւանց միայն տեսք մը կ'ունենան: Գեղեցկու-
թիւնը իր յարգը կը կորսընցընէ, երբոր մէկը կը ջա-
նայ զինքը ցուցընել. գեղեցկութիւնը սիրելի ըլլալու
համար՝ պէտք է որ ինք իր վրայ անհոգ ըլլայ. գիտու-
թիւնը մարդուս անարգանք կ'ըլլայ, երբոր մէկը կու-
սի անով ու բան կ'ուզէ ծախել:

Պատուոյ ու պաշտօնի ետեւէ եղողը իր կատարելու-
թիւնները քննութեան ու խիստ դատաստանի տակ
ձգելէն ՚ի զաս՝ կ'անարգէ ալ զանոնք. վասն զի պա-
տիւր ան առէնք աղւոր է, երբոր ուրիշը կու տայ մէ-
կուն. կը սգեղնայ, երբոր մէկը անոր ետեւէն կ'լցնայ
ու կը պահանջէ զանիկայ: Սիրամարգը երբոր իր գե-
ղեցկութիւնը ցուցընելու համար՝ իր պոչին աղւոր
փետուրները կը բանայ, բոլոր մարմնոյն ու սակցը
սպեղութիւնը կ'երկնայ. ծաղկրներն որ իրենց ձիւզին
վրայ այնչափ սիրուն են, երբոր կարես ու ձեռնտու-
լու որ ըլլաս՝ կը թռամին, իրենց աղւորութիւնը կը
կորսընցընեն: Ինչպէս շուշանին հոտը հեռուանց այն-
չափ անոյշ ու սխորթելի է, ու մօտէն որ հոտուրտաս՝

սիրագ կ'առնէ ու գլուխդ կը զարնէ, ասանկ ալ պա-
տիւնները անոյշ մխիթարանք մը կուտան մարդուս
սրտին՝ թէ որ մէկը վրանին չկնայ, ու իր սիրտը ա-
նոնց չիկրպցընէ :

Մէկն որ առաքինութիւնները կը սիրէ ու անոնց ե-
տևէ կ'ըլլայ, կ'ըլլայ առաքինի • բայց մէկն որ պատիւ
կը սիրէ ու անոր ետևէն կ'կնայ, անպատիւ կ'ընէ զին-
քը ու պարսաւելի կ'ըլլայ : Ազնուական եղողը ասանկ
պարսպ բաներուն ետևէն չիցնար, ասանկ բաներու-
ուշ դներու ասեն ալ չունի • անգործ մարդիկներու
արուած են ասանկ բաները : Մարդրիտ ունեցողը՝ ու-
լունքներով (պօնճուխներով) չիղարդարուիր • ասանկ
ալ առաքինութիւն ունեցողը ուրիշ պատիւ չիտրնա-
ուեր : Իրաւ է որ ամեն մարդ իր պատիւն ալ կրնայ
պահել՝ առանց խոնարհութեան դէմ ընելու, բայց իր
սիրտը անոնց վրայ չիդնէր : Բերուէն ոսկի ու արծաթ
բերողները՝ կապիկներ ու թութակներ ալ մէկտեղ
կը բերեն, բայց նաւուն մէկ անկիւնը ձգելով՝ առանց
իրենց գլխաւոր բեռանը արգելք ըլլալու • ասանկ ալ
առաքինութեան ետևէ եղողները՝ իրենց ինկած պա-
տիւն ալ չեն թողուր, հերիք է որ իրենց առաքինու-
թեանը արգելք չըլլայ : Անոնց համար չէ ըսածս՝ ո-
րոնց պատիւը հասարակաց օգտին համար է, ու հա-
սարակաց բարւոյն համար կ'աշխատին • և ոչ մասնա-
ւոր դիպուածներու համար, որ մեծ մեծ հեռանդ-
ներ ունին • վասն զի ամեն մարդ իր իրաւունքը պէտք
է պահէ խոհեմութեամբ, առանց դաշնելու եղբայրսի-
րութեան ու քաղաքավարութեան :

Գ Լ Ո Ւ Խ Ե

Ներքին խոնարհութեան վրայ •

Բայց դուն, ով աստուածասէր հոգի, կ'ուզէս ա-
ւելի առաջ երթալ խոնարհութեան մէջ • վասն զի ին-
չուան հիմայ ցուցուցածս աւելի խոհեմութեան ճամ-
բան է քան թէ խոնարհութեան : Աւրեմս առաջ եր-

Թանք: Շատերը չեն ուզեր, չեն ալ համարձակիր Աստուծոյ տուած շնորհքները միտքերնին բերել, վախնալով որ չհագարտանան. բայց կը սխալին: Ասան զի սուրբ Ազուխնացին կ'ըսէ որ Աստուծոյ սիրոյն հասնելու համար՝ հարկաւոր է մտածել իր բարերարութիւնները. որչափ աւելի ճանչնանք զինքը, այնչափ աւելի կը սիրենք. և որովհետեւ մասնաւոր մեզի ըրած բարերարութիւնները՝ ամենուն մէկտեղ ըրածներէն աւելի կը շարժէ զմեզ, անոր համար անոնք աւելի պիտոր մտածենք: Բան մը չիկայ՝ որ այնչափ խոնարհեցրնէ զմեզ Աստուծոյ ողորմութեանը աւաջին, ինչպէս իր այնչափ մեզի ըրած բարիքը. բան մըն ալ չիկայ՝ որ այնչափ խոնարհեցրնէ զմեզ իր արդարութեան աւջին, որչափ մեր այնչափ մեղքերը: Մտածենք ինչ որ ինքը մեզի ըրած է, ու ինչ որ մենք իրեն դէմ ըրեր ենք. ու ինչպէս որ մեր մեղքերը մէկիկ մէկիկ իրենց պարագաներովը կը մտածենք, ասանկ ալ իր ըրած շնորհքները մտածենք: Չիւրախանք որ իր մեզի ըրած բարիքը ճանչնալը մեզի հագարտութիւն բերէ, երբոր միտքերնիս ունենանք աս ճշմարտութիւնն որ ինչ աղէկ բան որ ունինք՝ իրմէն է: Գրասար միշտ դրասա է, որչափ ալ վրան ազնիւ բաներ բեռցրնես: Զի՞նչ անիս, չը լիցէ առեալ. և ե՞նէ առեւ, զի պարծիս իբրև զլառեալ: Մէկալ կողմանէ Աստուծոյ մեզի ըրած շնորհքները մտածելը՝ մեզի խոնարհիլ կու տայ, ճանչնալով զանոնք: Իսկ թէ որ յանկարծ անոնց վրայ հագարտութիւն մը դալու ըլլայ մտքերնիս, դեղը պատրաստ է, այսինքն մեր ասկերախտութիւնները մտածել, մեր պակասութիւնները, մեր խեղճութիւնները: Թէ որ մտածենք Աստուծմէ հեռու եղած ասե՛ն ըրածնիս, աղէկ կ'իմանանք որ մերը չէ ինչ որ իրեն հեռ եղած ասե՛ննիս կ'ընենք. կ'ուրախանանք ունեցածնուս վրայ, բայց անոնց համար Աստուծոյ փառք կու տանք՝ իրմէն ճանչնալով ամեն ունեցածնիս: Ասանկ ըրաւ սուրբ Աստուածածիտը. ճանչցաւ Աստուծոյ իրեն ըրած խիստ մեծ շնորհքը, բայց անով խոնարհեցաւ ու փառք տուաւ Աստուծոյ՝ ըսելով. Մեծացուսցէ անիս իմ զաւեր, զի արար ինչ մեծամեծս:

Շատ անգամ մենք մեզի համար՝ ոչինչ ենք կ'ըսենք, քան զամենքը խեղճ ողորմելի ենք. բայց թէ որ ուրիշը

մեզի կամ մեր վրայ ըսելու ըլլայ նէ, դժարնիս կու
գայ: Փախչիլ ու ծածկուիլ կը ձեւացրնենք, որպէս զի
ուրիշները ետեւէս դան փնտուեն զմեզ. սեղանին վարի
դին՝ ետքիններուն քովը նստիլ կ'ուզենք, որպէս զի
զմեզ վեր հրամցրնեն: Բայց ճշմարիտ խոնարհը ասանկ
չրներ, շատ խոնարհութեան խօսքեր չիզուրցեր. վասն
զի կ'ուզէ՝ չէ թէ միայն իր ուրիշ առաքինութիւնները
ծածկել, այլ նաև խոնարհութիւնը. թէ որ խաբելն
ու ուրիշը գայթակղեցրնելը՝ ընելու բաներ ըլլային,
դրսուանց հպարտութիւն ու յանդդուութիւն ալ կ'ը-
նէր՝ որպէս զի իր խոնարհութիւնը ամենեւին չիձանչ-
ցուի: Աս է իմ խորհուրդս, ո՛վ աստուածասէր հոգի.
կամ ամենեւին խոնարհութեան խօսքեր չիզուրցենք,
կամ բերնով ըսածնիս սրտանց ալ ըսենք. աչուրնիս
վար չիբանենք, առանց սրտերնիս ալ խոնարհեցրնե-
լու. մարդկանցմէ չիքաշուինք, առանց ուզելու իրաւ-
ցրնէ քաշուիլ:

Աս կանոնը անանկ ընդհանուր է որ ամենեւին բա-
ցառութիւն մը չեմ ըներ: Միայն քաղաքավարութիւ-
նը երբեմն կը պահանջէ՝ որ ուրիշը առաջ հրամցը-
նենք, յայտնի գիտնալով որ չընդունի պիտոր. բայց
ասիկայ կեղծաւորութիւն չէ, և ոչ սուտ խոնարհու-
թիւն. վասն զի հրամցրնելն ալ պատիւ մըն է. ուստի
թէ և չընդունի առաջնութեան պատիւը, բայց հրամ-
ցրնելուն պատիւը իրեն ըրած կ'ըլլանք: Նմանապէս
պատուոյ ու մեծարանաց խօսքերն որ երբեմն չափա-
զանց կ'երևնան՝ կեղծաւորութիւն չեն, թէ որ ըսողը
իրաւցրնէ գիտացիւնը պատուելու ու մեծարելու հա-
մար որ ըսէ: Ասան զի թէ և բռտերուն նշանակու-
թիւնը չափազանց ալ ըլլան, սովորական եղած ըլլալ-
նուն համար՝ ատ նշանակութիւնը կորսընցուցած են:
Բայց կը բաղձայի որ բերաննէս ելած բռտերը՝ որչափ
կարելի է՝ սրտերնուս համեմատ ըլլային, որպէս զի
ամեն կողմանէ պարզ ու անկեղծ ըլլայինք:

Ճշմարիտ խոնարհ ելողը կ'ուզէ որ ուրիշները զինքը
ողորմելի ու ոչինչ սեպեն, քան թէ ինք իր վրայ ատ
կերպ բաներ ըսելը. գոնէ ուրիշէն ըսելու որ ըլլայ,
դէմը չառներ, սիրով կ'ընդունի. վասն զի հաստատ
միտքը անանկ գրած ըլլալով, կ'ախորժի որ ուրիշներն
ալ անանկ հաւտան: Երանելն ալ զիրենք անարժան

կը սեպեն մտածական աղօթք ընելու, անիկայ կատարեալներու բան է ըսելով: Աւրիշներ ալ ստեպ չեն հարդուիր, անարժան ենք ըսելով: Աւրիշներ ալ ջերմեռանդութեան ետէ՛ չեն ըլլար, մենք խեղճ՝ ողորմեմելի ենք՝ ջերմեռանդութեան անարդանք կ'ըլլանք ըսելով: Ամանք ալ Աստուծոյ սիրոյն ու եղբայրսիրութեան գործքեր ընել չեն ուզեր, տկար ենք կը հարատանանք ըսելով՝ թէ որ բարիք ընելու ըլլանք ու ուրիշներուն բան սորվեցընենք: Ասոնք չէ թէ միայն սուտ խոնարհութիւններ են, այլ նաև վարպետութիւն՝ կամացուկ մը հոգևոր բաները արհամարհելու, կամ դռնէ խոնարհութեամբ ծածկելու իրենց դաղջութիւնը, իրենց անձնասիրութիւնն ու ծուլութիւնը:

Խնդրեալ որ ինչ նշան 'ի փեսանէ Աստուծոյ Կամեն 'ի խոնարհեան կամ 'ի Բարձրութեան, ըսաւ Ասայի մարգարէն Աքաաթ թագաւորին: Ան ալ պատասխանեց. Ալ ինչդեռ, և ու ինչդեռ պէտք: Չար անօրէն. իբր թէ յարդութիւն ընելով Աստուծոյ, կեղծաւորութեամբ իր կամակորութիւնը կը ծածկէ Աստուծոյ մեծ շնորհքին դէմ որ կ'ուզէր ընել. չխնամներ որ երբոր Աստուած մեզի շնորհք մը կ'ուզէ ընել, անկէց հրաժարելը հարատութիւն է. Աստուծոյ շնորհքները պարտական ենք ընդունելու, ու խոնարհութիւնը ան է որ իր կամացը հնազանդիմք, ու որչափ որ կրնանք՝ իր ուղածը ընենք: Արդ Աստուած կ'ուզէ որ մենք կատարեալ ըլլանք, որչափ որ կրնանք նէ՛ իրեն հետ միանալով ու իրեն նմանելով: Հարստն որ ինքիւն կը վստահի, իրաւունք ունի բանի մը ձեռք չիզարնելու. բայց խոնարհը այնչափ աւելի կարիճ է, որչափ որ իր տկարութիւնը կը ճանչնայ. ու որչափ որ զինքը խեղճ կը սեպէ, այնչափ աւելի սիրտ կ'առնէ. վասն զի բոլոր իր վստահութիւնը Աստուծոյ վրայ դրած է՝ որ իր ամենակարողութիւնը մեր տկարութեանը վրայ կ'ուզէ ցուցընել, ու իր ողորմութիւնը մեր խեղճութեանը վրայ: Աւրեմն խոնարհ ու սուրբ արիութիւն մը սիրտը ունենանք ամեն բանի մէջ, ինչ որ հոգևոր հայրերնիս մեր յառաջադիմութեանը յարմար որ կը տեսնայ:

Անգիտելի բաներ գիանալու ետէ՛ ըլլալը՝ յայտնի անխելքութիւն է. չիգիտցած բաներնիս գիտունի սէս

վարդապետելը՝ անասնելի սնտախառութիւն մըն է :
Ինծի մնար նէ՝ դիտցածս ալ չէի ուզեր վարդապե-
տել, ինչպէս ընդհակառակն ագէտ ըլլալն ալ չէի ու-
զեր : Աւր որ եղբայրսիրութիւնը կը պահանջէ, պէտք
է անկեղծութեամբ ու սիրով ուրիշի սորվեցընել, չէ
թէ հարկաւորը միայն՝ այլ նաև ինչ որ օգտակար է իր
մխիթարութեանը համար, վասն զի խոնարհութիւնն
որ կը ծածկէ իր առաքինութիւնները՝ անոնք աւելի
ապահով պահելու համար, եղբայրսիրութիւնը մէջ
մտածին պէս՝ դուրս կը հանէ զանոնք աճեցընելու ու
կատարելագործելու համար : Ան ծաղկընկերուն կը նմա-
նի, որ գիշերը կը դոցուին, ու առտուանց արևին կը
բացուին : ասանկ ալ խոնարհութիւնը կը գոցէ իր ա-
մեն առաքինութիւններն ու կատարելութիւնները,
ու եղբայրսիրութեան համար միայն կը բանայ զա-
նոնք : Ասան զի եղբայրսիրութիւնը մարդկային առա-
քինութիւն չէ, այլ երկնաւոր, բարոյական առաքի-
նութիւն չէ, այլ աստուածային, առաքինութիւննե-
րուն արևն է, պէտք է որ անոնց վրայ աիրէ, անանկ
որ՝ որ խոնարհութիւնն որ եղբայրսիրութեան գէմ
է, անկեղայ սուտ խոնարհութիւն է :

Ես չեմ ուզեր ոչ խելացի և ոչ անխելք երեւալ .
վասն զի խոնարհութեան գէմ է խելք ծախելը, ու
խենթութիւն ցուցընելն ալ անկեղծութեան գէմ է .
ու ինչպէս սնտախառութիւնը խոնարհութեան թշնա-
մին է, ասանկ ալ կեղծաւորութիւնը պարզութեան :
Թէ որ քանի մը սուրբ իրենք զիրենք անարդել տալու
համար խենթ ձեացան նէ, վրանին զարմանալու է՝
բայց իրենց նմանելու չէ . վասն զի իրենք անանկ ընե-
լու համար մասնաւոր ու կարգէ դուրս պատճառներ
ունեցան, որոնցմէ հեռեանք հանել չըլլար : Իսկ Դա-
ւիթ մարդարէն տապանակին առջին պար որ բռնեց՝
իրեն վայլածէն աւելի ցաթկըռտելով, խենթ ձեանա-
լու համար չէր՝ այլ անկեղծութեամբ իր սրտին մեծ
ուրախութիւնը ցուցընելու համար էր : Աւստի երբոր
Մեղքոյ իր կինը երեսին զարկաւ ըրածը՝ դժարը չե-
կաւ կնոջմէն անարգուիլը, այլ իր անկեղծ ու սրտանց
զգացած ուրախութիւնը հաստատելու համար՝ սիրով
կընդունիմ, ըսաւ, Աստուծոյ համար անարգուիլը :
Ասանկ ալ դուն իրաւցընէ ջերմեռանդութեան հա-

մար ըրած մէկ գործքիդ վրայ անարդուելու որ ըլլաս,
երջանիկ սեպէ դքեղ. ուրախացիր ընդունելու աս ան-
արդանքը, որուն պատճառը քեզմէն չէ՝ այլ իրենցմէ
որ դքեղ կ'անարդեն :

ՔԼՈՒԽ Զ

Խոնարհութիւնը ինչպէս մարդոջս սեպրգանք
սիրելի կոչ տայ .

Այսչափս ալ հերիք չեմ սեպեր, իմ աստուածա-
սէր հողի. կը բաղձամ որ սիրես ալ քու անարդուելիդ :
Բայց անարդանք սիրելը ինչ ըսել է՝ հարցընելու որ
ըլլաս, կը պատասխանեմ որ խոնարհութիւն սիրել
ըսել է : Ուստի սուրբ Աստուածածնայ ըսելը՝ Զի ահա
երանեցէն ինչ ամենայն ազգո, զի հայեցաւ քեզ ՚ի խոնարհու-
թիւն ազախնայ իւրոյ, ըսել է որ Աստուած իմ խեղճ ըլ-
լալուս համար ուղեց ինձի ողորմիլ, ինձի շնորհք ը-
նել : Բայց ուրիշ կողմանէ տարբերութիւն ալ կայ
խոնարհութեան ու խեղճութեան մէջ. վասն զի խեղ-
ճութիւնը մեր ինչ ըլլալը կը ցուցընէ, իսկ խոնարհու-
թեան առաքինութիւնը կը նշանակէ ճանչնալնիս մեր
խեղճ ըլլալը : Ուստի խոնարհութեան ծայրագոյն աս-
տիճանն է, մեր խեղճութիւնը ճանչնալէն ՚ի զաս՝ նաև
սիրել զանիկայ. ու ասով չէ թէ արիութիւննիս կոր-
սընցընել, այլ զԱստուած աւելի փառաւորել ու ու-
րիշներուն վրայ աւելի համարմունք ունենալ : Վնոր
համար զքեզ կը յորդորեմ որ քու անարդանքդ քու
խեղճութիւնդ սիրես :

Աս բանս աղէկ հասկընալու համար՝ զխանալու է որ
աշխարհիս վրայ ինչ վեշտ որ կը քաշենք, անոնցմէ կէսը
անարդուութիւն կը բերեն մեզի, կէսը պատիւ : Պատիւ
բերողներուն՝ շատոնք կը համբերեն. նայէ ջերմեռանդ
ճգնաւոր մը՝ որ բոլոր պատրասած լաթերով ցրտէն
կը գողայ. ամենքը կը ցաւին վրան, ու իր խեղճութիւ-
նը կը գովեն. իսկ թէ որ խեղճ արուեստաւոր մը՝
խեղճ աղնուսկան մը՝ խեղճ խաթուն մը՝ ան վիճակին

մէջ տեսնալու ըլլան նէ, կ'անարգեն զիրենք. ուստի
աղքատութիւննին անարգանք կը բերէ իրենց: Արօնա-
ւոր մը սաստիկ յանգիստանութիւն լսելով իր մեծաւո-
րէն, կամ զաւակ մը իր հօրմէն, խոնարհութեամբ որ
ընդունին՝ ամենքը կը գովեն անոնց հնազանդութիւնն
ու խոհեմութիւնը: Կսկ թէ որ ազնուական կարիճ մը
կամ խաթուն մը անանկ յանգիստանուի, ու Աստու-
ծոյ սիրոյն համար համբերէ, ամենքը վախկոտ ու վա-
տասիրտ կը կանչեն զիրենք. ուստի քաշած վիշտերնին
անարգութիւն կը բերէ իրենց: Մէկը թեւին վրայ վէրք
մը ունի, մէկալը գէմքին վրայ. առջինը ցաւ միայն կը
քաշէ, երկրորդը ցաւին հետ նաև անարգանք՝ որով-
հետև ամենքը կը զղուին իրմէն: Անոր համար ըսի ու
կ'ըսեմ որ, չէ թէ միայն վիշտ քաշելը պիտոր սիրենք՝
որն որ համբերութեան առաքինութիւն է, այլ նաև
անարգանք քաշելը՝ որն որ խոնարհութեան առաքի-
նութիւն է:

Կսկէց ՚ի զոսա առաքինութիւն կայ՝ որ պատիւ կը
բերէ, առաքինութիւն ալ կայ՝ որ անարգանք կը բե-
րէ: Համբերութիւնը՝ հեղութիւնը՝ պարզամտութիւ-
նը՝ խոնարհութիւնը՝ անանկ առաքինութիւններ են,
որ աշխրբի մարդիկ կ'անարգեն զանանք. ընդհակառակն
խոհեմութիւնը՝ արիութիւնը՝ առատաձեւնութիւնը
կը գովեն: Նաև նոյն առաքինութեանը գործքերէն ու-
մանք անարգ կը սեպուին, ոմանք պատուաւոր: Աղոր-
մութիւն տալն ու անիրաւութեան ներելը նոյն եղ-
բայրսիրութեան գործքերն են, բայց առջինը կը գո-
վուի, երկրորդը աշխրբի մարդկանց առջին յարգ չու-
նի: Ազնուական կարիճ մը կամ օրիորդ մը որ չուզեն
անկարգ ընկերութեան մը մէջ գանուիլ, խաղալ, պա-
րել, խմել, բաց կերպով հագուիլ, ամենուն բերանը
կ'ընան, ու իրենց համեստութիւնը՝ խղճահարութիւն
կը սեպուի. ասիկայ յանձն առնուլը՝ անարգանք սի-
րել է:

Աւրիշ տեսակ օրինակ մըն ալ տամ. թէ որ ուրիշ-
ներու հետ հիւանդաց այցելութեան գնացած ասկեալ
ինձի ամենէն ողորմելի հիւանդը տան հողալու, ասի-
կայ ինձի անարգանք մը կը սեպուի ըստ աշխարհի, ա-
նոր համար պէտք է սիրեմ: Թէ որ փողոցին մէջը սա-
հիմ իյնամ, ցաւէն ՚ի զսա՝ ամօթ ալ կը կրեմ. պէտք

է որ սիրով յանձն առնում ամ ամօթը : Սխալմունքներ ալ կան՝ որ անարգանքէն ՚ի զամ ուրիշ մասս մը չունին . խոնարհութիւնը չուզէր որ կամօք ասանկ սխալմունքներ ընենք , բայց կ'ուզէ որ հանդիպին նէ՛ ճշգիտութիւնք : Ասանկ են քաղաքավարութեան ու մտադրութեան պակասութիւնները . ինչպէս որ պէտք է ըզգուշանանք աս պակասութիւններէն քաղաքավարութեան ու խոհեմութեան համար , ասանկ ալ երբոր կը հանդիպին՝ պէտք է սիրով համբերենք , անկէց մեղի եկած անարգանքը խոնարհութեան համար ընդունելով : Աս ալ կ'ըսեմ . թէ որ յանկարծ մէկը կերթի մէջ անվայելուչ խօսք մը հանէ բերնէն կամ Աստուծոյ սիրոյն կամ եղբայրսիրութեան դէմ , որչափ ալ զղջայ ու ցաւի գործած մեղքին վրայ ու պէտք եղած ճարը հոգայ , բայց անկէց իրեն եկած անարգանքը պէտք է սիրով ընդունի . անանկ որ՝ թէ որ կարելի ըլլար աս երկու բանը իրարմէ բաժնել , պէտք էր մեղքը բացէ ՚ի բաց մերժելնք , ու անկէց մեղի եկած անարգանքը սիրով ընդունելնք :

Բայց թէ և ասանկ բաներէն մեղի եկած անարգանքը պիտոր սիրենք , այսու ամենայնիւ ճարը ընելէն ալ ետ պիտոր չիկենանք . մանաւանդ երբոր ծանրկէկ է բանը : Դէմքիս վրայ զգուելի վերք մը կայ . պէտք է որ ջանամ դեղը ընելու՝ ըռնանալու , թէ և անկէց եկած անարգանքը սիրով ընդունիմ : Սխալմունք մը ըրի՝ որ ուրիշին մասս ջտար , զիս արգարացընելու հարկ չիկայ . վասն զի որչափ ալ սխալմունք ըլլայ ըրածս , անցաւոր բան մըն է . ասանկ բանի մէջ զիս արգարացընելս անարգանքէ խալըսելու համար է միայն . ուստի խոնարհութիւնը աս բանիս հրաման ջտար : Բայց թէ որ սխալմունքովս կամ անխոհեմութեամբ եղբայրսիրութեան դպայ կամ ուրիշի գայթակղութիւն տուի , պէտք է որ ճարը ընեմ , որովհետեւ մասս ար մնայուն է , ու եղբայրսիրութիւնը կը պահանջէ որ շտկեմ ըրած մնասս : Արնայ ալ ըլլալ որ եղբայրսիրութեան համար պէտք ըլլայ մեր անարգանքին ալ ճարը ընել , երբոր ուրիշի օգտին համար մեր համարմունքը հարկաւոր է : Բայց ասանկ ասեմ գայթակղութեան դէմը առնելու համար՝ մեր անարգանքը ուրիշին աչքին դիմացէն վերցընենք ալ նէ , պէտք է սրտեր

նուս մէջը պահենք՝ իրեն բարի օրինակ տալու համար :

Բայց դիտենք, ի՞նչ աստուածասէր հոգի, ո՞րն է ամենէն աղէկ անարգանքը : Յայտնի ըսեմ, ամենէն օգտակարը մեր հոգւոյն, ամենէն աւելի աստուածահաճոյ անարգանքը ան է, որ ինքիւրեն կը հանդիպի, կամ մեր վիճակին հարկը կը բերէ : Այսին զի ասոնք մեր կամքովը չենք ընտրեր, այլ Աստուծոյ խրկած բաներն ըլլալով՝ մեր ընտրածներէն միշտ աղէկ են : Իսկ թէ որ ընտրելը մեզի մնալու ըլլայ, մեծերը պիտոյր ընտրենք. ու մեծ անոնք կը սեպուին՝ որոնք որ մեր յօժարութեանը աւելի գէժ են, միայն թէ մեր կոչմանը համեմատ ըլլան : Այսին զի մեր ընտրութիւնը կ'աւրէ ու կը սրղաթիկցընէ գրեթէ մեր ամեն առաքինութիւնները. ասիկայ հոս միանգամ մը կ'ըսեմ, ամեն անգամ ըսելու տեղը : Ո՞ւր էր որ Իսաիթ մարդարեւին հետ կարենայինք ըսել. Ընտրեցի ես ընդ աղբ գալ 'ի դան Աստուծոյ, քան Բնակել 'ի յարիս Տեղասորաց : Աս շնորհքը Քրիստոս միայն կրնայ ընել մեզի, անիկայ որ մեզ փառաւորելու համար՝ անանկ կեանք ու մահ յանձն տուաւ, որ նախաքինս ճարգիան եւ արհամարհանս ժողովրդոց եղաւ : Ըսածներս լեզի բաներ կ'երեւան, բայց 'ի գործ գնելու որ ըլլաս, խիստ անոյշ բաներ են :

ԳՎՈՒԹ Է

Ի նշպես կրնանք աղէկ սնունտիս պահել խոնարհութեան դեմ չընելով .

Գովութիւն պատիւ ու փառք հասարակ ու սովորական առաքինութիւններու համար չեն տրուիր մարդուս, այլ երեւելի առաքինութիւններու : Այսին զի մէկը գովելով՝ անոր գերազանցութիւնը կ'ուզենք ցուցընել ուրիշի . պատուելով՝ մեր համարմունքը կը ցուցընենք իրեն. իսկ փառքը՝ ինձի կու գայ որ ուրիշ բան չէ, բայց անունի պայծառութիւն՝ որ գո-

վութիւնն ու պատիւը կու տան մարդուս: Ասան զի պատիւն ու գովութիւնը ազնիւ գոհարներու պէս են, որ բանի մը վրայ դալով՝ կը փառաւորցընեն զանիկայ: Աւստի խոնարհութիւնը ինչպէս որ չիթողուր զմեզ ուրիշներէն վեր սեպել, ասանկ ալ չիկրնար թողուլ որ գովեսալի՝ պատուոյ՝ ու փառքի ետեւ ըլլանք, որոնք հասարակ մարդկանցմէ վեր եղողներուն կը վայլեն: Խոնարհութիւնը խնաստունիմ խրատը կը բռնէ, իր բարի անունը պահել. վասն զի ասիկայ գերազանցութիւն մը չիտար մարդուս, այլ հասարակ ու սովորական աղէկութիւն մը կը նշանակէ ու բարի վարք ունենալը, որն որ խոնարհութիւնը չարգիլեր ճանչնալ մեր վրայ, ու բաղձալ նորէն ստանալու՝ թէ որ կորսնցուցած ենք: Երաւ է որ խոնարհութիւնը անիկայ ալ կ'արհամարհէր, թէ որ եղբայրսիրութիւնը անոր կարօտութիւն չունենար նէ. բայց որովհետեւ աղէկ անունը մարդկային ընկերութեան հիմերուն մէկն է, ու աւանց անոր՝ չէ թէ միայն անպիտան՝ այլ նաև մասասկար կ'ըլլանք ուրիշներուն գայթակղութիւն տալով, ուստի եղբայրսիրութիւնը կը պահանջէ ու կ'ախորժի որ փափաքինք անոր, ու ազնիւ բանի մը պէս պահենք:

Ինչպէս որ ծառի մը տերեւները ինքիբեանուն շատ յարգի բան չեն, բայց չէ թէ միայն գեղեցկացընելու կը ծառայեն՝ այլ նաև պահելու պտուղները դեռ չիհասած, ասանկ ալ բարի անունը ինքիբեն խիստ բաղձալի բան մը չըլլայ նէ ալ՝ միշտ օգտակար է, չէ թէ միայն մեր վարքը գեղեցկացընելու համար՝ այլ նաև մեր առաքինութիւնները պահելու, մանաւանդ երբոր դեռ նոր ծնած ու փափուկ են: Աղէկ անուննիս պահելու ու ուրիշներուն մեր վրայ ունեցած համարմունքը սուտ չիհանելու պարտքը զօրաւոր ու անոյշ բռնութիւն մը ունի աղնուական սրտի մը վրայ: Պահենք, ո՞վ աստուածասէր հոգի, մեր առաքինութիւնները. վասն զի Աստուծոյ հաճոյ են, որն որ մեծ ու գերագոյն վախճանն է ամեն գործքերնուս: Բայց ինչպէս անոնք որ պտուղները պահել կ'ուզեն, շաքարով եփելէն ի դատ՝ յարմար ամաններու մէջ կը դնեն որ չարուին, ասանկ ալ թէ և Աստուծոյ սէրն է մեր առաքինութիւններուն զլիտաւոր պահողը, բայց աղէկ ա-

նունն ալ յարմար ու օգտակար ըլլալով զանոնք սգահելու՝ կրնանք անիկայ ալ գործածել :

Բայց սա բանիս մէջն ալ սէտք չէ խիստ վրէժխընդիր ըլլալ . վասն զի իրենց անունին վրայ սաստիկ ըզգայուն եղողները անոնց կրնանին, որոնք որ ամեն պզտի անհանգստութեան մը համար դեղ կ'առնեն : Ինչպէս որ ասանկները առողջութիւննին սգահելու աւելը՝ կը մնասուին, նմանապէս անուննին սաստիկ կերպով փնտրուողներն ալ կը կորսընցընեն անիկայ՝ չարախօս մարդկանց լեզուն վրանին գրգռելով : Չարախօսութիւնը չիլտելու զարնելը հասարակօրէն աւելի զօրաւոր դեղ է, քան թէ անոր դէմն առնել ու վրէժխընդիր ըլլալը . արհամարհելով՝ սուտ ըլլալնին կը յայտնուի, բարկանալով՝ կարծես թէ կը հաստատուին :

Անունիս կորսընցընելու չարազանց վախը՝ ասորապէսիլ մըն է անոր ճշմարտութեանը ու բարի վարքերնուս վրայ հաստատուած ըլլալուն : Մեծ գետերու վրայ փայտէ շինած կամուրջները կը վախնան որ գետը աճելու ըլլայնէ՝ առնէ ասնի զերենք . բայց քարէ կամուրջները կարգէ դուրս հեղեղներէն միայն կը վախեն : Ասանկ ալ մէկուն առաքինութիւնն որ ամուր է, չարալեզու մարդիկներէն չխախտար . իսկ անոնցն որ տկար է, ամեն խօսքէն կը խռովին : Ով որ ամենուն առջին աղէկ անուն կ'ուզէ ունենալ, ամենուն առջին ալ կը կորսընցընէ, արժանի ալ է կորսընցընելու, ով որ անկարգ ու մոլի մարդկանց առջին անուն ունենալ կ'ուզէ :

Բարի անունը նշան մըն է՝ որ կը ցուցընէ ուր որ առաքինութիւն կայ . ուրեմն ամեն կերպով փնտրուելու բանը առաքինութիւնն է : Ուստի թէ որ ջերմեռանդութեանդ համար լսես որ զքեզ կեղծաւոր կը կանչեն, թէ որ անիրաւութեան ներելուդ համար՝ զքեզ ճնշին կը սեպեն, ինտա վրանին . վասն զի ասանկ դատաստան ընողները սպուշ ու անխելք մարդիկ ըլլալնէն՝ ի դատ, թէ որ իրաւցընէ ատով անունդ կորսընցընելու ալ ըլլայիր՝ չիիր կրնար առաքինութենէ ետ կենալ, և ոչ անոր ճամբէն դուրս ելլել . որովհետեւ պտուղը՝ այսինքն հողուոր բարիքդ, տերեւներէն այսինքն ամեն արտաքին բարիքներէն վեր պիտոր դնես : Պէտք է փափաքիլ աղէկ անուն ունենալու, բայց չի-

պաշտել անիկայ, ու ինչպէս որ աղէկ մարդկանց աչքին ահաճութիւն տէտք չէ ապա, ասանկ ալ գէշերը գոհ ընել ջանալու չէ: Մաղերըդ արմատէն հանելու որ ըլլաս, դժուարաւ նորէն կը բուսնին: Բայց կարելու կամ ստիբելու միայն որ ըլլաս, նորէն կ'աճին աւելի ուժով ու աւելի խիտ: Ասանկ ալ բարի անուներ որչափ ալ կարուի չարախօսաց լեզուէն՝ որոնք Դաւիթ մարդարէն առ աճելէ կը կանչէ, տէտք չէ շիթթիլ, շուտով նորէն կ'աճի ու աւելի կ'ուժովնայ: Իսկ թէ որ մեր ախակերը՝ մեր թուլութիւնը՝ մեր գէշ վարքը անուսնիս արմատէն խլելու ըլլայ, դժար կ'ըլլայ նորէն բուսնիլը, վասն զի բարի վարքն ու առաքինութիւնը աղէկ անուսնին արմատներն են, քանի որ անոնք մեր վրայ կան, նորէն կ'աճեցընեն անոնց վայլած պատիւը:

Պէտք է ետ կենալ սա կամ ան սնտախ ընկերութենէն, սա կամ ան անօգուտ տեղերէն, սա կամ ան անախտան բարեկամութենէն, սա կամ ան վտանգաւոր ընտանութենէն, թէ որ աղէկ անուն ունենալու մտաստկար է. վասն զի աղէկ անունը ամեն պարաս վայելումներէն վեր է: Իսկ թէ որ բարեպաշտութեան ջերմեռանդութեան ու արքայութեան ճամբաներթալու համար՝ վրանիս բամբասանք ու զրպարտութիւն ընողներ որ ըլլան, ջուրի ձայն սեպէնք: Ասանկ որչափ ալ չարերը անուսնիս գէշ հանել ուզեն՝ իբրև թէ մաղերնիս կարելով, անիկայ նորէն կ'աճեցընեն. ու չարախօսութեան աճելին մեր պատիւը աճեցընելու կը ծառայէ, ինչպէս մանգաղը՝ որթին ուռերն ու խաղողը կ'եւելցընէ:

Աչուրնիս խաչելութեան վրայ ըլլայ միշտ, Յիսուսի բռնած ճամբան երթանք վստահութեամբ ու պարզամտութեամբ՝ բայց խելքով ու խոհեմութեամբ, ինքը մեր բարի անունը կը պաշտպանէ: Իսկ թէ որ թողու ալ որ ուրիշները անոր մտասեն, մեզի աւելի բարի անուն վաստակցընելու համար կը թողու ու խոնարհութիւննիս եւելցընելու, որուն մէկ արամը՝ պատուոյ հազար լիարէն աւելի կ'արժէ: Թէ որ սուտ աեղը բամբաստիկք, հանգարտութեամբ ճշմարտութիւնը զրպարտութեան դէմ հանենք. թէ որ անիկայ յամուսնի, մենք ալ մեր խոնարհութեանը վրայ սկսնդ կե-

նանք : Ասանկով բարի անուննիս հոգիներնուս հետ
Աստուծոյ յանձնելով, ամեն վասնդէ կ'ապահովենք,
Պօղոս առաքեալին պէս ծառայենք Աստուծոյ գովա-
նէամբ և պարսաւմուտ, որպէս զի Գաւթի մարդարէին
հետ կարենանք ըսել : Այսն քո համբերի նախապանայ, և
ծածկեաց ամեն զերեսս իմ :

Ըսածներէս գուրս կը հանեմ ան չարաչար գէշու-
թիւններն որ մարդս չիկրնար վրան աւնել, երբոր կըր-
նայ զանոնք նեւել վրայէն : Նմանապէս անանկ ան-
ձինք, որոնց բարի անունէն կախում ունի շատերուն
հոգեոր շահը : Այսն զի աս գիտուածներուս մէջ, աս-
տուածարանները կը սորվեցընեն որ պէտք է մարդս
անխուով գէժը աւնու ընդունած անիրաւութեանը :

ԳԼՈՒԽ Ը

Ռէրիչներուսն հետ հեղոտրեամբ փարուելուս փրայ,
ու բարկոտրեան դեմ ինչ դեղ որ պէտք է ընենք .

Սուրբ մեռոնը, որն որ սուրբ էկեղեցին առաքելա-
կան աւանդութեամբ կը գործածէ զրոշմ տալու ու
օրհնութիւններ ընելու, ձէթով ու բալասանով բա-
ղադրած է : Աւստի օրինակ է ան երկու սիրելի առա-
քինութիւններուն, որ Քրիստոսի վրայ մասնաւոր կեր-
պով կը փայլէին, ու ինքն ալ մասնաւոր կերպով զա-
նոնք մեղի յանձնեց, ուզելով որ մեր սիրար անոնց-
մով աւելի իր ծառայութեանը նուիրենք ու իրեն նը-
մանինք . Ուսարձոյ յինչն, ըտաւ, զի հեղ եմ և խոնարհ սը-
րի : Խոնարհութիւնը զմեզ կատարեալ կ'ընէ Աստու-
ծոյ առջին, իսկ հեղութիւնը մարդկանց առջին : Բա-
լասանը, ինչպէս վերը ըսի, խոնարհութեան օրինակ
է՝ ուրիշ հեղանիւթներէն ծանր ըլլալով ու տակը իջ-
նալով, իսկ ձէթը երեսը կենալով օրինակ է հեղու-
թեան ու ներողամտութեան, որովհետև ամեն բանի
վրայ կ'ելլէ, ու ամեն առաքինութիւններէն վեր է՝ եղ-
բայրսիրութեան ծաղիկը ըլլալով : Այսն զի եղբայր-
սիրութիւնը, ինչպէս որ սուրբն Բեռնարդոս կ'ըսէ,

ան ասեանք կատարեալ է՝ երբոր համբերող ըլլալէն ՚ի զսա նաև հեզ ու ներողամիտ է:

Զանա ուրեմն, ով աստուածասէր հոգի, որ աս խորհրդաւոր մեռննն որ հեզութենէ ու խոնարհութենէ բաղադրած է՝ սրաիդ մէջը ունենաս. վասն զի աստանային մեծ հնարքներէն մէկն է անանկ ընել որ, շատերը խօսքով միայն ու գրասուանց ունենան աս առաքինութիւնը: Ասանկները ներսերնին ալէկ չեն քններ. կը կարծեն որ հեզ ու խոնարհ են, բայց իրօք չեն. ու չըլլալնին ասկէց կը ճանչցուի որ՝ որչափ ալ կերպերնին հեզութեան ու խոնարհութեան կերպ ըլլայ, սրտի խօսք մը լսելու որ ըլլան՝ մէկէն կիւրք կելլեն կը գոռողնան: Թէ որ մէկուն սրաին մէջ իրաւցընէ հեզութիւն ու խոնարհութիւն ըլլայ, ինչ անիրաւութիւն որ կրէ՝ չուսիր չիգոռողնար. ուստի երբոր կուսինք ու կը գոռողնանք, ըսել է որ մեր ունեցած խոնարհութիւնն ու հեզութիւնն իրօք ու ճշմարիտ չեն, այլ գրասուանց ձևացած:

Յովսէփ նահապեար իր եղբարքը իր քովէն Եգիպտոս հօրերնուն տունը գարձընելու ասեան՝ իրենց խրատաւ որ ճամբան մէկմէկու չիբարկանան. Մի՛ ղայրանայրէ՛ ինչ ՚ի ճանապարհէ՛ ըսաւ: Ես ալ նոյնը կ'ըսեմ, ով աստուածասէր հոգի. աս կեանքս ճամբայ մըն է արքայութիւն երթալու, աս ճամբուս մէջ չիբարկանանք մէկմէկու, հեզութեամբ երթանք մեր եղբարցը հեա, սիրով ու խաղաղութեամբ: Առանց ամենեւին բացառութիւն մը ընելու կ'ըսեմ. Թէ որ կարելի է, ամենեւին կիւրք մի ելլար. ամենեւին պատճառանք մը մի ընդունիր բարկութեան գուար բանալու սրաիդ. վասն զի Յակոբոս առաքեալը առանց բացառութեան մը կը վըճուէ. Բարիսեփան ճարդոյ զարդարութիւն Աստուծոյ ու Գործէ: Իրաւ՝ պարարկան ենք դէշութեան դէմ կենալու, արգիլելու անոնց մոլութիւնն որ մեզմէ կախում ունին, ու ամուր կենալու. բայց ասիկայ հեզութեամբ ու հանգարտութեամբ ալ կ'ըլլայ: Բան մը չիկայ որ Թնդանութիւն գնտակին ուժը անանկ տկարացընէ, ինչպէս բուրդը: Աիրքով եղած յանդիմանութիւնը, որչափ ալ իրաւունքով ըլլայ՝ անանկ ուժ չունենար, ինչպէս առանց կրից իրաւունքը: Ասան զի հոգինիս բանական ըլլալով՝ բնականապէս կը հպատակի սրատ-

ճառի, իսկ կրից բռնի կը հպատակի. ուստի երբոր պատճառը կրից հետ կը միանայ, ասելի կ'ըլլայ՝ իր արգար անբուժիւնը բռնաւորութեան դարձընելով:

Թագաւորները մեծ պատիւ ու մեծ ուրախութիւն կու տան ժողովրդեան, երբոր խաղաղութեամբ կու գան քաղքի մը այցելութիւն ընելու. իսկ զօրքերով ու զէնքերով գալու որ ըլլան, թէ և բարկը ընելու համար ըլլայ գալերնին, միշտ ասելի ու միասակար կ'ըլլայ: Ասան զի որչափ ալ զինուորական կըրթութիւնը խիստ բռնեն, չեն կրնար արգիլել որ անկարգութիւն մը չիհանգիսի, ու անիրաւութիւն մը չընեն քաղքըցոց: Ասանկ ալ քանի որ պատճառը կը տիրէ, ու պատիժը յանգիմանութիւնը չեխը հանգարաութեամբ կ'ընէ մէկը, որչափ ալ խիստ ըլլան՝ ասելի չեն ընէր զինքը, ամեն մարդ իրաւունք կու տայ իրեն. բայց երբոր հետը կիրք ու բարկութիւն կը բերէ, որոնք սուրբ Օգոստինոսին ըսածին պէս՝ իրեն զինուորներն են, սիրելի չըլլար՝ ահարկու կ'ըլլայ, ու ինքն ալ գոհ չըլլար: Ալ աղէկ է, կ'ըսէ նոյն սուրբ վարդապետը, նաև արդար ու բռնաւոր բարկութեան տեղիք չիաւլ սրտերնուս մէջ. վասն զի մէյմը ներս մանեւէն ետքը՝ հանելը դժուարին է. բարակ ճիւղի մը պէս կը մանայ, ու մէկէն հաստ գերան կը դառնայ: Թէ որ հանդիսի որ ինչուան իրիկուն քչէ, կամ բարկութիւն նիս չանցած՝ արևը մանէ, որն որ կ'արգիլէ առաքեալը ըսելով՝ Արեգակն ՚ի վերայ բարիութեան յերոյ մի հարչէ, ասելութիւն կը դառնայ, ու ալ ազատում չիկայ անկէց: Ասան զի տեսակ տեսակ սուս պատճառանքներով կը հաստատուի, որովհետև բարկացող մը չիկայ՝ որ իր բարկութիւնը անիրաւ սեպէ:

Աւրեմն ասելի դիւրին է չիբարկանալու վարժիլ, քան թէ չափով գործածել բարկութիւնը. ու թէ որ յանկարծ անկատարութեամբ կամ տկարութեամբ կիրքերնիս ելլելու ըլլայ, ալ լաւ է զսպել մէկէն՝ քան թէ չափ ու պայման զնեւ իրեն: Ասան զի քիչ մը ատեն որ տաս իրեն՝ կը տիրէ սրտիդ, օձի մը պէս որ դուրսը տեղ մը խոթելու ըլլայ նէ՝ բոլոր մարմինն ալ կը խոթէ:

Բայց կիրքս ինչպէս զսպեմ, կրնաս ըսել: Աէաք է որ կրից նշան մը վրագ տեսածիդ պէս՝ քու ամեն ուժդ

ժողովեա իրեն գէմ. չէ թէ սասակու թեամբ ու շիտթե-
լով, այլ հանդարտ ու անխռով: Ասան զի ինչպէս մեծ
հանդէսներու մէջ կը հանդիպի որ լռեցրնողները աւե-
լի ազմուկ կը հանեն, ասանկ ալ երբեմն կ'իրքերնուս
գէմ սասակու թեամբ երթալով՝ սրտերնիս աւելի կը
խռովենք, ու խռոված սիրտը տէր չէ իրեն: Ասանկ
հանդարտութեամբ քու ջանքդ ընելէն ետքը, սուրբ
Օգոստինոսին խրատը ըրէ՝ որն որ իր ծերութեանը ա-
տեն Աւքսիլիոս անուանով երխտապարզ եպիսկոպոսի մը
տուաւ. թէ որ սազմոսին ըսածը քեզի հանդիպելու
ըլլայ՝ խռովեցաս՝ ի սրտմտութենէն ան իմ, Աստուծոյ դիմէ՝
ըսելով. Ողորմեա ինչ փէր, զի հիւանդ էմ ես. Բժշկեա զանձն
իմ, զի խռովեցան սպիտակ իմ. որպէս զի ինքը զսպէ քու
կիրքդ: Ըսել կ'ուզեմ որ պէտք է Աստուծմէ օղնու-
թիւն ինդրենք՝ երբոր բարկութենէ կը խռովինք, ինչ-
պէս առաքեալները ալէկոծութեան ատենը ըրին.
Վասն զի ինքը մեր կիրքերուն կը հրամամէ որ դադրին,
ու սրտերնուս մէջ կ'ըլլայ խաղաղութիւն մեծ: Բայց բար-
կութեան մէջ ըրած աղօթքն ալ հանդարտութեամբ
ու անխռով կերպով պէտք է ընես, չէ թէ սասակու
թեամբ. աս կերպը պէտք է բանես՝ ուրիշ ինչ գեղ
ալ ընելու որ ըլլաս կիրքդ զսպելու համար:

Ասկէց ՚ի զատ երբոր կը զգաս որ կրից մէջ պակասու-
թիւն մը ըրիր, շիտակ ըրածդ՝ մէկէն հեղութեան գործք
մը ընելով անոր, որուն գէմ որ կիրք ելեր էիր: Ասան
զի ինչպէս որ սուտ զուրցելու գէմ մէկ հասիկ գեղ
է՝ մէկէն զգացածիդ պէս զուրցածդ շիտակէլ, ասանկ
ալ բարկութիւնդ անոր ներհակ հեղութեան գործքով
մը շիտակէլ. վասն զի նոր անուած վերքը դիւրաւ կը
բժշկուի:

Իսկ երբոր խաղաղ ու ազատ ես կիրք ելելու պատ-
ճառներէն, ազէկ մը վարժեցուր զքեզ հեղութիւն ու
անոյշ կերպ բանեցրնելու, ամեն խօսքերուդ ու գործ-
քերուդ մէջ՝ որչափ որ կրնաս՝ քաղցրութիւն բանե-
ցրնելով: Այլէ որ Արդերգոցին հարսին, չէ թէ միայն
չրթունքներէն ու լեզուին ծայրէն մեղք կը կաթեր՝ այլ
նաև լեզուին տակը մեղք կար, այսինքն սրտին մէջը.
ու մեղքէն ՚ի զատ կաթ ալ: Ասանկ ալ մենք, չէ թէ
խօսքերնուս մէջ միայն քաղցրութիւն պէտք է ունե-
նանք՝ այլ նաև սրտերնուս մէջ, չէ թէ միայն մեղքի

անուշահոտ քաղցրութիւն՝ որ հեռու եղողներուն կը բուրէ, այսինքն օտարաց հետ անոյշ վարուիլ, այլ նաև կաթի քաղցրութիւն, այսինքն ընտանեաց ու կեանակիցներնուս հետ ալ անուշութեամբ վարուիլ. չէթէ անոնց պէս՝ որ առններնէն դուրս ամենուն հետ հրեշտակ են, խակ տուններնուն մէջ սասանայ :

ԳՂՈՒԽ Թ

Ի՛նչ կերպով մենք մեզի հետ աչ հեզոչքիւն
բանեցրնենք պիտոր .

Հեզութեան աղէկ կրթութիւններուն մէկն է՝ մենք մեզի հետ ալ բանեցրնել անիկայ, չիբարկանալով մեզի ու մեր պակասութեանցը դէմ: Ասան զի որչափ ալ իրաւունք ունենանք պակասութիւններնուս վրայ դժուարելու, պէտք է զգուշանանք նեղանալէն ու մենք մեզի հետ սրդողելէն: Աս բանիս մէջ շատ կը սխալին որոնք որ կիրք ելած ատեննին՝ իրենք իրենց վրայ ալ կը բարկանան կիրք ելելնուն համար, ու ասանկով աւելի կընկրղմին բարկութեան մէջ: Թէ և կ'երենայ որ աս երկրորդ բարկութիւնը աւջինին դէմը առնէ, բայց դուռ մը կը բանայ՝ պատճառ մը հանդիպածին պէս նորէն բարկանալու: Ասկէց ՚ի զատ աս տեսակ բարկութիւնը՝ որ ոմանք իրենց դէմ կ'առնենան, հպարտութեան պէս բան մըն է, ու անձնասիրութենէ կու դայ. վասն զի անձնասիրութիւնն է որ կը խռովէ ասկնու վրայ կ'ընէ զիրենք, իրենց անկատարութիւնը տեսնելով: Ուրեմն մեր սխալմանցը վրայ ունեցած տհաճութիւննիս պէտք է անխռով ու հաստատուն տհաճութիւն մը ըլլայ: Ասան զի ինչպէս որ դատաւոր մը շատ աւելի աղէկ կը պատժէ զյանցաւորը՝ երբոր ասանց կրից հանգարտութեամբ ու իրաւունքով իր վճիռը կու տայ, քան թէ կիրքով ու բարկութեամբ. վասն զի կիրքով, չէ թէ յանցանքին համեմատ պատիժը կու տայ՝ այլ իր կրիցը. ասանկ ալ շատ աւելի աղէկ մենք զմեզ կը պատժենք հանգարտ ու հաստատուն զրոյշ.

մամբ, քան թէ խառնելով ու բարկանալով մեզի դէմ . վասն զի ասանկ զղջումք յանցանքին ծանրութենէն չի գար, այլ մեր ներքին տրամագրութենէն : Խօսք հասկընալու համար . մէկն որ ողջախոհութի կը սիրէ, խիստ դժարը կու գայ՝ խիստ կը խառնի՝ պղտի բան մը անոր դէմ որ ընէ . իսկ ծանր չարախօսութիւն մը ընելուն վրայ հոգ չընէր : Ընդհակառակն, ով որ կ'ամէ չարախօսութիւն ընելը՝ պղտի բամբասանք մը որ բրած ըլլայ, կը նեղի ու կը տանջուի . իսկ ողջախոհութեան դէմ բրածին վրայ փոյլծը չըլլար . ասանկ ալ ուրիշ պահսութեանց վրայ խնայիր : Ասոր պատճառք ան է որ՝ իրենց խրոջմամանքը պատճառով չեն գտակր, այլ իրենց կրկնը համեմատ :

Հաւատա ինծի, ով աստուածասէր հոգի, որ ինչպէս հօր մը անուշութեամբ ու սիրով բրած յանդիմանութիւնը շատ աւելի օգուտ կ'ընէ զաւկին՝ քան թէ կիրքով ու բարկութեամբ բրածը, ասանկ ալ երբոր մենք զմեզ պահսութիւն մը ընելնուս համար անոյշ ու հանգարտ կերպով յանդիմանենք, կարեկից ըլլալով մեզի սիրտ տալով որ մենք զմեզ շիակենք՝ քան թէ բարկանալով, շատ աւելի սրտանց ու օգտակար կ'ըլլայ զգացած ցաւերնիս :

Զոր օրինակ թէ որ մէկը ունայնասիրութեան պահսութիւն մը բրած ըլլայ, որչափ ալ ծանր ըլլայ բրած պահսութիւնը՝ ինծի կու գայ որ աղէկ չէ ինքը զենքը ասանկ յանդիմանելը . Անգղամ թշուառական, այսչափ առաջագրութիւններ ընելէդ ետքը՝ դարձեալ այսպէս աշխարհի սէր ունիս, ամօթէդ դեմինը պէտք էր անցնելիր, աչքդ վեր չիլերցընէիր երկինք նայելու՝ քու տիրոջ մասնիչ եղած ըլլալով : Ես զիս ասանկ չէի ուղեր յանդիմանել, այլ պատճառով ու կարեկցութեամբ կ'ուղէի ինքս զինքս յանդիմանել . Քեզ նայիմ խեղճ հոգիս, ահա նորէն նոյն փոսը ինկանք՝ ուսկից որ այնչափ առաջագրեր էինք զգուշանալու . հիմայ ելլենք հեռու փախչինք մէյ մըն ալ չիցնալու համար . Աստուծակ պորմութիւն ինզրենք ու յոյսերնիս իր վրայ դնենք՝ որ օգնէ մեզի ուրիշ անդամ աւելի հաստատա կենալու . խոնարհութեան ճամբուն մէջ դնենք զմեզ . աչուրնիս բանանք վրանիս, Աստուծոյ օգնութեամբը աղէկ կ'ըլլանք : Աս կերպ յանդիմանութիւն

ներով կ'ուզէի հաստատուն առաջադրութիւն մը ընել՝ մէյ մըն ալ նոյն պահտութեան մէջ շինալու ամեն հնարք բանեցընելով՝ հողևոր հօրս խորհրդովը :

Թէ որ մէկուն սիրտը աս կերպով չիշարժիր նէ, կըրնայ ալ ինքը զինքը յանդիմանել ու ամբօջընել, միայն թէ խտութեան հետ սիրտ ալ տայ իրեն ու զինքը յորդորէ Աստուծոյ ապաւինելու, ինչպէս Գաւիթ մարդարէն ինքը զինքը խիստ արամած տեսնելով՝ աս խօսքերով կը միսիթարէ . Ա՛՛՛՛՛՛՛ շնորհք քո քոսմէս անձն իմ, կամ շնորհք խոսմէս զիս . յոստա առ Աստուած, խոստմանեա նմա, իրիւն երեսոց իմոց Աստուած է :

Ուրեմն յանկարծ իննալու որ ըլլաս, ինքդ զինքդ յորդորէ անուշութեամբ, խոնարհէ Աստուծոյ առջին՝ քու խեղճութիւնդ տեսնալով . մի զարմանար իննալուդ վրայ, վասն զի զարմանք չէ հիւանդին հիւանդ տկարին տկար ու խեղճին խեղճ ըլլալը : Բայց բոլորով սրտիւ ցաւէ Աստուծոյ դէմ ընելուդ վրայ, ու արիութեամբ ու իր սղորմութեանը վստահելով՝ ոտք ելիր, նորէն առաքինութեան ճամբան մտիր, ուսկից խոտորէր էիր :

ԳԼՈՒԽ Ժ

Ի՛նչ կերպով գործքերնուս մեզ ժրասան պետք է ըլլանք, առանց խռովելու ու շփոթելու :

Մտադրութիւնն ու ջանքը՝ որ գործքերնուս մէջ պիտոր ունենանք, շատ տարբեր բաներ են հող ընելէն ու տակնուվրայ ըլլալէն : Հրեշտակները մեր փրկութեանը համար փոյթ ու ջանք ունին, բայց չեն խռովիր, չեն շփոթիր . վասն զի փոյթ ու ջանք ընելը իրենց մարդասիրութենէն կու գայ, իսկ խռովիլն ու շփոթիլը իրենց երանութեանը բոլորովին դէմ է : Փոյթն ու ջանքը կրնան հանդարտութեան ու սրտի հանգստութեան հետ միանալ, բայց խռովիլն ու շփոթիլը ոչ երբէք :

Ուրեմն փոյթ ու ջանք ունեցիր, ո՛վ աստուածա-

սէր հողի, ամեն գործքերուդ մէջ՝ որ քեզի յանձնուած են. վասն զի Աստուծմէ քեզի յանձնուած ըլլալով նին, Աստուած կ'ուզէ որ անոնց վրայ փոյթ ու ջանք ունենաս: Բայց որչափ որ կրնաս նէ՝ մի խառվիր, հող մի ընէր. վասն զի հող ընելը՝ խառվելը՝ միտքդ ու գաւաճուելքդ կը շփոթեն, ու արդէլք կ'ըլլան գործքերդ ազէկ ընելու:

Քրիստոս տէրն մեր Մարթան ասոր համար յանդիմանեց. Սարէա Մարէա, որս հոգաս եւ զբաղու՞մ էս է՞ ըւբաղէալ էս: Թէ որ Մարթա ուշագրութիւն միայն ըրած ըլլար, չէր շփոթեր. բայց հող ու մամառք ընելուն համար շփոթած էր, ուստի անոր համար Քրիստոս զինքը յանդիմանեց: Գետերն որ հանդարտ կը քաշեն, մեծ նաւերով հարուստ վաճառքներ կը բերեն. կամաց եկած անձրեր բարեբեր կ'ընէ երկիրը. իսկ սասախի վազող ու զխերն ու հեղեղաւանները, չէ թէ միայն օգուտ մը չեն ընէր վաճառականութեան՝ այլ նաև չորս զիտ երկիրները կ'աւրըշտրկեն. նմանապէս սասախի ու փոթորիկով եկած անձրեր երկիրներուն օգուտ մը չընէր, կը վնասէ: Արտորանօք ու շփոթելով ամենևին բան մը աղէկ չըլլուիր, այլ հանդարտութեամբ ու կամաց կամաց ընելով. անոր համար Սողոմոն խնայողն էր կ'ըսէ. Որ վաշվաշէր է սփռտ, գայեալի: Աղէկ որ ընենք բան մը, միշտ բաւական շուտով ըրած կ'ըլլանք: Աշամեղուները շատ աւելի կը տրդարդան, շատ աւելի կ'ելեն կը մանեն քան զմեզուները, բայց մեղքին մաղը միայն կը շինեն աւանց մեղքի. ասանկ ալ տակնուվրայ ըլլալով ու արտորալով գործք ընողները՝ ոչ աւելի և ոչ աղէկ գործք մը կ'ընեն:

Ճանձերը մեզի նեղութիւն կու տան աւելի իրենց բազմութեամբը քան թէ խոշորութեամբը. ասանկ ալ մեծ գործքերը չեն որ զմեզ այնչափ կը խառվեն, որչափ մանր գործքերու բազմութիւնը: Աւրեմն հանդարտութեամբ ձեռք զարկ ինչ գործք որ զխնացդ կ'ելլէ, ու կարգաւ ետեէ ետե ըրէ. վասն զի ամենը մէյտեղ աւանց կարգի որ ընես, կը յողնիս ու բեռան տակ կը կը մնաս, չես կրնար գլուխ ելլել:

Ամեն գործքի մէջ Աստուծոյ նախասինամութեանը աղաւթնէ բոլորովին, վասն զի անկէց է ամեն յաջո-

դուժիւն. բայց քու կողմանէդ ալ կրցածդ ըրէ, ու միտքդ դիր որ եթէ Աստուծոյ աղէկ աստուծինած ես նէ՛ բանդ կը յաջողի, ու միշտ քեզի օգտակարը կ'ըլլայ, թէ և եղածը քեզի աղէկ չերենայ ալ: Տղոց սէս ըրէ, որ մէկ ձեռքով հայրերնին բռնած՝ մէկալ ձեռքով ստուղ կը քաղեն. ասանկ ալ դուն մէկ կողմանէ ախտոյքդ փնտրուելու ատեն՝ մէկալ կողմանէ երկնաւոր հօրդ ձեռքը մի թողուր, ստէպ դարձիր նայէ որ ըրած դորձքդ հաճոյ է իրեն. չըլլայ որ ինքիւրենդ ուզես քու բանդ հոգալ, վասն զի թէ որ զքեզ թողու՛քայլ մը չես կրնար ընել առանց խնայու: Ա՛ռւղեմ ըսել որ սովորական դորձքերուդ ու զբաղմանցդ մէջ՝ աչքդ աւելի Աստուծոյ վրայ ըլլայ քան թէ ըրածիդ. իսկ ծանր դորձքերու մէջ՝ որոնց աւելի մտադրուժիւն սէտք է ընել, երբեմն երբեմն աչքդ Աստուծոյ դարձուր, ինչպէս նաւորդները կ'ընեն՝ աւելի երկինք նայելով քան թէ ծով, տեղերնին համեկու համար: Ասանկով Աստուած ամեն բանի մէջ հեադ կ'ըլլայ, ու աշխատութեան հետ միսթարանք ալ կուեննաս:

ԳԼՈՒԽ ԺԱ.

Հնազանդութեան վրայ.

Աստուածսիրութիւնն ու եղբայրսիրութիւնը բաւական են զմեզ կատարելութեան մէջ հաստատելու. բայց ասոնք ստանալու համար հարկաւոր են հնազանդութիւն որջախոհութիւն ու աղքատութիւն: Հնազանդութիւնը կը նուիրէ Աստուծոյ սիրոյն ու ծառայութեանը մեր սիրար, որջ-խոհութիւնը մեր մարմինը, աղքատութիւնը մեր ունեցածը: Ասոնք խաչին իրէք թեւերն են, որ չորրորդին այսինքն խոնարհութեան վրայ հաստատուած են: Ասոնց վրայ ոչ կրօնաւորնեքու պիտար խօսիմ՝ որ հանդիսաւոր ուխտ ըրած են, և ոչ սարդ ուխտ ընողներուն. վասն զի թէ և ուխտը շատ շորհք ու արդիւնք կ'աւելցընէ առաքինութեան վրայ, բայց զմեզ կատարեալ ընելու համար հարկա-

ւոր չէ, առանց ուխտի ալ աս առաքինութիւնները
կրնանք ընել: Երաւ ուխտը զմարդ կատարելութեան
վիճակին մէջ կը դնէ, բայց աս առաքինութիւններն
որ զմարդ կատարեալ կ'ընեն՝ առանց ուխտի ալ կըր-
նան ըլլուիլ: Ուստի կատարելութիւնը կատարելու-
թեան վիճակէն մեծ տարբերութիւն մը չունի, ինչու
որ ամեն եպիսկոպոս ու կրօնաւոր կատարելութեան
վիճակի մէջ են, բայց ամենքն ալ կատարեալ չեն, ինչ-
պէս որ աղէկ կ'երեւայ: Ուրեմն ջանանք, մի աստուածա-
սէր հոգի, աս առաքինութիւնները մեր վիճակին հա-
մեմատ ունենալ. թէ և զմեզ կատարելութեան վիճա-
կին մէջ չիղնեն, բայց մեզի կատարելութիւն կու-
տան: Մէյ մըն ալ որ ամենքս ալ պարտական ենք աս
առաքինութիւնները պահելու, թէ և ամենքս ալ նոյն
կերպով պահելու պարտական չըլլանք:

Երկու կերպ հնազանդութիւն կայ, մէկը հարկա-
ւոր, մէկալը կամաւոր: Հարկաւորին կողմանէ՝ պէտք
է խոնարհութեամբ հնազանդիս քու եկեղեցական ա-
ռաջնորդներուդ, այսինքն սրբազան Պատին, եպիս-
կոպոսին, Ժողովրդասպետին, ու իրենց փոխանորդնե-
րուն. պէտք է հնազանդիս աշխարհական իշխանու-
թեան ալ, այսինքն Թագաւորիդ ու իր պաշտօնատար-
ներուն. պէտք է հնազանդիս քու մեծերուդ, այսինքն
Ծնողացդ ու օրրոջդ կամ խաթունիդ: Աս հնազան-
դութիւնը հարկաւոր կ'ըսուի, վասն զի մէկը չիկրնար
ասոնցմէն ետ կենալ, Աստուած տուեր է իրենց աս
իշխանութիւնը հրամայելու մեզի ու վրանիս հոգ ու-
նենալու: Ըրէ ուրեմն իրենց հրամանները, վասն զի
պարտական ես ընելու. բայց կատարեալ ըլլալու հա-
մար՝ ըրէ նաև իրենց խրատներն ու իրենց ուղածը,
որչափ որ եղբայրսիրութիւնն ու խոհեմութիւնը կը
ներէ: Հնազանդէ երբոր ուղածդ ալ կը հրամանն, ու-
տել ըլլայ, զքօսանք ըլլայ. վասն զի թէ և աս բանե-
րուս մէջ հնազանդելը մեծ առաքինութիւն մը չէ,
բայց չիհնազանդելը մեծ սպիտութիւն է: Հնազանդէ
իրենց նաև անտարբեր բաներու մէջ, ինչպէս աս կամ
ան զգեստը հագնելու, աս կամ ան տեղը երթալու,
երգելու կամ լսելու. շատ գովելի կ'ըլլայ ըրած հնա-
զանդութիւն: Հնազանդէ նաև դժուարին ու ծանր բանե-
րու մէջ, ու աս քու հնազանդութիւնդ կ'ըլլայ կատա-

րեալ: Հնազանդէ՛ առանց դժուարութիւններ հանե-
լու, հնազանդէ՛ առանց ուշացընելու, հնազանդէ՛ ա-
ռանց քիթդ կախելու, ու հնազանդէ՛ մանաւանդ սիրով՝
վասն սիրոյն Քրիստոսի, որ մեր սիրոյն համար հնա-
զանդեցաւ, Աչալ հնազանդ ճահաւ լա՛ի եւ ճահաւ խալի, ու
աւելի յանձն առաւ կեանքը ապա քան թէ հնազան-
դութենէ ետ կենալ, ինչպէս սուրբն Բեռնարդոս
կ'ըսէ:

Դիւրաւ քու մեծերուդ հնազանդել սորվելու հա-
մար՝ վարժեցուր զքեզ քու հաւասարներուդ յար-
մարելու, տեղիք տալով առանց դէմը անելու անոնց
կարծեացը՝ երբոր անկէց փասս մը չիկայ: Քեզմէ սրդ-
տիկներուն ուղածին ալ յարմարէ՛ որչափ որ խոհե-
մութիւնը կը բերէ, առանց հրամմելու իրենց՝ քանի
որ աղէկ են:

Ար խաբուի ով որ կը կարծէ որ կրօնաւոր կամ մա-
րապետ ըլլար նէ՛ աւելի դիւրաւ կրնար հնազանդել,
երբոր դժուարութիւն կը զգայ հնազանդելու անոնց
որ Աստուած դրեր է վրան:

Կամաւոր կ'ըսուի ան հնազանդութիւնն որ մեր
կամքովը կրնարենք, հրամայող չիկայ մեզի: Մեր թա-
գաւորը՝ մեր եպիսկոպոսը՝ մեր ծնողքը՝ մենք չենք
ընարեր, բայց հոգևոր հայրերնիս մենք կ'ընարենք •
ուստի թէ իրեն հնազանդելու ուխտ ընենք, ինչպէս
ըսի որ սրբուհին Թերեզա իր մեծաւորին հնազանդե-
լու ուխտէն՝ ի զատ՝ իր խոստովանածօրն ալ հնազանդե-
լու ուխտ ըրեր էր, եւ թէ՛ առանց ուխտի իր առաջ-
նորդութեանը աակը մանկեք, միշտ կամաւոր կ'ըլլայ
հնազանդութիւննիս, որովհետեւ ընտրութիւնը մեզմէ
կը կախուի:

Անն մեծերնուս պէտք է հնազանդինք ան բանե-
րուն մէջ որ իրենց կ'ընան • ինչպէս քաղաքական բա-
ներու մէջ՝ թագաւորին, եկեղեցական բաներու մէջ՝
եպիսկոպոսին, անական բաներու մէջ՝ ծնողաց, ինչ-
պէս կնիկ մըն ալ իր երկանը • իսկ մեր հոգւոյն պէտք
եղած բաներուն մէջ՝ հոգևոր հօրերնուս: Խնդրէ որ
հոգևոր հայրդ որոշէ քեզի ընելու բարեգործութիւն-
ներդ • վասն զի ասանկով աւելի արդիւնաւոր կ'ըլլան,
ու կրկնապատիկ շնորհք կը բերեն, մէյմը՝ ըրած բա-
րեգործութեանդ, մէյ մըն ալ՝ հնազանդութեանդ, ու

բուն համար որ կ'ընես . Երանի՛ հնազանդներուն , վասն
զի Աստուած չիթողուր որ անոնք ճամբէ գուրս ել-
լին :

ԳԼՈՒԽ ԺԲ

Ողջախոսնոչքեան վրայ .

Ողջախոսնութիւնը առաքինութիւններուն շուշանն
է , զմարդը գրեթէ հրեշտակ կ'ընէ : Բան մը ալէկ չըլ-
լար առանց մաքրութեան , մարդուս մաքրութիւնն ալ
ողջախոսնութիւնն է : Ողջախոսնութիւնը մարդուս պա-
տիւնն է , ու մարդուս հոգին ալ՝ մարմինն ալ՝ կազ-
նուացրնէ :

Մարմնոյ հեշտութեան ամենեին կերպով մը հրա-
ման չիկայ , օրինաւոր ամուսնութենէ 'ի զատ՝ որն որ
իր սրբութեամբը կը փոխարինէ հեշտութեան բրած
վնասին : Ամուսնութեան մէջ ալ բարի դիտաւորու-
թիւնն պէտք է ունենալ : որպէս զի անոր անպարկեշ-
տութիւնը՝ կամքին համեատութեամբը պարկեշտա-
նայ : Ողջախոս սիրտը ամուսնութենէ 'ի զատ հեշտու-
թիւնն չիճանչնար : անկէց գուրս հրաման չիկայ իրեն և
ոչ մտքէն անմաքուր բան մը անցընելու իր կամօքը :

Աս առաքինութեան առջի աստիճանն է՝ ամենեին
չընդունիլ ապօրինաւոր հեշտութիւն մը , ինչպէս են
ամուսնութենէ գուրս կամ ամուսնութեան կարգին
դէմ եղածները : Արկրորդ աստիճանն է՝ նաև օրինա-
ւորներէն ևս կենալ , երբոր անօգուտ ու աւելորդ են :
Իսկ երրորդ աստիճանն է՝ սիրտ չիկրպցրնել անոնց ,
որչափ ալ կարգի ու հրամանի դէմ չըլլան . վասն զի
հարկաւոր հեշտութիւնները , այսինքն օրոնք որ սուրբ
ամուսնութեան վախճանին կը վերաբերին , որչափ ալ
պէտք ըլլայ վայելելը՝ բայց պէտք չէ անոնց սիրտ կրպ-
ցրնել , ու խելքը միտքը անոնց տալ :

Ամենուն հարկաւոր է աս առաքինութիւնը : Որբևա-
րին պէտք է սիրտ ընէ , չէ թէ միայն ներկայէն ու ա-
պագայէն զգուշանալու՝ այլ նաև անցեալը երևակայե-

լու, որն որ օրինաւոր կերպով եղած ըլլալովը աւելի
կը ախրէ մայքին: Անոր համար սուրբ Օգոստինոս այն-
չափ կը զարմանայ իր սիրելի Ալիպիոսին մաքրութեա-
նը վրայ, որ բոլորովին մոռցեր էր իր առջի ունեցած
մարմնաւոր ախորժը: Պատու մը քանի որ ձեռնա-
տած ու ճրղմուած չէ՝ դիւրաւ կը պահուի յարդի
կամ աւաղի կամ իր տերուներուն մէջ, բայց ձեռնա-
տուելէն ու ճրղմուելէն ետքը անկարելի է ուրիշ կեր-
պով պահելը՝ թէ որ շաքարով չեփես: Ասանկ ալ ող-
ջախոհութիւնը քանի որ վերջ չէ ընդունած, շատ կեր-
պով կրնայ պահուիլ. խակ մէյմը որ վերաւորուի, ու-
րիշ կերպով չի պահուիր՝ բայց ջերմեամեղութեամբ.
վասն զի ջերմեամեղութիւնը մեր հոգւոյն շաքարն է:

Աղջիկներուն ալ խիստ հարկաւոր է ողջախոհու-
թիւն, որ շատ պզուշութեամբ փափուկ պահեն աս
տաւաքինութիւնը, սրտերնէն ու մտքերնէն հեռացընե-
լով ամեն տեսակ հեռաբրբրութիւն ու իրենց սրտին
չիվայլած ախորժները: Պէտք է հաստատ մտքերնին
գնեն որ ողջախոհութիւնը անհամեմատ վեր է քան
զամեն կերպ վայելք՝ որ անոր հետ չի կրնար միարանիլ-
վասն զի ինչպէս որ սուրբ Հերոնիմոս կ'ըսէ, սասա-
նան աղջիկներուն անմեղ հոգին բանի կը հրէ աս տե-
սակ ախորժներուն համը անելու, աչուրնուն մեծ
քան մը երեցընելով ու սրտերնին տակնուվրայ ընե-
լով. որովհետեւ ինչպէս որ նոյն սուրբ վարդապետը
կ'ըսէ, չի գիտցած բաներնին աւելի ախորժելի կը սե-
պեն: Ինչպէս որ թիթեանիկը ճրագին բոցին չորս դին
հեռաբրբրաբար թռչտելով, պայծառութենէն կը
խաբուի ու այնչափ կը մօտենայ՝ ինչուան որ մէջը կ'ը-
նայ կ'այրի, սասանկ ալ աղաքն ու աղջիկները ցանկու-
թեան բոցին փայլունութիւն խաբուելով՝ այնչափ անոր
չորս դին մտքով կը պարտին, ինչուան մէջը կ'ընան:

Իսկ կարգուածներուն համար, թէ և սամիկը չի-
կրնար հաւատալ, բայց անոնց ալ խիստ հարկաւոր է
ողջախոհութիւնը: Երաւ՝ իրենց արդեւած չէ մարմնա-
ւոր վայելքը, բայց պարարկան են անոր մէջը չափ
պահելու: Աւտի ինչպէս որ աւելի դժար է բարկա-
նալ ու չիմեղանչել՝ քան թէ ամենեկին չիբարկանալ,
սասանկ ալ աւելի դիւրին է բոլորովին ետ կենալ
մարմնաւոր հեշտութենէ՝ քան թէ անոր մէջը չափ

պահել: Իրաւ է որ սուրբ ամուսնութիւնը մասնաւոր
 ուժ մը ունի ցանկութեան բոցը մարեւոյ. բայց ամուսնացելոց տկարութիւնը դիւրաւ կրնայ չափը ան-
 ցընել, ու օրինաւոր վայելքէն ապօրինաւորը անցնել:
 Ինչպէս կը տեսնանք որ ունեւոր մարդիկ ալ գողութիւն
 կ'ընեն, չէ թէ կարօտութեան համար՝ այլ ազահու-
 թեան, ասանկ ալ կարգուած անձինք իրենց անկար-
 գութեանը համար՝ գոհ չեն ըլլար ամուսնութեան
 վայելքովը: Սաստիկ գեղերը միշտ վտանգաւոր են.
 վասն զի կամ պէտք եղածէն քիչ մը աւելի որ առ-
 նես, կամ ճիշդ իրենց չափովը շինած որ ջրլան, մեծ
 փնտա կ'ընեն. ամուսնութիւնը ցանկութեան գեղ ըլ-
 լալու համար ալ գրած ու օրհնած է, խիստ ալ աղէկ
 գեղ է, բայց սաստիկ է, անոր համար ալ վտանգաւոր՝
 թէ որ մէկը չափով չի գործած է:

Աս ալ կայ որ շատ անգամ երկան հիւրնդութիւն-
 ներէն 'ի դաս՝ հարկաւոր գործքի համար էրիկ մար-
 դիկ իրենց կնիկանէն հեռու կը դանուին: Անոր համար
 երկու կերպ ողջախոհութիւն պէտք է կարգուածնե-
 րուն. մէյմը բոլորովին ժուժկալութիւն՝ երբոր վերի
 ըսած պատճառներու համար մէկմէկէ հեռու կը
 գրանուին, մէյ մըն ալ չափաւորութիւն մէկտեղ ե-
 ղած ատեննին: Սրբուհի Կատարինէ սենացին շատ հո-
 գիներ տեսաւ դժօխքը ծանր ամենջանաց մէջ՝ ամուս-
 նութիւննին սուրբ չի պահելնուն համար. չէ թէ աս
 մեղքը մարդասպանութենէ ու հայհոյանքէ ծանր ըլ-
 լալով, այլ շարունակութեանը համար. որովհետեւ աս
 մեղքը ընողները՝ ունակութեամբ խղճմտանքը մէկդի
 կը ծաղեն, ու միշտ նոյն մեղքը կը գործեն:

Հիմայ տեսար ողջախոհութիւնը ամեն վիճակի մարդ-
 կանց հարկաւոր ըլլալը: Պօղոս առաքեալին խօսքն է.
 Զխաղաղութեան զհէտ երկայտ և զսրբութեան, ասանց որոյ ոչ
 ոք փնտանէ զքեզ: Սրբութիւն հոս տեղը ողջախոհութեան
 տեղ գրած է, ինչպէս որ սուրբ Հերոնիմոս ու սուրբ
 Ռսկեբերան կը մեկնեն: Ուրեմն, ավ աստուածասէր
 հոգի, ասանց ողջախոհութեան կարելի չէ զԱստուած
 տեսնել. մէկն որ սուրբ սիրա չունի, չի կրնար Աստու-
 ծոյ հետ բնակիլ. Տէր ո՛վ կողմէ 'ի խորանի Գամ. — Որ
 սուրբ է թեոօք, և ամբիժ սրբիտ: Երանի որ սուրբք էն սրբիտ,
 զի նոքա զԱստուած փեսցեն:

Գ. Ա. Ա. Ի. Ժ. Գ.

Ողջախոսնոքիւնը պանկոռ համար խորատունկը .

Պատրաստ եղիր ետ քաշուելու ան ամեն բաներէն՝ որ զքեզ կը հրատարակեն ողջախոսութեան դէմ . վասն զի անոգալի կերպով կամաց կամաց չիկարծած տեղդ կը տանին զքեզ . միշտ աւելի դիւրին է փախչիլը անոնցմէ, քան թէ անոնց դէմ կենալը : Մարդու մարմինը ապակիէ աման կը նմանի . ապակիէ ամաններ մէկտեղ ասնելու որ ըլլաս, վասնզ է որ իրարու զարնուելով կտարաին . պատուհներն ալ որ որչափ ողջու հասուն ըլլան, մէկմէկու քսուելով կաւրուին : Մի թողուր, ո՛վ աստուածասէր հոգի, որ մէկը քեզի կատակի համար կամ անքաղաքաւարութեամբ դպչի . վասն զի պարկեշտութիւնդ կարենաս նէ ալ պահել սա կերպ դպչելներու մէջ՝ որ աւելի թեթեւութենէ առաջ կու գան քան թէ չարութենէ, բայց ողջախոսութեանդ միշտ զնաս կ'ընեն՝ շնորհքն ու փայլունութիւնը կորսնցունել կու տան . իսկ անպարկեշտ կերպով դպչելու թող որ տաս, կործանում է ողջախոսութեան :

Ողջախոսութիւնը մարդու սրտէն կու գայ, մարմինը իր գործիքն է . ուստի մաքին խորհուրդներովը սրտին բաղձանքներովը՝ ու մարմնոյն զգայարանքներովը կը կորսուի : Ողջախոսութեան դէմ է նայիլ՝ լըսել խօսիլ՝ հոտուրտալ՝ դպչիլ՝ անպարկեշտ բաներ, երբոր սիրտդ անոնց վրայ կանկ կ'առնէ ու կ'ախորժի : Պողոս առաքեալը կ'արդիլէ պոռնկութեան անունն ալ բերան չտանել . Բնա և անասնի իսկ 'ի յեր ընդէ՞ր պոռնկութեան : Երգերգոցին հարսին ձեռուքներէն զմուս կը կաթէ, որովհետեւ զմուսը ապակամութենէ կը պահէ . շրթունքը կասկարմիր են, որովհետեւ կարմրութիւնը ամօթիսածութեան ու անպարկեշտ խօսքեր բերնէն չի հանելու նշան է . աչուքները աղաւնի կը նմանին, իրենց մաքրութեանը համար . ախանջներէն ոսկի օղ

կախած է՝ սրբութեան նշան . քիթն ալ լիբանանու մայրիներուն պէս է՝ անխուտ ու անապահան : Ասանկ պէտք է ըլլայ հոգեւէր ու ողջախոհ անձ մը, ձեռուընէրը՝ շրթուէքը՝ աչուընէրը՝ ականջները՝ ամեն զգայարանքը պարկեշտ ու մաքուր :

Աս բանիս վրայօք հայրն Յոհաննէս Աստիանոս կը պատմէ սուրբ Բարսղին մէկ խօսքը, օր մը իր վրայ խօսելով՝ ըսէր է . « Անկի ըսած բաներնին չեմ դիտեր, բայց կուտութենէ զուրկ եմ » : Ողջախոհութիւնը այնչափ կերպով կրնանք կորսընցընել, որչափ կերպ անպարկեշտութիւն որ կայ . ասոնք իրենց ծանրութեանը ու թեթևութեանը համեմատ՝ ոմանք կը ակարացընեն, ոմանք կը վիրաւորեն, ոմանք կը սղաննեն ողջախոհութիւնը : Անխոհեմ անզգոյշ զգայական համարձակութիւններ ու կիրքեր կան, որ իրաւ՝ ողջախոհութեան դէմ չեն, բայց կը ակարացընեն զինքը, ու իր պայծառութիւնը կորսընցընել կուտան : Աւրիշ կիրքեր ու համարձակութիւններ ալ կան, չէ թէ միայն անխոհեմ՝ այլ նաև ախաւոր, չէ թէ միայն անզգոյշ՝ այլ նաև անհամեստ, չէ թէ միայն զգայական՝ այլ նաև մարմնական, որոնք ողջախոհութիւնը չիմեցընեն ալ նէ՝ չարաչար կը վիրաւորեն : Չիմեցընեն ալ նէ ըսիվան զի կը մեցընեն ալ, երբոր իրենց անառակ կերպերովը՝ ողջախոհութեան ետքի աղգեցութիւնը մարմնայն վրայ ներգործել կուտան . մանաւանդ աս կերպ մեցընելը՝ սոսնկութենէն ալ՝ շուտութենէն ալ՝ աղգապղծութենէն ալ աւելի չարաչար սղաննել է ողջախոհութիւնը : Արաւ՝ ասոնք ալ ծանր մեղքեր են, բայց մէկալը՝ ինչպէս որ Տերտուլիանոս ամօթխածութեան գրքին մէջը կ'ըսէ՝ անօրէնութեան հրէշ մըն է : Աւափ ոչ Աստիանոս, և ոչ ևս կը հաւատամ որ սուրբ Բարսեղ զինքը կուտութենէ զուրկ ըսելով՝ աս մեղքը իմանայ, հասկա մտքէն աղտեղի խորհուրդներ անցնիլը . որոնք թէ և իր մարմնայն սրբութեանը չէին միասած, բայց սրտին ամբծութեանը միասեր էին՝ որուն վրայ կը գողան սուրբերը :

Անպարկեշտ մարդկանց հեա մի անսնուիր, մանաւանդ թէ որ աներես ալ ըլլան՝ ինչպէս որ սովորաբար են . ասանկները քիչ մը որ մէկուն հեա խօսին, կը միասեն իր պարկեշտութիւնը . լեզուներնուն վրայ

Թոյն կայ . շունչերնին Թունաւոր է , օձ կը նմանին :
Ընդ հակառակն նայէ որ պարկեշտ ու առաքինի մարդ-
կանց հետ տեսնուիա . հողևոր բաներ կարդա ու մտա-
ծէ , վասն զի Աստուծոյ խօսքերը մարդուս սիրտը կը
մաքրեն , ողջախոհութիւն կու տան մարդուս : Քրիս-
տոսի մօտեցիր հողևորապէս՝ իր խաչելութիւնը մտա-
ծելով , ու իրօք ալ մօտեցիր՝ սուրբ հաղորդութեամբ .
վասն զի իրեն մօտեցողը կը մաքրուի ամեն տեսակ աղ-
տեղութենէ :

ԳԼՈՒԽ ԺԴ

Ի՛նչպէս հարստոտընան մեզ կրնայ մեկը աղքատ
ըլլալ հոգնով .

Երանի աղքատաց հոգնով , զի նոցա է արտայտութիւն երկնոյ ,
կ'ըսէ Քրիստոս . ուրեմն վայ հողևով հարուստ եղող-
ներուն , վասն զի գոխաբին Թշուառութիւնը անոնց
համար է : Հողևով հարուստը ան է որ իր սիրտը հա-
րստութեան կը կայցընէ . հողևով աղքատը ան է որ
իր սիրտը հարստութեան վրայ չի գնէր : Ուրիշ բան է
Թոյն բաները , ուրիշ Թունաւորիք . գրեթէ ամեն գե-
ղավաճառ Թոյն կը գործածէ պէտք եղած տեղը , բայց
ինքը չի Թունաւորուիր . վասն զի Թոյնը մարմնոյն մէջը
չի Թափանցեր , սրտին մէջը չէ Թոյնը , մինակ խանու-
թիւն մէջը կը պահէ : Ասանկ ալ դուն , ո՛վ աստուածա-
սէր հոգի , կրնաս հարստութիւն ունենալ ու անկէջ չի
Թունաւորուիլ , թէ որ հարստութիւնդ տանըդ կամ
քտակիդ մէջը միայն ունենաս՝ չէ թէ սրտիդ : Երօք հա-
րուստ ըլլալ ու սրտանց աղքատ՝ քրիստոնէին մեծ
երջանկութիւնն է . վասն զի աշխարհա ամեն հանգրա-
տութեան հետ աղքատութեան արգիւնքն ալ կ'ունե-
նայ արքայութեան համար :

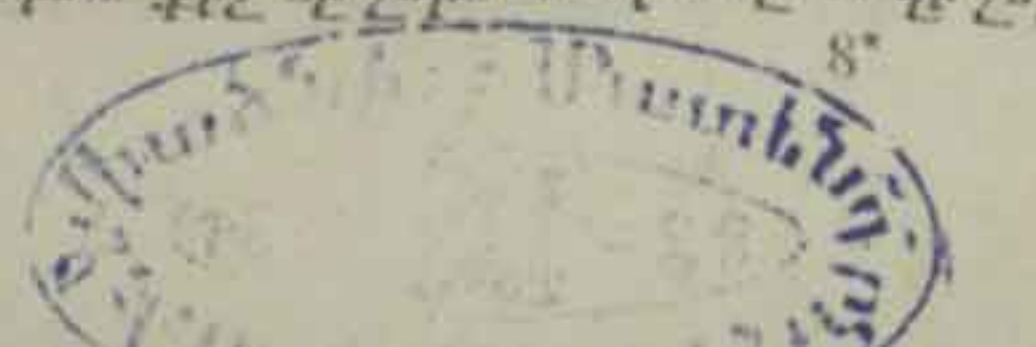
Ազահներէն մեկը չիս գտնար որ իր ազահութիւնը
ճանչնայ . ամենքն ալ վրանուն կը նետեն ատ գարշելի
ու անարդ ախար : Աստուծոյ զիբերը կ'արգարացընեն՝
զաւկրներ ունինք , խոհեմութիւն պէտք է մեր վիճա-

կին պատիւը պահելու ըսելով, իրենց անանկ կ'երև-
նայ որ աւելի բան մը չունին, ու միշտ հարկ մը կը
գանեն աւելի հարստութիւն գիղելու: Ամենէն ազահն
ալ, չէ թէ միայն չիտոստովանիր իր ազահութիւնը՝ այլ
և ոչ մտքէն կ'անցընէ: ազահ ըլլալը, վասն զի ազահու-
թիւնը կարգէ դուրս ջերմ մըն է, որչափ որ կրակը
աւելնայ՝ այնչափ քիչ զգալի կ'ըլլայ: Մովսէս մարգա-
րէին աւսած մտքնին բոցերով վառուած էր ու չէր
այրեր. իսկ ազահութիւնը առանց բոց հանելու կայրէ
կը մրկէ ազահին հողին, որչափ աւելի այրի՝ այնչափ
աւելի կը կարծէ որ զովանայ, բնական բան մը կ'ըլլայ
իրեն իր անյագ ծարաւը ստակ գիղելու:

Թէ որ շարունակ սաստիկ ու անհանդիստ կերպով
հարստութեան կը բաղձաս, թէ և անիրաւ կերպով
չուզես հարստանալ՝ բայց ազահութենէ ազատ չես.
ով որ սաստիկ կը ծարաւի ու շարունակ ջուր խմել
կ'ուզէ, չիսմէ ալ նէ՝ նշան է որ ջերմ ունի:

Աւրիշի ունեցածին վրայ աչք մի տնկեր, թէ և ար-
դարութեամբ ուզես անիկայ ունենալ. վասն զի քու
չահ գանոր իրաւունքին կը դպչի: Ով որ բանի մը տէր
է, աւելի իրաւունք ունի պահելու՝ քան թէ մենք ար-
դարութեամբ ալ ըլլայ՝ անիկայ իր ձեռքէն առնելու.
ուրեմն աս բաղձանքը արդարութեան գէմ ալ որ
չըլլայ, եղբայրսիրութեան գէմ է. ինչպէս որ մենք չենք
ուզեր որ ուրիշը մեր ունեցածին աչք տնկէ, որչափ
ալ արդարութեամբ ուզէ տէր ըլլալ ան բանին, ա-
սանկ ալ մենք ուրիշի ունեցածին պէտք չէ որ աչք
տնկենք: Աքաաբու մեղքը աս եղաւ. թէ և արդա-
րութեամբ ուզեց տէր ըլլալ Նաբովթի այդիին, բայց
Ասաուծոյ գէմ ըրաւ: Ան ասենք կրնանք ուրիշի ու-
նեցածին բաղձալ, երբոր ինքը անկեց կ'ուզէ զսկուիլ.
վասն զի իր ուզելովը՝ մեր բաղձանքը չէ թէ միայն ար-
դարութեան գէմ չըլլար, այլ և ոչ եղբայրսիրու-
թեան: Աւելցուր հարստութիւնդ, գէմ չեմ կենար.
միայն թէ արդարութենէ՝ ի զամ՝ եղբայրսիրութեան
գէմ ալ չըլլայ փնարուած շահ:

Թէ որ ունեցածդ շատ կը սիրես, վրան հող կ'ընես,
սիրտդ անոր կը կապընես, խելքդ միտքդ անոր կու-
տաս, ու կը վախնաս որ չըլլայ թէ կորսնցընես, հաւ-
տա ինձի որ դեռ քիչ մը ջերմ ունիս. վասն զի ջերմու-

ար անանկ սաստիկ ծարաւով մը ջուր կը խմէ, որ ողջ մարդը ան ծարաւը չի կրնար ունենալ: Անկարելի է որ մէկը խիստ սիրէ ունեցածը, առանց սիրար անոր կըստընելու. ուրեմն թէ որ կորուստ մը ունենալուդ վրայ շատ որ վշտանաս, դիտցիր որ սիրագ վրան կըսպած էր. վասն զի որչափ որ աւելի ցաւ դգաս կորսընցընելուդ վրայ, յայանի է որ այնչափ աւելի սիրագ կսպած էր անոր: Սիրագ ունեցածիդ վրայ մի գներ. կորսընցուցածիդ վրայ շատ մի վշտանար. անասունը կրնաս հաւտալ որ իրօք հարուստ ես, բայց սրտանց աղքատ. ու երանի է քեզի, վասն զի արքայութիւնը քուիդ է՝ հոգւով աղքատ ըլլալուդ համար:

ԳԼՈՒԽ ԺԵ

Ի՞նչպէս կրնանք նարատուրիշենիս պանելով իրօք աղքատուրիշեն ընել.

Պարրաս երեւելի նկարիչը Աթէնք քաղքին Ժողովուրդը անանկ վարպետ կերպով մը նկարեց՝ որ անոր այլ և այլ բնաւորութիւններ ունենալը մէկէն կերկնար, այսինքն մէկ կողմանէ բարկացող՝ անիրաւ՝ փոփոխական ըլլալը, մէկալ կողմանէ քաղաքավար՝ դըթած՝ ողորմած. մէկ կողմանէ հպարտ ու դուռող, մէկալ կողմանէ վախկոտ ու վատասիրտ: Աս ալ, ով աստուածասէր հոգի, կ'ուզեմ զքեզ թէ հարուստ և թէ աղքատ ընել, անանկ որ՝ աշխրջիս բաներուէն մէկ կողմանէ մեծ հոգ ունենաս, մէկալ կողմանէ ալ արհամարհես զանոնք:

Աշխարհասէր մարդկանցմէ աւելի ջանա որ օգտակար ու պաղարէր ընես հարստութիւնդ: Մեծամեծ իշխաններուէն պարախղպանները աւելի չեն ջանար մըշակել ու զարգարել իրենց յանձնուած պարտեղը ինչպէս որ իրենցը ըլլար: Ուրեմն ինչո՞ւ կը ջանան. վասն զի կ'ուզեն իրենց ծառայութեամբը հաճոյանալ իշխանին: Մեր ունեցածը մերը չէ, այլ Աստուած արւած է մեզի ամեն ունեցածնիս՝ որ օգտակար ու պրտ-

ղարեր ընենք . ուստի իրեն հաճոյ ծառայութիւն մը
կ'ընենք՝ անոնց վրայ հոգ ունենալով, բայց մեր ունե-
ցած հոգը պէտք է աւելի մեծ ու աւելի գործունեայ
ըլլայ . բան թէ աշխարհասիրաց հոգը իրենց ունեցա-
ծին վրայ . վասն զի անոնք իրենց համար կ'աշխատին ,
իսկ մենք Աստուծոյ համար սխտոր աշխատինք : Եւ
որովհետև անձնասիրութիւնը անհանդիսա ու մամը-
տուք բերող սէր մըն է , անոր համար մարդուս իրեն
համար ըրած հոգն ալ անհանդատութեամբ ու մամը-
տուքով լեցուն է . իսկ ինչպէս որ Աստուծոյ սէրը խա-
ղաղ ու ախորժելի է , ասանկ ալ անկէջ եկած հոգն
ալ՝ թէ և ժամանակաւոր բաներու վրայ ըլլայ՝ քաղցր
ու ախորժելի է : Աւրեմն աս քաղցր հոգը ունենանք
մեր ժամանակաւոր բարիքը պահելու ու եւեցընե-
լու , որչափ որ արդարութեամբ կրնանք , որչափ որ
մեր վիճակը կը պահանջէ . վասն զի Աստուած ալ կ'ու-
զէ որ իր սիրոյն համար ասանկ ընենք ,

Բայց նայէ որ անձնասիրութիւնը զքեզ չիխարէ ,
վասն զի երբեմն անանկ աղէկ Աստուծոյ սէրը կը ձեռ-
ցընէ՝ որ աստուածսիրութիւն է կ'ըսես : Աւրեմն աս
իր խաբէութենէն զդուշանալու համար , և որպէս զի
ժամանակաւոր բաներու վրայ ունեցած հոգը աղա-
հութիւն չըլլայ , առջի գլխուն մէջ ըսածէս ՚ի զաս՝
պէտք է որ Աստուծոյ տուած հարստութեանդ մէջ
ստեպ աղքատութիւն բանեցընես , իբրև թէ իրօք աղ-
քատ ըլլայիր :

Ունեցածիդ մէկ մասէն զրկէ զքեզ միշտ , ու աղքա-
տաց տուր սիրով . վասն զի ունեցածդ աղքատին տա-
լը՝ տուածիդ չափ աղքատնալ ըսել է , ուստի որչափ
աւելի որ տաս , աւելի աղքատցած կը սեպուիս : Իրաւ
է որ Աստուած անոր փոխարէնը կու տայ , չէ թէ ան-
դին միայն՝ այլ նաև հոս , վասն զի ողորմութենէն ա-
ւելի մարդուս յաջողութիւն տուող բան չիկայ . բայց
քանի որ Աստուած ըրածիդ վարձքը չէ տուած , միշտ
ըրածովդ աղքատցած կը սեպուիս : Ա՛հ ան ի՛նչ սուրբ
ու հարուստ աղքատութիւն է՝ ողորմութիւն տալով
վասարկուած աղքատութիւնը :

Սիրէ աղքատները ու աղքատութիւնը , ու աս սի-
րով ճշմարիտ աղքատ կ'ըլլաս . վասն զի սուրբ գրքին
խօսքն է որ սիրածնուս նման կ'ըլլանք : Սէրը կը հա-

ւասարէ սիրողը իր սիրելւոյն . Ո՞ր հիւանդանոց, եւ էս ու հիւանդանոց, կ'ըսէ Պօղոս առաքեալը : Ասանկ ալ կրնար ըսել . Ո՞վ կ'աղքատնայ, ու ես ալ իր հետը չեմ աղքատնար . որովհետեւ սէրը իր սիրելեացը նման կ'ընէր զինքը : Ուրեմն աղքատները սիրելով՝ իրաւցրնէ մասնակից կ'ըլլաս իրենց աղքատութեանը, ու իրենց պէս աղքատ : Աւստի թէ որ աղքատները կը սիրես՝ ստէպ մէջերնին դանուէ, ուզէ տանդ մէջ տեսնալ զիրենք, այցելութեան դնա իրենց, սիրով վարուէ հեռերնին, ու բախացիր՝ թէ որ ժամուն մէջ քովդ աղքատ մը գայ նստի, ճամբան կամ ուր տեղ որ ըլլայ՝ աղքատ մը զխմացդ որ ելլէ, աղքատի լեզու բանեցուր հեռերնին՝ ընկերաբար խօսակցելով . բայց ձեռքդ առաւ ըլլայ ողորմութիւն ընելու իրենց, որովհետեւ Աստուած քեզի աւելի տուեր է :

Կ'ուզես ալ աղէկ բան մը ընել, ով տատուածասէր հողի . հերիք մի սեպեր աղքատներուն պէս աղքատ ըլլալ, այլ անոնցմէ եւել աղքատ եղիր : Առ ի՞նչ պէս կ'ըլլայ՝ պիտոր ըսես : Ծառայ մը տիրոջմէն աղքատ է, այնպէս չէ . ուրեմն աղքատներուն ծառայ եղիր . հիւանդ են նէ՝ ծառայէ իրենց քու ձեռքովդ, կերակուր պատրաստէ իրենց քու ծախքովդ, լաթերնին լուա . աս ծառայութիւնները թաղաւորութենէ աւելի փառաւոր են : Արջափ դարմանանք՝ բաւական չըլլար սուրբ . Լուդովիկոսին ջերմեռանդութեանը վրայ, որ իրեն պէս մեծ թաղաւոր չէ եկած աշխարհքս ամեն կողմանէ : Ասիկայ շատ անգամ աղքատներուն կերակուր կ'ընէր, ու ինքը սեղանին վրայ իրենց կը ծառայէր . իրեք աղքատ ալ դրեթէ ամեն որ իր սեղանը կ'առնէր, ու շատ անգամ ալ մտքէ չանցած սիրով անոնցմէ աւելցածը կ'ուտէր : Ստէպ հիւանդանոցները կ'երթար ծառայելու, ու սովորաբար դանելի հիւանդներուն կը ծառայէր, այսինքն բորոտներուն ու գարշահոտ վերքեր ունեցող հիւանդներուն . ու ամեն տեսակ ծառայութիւն ալ՝ գլուխը բաց, ծնկան վրայ, իբրև թէ Քրիստոսի ծառայելով կ'ընէր . ու ինչպէս որ գթած մայր մը իր զաւկունները կը հողայ, անանկ սիրով ու գթով կը դգուէր զիրենք : Սրբուհի Եղիսաբէթ Մաճարաց թաղաւորին աղջիկն ալ ստէպ աղքատներուն մէջը կը մանար, ու երբեմն ալ դքսանքի

Համար աղքատի զգեստ կը հագնէր իր աղնուահան օրհորդներուն մէջ, ու կ'ըսէր. Թէ որ աղքատ ըլլայի նէ, ասանկ կը հագնէի: Ա՛հ, ան ինչ աղւոր աղքատութիւն էր աս երկուքին ըրած աղքատութիւնն ալ, ան ինչ աղւոր հարստութիւն էր աղքատութեան մէջ ունեցած հարստութիւննին: Արանի անոնց՝ որ աս կերպով աղքատ են, վասն զի արքայութիւնը իրենցն է: Ասոր համար է որ դատաստանին օրը Վրիստոս ամեն արդարներուն ալ պիտոր ըսէ. Զի քաղցեայ, և ետոտ ինչ ոտքել. Ժարսեցայ, և արհո՞ղի ինչ. օգար էի, և ժողովեցի գիս. Տերի, և զգեցո՞ղի գիս: Եկայ օրհնեալ. Զօր իմայ, Ժատանգեցի գիս. արատարապէս յեղ արայութիւնն ՚ի սկզբանէ աշխարհի:

Մարդ չիկայ՝ որուն երբեմն բան մը չիպակսի. հիւր մը կը հասնի, կ'ուզենք ընդունելութիւն ընել՝ չենք կրնար ան ասենք. աղէկ հապուստիա ուրիշ անդ է, մենք ուրիշ անդ անոնց կարօտութիւն կ'ունենանք. գինինիա բոլորն ալ թթուեր է, ան օրուան խմելու գինի չունինք. գեղը սղտի տան մը մէջ կը դանուինք, ոչ աղէկ անկողին կայ, ոչ խուց, ոչ սեղան, և ոչ կարգաւորեալ ծառայութիւն, ամեն բան կը սրակսի: Ասանկ գիտուածներու մէջ ամեն կարօտութեան սիրով պէտք է համբերենք, ուրախութեամբ կրենք ամեն սրակսութիւն:

Երբոր դժբաղդութիւն մը քեզի հանդիպի, կարկուտ, կրակ, հեղեղ, չորութիւն, գողութիւն և այլն, որոնցմով կէս մը կամ բոլորովին աղքատնաս, ան ասենն է աղքատութեան առաքինութիւնը վասարկելու ասենք, համբերութեամբ ընդունելով աս թշուառութիւնները, ու մեծութենէդ լցնալուդ համար դժարդ չիդալով: Թէ որ սրտերնիա մեր ունեցածին վրայ կպած է, հարկաւորապէս գետերուն՝ մրրիկներուն՝ գողերուն ըրած միասին վրայ կը խռովինք, անհամբերութիւն կ'ընենք, կը տրանջանք. իսկ թէ որ այնչափ միայն հոգ ունինք ունեցածնուս վրայ՝ որչափ որ Աստուած կ'ուզէ, սրտերնուս մեծ ցաւ մը չըլլար դանոնք կորսընցընելիս: Աստուաներուն զգեստը մտերնուն կպած է, իսկ մերը վրանիս հագած ենք միայն. ուստի երբոր ուզենք՝ կը հանուինք ասանց ցաւ մը քաշելու. բայց անասունինն որ մարմնայն հեռ միացած է, ինչ կսկիծ է որ կը քաշէ՝ վրայէն հանել որ ուզես:

ԳԼՈՒԽ ԺԶ

Ի՛նչ կերպով իրական աղքատութեան մէջ հոգսով
հարուստ կրնայ ըլլայ մեկը .

Բայց թէ որ իրօք աղքատ ես, ո՞վ աստուածասէր
հոգի, նայէ որ հոգւով ալ աղքատ ըլլաս՝ հարկաւորը
կամաւոր ընելով, ու աղքատութեան աղնիւ գոհարը
իր արժէքովը բանեցուր . վասն զի որչափ ալ չիճանչ-
նայ աշխարհքս անոր ինչ ըլլալը, բայց անով ինքը ոչ
իր գեղեցկութիւնը և ոչ յարգը կը կորսընցընէ : Սի-
րով համբերէ, աղէկ ընկերութիւն ունիս, Քրիս-
տոս տէրն մեր, սուրբ Աստուածածինը, առաքեալնե-
րը, շատ սուրբեր ու սրբուհիներ աղքատ էին, ու կրք-
նալով ալ հարստանալ՝ չուղեցին : Ո՛րչափ մեծ մար-
դիկ իրենց հարստութիւնը մէկգի ձգելով, ու գէմ կե-
ցողներուն ալ յողթելով, աղքատութեան ետեւ և
զան վանքերու ու հիւանդանոցներու մէջ : Ո՛րչափ
աշխատեցան անիկայ գանալու սուրբ Ալեքսիանոս ու
սուրբ Յոհաննէս կամաւոր աղքատները, սրբուհի
Պաւլա, սուրբն Պաւլինոս, և ուրիշ այնչափ սուր-
բեր : Իսկ քեզի, ո՞վ աստուածասէր հոգի, աղքատու-
թիւնը աւելի մարգասիրութիւն ցուցընելով՝ ինքիրեն
եկեր է այցելութեան, առանց փնտրուելու՝ առանց
աշխատութեան գտեր ես զինքը, գրիէ ուրեմն զինքը՝
որն որ այնչափ սիրելի եղաւ Յիսուսի բոլոր կենացը
մէջ, վասն զի աղքատութեամբ այրի մը մէջ ծնաւ,
աղքատութեամբ ապրեցաւ, ու աղքատութեամբ
խաչին վրայ մեռաւ :

Երկու մեծամեծ առաւելութիւններ ունի քու աղ-
քատութիւնդ, որոնցմով շատ արդիւնք կրնաս վաս-
տրկիլ : Առաջինն է որ քու ընտրելովդ չէ եկած, այլ
Աստուծոյ կամօքը՝ որ զքեզ աղքատ ըրեր է, առանց
քու ուղեւորդ : Ան բանն որ միայն Աստուծոյ կամացը
համար կ'ընդունինք, միշտ աւելի հաճոյ է իրեն՝ սի-
րով ընդունելու որ ըլլանք : Ուր որ մենք քիչ մասն

ունինք, Աստուած աւելի ունի հոն. Աստուծոյ կամքը
երբոր իրեն համար միայն կ'ընդունինք՝ մեր համբերու-
թիւնը ծայրագոյն աստիճանի զուտ ու մաքուր կ'ըլ-
լայ :

Երկրորդ առաւելութիւնը քու աղքատութեանդ
ան է որ իրաւցընէ աղքատութիւն է : Աղքատութիւն
մը որ կը գովենք կը յարդենք ու կ'օգնենք իրեն՝ հա-
րատութեան պէս քան մը կ'ըլլայ, գոնէ բոլորովին
աղքատութիւն չըլլար . բայց աղքատութիւն մը որ
երեսէ ինկած կ'անարդուի ու օգնող չունի, իրաւցընէ
աղքատութիւն անիկայ է : Աւրեմն աշխարհականաց
աղքատութիւնը սովորաբար ասանկ է . վասն զի ի-
րենց ընտրութեամբը չըլլալուն համար, մեծ յարգ մը
չունի . ու յարգ չունենալուն համար է որ իրենց աղ-
քատութիւնը աւելի է քան թէ կրօնաւորներունը, թէ
և ուրիշ կողմանէ շատ աւելի մեծ ու գովելի է ասոնցը՝
իրենց ուխտին ու դիտաւորութեանը պատճառաւ, ո-
րուն համար կ'ընտրեն աղքատութիւնը :

Վասնկ է նէ՝ մի գանգըտիր աղքատութեանդ վրայ,
ով աստուածասէր հոգի . վասն զի մարդս չախորժած
ու չխիրած բանին վրայ կը գանգըտի . իսկ թէ որ աղ-
քատութենէդ չես ախորժիր ու չես սիրեր աղքատու-
թիւնդ, հոգւով աղքատ չես՝ այլ սրտանց հարուստ :
Մի արամիր երբոր կարօտութեան մէջ օգնող մը չես
ունենար, վասն զի աղքատութեան գերազանցութիւ-
թիւնը ասոր վրայ կեցած է . աղքատ ուզել ըլլալ,
ու անոր նեղութիւնները չիկրել, փառասիրութիւն է .
վասն զի հարուստին անկարօտութեանը հեա՝ աղքա-
տութեան փառքը փնտրուել է : Մի ամաչեր աղքատ
երենալ, մի ամաչեր մուրանալ ու ողորմութիւն խընդ-
րել . խոնարհութեամբ ընդունէ առածնին, չխան
նէ՝ դժարդ չիդայ : Յիշէ ստեղ սուրբ Աստուածածնայ
Ճամբորդութիւնն որ ըբաւ՝ իր միածին որդին Եզիպ-
տոս փախցընելու ատեն, որչափ նեղութիւն կարօտու-
թիւն ու նախատինք քաշեց ան Ճամբորդութեանը
մէջ : Վասնկ ապրելու որ ըլլաս, աղքատութեանդ մէջ
ամենահարուստ կ'ըլլաս :

ԳԼՈՒԽ ԺԷ

Բարեկամութեան վրայ, ոչ նախ անկարգ ոչ
սնտախ բարեկամութեան .

Ահաբերնուս մէջ սէրը առջինն է . սէրը մեր սրտին
չարժմունքներուն թաղարոնն է, ամեն բան իրեն կը
դարձնէ, ու զմեզ սիրած բաներնուս նման կ'ընէ :
Զգուշացիր ուրեմն, ո՛վ աստուածասէր հոգի, որ ան-
կարգ սէր չունենաս . վասն զի մէկէն անկարգ կ'ըլլաս :
Բարեկամութիւնը բան զամեն սէր վասնդաւոր է .
վասն զի ուրիշ սէրերը առանց հաղորդակցութեան
կրնան ըլլալ, բայց բարեկամութիւնը հաղորդակցու-
թեան վրայ հիմնած ըլլալով՝ գրեթէ անկարելի է մէ-
կու մը հետ բարեկամ ըլլալ, ու իր բնութենէն չառ-
նել :

Ամեն սէր բարեկամութիւն չէ . վասն զի նախ՝ կըր-
նայ ըլլալ որ մէկը սիրենք, ու ինքը զմեզ չիտրէ . ա-
սիկայ սէր է, բայց բարեկամութիւն չէ : Երկրորդ՝ հե-
րիք չէ որ փոխադարձ ըլլայ սէրը, այլ սէտք է ալ որ
մէկզմէկ սիրողները գիտնան իրենց իրարու վրայ ունե-
ցած սէրը . վասն զի չիգիտնան նէ, որչափ ալ սէր ու-
նենան մէկմէկու վրայ՝ բարեկամութիւն չըսուիր : Եր-
րորդ՝ սէտք է նաև հաղորդակցութիւն մը ըլլայ մէ-
ջերնին, որ անոր վրայ հաստատուի իրենց բարեկա-
մութիւնը :

Բարեկամութիւնը կերպ կերպ կ'ըլլայ՝ հաղորդակ-
ցութեան կերպին համեմատ . իսկ հաղորդակցութեան
այլ և այլ կերպ ըլլալը կը կախուի բարեկամներուն
իրարու հաղորդած այլ և այլ տեսակ բաներէն : Թէ
որ մէկմէկու հաղորդած բաներնին փուճ ու սնտախ բա-
նէր են, բարեկամութիւնն ալ սուտ ու սնտախ կ'ըլլայ .
թէ որ ճշմարիտ ու աղէկ բաներ են, բարեկամու-
թիւնն ալ աւելի աղէկ կ'ըլլայ : Ասան զի ինչպէս որ
ամենէն աղնիւ մեզը՝ աղնուազոյն ծաղկընէրէն ժող-
վածն է, ասանկ ալ աղնուազոյն հաղորդակցութեան

վրայ հաստատուած սէրը ամենէն աղէկը կ'ըլլայ . ու
 ինչպէս որ Արակլիա Պոնտոսի գաւառին մէջ թունա-
 ւոր տեսակ մը մեղրի կայ՝ աղոնիտ թունաւոր խոտին
 վրայէն ժողոված ըլլալով, որ անտեղի դաշտերը լեցուն
 են, ասանկ ալ միասակար հաղորդակցութեան վրայ
 հաստատուած բարեկամութիւնը գէշ ու միասակար
 կ'ըլլայ :

Մարմնական հաղորդակցութիւնը՝ իրարու անաս-
 նական յարում մըն է, որ բարեկամութիւն ըսուելու
 արժանի ալ չէ ինչպէս անասուններուն նոյն տեսակ
 հակումը : Թէ որ ամուսնութեան մէջ ասկէց ուրիշ
 հաղորդակցութիւն մը չըլլար նէ, անիկայ ալ բարե-
 կամութիւն չէր ըլլար . բայց որովհետև հարս ու փե-
 սայ մէկտեղ միշտ կ'ապրին, իրարու բարեքը կ'ուզեն,
 մէկզմէկ կը սիրեն, մէկմէկու հետ անլուծանելի հա-
 ւատարմութեան կապ մը ունին, անոր համար ամուս-
 նական բարեկամութիւնը ճշմարիտ ու սուրբ բարեկա-
 մութիւն մըն է :

Զգայական հաճոյից վրայ հաստատուած բարեկա-
 մութիւնն ալ նիւթական սէր մըն է, ու արժանի չէ
 բարեկամութիւն ըսուելու . ինչպէս որ սուտ առաքի-
 նութիւններու վրայ հաստատուածն ալ, որովհետև
 ասոնք ալ զգայական բաներ են : Զգայական հաճոյք
 կ'ըսուին ան բաներն որ անմիջապէս ու գլխաւորապէս
 մարդու արտաքին զգայարաններուն ախորժած բա-
 ներն են . ինչպէս գեղեցկութիւն մը տեսնալ, անոյշ
 ձայն մը լսել, ու ասոնց նման բաներ : Իսկ սուտ ա-
 ռաքինութիւններ որ ըսի՝ քանի մը տեսակ փուճու-
 մուճ ճարտարութիւններ են, որ տկարամիտ մարդիկ
 առաքինութիւն ու կատարելութիւն կը սեպեն : Աը-
 նիկներուն ազդիկներուն երիտասարդներուն խօսքին
 նայելու որ ըլլաս, աս կամ ան աղնուական պատա-
 նին խիստ առաքինի է՝ շատ կատարելութիւններ ու-
 նի՝ կ'ըսեն, աղէկ նուագարան կը զարնէ, աղէկ կը սպա-
 թէ, ամեն կերպ խաղ խաղալ գիտէ, աղէկ կը հագուի,
 աղէկ կ'երգէ, աղէկ կը խօսի, շարժուածքին կերպը սի-
 բուն է : Վիեղցրփեղ խօսողներն ալ՝ ամենէն առաքինի
 աւելի խնտացրնողները կը սեպեն : Ինչպէս որ աս ամեն
 բաները զգայարանքի վերաբերեալ բաներ են, ասանկ
 ալ ասոնց վրայ հաստատուած բարեկամութիւնները

զգայական փուճումով՝ բարեկամութիւններ են, ու բարեկամութիւն կոչուելու տեղը՝ թեթևամտութիւն ըսուելու արժանի են: Ասանկ են սովորաբար կարիճ հասակին իրարու հետ ունեցած բարեկամութիւնը, քթին, բերնին, մազերուն, նայուածքին, հաղուստներուն, խօսուածքին վրայ հաստատուած, իրենց արհաս հասակին ու նոր արթնցած մտքերնուն համեմատ: Անոր համար ալ ասանկ բարեկամութիւնները չուտով կ'անցնին, ու ձիւնի պէս արևէն կը հալին:

ԳԼՈՒԽ ԺԸ

Միրամարտքեան վրայ .

Այս թեթևամտ բարեկամութիւնները երբոր մանչ ու աղջիկ զուկըներու մէջ՝ առանց կարգուելու գիտաւորութեան առաջ որ կ'երթան, սիրահարութիւն կ'ըսուին: Ասան զի բարեկամութեան վիժամը ըլլալով ու գրսի երևոյթը միայն ունենալով, ոչ բարեկամութիւն և ոչ սէր կոչուելու արժանի են: Բայց սիրահարներուն սիրտը իրարու գերի կ'ընեն, կը կապեն կը կաշկանդեն վերի ըսած զգայական ախորժներէն եկած սնտախ ու անխելք կիրքով մը: Աւ թէպէտ աս անասկ սէրը սովորաբար կ'երթայ կ'յնայ աղաւա ու ամօթալի բաներու մէջ, բայց սիրահարներուն միտքը աս չէ. աս ըլլար նէ, սիրահարութիւն չէր ըսուել, այլ բղջախոհութիւն: Տարիներ կ'անցնին երբեմն աս խենթ կիրքին մէջ՝ առանց ուղղակի օղջախոհութեան գէմ գործք մը հանդիպելու, մինակ սրախ բաղձանքներով՝ հառաչանքներով՝ նայուածքներով՝ խօսակցութիւններով, ու ասոնց նման անկարգութիւններով: Ախճաննին ալ մէկ չէ:

Ոմանք ուրիշ բան ամենևին չեն փնտաւր՝ բայց սրտերնին կշտայընել սիրելով ու սիրուելով, որ սիրահարութեան ուղածն է. ուստի իրենց սրտին ախորժն ու յօժարութիւնը միայն կը նային, առանց նայելու որ սիրածնին ինչ բարք՝ ինչ ներքին կատարելութիւն ունի, կոյր զկուրայն իրարու հետ սրտեր-

նին անանկ հը կապեն խեղճ ուղորմելիները՝ որ կաքը
չատ աշխատանք պիտոր քաշեն քակելու : Աան ալ որ
անափառութեամբ հը սիրահարուին , մաքերնին գնե-
լով որ պզտի պարծանք չէ սիրտ մը առնել իրենց սրբ-
աին հետ կապելը : Ասանկներուն վախճանը փառասի-
րութիւն ըլլալով , իրենց որողայթները մեծ տեղուանք
հը լարեն՝ ազնուական սիրտերու : Ոմանք ալ թէ և
սիրահարութենէ հը շարժին , բայց անոր հետ փառք
ալ հը փնտրուեն . վասն զի թէ և սրտերնուն ախորժն
է որ զիրենք հը հրէ , բայց չեն ուզեր տեղիք տալ սի-
րահարութեան՝ առանց փառք մըն ալ ունենալու : Ա-
սանկ բարեկամութիւնները բողորն ալ գէշ անխելք ու
անտախ բաներ են . գէշ՝ որովհետև մեղքի հը տանին ,
ու մարդուս սէրն ու սիրտը հը հեռացնեն Աստուծմէ
կնոջմէն կամ էրկանէն որոնք պարտրկան է սիրելու ,
անխելք ալ են՝ որովհետև հիմ ու պատճառ չու-
նին . անտախ ալ են՝ որովհետև ոչ օգուտ մը , ոչ պա-
տիւ մը հը բերեն , և ոչ դո՛հ կ'ընեն զմարդը : Ընդ-
հակառակն՝ մարդուս տանը հը կորսընցընեն , պատի-
ւը վատնուի մէջ հը գնեն , ու մտմտուք տուող բաղձան-
քէ մը ու յոյսէ մը 'ի զատ՝ ուրիշ ախորժ մը չեն ի-
տար , ան ալ առանց գիտնալու որ ինչ է բաղձացածը :
Ասան զի խեղճ ուղորմելիները հը կարծեն որ իրարու
ցուցուցած սիրովը բաղձանքնին պիտոր լեցուի . բայց
առանց ամենեին գիտնալու որ ինչ է բաղձանքնին ,
ատ չիլեցուելու բաղձանքը՝ սրտերնին հը մաշէ անդա-
գար կասկածներով նախանձով ու մտմտուքով :

Սուրբ Գրիգոր նապիանզացին ունայնասէր կնկտոց
գէմ՝ գրելով՝ զարմանալի հը խօսի աս բանիս վրայ . մէկ
պզտի կտորը բերեմ , որ իրաւ՝ կնկտոց համար կ'ըսէ ,
բայց էրիկ մարդկանց ալ հը ծառայէ . « Քու բնական
գեղեցկութիւնդ էրկանդ համար հը բաւէ . թէ որ ու-
րիշներուն համար ալ կ'ուզես որ ըլլայ՝ թռչուններու
ցանց լարելու պէս , ետեէն ինչ կու դայ գիտէս : Ո-
րուն որ գեղեցկութիւնդ սիրելի ըլլայ , ինքն ալ քեզի
սիրելի կ'ըլլայ . աչք աչքի կու տաս , նայուածք նայ-
ուածքի . ետեէն խնտում ու սիրոյ խօսքեր կու դան ,
առջի բերանը կամացուկ մը կ'ըսէք , կամաց կամաց
հը վարժիք ու յայանի սիրահարութեան խօսքեր հը
զուրցէք իրարու : Ըստ առաջ չերթամ , անկէց ետ .

քը ըլլալէքը չըսեմ, բայց աս միայն ստոյգ կ'ըսեմ որ աս անխելք զուարճութեան ասե՛ն խօսածնուն մէջը բան մը չիկայ որ ծանր շարժառիթ չըլլայ մեզք դործելու : Սիրահարութեան գրգիւնները իրարու հետ կապակցութիւն ունին ու մէկմէկու ետեւէ կու գան, ինչպէս մագնիսին քաշած երկաթը ուրիշ երկաթներ ալ ետեւէն կը քաշէ » :

Ի՞նչ ալւոր կը խօսի աս սուրբ վարդապետը : Հիմայ ըսէ ինձի, միտքդ ի՞նչ է . ուրիշներուն սիրելի ըլլալ, այնպէս չէ : Բայց մէկը մէկուն սիրելի ըլլալ չուղեր, առանց ինքն ալ զանիկայ սիրելու . ուստի աս խաղին մէջը՝ ով որ կը բռնէ, կը բռնուի . սիրտերնիս անանկ բան մըն է որ մէկը իր սիրովը վառուած տեսնելուն պէս՝ մէկէն ինքն ալ անոր սիրովը կը բռնկի : Մէկը կրնայ ըսել որ ես կ'ուզեմ սիրելի ըլլալ, բայց աս աստիճանի սէր չէ փնտրուածս : Ա՛յն որ կը խաբուիս . սիրոյ հուրը կարծածէդ աւելի սաստիկ ու գիւրաբորբոք է . կը կարծես որ կայծ մը միայն կ'ընդունիս, բայց յանկարծակիի կու գաս՝ տեսնալով որ մէկէն սիրագ բոլոր կը գրաւէ, առաջագրութիւններդ մոխիր կը դարձնէ, ու անունդ ծուխ : Ա՛յ արգահապէս, յէ Բո՛ւլէի յիսկաբէ, կ'ըսէ Սիրաք . այսինքն օձի հետ խաղցողը անկէց զարնուելու որ ըլլայ՝ ով վրան կը ցաւի : Ես ալ ասանկ կ'ըսեմ . անխելք մարդիկ, կը կարծէք որ սիրոյ հետ ուղածնուդ պէս կարենաք խաղալ, չարաչար կը խածնէ զձեզ, ու գիտէք տեսնողները ինչ կ'ըսեն . ամենքը կը խնտան վրանիդ՝ որ սիրոյ հետ խաղալ ուղեցիք, ու վտանգաւոր օձը ծոցերնիդ առիք՝ որ հողինիդ ալ պատիւնիդ ալ կորսընցընէլ աայ ձեզի :

Ի՞նչ կուրութիւն է՝ ասանկ փուճ բանի համար մեր հողւոյն գլխաւոր մասը վտանգի դնել : Աստուած ըզմարդը հողւոյն համար կ'ուզէ, հողին կամօցը համար, կամքն ալ սիրոյն համար : Ա՛յն որ պարտքերնէս խիստ պակաս կը սիրենք զԱստուած, այսինքն անհուն միջոցով հեռու ենք զԱստուած բաւական սիրելէն . ու խեղճ ողորմելիներ՝ կրցած սերերնիս ալ կը վաանենք փուճուճուճ բաներու, իբրև թէ չափէն աւելի ունեցած ըլլայինք : Աստուած, որ մեր սէրը միայն կ'ուզէ փոխարէն իր զմեզ ստեղծելուն պահելուն ու փրկելուն համար, ո՛հ ինչ սաստիկ համար պիտոր պահան,

ջէ մեզմէ՝ մեր սրտին սէրը ապաստանութեամբ իրմէ
ուրիշին տալերնուս համար: Աւ թէ որ անանկ խիստ
քննութիւն պիտոր ընէ մեր դատարկարանութեանը
վրայ, հասլա ի՛նչ դատաստան պիտոր ընէ դատարկ
անխելք ու վասնդաւոր բարեկամութիւններնուս վրայ:

Ընկուզին ծառը տակի եղած բոցներուն խիստ փա-
սակար է. վասն զի երկրին բոլոր հիւթը ծծելով՝ ա-
նոնց բաւական սնունդ չիմնար, տերեւներն ալ անանկ
խիստ են՝ որ սաստիկ շուք կ'ընեն, ու ճամբորդներն
ալ իր պտուղներովը շուքին տակը հրաւիրելով՝ չորս
գին կը կոխկրուտեն կ'աւրրշարկեն ընկուզները թափե-
լու համար: Սիրահարութիւնն ալ նոյն փրամները կ'ը-
նէ մարդուս հոգւոյն. վասն զի անանկ կը գրաւէ հո-
գին ու անոր ուժը իրեն կը քաշէ՝ որ ամենեկին բարի
գործք մը ընելու ուժ չիմնար քովը: Տերեւներն ալ,
այսինքն խօսակցութիւնները՝ դուարձութիւնները՝
նայուածքները՝ սիրա հալեցրնելները՝ այնչափ շատ են
որ բոլոր ատենը կորսնցրնել կուտան, ու փորձու-
թիւններ՝ մտքի ցնդմունք՝ կասկածանք ու ուրիշ փա-
սակար հետեանքներ կը բերեն, որոնք մարդուս սիր-
տը կ'աւրրշարկեն ու կապականեն: Աարձ ընեմ. սի-
րահարութիւնը մարդուս սրտէն, չէ թէ միայն Աս-
տուծոյ սէրը գուրս կ'ընէ՝ այլ նաև Աստուծոյ վախը.
հոգին կը տկարացրնէ, պատիւը կը պակսեցրնէ. մէկ
խօսքով՝ սիրահարութիւնն որ մեծերուն զբօսանքը
դարձած է, հոգւոյ ժանտախան է:

ԳԼՈՒԽ ԺԹ

Ճշմարիտ բարեկամութեան վրայ.

Սիրէ զամենքը, ով աստուածասէր հոգի, սիրէ որ-
չափ որ կ'ուզես նէ եղբայրսիրութեամբ. բայց բարե-
կամութիւն անոնց հետ միայն ըրէ՝ որ կրնան հոգևո-
րիդ օգտակար ըլլալ: Արչափ աւելի որ կարենաք մէկ-
տեղ հոգևորի ետեւ ըլլալ, այնչափ բարեկամութիւն-
նիդ կատարեալ կ'ըլլայ: Թէ որ բարեկամութիւննիդ
գիտութիւններու վրայ ըլլայ, սարակոյս չիկայ որ դո-

վելի է . բայց աւելի գովելի կ'ըլլայ , թէ որ առաքինու-
թիւններու վրայ է , այսինքն խոհեմութեան , բարե-
խառնութեան , արիութեան ու արդարութեան : Իսկ
թէ որ Աստուծոյ սիրոյն վրայ է , այսինքն եղբայրսի-
րութեան , ջերմեռանդութեան ու քրիստոնէական
կատարելութեան , ինչ ըսեմ , անգին ու գերազանց
բարեկամութիւն կ'ըլլայ . վասն զի Աստուծմէ կու գայ
ու առ Աստուած կը դիմէ . վասն զի ձեր բարեկամու-
թեանը կապը Աստուած կ'ըլլայ , ու անոր համար աւ-
յաւիտեան կը քչէ : Ո՛հ , ան ինչ աղւոր սէր է՝ աշխարհ-
քիս վրայ երկնաւորաց պէս սիրել , ու հոսկէց սկսիլ
այն գորովն որ երկինքը մէկմէկու վրայ պիտոր ունե-
նանք : Ըսածս ան եղբայրսիրութեան վրայ չէ , որն որ
ամեն մարդու հետ պէտք է ունենանք . այլ հոգևոր
բարեկամութեան՝ որով երկու իրեք կամ շատ հոգի
կը միանան , իրարու կը հաղորդեն իրենց ջերմեռան-
դութիւնն ու հոգևոր բաղձանքները , ու մէկ սիրա մէկ
հոգի կ'ըլլան : Ասոնք իրաւցրնէ կրնան ըսել սաղմոսին
խօսքը . ՁԻ Բարի , կամ զի վայելու , զի Բնակէն Եղբար՝ Ի
Դասին : Ասան զի այն անուշահոտ ջերմեռանդութեան
լուրը մէկուն սրտէն մէկաւրին կ'անցնի շարունակ կաթե-
լով , անանկ որ՝ կրնայ ըսուիլ որ Աստուած անոնց բա-
րեկամութեանը վրայ կը թափէ իր օրհնութիւնը , ու
անոնց համար արքայութեան յաւիտենական կեանքը
պատրաստած է . Անդ պարասպետաց Աստուած զհրահան-
ն զիւնս յաւիտենից :

Աւրիշ ամեն բարեկամութիւնները ասոր քովը ինծի
շուքի պէս կ'երևան , ու անոնց կապը կարծես որ ա-
պակիէ կամ գաճէ է ջերմեռանդութեան հաստատուն
կապին քովը՝ որ ոսկիէ է : Անանկ է նէ , ուրիշ կերպ
բարեկամութիւն մի ընէր . ան բարեկամութիւնները
կ'ըսեմ , որ քեզմէ կը կախուին . վասն զի պէտք չէ թո-
ղուլ կամ արհամարհել ան բարեկամութիւններն որ
ընութեան կամ երախտագիտութեան պարտք են ,
ճնողաց ազգականաց բարերարաց հետ : Ըսողներ կրնան
ըլլալ որ ամենեւին պէտք չէ մասնաւոր սէր ու բարե-
կամութիւն ընել , որովհետեւ մարդուս սիրար անոր
կ'երթայ , միտքը կը ցրուի , ու նախանձ ալ առաջ կու-
գայ անկէց : Բայց կը խաբուին . իրաւ՝ շատ սուրբեր
ու հոգևոր մտանձազկրներ կ'ըսեն որ մասնաւոր բա-

բեկամուծիւնները ու սասախկ սէրը վնասակար է ,
բայց անոնց ըսածը կրօնաւորներուն համար է , չէ թէ
աշխարքի մէջ կեցողներուն : Ասան զի բարեկարգ վան-
քերու մէջ ճշմարիտ ջերմեանդուծիւնը ամենուն ալ
գիտած վախճանը ըլլալով , մասնաւոր կապերու պէտք
չունին . ու վտանգ կրնայ ըլլալ , որ հասարակաց վախ-
ճանը մասնաւորի դարձնելով՝ բարեկամուծեան ան-
որ կողմնակցուծիւններ ծագին : Իսկ անոնց որ աշխար-
քի մէջ հողևոր կենաց ետեէ կ'ուզեն ըլլալ՝ հարկա-
ւոր է իրարու հետ կապուիլը սուրբ ու կասարեալ
բարեկամուծեամբ . վասն զի անով մեկմեկու օգնու-
ծիւն կ'ըլլան , ու մէկզմէկ աւարջինուծեան կը յորդո-
րեն : Ինչպէս որ շխատի դաշտի մէջ քալողները իրարու
ձեռք տալու կարօտուծիւն չունին , բայց դէպ 'ի վեր
դժար ճամբայ գնացողները մէկզմէկ կը բռնեն ապա-
հովուծեան համար , ասանկ ալ վանքի մէջ կեցողները
մասնաւոր բարեկամուծեան կարօտուծիւն չունին .
իսկ աշխարքի մէջ եղողները կարօտ են անոր՝ իրարու
օգնելու համար այնչափ վտանգաւոր տեղուանք որ
պիտոր անցնին : Աշխարքի մէջ ամենը նոյն վախճանին
համար չեն աշխատիր , նոյն հողին չունին . ուստի հարկ
կ'ըլլայ մէկզի քաշուիլ , ու նոյն վախճանին ետեէ ե-
ղողներուն հետ բարեկամուծիւն ընել : Իրաւ՝ ասիկայ
ալ կողմնակցուծիւն մըն է , բայց անանկ սուրբ կող-
մնակցուծիւն մը՝ որ ուրիշ հերձուած շիճղեր , բաց
'ի բարին չարէն դատելու , ոչխարները այծերէն , մե-
ղուները պիծակներէն , որ հարկաւոր բաժանմունք է :

Չուրացուի որ Քրիստոս ատեն մեր մասնաւոր ու
քաղցր բարեկամուծեամբ մը կը սիրէր սուրբ Յոհան-
նէս աւետարանիչը , Ազգարոսն ու անոր քուրերը
Մարթա ու Մարիամ . վասն զի սուրբ դերքը կ'ըսէ :
Գիտեիք ալ որ Պետրոս առաքեալը ինչ սէր ունէր
սուրբ Մարկոս աւետարանչին ու սրբուհի Պետրոնիլ-
լային վրայ , Պողոս առաքեալն ալ իր Տիմոթէոս աշա-
կերաին ու սրբուհի Թեկղին վրայ : Սուրբ Գրիգոր
նազիանդացին շատ տեղ կը յիշէ իրեն պարծանք սե-
պելով սուրբ Բարսղին հետ ունեցած իր մտերիմ բա-
րեկամուծիւնը , ու կ'ըսէ . « Վարժես որ երկուքնիս
մէկ հողի մը ունէինք , ան մէկ հողին երկու մարմին կը
չարժէր : Արչափ ալ պէտք չէ հաւատալ ըսողներուն որ

ամեն բան ամեն բանի մէջ կայ, բայց ստոյգ է որ մենք երկուքնիս մեր մէջն ու իրարու մէջ ալ էինք: Երկուքներնուս միտքն ալ նոյն էր՝ առաքինութեան ետեւ ըլլալ, մեր կեանքը ապագայ յոյսերնուս յարմարցընել, ու ասանկով դեռ կեանքերնիս չիթողուցած՝ մահկանացու աշխրբէս ելլել: Սուրբ Օգոստինոս ալ կը վերկայէ որ սուրբ Ամբրոսիոս մասնաւոր սիրով մը կը սիրէր իր մայրը, այսինքն սրբուհին Մոնիկա, անոր դերազանց առաքինութիւններուն համար. ու իր մայրն ալ սուրբ Ամբրոսիոսը հրեշտակի մը պէս կը սիրէր:

Չերկրնցընեմ ասանկ յայտնի բանի վրայ. սուրբ Հերոնիմոս, սուրբ Օգոստինոս, Մեծն Գրիգոր, սուրբն Բեռնարդոս, ու ամեն մեծամեծ սուրբերն ալ մտերիմ բարեկամներ ունեցան՝ առանց իրենց կատարելութեանը միաս մը ընելու: Սուրբ Ադուսինային, ինչպէս ամեն ողջամիտ փիլիսոփաներն ալ, բարեկամութիւնը առաքինութեանց կարգը կը դնեն. սուրբ վարդապետին խօսքը մասնաւոր բարեկամութեան վրայ կ'իմացուի, որովհետեւ կատարեալ բարեկամութիւնը շատերու հետ չըլլար՝ կ'ըսէ: Ուրեմն կատարելութեան համար հարկաւոր չէ բարեկամութիւն չընելը, այլ ան բարեկամութիւններէն ետ կենալը, որ սուրբ ու աղէկ բարեկամութիւն չեն:

ԳԼՈՒԽ Ի

Աղէկ ու գեշ բարեկամութիւններուն մէջ եղած տարբերութիւնը.

Անանկ է նէ, իմ աստուածասէր հոգի, քեզի տալու մեծ խրատս աս է: Արակլիոյ մեղքը թուաւոր է, բայց աղէկ մեղքին կը նմանի. ուստի մինակ ալ՝ աղէկ մեղքի հետ խառնած ալ ուտելը մեծ վտանգ է, վասն զի անոր թոյնը աղէկն ալ կ'աւրէ: Զգոյշ պէտք է ըլլալ բարեկամութեան կողմանէ՝ չիտարուելու համար, մանաւանդ էրիկ մարդու ու կնկան՝ մանչի ու աղջկան մէջ եղած բարեկամութիւններէն. վասն զի սատանան

չամ անդամ՝ գէշի կը փոխէ իրենց սէրը: Ազէկ ու ա-
ռաքինի սիրով կը սկըսին, բայց զգոյշ որ չըլան, ա-
ռաջ սնտաի սէր մէջը կը խառնուի, ետքը զգայական
սէր, ետքը մտքմտական: Ասանկ է, հոգևոր սիրոյ մէջ
ալ վտանգը պակաս չըլար՝ թէ որ մէկը բաւական ըզ-
գուշութիւն չընէ, բայց ասոր մէջ խաբուելը աւելի
գժար ըլլալով, վասն զի մտքուր ճերմակ բանին վրայ
դիւրաւ կը տեսնուի աղան որ սատանան կը ջանայ
խառնել, անոր համար ամեն վարպետութիւն ու հը-
նարք կը բանեցընէ՝ խառնածը անողպալի ընելու:

Աշխարհային բարեկամութիւնը սուրբ ու առաքի-
նի բարեկամութենէն կ'որոշուի, ինչպէս Արակլիոյ
մեղքը ուրիշ մեղքերէն: Արակլիոյնը՝ մէջի եղած ա-
կոնիաին համար՝ հասարակ մեղքէն աւելի անուշ կու-
գայ բերնի. ասանկ ալ աշխարհային բարեկամութիւնը
սիրոյ խօսքերով՝ գեղեցկութեամբ և ուրիշ զգայական
կատարելութեանց գովեստներով՝ աւելի անոյշ կու-
գայ քան զսուրբ բարեկամութիւնը, որուն լեզուն
պարզ ու անկեղծ է, ու առաքինութենէ ու Աստու-
ծոյ շնորհքէն ՚ի զամ բան չի գոյլեր, որուն վրայ հաս-
տատուած է: Արակլիոյ մեղքը ուսողին գլուխը կը
սլարաի. սուտ բարեկամութիւնն ալ մարդու հոգին
կը գինովցընէ, շիթողուր որ ողջախոհութեան ու ջեր-
մեւանդութեան վրայ հաստատուն կենայ, աչուրները
կը համարձակեցընէ, գլխէ հանող նայուածքներ՝ շիա-
ցած քաղաքավարութիւններ, անկարգ հառաչանքներ
ընել կու տայ, դանդաաի պէս խօսքեր ըսել փոխա-
դարձ սէր չընդունելուն համար, վարպետ կերպով
գաշելներ, պապներու ու ուրիշ անկայել ընսանու-
թիւններ ընելու համարձակութիւն կու տայ, որ ըս-
տոյգ նշաններ են պարկեշտութիւնը կործանելու մօտ
ըլլալուն: Իսկ սուրբ բարեկամութեան նայուածքը
անմեղ է ու ողջախոհ, քաղաքավարութիւնը պարզ
ու անկեղծ, հառաչանքը դէսլ ՚ի վեր երկինքը, ընտա-
նութիւնը հոգևոր, դանդաաը՝ Աստուծոյ մարդկանց-
մէ փոխադարձ սէր չընդունելուն համար, որոնք պար-
կեշտութեան ստոյգ նշաններ են: Արակլիոյ մեղքը մար-
դուն տեսութիւնը կը սղտորէ. աշխարհային բարեկա-
մութիւնն ալ մարդուն միտքը անանկ կը սղտորէ՝ որ
բարիք ընել կարծելով չարիք կ'ընէ, ու իր սխառձա-

ուանքները փաստի տեղ կը դնէ, ըցսէն կը վախնայ ու մուծ կը սիրէ • իսկ սուրբ բարեկամութեան աչքը սուր է, չխաբահուրախիր, սիրով կ'երևնայ աղէկ մարդկանց առջին : Արակլիոյ մեղքը ուտելէն ետքը՝ բերնին մէջ լեզուածիւն կը ձգէ • ասանկ ալ սուտ բարեկամութիւնը կը փոխուի աղեղ խօսքերու ու անվայել խնդիրքներու, որոնք ընդունելի որ չըլլան՝ ետեւէն նախատահան խօսքեր կու դան, զրպարաութիւն, արամութիւն, ամօթ ու նախանձ, որոնց ետքը շատ անգամ կը լմննայ խելքը կորսընցընելով ու կատաղութեամբ • իսկ սուրբ բարեկամութիւնը միշտ պարկեշտ է, միշտ քաղաքավար, միշտ սիրելի, ու ամենեին չխփոխուիր՝ բայց էթէ սիրելեաց հոգւոյն աւելի կատարեալ ու աւելի սուրբ միաւորութեամբ մը, որ երկինքին երանելի բարեկամութեանը կենդանի պատկերն է :

Սուրբ Գրիգոր նազիանզացին կ'ըսէ որ սիրամարդը պոչին սիրուն փետուրները ճառագայթաձև բացած՝ կռկռալով մարի սիրամարդներուն ցանկութիւնը կը դրդուէ : Երբոր մէկը սիրամարդի պէս զինքը ցուցընել, հագուել կապուել, ու կնոջ մը կամ օրիորդի մը ահանջէն վար խօսել կը սկըսի՝ առանց կարգուելու դիտաւորութեան, անտարակոյս զիրենք որոգայծի մը մէջ ձգելու համար է : Ան առենը պարկեշտ կնիկ մը ականջները պէտք է գոցէ սիրամարդին կռկռալուն ու թովչին վարպետ խաբէութեանը դէմ • իսկ թէ որ յանկարծ մտիկ ընելու ըլլայ, վախ իր սրտին՝ անտարակոյս պիտոր կորսընցընէ :

Ասանկ ընող՝ ասանկ խօսող՝ շփացած մանչ ու աղջիկ զաւկընէր, որոնք չեն ուզեր որ հայրերնին մայրերնին՝ էրիկնին կամ կնիկնին՝ կամ հոգևոր հայրերնին վրայ հասնի, կը ցուցընեն որ ըրածնին պարկեշտութեան ու խղճմտանքի դէմ է : Սուրբ Աոյսը հրեշտակ մը մարդու կերպարանօք տեսնելով՝ խռովեցաւ, վասն զի մինակ էր, ու հրեշտակը գովեստի խօսքեր կ'ըսէր իրեն, որչափ ալ հոգևոր խօսքեր ըլլային ըսածները : Տէր ողորմեա • թէ որ պարկեշտութիւնը հրեշտակէ մըն ալ կը վախնայ՝ մարդու կերպարանօք տեսնելով վրան, ուրեմն անպարկեշտութիւնը պէտք չէ որ վախնայ մարդէ մը, որ թէ և հրեշտակի կերպարանօք ունենայ՝ բայց առամ գովեստները մարմնաւոր ու զգայական են :

ԳԼՈՒԽ ԻԾ.

Գեշ բարեկամութեան դեմ խորամանկ ու դեղեր .

Հիմայ տեսնենք ինչ դեղ կրնայ ըլլալ առ անխելք
ու անվայել բարեկամութեան դէմ : Ասանկ բանի նը-
շան մը սրտիդ մէջ զգացածիդ պէս՝ մէկէն դէմը առ,
ու բողբոլիմ գանձելով առ ունայնութենէն՝ Քրիստո-
սի խաչին սաքք դիմէ, իր փուշ պսակովը սրտիդ չորս
կողմը ցանկ մը քաշէ, որպէս զի առ խորամանկ ա-
րուեսաները չիկարենան մտակնալ : Չըլլայ որ դաշ-
նադրութիւն ընել ուղես թշնամոցդ հետ . չըլլայ որ
ըսես՝ կը թողում որ մտակնայ, բայց ըսածը չեմ ընէր .
ականջս կու տամ իրեն, բայց սիրաս չեմ խտար : Խիստ
կըղեր առ բանիս մէջ, սով աստուածասէր հոգի . սիրար
ականջին հետ հաղորդակցութիւն ունի, ու ինչպէս որ
անկարելի է լեւնէն վար վազող հեղեղ մը կայնեցը-
նել՝ ասանկ ալ դժար է արգելալ որ ականջը մտած
սէրը մարդուս սիրար չիջնայ : Աղկմէն կ'ըսէ՝ որ այ-
ծերը ականջնուն շունչ կ'առնեն, չէ թէ քիթերնէն .
Արիստոտէլ առ բանը ջնդուելիք, իրաւը սրն է՝ չեմ
դիտեր . բայց դիտեմ որ մեր սիրար ականջէն շունչ
կ'առնէ, ու ինչպէս որ լեղուով բերնէն գուրս կը հանէ
իր մտածածը, ասանկ ալ ականջով ուրիշներուն մտա-
ծածը կ'ընդունի : Զգուշութեամբ պահենք ուրեմն ա-
կանջնիս խենթ խօսքերէն . չէնէ, սրտերնիս մէկէն կ'ա-
պականի . ականջ մի կախեր ատանկ առաջարկութիւն
ներու ինչ և իցէ պատճառի համար . անբարարբավա-
րութիւն ընելէն՝ առ բանիս մէջը միայն վախնալու չէ :

Յիշէ որ սիրար Աստուծոյ նուիրեցիր . անգամ մը
որ սէրդ իրեն տուած ես՝ սրբապղծութիւն կ'ըլլայ ա-
նոր մէկ պղտի մտան ալ ետ ասնելը : Մանաւանդ նո-
րէն նուիրէ, իրեն առաջադրութիւններով, ու անոնց
վրայ ամուր կեցիր ինչպէս եղբերուն անասուներու մէջ
կ'ամբանայ . Աստուծոյ դիմէ, ինքը կ'օգնէ քեզի . բոլոր
սրտանց սիրի, զԱստուած, իր սէրը քու կլնիդ կը պաշա-

պանե՛ որ իրմէն չիզատուի: Իսկ թէ որ բռնուեր ես սիրահարութեան ցանցին մէջ, ուսկից խաղըսիլը շատ զժար է, Աստուծոյ ոտքը ինկիր, ճանչցիր քու ողորմելութիւնդ իր առջին, քու սկարութիւնդ, քու ունայնասիրութիւնդ. ետքը որչափ որ կրնաս նէ սրբտանց ասէ սիրահարութիւնդ, ետ առ խոստմունքներդ որ ըրած ես, հրաժարէ ընդունած խոստմունքներէդ ալ, հաստատուն կամօք սիրտդ անկէց փրցուր, ու առաջագրէ որ մէյ մըն ալ ատանկ բարեկամութիւններու ցանցին մէջ չիյնաս,

Թէ որ կրնաս ալ հեռւնալ ան անձէն, շատ ազէկ բան կ'ընես. վասն զի ատով սրտիդ մէջ կը մարի սիրոյ կրակը, ու ցաւդ ալ կը հանդարտի: Սուրբ Ամբրոսիոս ապաշխարութեան երկրորդ գրքին մէջ կը պատմէ որ ատանկ սիրահարած պատանիներուն մէկը երկան ճամբորդութիւն ընելէն ետքը՝ դարձաւ ամենեկին խաղասած իր սիրահարութենէն, ու անանկ ալ փոխուած որ երբոր իր սիրածը դիմացն ելաւ ու ըսաւ՝ Զիս չէս ճանչնար, ես նոյն եմ, ինքը պատասխանեց. Բայց ես նոյնը չեմ: Հեռաւորութիւնը այսչափ փոխեր էր զինքը: Սուրբ Օգոստինոս ալ կը պատմէ որ իր բարեկամներէն մէկուն մահուանը վրայ ունեցած ցաւը մեղմելու համար, Տադասա քաղքէն՝ ուր որ այն իր բարեկամը մեռեր էր՝ Վարթագինէ քաղաքը գնաց:

Իսկ ով որ չիկրնար հեռանալ, պէտք է բոլորովին դադրի մասնաւոր ընտանութիւն ու առանձին խօսակցութիւն ընելէն, անոյշ նայուածքներէն, խնաուներես ցուցընելէն, ու ամեն կերպ բաներէն՝ որ կրնան հրահրել աս մնասակար բոցը: Թէ որ մեղսակցին հետ խօսելու հարկ մը կայ նէ՛ ան է որ համարձակ համառօտ ու խիստ կերպով յայանէ իր երդում ընելը ատանկ բաներէն բոլորովին ետ կենալու: Չայնս վերուցած պոռալով կ'ըսեմ ամենուն՝ որոնք որ աս ցանցին մէջը ինկած են. Վարեցէք, պարապ տեղ կ'աշխատիք աս թընձուքը քակելու, միրաար դրէք, կարեցէք. ատանկ սիրոյ մը՝ որ Աստուծոյ դէմ է՝ նկատմունք ընել չըլլար:

Բայց, կրնաս ըսել, աս անարդ գերութեանս շղթաները կտարակելու ալ որ ըլլամ, դեռ շղթաներուն ընչանը կաստոյա կը մնայ ոտուրներուս վրայ, այսինքն ան

անձին սէրը սրտիս մէջ : Չիմնար , մի վախնար , թէ որ սիրահարութեան ինչ գէշ բան ըլլալը մէյմը ճանչնաս , ու ատես զանկիայ , վասն զի անկէց ետքը ուրիշ կերք չըլլար սրտիդ մէջ բաց 'ի սարսափէն՝ որ կ'ուենեաս սիրահարութեան ու անոր հեռեանքներուն վախէն , ու ան անձին վրայ ուրիշ սէր չիմնար սրտիդ մէջ՝ բաց 'ի Աստուծոյ ուղած սուրբ սիրելութենէն : Բայց թէ որ զղջմանդ անկատարութեանը համար գէշ յօժարութիւն մըն ալ սրտիդ մէջը մնալու որ ըլլայ , ջանա ունենալ ան մտաւոր առանձնութիւնն որ վերը ըսի , քաշուէ ներսի դիզ որչափ որ կրնաս , ու ստէպ հառաչանքներով հրաժարէ քու յօժարութիւններէդ , մերժէ զանոնք բոլոր սրտանց , հոգևոր գրքեր կարդա սովորականէդ աւելի , ստէպ խոստովանէ ու հաղորդուէ , խոնարհութեամբ ու անկեղծութեամբ յայանէ խոստովանահօրդ , կամ գոնէ հոգևոր ու խոհեմ անձի մը , առ բանին վրայօք ունեցած փորձութիւններդ . ու ապահով եղիր որ Աստուած զքեզ ամեն կիրքերէդ կը խալըսէ , թէ որ աս կրթութիւնները յարասեես :

Բայց կոպտութիւն չըլլար , ապերախտութիւն չըլլար ատանկ անդուծ կերպով բարեկամութիւնս կրարելը : Ո՛հ երջանիկ ապերախտութիւն , որով Աստուծոյ հաճոյ կ'ըլլանք : Մի կարծեր , ով աստուածասէր հոգի , որ ապերախտութիւն կ'ըլլայ ըրածդ , այլ մեծ բարեբարութիւն կ'ընես քու սիրելւոյդ . վասն զի ատով իր շղթաներն ալ կը կտարբարես՝ որոնցմով երկուքնիդ ալ կապուած էիք : Թէ որ ինքը ան ատենը չիմանայ նէ ալ իրեն ըրած աղէկութիւնդ , ետքը կ'իմանայ շուտով , ու քեզի հետ փառք կու տայ Աստուծոյ ըսելով . հապէ՛ր զկապանս ի՛նչ , շէ՛ղ ճապոտցից դաբարագս օրհնութեան , եւ զանոան փէտան խորհացից :

ԳԼՈՒԽ ԻԲ

Քանի մը ուրիշ խորատներ ալ բարեկամաբար շնորհակալ
վրայ .

Բարեկամութիւնը մտերմութիւն ու ընտանութիւն
կը պահանջէ սիրելեաց մէջ . չէ՛ նէ, ոչ կրնայ սկսիլ և
ոչ յարատեւել : Անոր համար շատ անգամ կը հանդի-
պի որ մտերմութեան ու ընտանութեան հետ ուրիշ
հաղորդակցութիւններ ալ խառնուին , ու անոցալի
կերպով սրաէ՛ ՚ի սիրտ բաղձանքներ յօժարութիւններ
ու զգացմունքներ անցնին : Աս բանը աւելի կը հանդի-
պի երբոր մեծ համարմունք կ'ունենանք մեր սիրելչոյն
վրայ . վասն զի ան ատենը անանկ մը կը բանանք սրբ-
ատենիս իր բարեկամութեանը՝ որ անոր հետ դիւրաւ
կու գան կը մանան իր զգացմունքներն ու յօժարու-
թիւնները , աղէկ ըլլան , գէշ ըլլան : Արակլիայի մե-
ղուները մեզը միայն կը փնտրուն , բայց մեզքին հետ
առանց զգալու ակոնխաին թոյնն ալ կը ծծեն : Աւրեմն
աղէկ զգուշութիւն պէտք է հոս , ո՞վ աստուածասէր
հոգի . սեղանաւորներուն պէս զգոյշ եղիր՝ աղէկ սար-
կին հետ սուտ ըստակ ալ չառնելու , աղէկ ոսկիին տեղ
գէշը չառնելու , աղէկը գէշէն ընտրէ : Մարդ չիկայ որ
անկատարութիւն մը չունենայ , ինչ հարկ կայ սուրեմն
ուրիշի բարեկամութեանը հետ պակասութիւններն ալ
ընդունելու . պէտք է սիրենք զինքը՝ որչափ ալ պակա-
սութիւն ունենայ , բայց չէ՛ թէ իր պակասութիւնը սի-
րել ու ընդունիլ . վասն զի բարեկամութիւնը աղէկ
բաներու հաղորդակցութիւն կը պահանջէ , չէ՛ թէ գէշ
բաներու : Ինչպէս որ Տագոս գեալին աւազը հանողնե-
րը՝ ոսկին աւազէն կը բաժնեն , աւազը գեալին եղերքը
կը թողուն ու ոսկին միայն կ'առնեն , ասանկ ալ աղէկ
բարեկամութիւն ունեցողները պէտք է որ անկատա-
րութեան աւազը բաժնեն անկէց , ու դուրս ձգեն :

Սուրբ Գրիգոր նազիանզացին կը պատմէ որ սուրբ
Բարսեղին բարեկամները անանկ կը սիրէին զինքը որ

իր արտաքին սրահսութիւններուն ալ կը հեռուէին, իր
խօսելու կերպին՝ որ ծանր ու մտածելով վերացեալ
մտքով կը խօսէր, իր մտրուքին ձևին ու քաղաածքին :
Ար տեսնանք ալ որ շատերը մեծ համարմունք ունենա-
լով բարեկամներնուն վրայ, զուկրներ հօրերնուն, է-
րիկ կնկան կամ կնիկ էրկանը վրայ, իրենց սիրոյն հեա-
անոնց սրահսութիւններն ալ կ'առնեն՝ նմանելու կամ
հաճոյանալու համար : Բայց աս ալ աղէկ բան չէ .
վասն զի ամեն մարդ բաւական իր դէշ յօժարութիւն-
ները ունի, սէտք չէ որ ուրիշներունն ալ առնէ . բա-
րեկամութիւնը չէ թէ միայն չխաբհանջեր մեզմէ աս
բանը, այլ նաև սրարտկան կ'ընէ զմեզ իրարու օգնե-
լու որ աս սրահսութիւններէն խաղըսինք : Տարակոյս
չիկայ որ բարեկամաց սրահսութիւններուն սիրով համ-
բերենք սխաոր, բայց չէ թէ անոնց սրահսութիւնները
անուցանենք, ու մանաւանդ անոնց սրահսութեանցը
նմանինք :

Սրահսութիւն որ կ'ըսեմ, բնական սրահսութիւնները
խմացիր . վասն զի հոգևոր սրահսութիւններնուն, այսինքն
մեզքի, չէ թէ միայն չենք կրնար օգնել՝ այլ և ոչ համ-
բերել : Տկար կամ դէշ բարեկամութիւն է՝ տեսնալ
որ բարեկամդ վասնդի մէջ է ու չօգնել, տեսնել որ
մահարեր ուսեցք մը ունի, ու չիկարել զինքը ապրե-
ցրնելու համար . ճշմարիտ բարեկամութիւնը մեզքի
մէջ չիկրնար ակել . թէ որ անցաւոր մեզք մըն է, բա-
րեկամութիւնը մէկէն կը հեռացրնէ զինքը եղբայրա-
կան յանգիմանութեամբ . իսկ թէ որ մնացական մեզք
մըն է, բարեկամութիւնը կը հեռանայ անկէց . վասն
զի ճշմարիտ առաքինութիւնն է միայն իր հիմը . ուրեմն
որչափ ևս առաւել բարեկամութեան համար մեզան-
չել չըլլար : Բարեկամը թշնամի կը դառնայ երբոր մե-
զի մեզքի սրածառ կ'ըլլայ, ու արժանի կ'ըլլայ մեր
բարեկամութիւնը կորսրնցրնելու երբոր զմեզ կորըա-
տեան ու դատապարտութեան վիճակի մէջ կը գնէ :
Սուտ բարեկամութեան ստոյգ նշաններուն մէկը՝ ու-
րիշի մեզաց օգնելն է . թէ որ ախտաւոր է մեր սիրե-
լին, անտարակոյս բարեկամութիւննիս ալ ախտաւոր
կ'ըլլայ . որովհեաև ճշմարիտ առաքինութեան վրայ
հաստատուած չըլլալով, կը հարկաւորի սուտ առաքի-
նութեան մը կամ մարմնաւոր կատարելութեան մը
վրայ հաստատուիլ :

Ժամանակաւոր շահի համար եղած վաճառականութեան ընկերութիւնը սրտակեր մըն է միայն ճշմարիտ բարեկամութեան . վասն զի չէ թէ վաճառակցին սիրոյն՝ այլ շահասիրութեան համար կ'ըլլուի : Կարճ ընեմ . հոգեւոր կենաց երկու մեծ սխեւերն են սուրբ գրքին առած աս երկու վճիռները . Որ երեւի 'ի փեսանէ, աչոզէ զբարեկամութիւնն : Սէր աշխարհիս թշնամութիւնն է առ Աստուած :

ԳԼՈՒԽ ԻԳ.

Արտաքին մանացոչցմունքներու վրայ .

Ինծի կ'երևնայ որ աղէկ չեն ըներ, որոնք որ մարդս կրթելու համար՝ արտաքին կրթութիւններէն կը սկըսին, այսինքն շարժմունքներէն, հազուապէն, մազերէն և այլն : Ինծի կու գայ որ ընդ հակառակն ներքին բաներէն պէտք է սկսիլ : Սուրբ գիրքին խօսքն է . Դժուար առ իս ԲՈՒՐՈՎ «բարի» բով : Որդեաի, փառ ինչ քերք բո : Ասան զի սիրտը մարդուս գործքերուն սկիզբը ըլլալով, ինչ պէս որ է սիրտը՝ անանկ ալ գործքը կ'ըլլայ . անոր համար Երգերգոցին փեայն կ'ըսէ . Դէր զիս իբրև զմիտ 'ի վերայ «բարի» բո : Աս ասանկ է . ով որ սրտին մէջը ունի զՔրիստոս, իր ամեն արտաքին գործոցը մէջ ալ ունի . անոր համար ամեն բանէն առաջ ուզեցի սրտիդ մէջը զՔրիստոս տալաւորել, ստոյգ զիմնալով որ վարքդ սրտէդ առաջ գալով՝ ամեն գործքերուդ վրայ ալ Քրիստոս տալաւորուած կ'ըլլայ . ու երբոր Քրիստոս սրտիդ մէջը ըլլայ, ամեն շարժմունքներուդ մէջն ալ կ'ըլլայ, ու ամեն զգայարանացդ վրայ կը տեսնուի . անկէց ետքը կրնաս Պօղոս առաքեալին պէս ըսել . Կենդանի եմ այսուհետև, ու ես՝ այլ իենդանի է յիս Քրիստոս : Կարճ խօսքով . ով որ մէկուն սիրտը շահի, անոր ամեն բանը կը շահի : Բայց սիրտն ալ, ուսկից որ պիտոր սկըսինք, կ'ուզէ սորվիլ իր արտաքին գործքերը ընելու կերպը, որպէս զի չէ թէ միայն սուրբ ջերմեռանդութիւն երևնայ վրան՝ այլ նաև խմաստութիւն ու խոհե-

մութիւն: Այսպէս համար քեզի սա համառօտ խրատնե,
ըր կու տամ:

Թէ որ ծով բռնելու կը դիմանաս, աղէկ կ'ըլլայ որ
սուրբ եկեղեցւոյ հրամայած օրերէն 'ի դաս՝ քանի մը
օր ալ ծով բռնես. վասն զի ծովապահութեան սովո-
րական օգտէն 'ի դաս, որ է զօրացընել հոգին, մար-
մինը զոսկել, առաքինութիւն վասարկիլ ու աւելի վարձք
ունենալ երկինքը, մեծ օգուտ մըն ալ է ուղեւնիս՝ որ
մեր որկորը, զգայական ախորժները, ու մարմիննիս
ալ, մեր հոգւոյն կամայը հնազանդին: Արչափ ալ խիստ
ծովապահութիւն չընենք, բայց ստատանան աւելի կը
վախնայ մեզմէ՝ տեսնելով մեր յօժարութիւնը ծով
բռնելու: Չորեքշաբթի ուրբաթ ու շաբաթ օրերը ա-
ւելի կը ջանային առջի հաւասարեացները ծով բռնե-
լու. ուրեմն սա օրերէն ընարէ որչափ որ քու ջերմե-
ռանդութիւնդ ու հոգւոր հօրդ խոհեմութիւնը պատ-
շաճ կը սեպէ:

Ես ալ սուրբ հերոնիմոսին խօսքը կ'ըսեմ քեզի, ինչ
որ Աւասա աղնուական Թիմոթէ ըսաւ. « Արկան ու
խիստ ծովապահութիւնը ամենեւին աղէկ չերեւար ին-
ծի, մանաւանդ անոնց համար որ գեռ փափուկ է հա-
սակնին »: Փորձով գիտեմ որ յոգնած իշուկը՝ ճամ-
բէն գուրս կ'ուզէ ելլել. ըսել կ'ուզեմ որ փափուկ
հասակը խիստ ծովապահութեանէն մէյմը որ տկարա-
նայ, գիւրաւ անկէ ետքը փափուկութեան կը զարնէ:
Եղջերուները երկու բանէն իրենց արագութիւնը կը
կորսընցընեն. մէյմը շատ գիրնալէն, մէյ մըն ալ խիստ
նիհարանալէն: Մերն ալ փորձութիւննիս կը շատնայ՝
մէյմը երբոր մարմիննիս շատ կը սնուցանենք, մէյ մըն
ալ երբոր խիստ կը տկարացընենք. գիրնայ 'նէ՝ գլուխ
կը քաշէ, իսկ տկարանայ 'նէ՝ յուսահատութեան կը
զարնէ: Ինչպէս շատ գէր որ ըլլայ՝ մենք զինքը չենք
կրնար տանիլ, ասանկ ալ խիստ որ 'նիհարանայ՝ ինքը
զմեզ չիկրնար տանիլ: Ծովապահութեան և ուրիշ
խիստ ճգնութիւններու մէջ չափ չիպահելը՝ շատերը
անպիտան կ'ընէ եղբայրսիրութեան դորձքերու իրենց
բուն աղէկ հասակին մէջ. ինչպէս սուրբ Բեռնարդո-
սին հանդիպեցաւ, որ իր ըրած չափազանց ճգնու-
թիւններուն վրայ զղջաց. վասն զի առաջ մարմիննին
չիմնայելուն համար՝ ետքը կը հարկաւորին գգուել

զինքը: Այլ աղէկ չէր որ միշտ չափաւոր կերպով վա-
րուէին հետը, իրենց սաշտօնին ու աշխատանացը հա-
մեմատ՝ որ իրենց միճակին պարագն է: Ծով բռնելը՝
աշխատանքը՝ կը տկարացընեն մարմինը. թէ որ աշ-
խատանքդ հարկաւոր է ու Աստուծոյ փառացը օգ-
տակար, ալ աղէկ է որ աշխատիս քան թէ ծով բռ-
նես: Ասիկայ է սուրբ եկեղեցւոյ միայն ալ, որ Աս-
տուծոյ ծառայութեանը ու եղբայրսիրութեան օգտա-
կար աշխատանքներու համար ծոմսագահութիւնը կը
տնօրինէ: Ոմանք իրենք զիրենք ծով բռնելու կու տան,
ուրիշները հիւանդաց ծառայելու, բանտարկելոց այ-
ցելութիւն ընելու, խոստովանանք ընելու, քարոզ-
տալու, վշտացեալները մխիթարելու, ազօթք ու ա-
սոնց նման հոգևոր կրթութիւններ ընելու: Ետքիննե-
րուն ըրածը առջիններէն արդիւնաւոր է. վասն զի
նոյնպէս մարմիննին մահացընելէն ՚ի զատ՝ շատ աւելի
հարկաւոր ստուղներ կը բերեն: Ուստի ընդհանրա-
պէս խօսելով, ալ աղէկ է կրցածնուս չափ մեր մարմ-
նոյն ուժը պահել՝ քան թէ չափազանց տկարացընել
զինքը. վասն զի տկարացընելը միշտ ձեռքերնիս է, բայց
ղօրացընելը չէ:

Շատ մտածելու խօսք է ինչ որ Քրիստոս իր առա-
քելոց ըսաւ. Ուրիշի + զինչ առաջի Դիւնի քեր: Ինծի կու
գայ որ աւելի մեծ առաքիկութիւն է առջնիս գրած-
նին, ու ինչ կարգաւ որ կը գնեն, ախորժիմք չախոր-
ժիմք, առանց բան մը ըսելու ուտելը՝ քան թէ գէշը
ընտրելը: Իրաւ՝ սա երկրորդ կերպը ճգնութիւն կ'ե-
րկնայ, բայց առջինն ալ համակերպութիւն կամայ է,
ու ասով չէ թէ միայն մեր ախորժակէն կը հրաժա-
րինք՝ այլ նաև մեր կամքէն. վասն զի սղտի ճգնութիւն
չէ՝ մեր ախորժն ու կամքը ուրիշին յարմարցընել: Աս-
կէց ՚ի զատ՝ սա տեսակ մահացուցմունքը աչքի ալ չի-
զարներ, ուրիշի նեղութիւն մը չիտար, ու մանաւանդ
քաղաքական կենաց յարմար է: Մէկ կերակուրը ես
հրէլ ու մէկալը ուտել, ամենէն մէյմէկ քիչ փրցընել՝
համը նայել, աղէկ եփած չէ կամ մտքուր չէ ըսել,
ամեն սրտատոխ մէյմէկ ըսելու խօսք գանալ, որկրամտի
չործքեր են: Աւելի մեծ կը սեպեմ սուրբ Բեանար-
դոսին ջուրի կամ գինիի տեղ ձէթ խմելը, քան թէ
կամօք տիսինդ խմած ըլլար. վասն զի առջինը նշան է

որ կերածին խմածին չէր նայեր: Աս անխոյժութեան վրայ է Գրիստոսի խօսքին կատարեալ պահպանութիւնը. Ուրիշի՜ գինւ առաջի Գնիցեն յեր: Ըսածս մնասակար կերակուրներու վրայ չէ, որ առողջութեան կամ հողւոյ մնաս կ'ընեն, ինչպէս շատերուն տաքցընող կերակուրները. և ոչ երբոր բնութիւնն իս կը կարօտի երբեմն ոյժ աւնելու: Աստուծոյ փառացը համար առջնն իս աշխատանք մը ունենալով: Ամենօրուան չափաւոր ժուժկալութիւնը ալ աղէկ է քան թէ խիստ ծոմապահութիւններ ընել, ու ատեն ատեն բոլորովին թուլնալ:

Չաղկանքը զարմանալի զօրութիւն մը ունի մարդու սիրար ջերմեռանդութեան յորդորելու, թէ որ չափով ըլլուի: Արկաթէ դօտին մարմինը կը զսպէ, բայց սովորաբար կարգուածներուն յարմար ճգնութիւն չէ, և ոչ փափուկ կազմուածք ունեցողներուն, և ոչ շատ աշխատողներուն: Բայց մասնաւոր ապաշխարանայ օրեր, խոհեմ խոստովանահօր խորհրդով, կրնայ գործածուիլ:

Անն մարդ պէտք է գիշերները բաւական քնանայ, որչափ ատեն որ իր խառնուածքը կը պահանջէ ցորեկը արթուն ու օգտակար ըլլալու: Աւ որովհետեւ սուրբ գիրքը շատ աեղ, սուրբերուն օրինակը, ու բնական սրտաճառները մեզի կը սորվեցընեն առատները օրուան ամենէն օգտակար ու ամենէն աղէկ ատենը սեպել, ու Գրիստոս տէրն մեր արեւ կը կոչուի, սուրբ Աստուածածինն ալ արեւելք, անոր համար առաքինական ջանք մը կը համարիմ իրիկուրները կանուխ պահելը՝ որպէս զի առատները կանուխ կարենանք ելլել: Տարակոյս չիկայ որ առաւօտեան ատենը ամենէն զուարճալի, ամենէն ախորժելի, ամենէն ազատ ատենն է, նաև թռչունները զմեզ կը յորդորեն արթննալու ու զԱստուած փառարանելու. ուստի առատները կանուխ ելլելը, թէ առողջութեան, և թէ սրբութեան կ'օգնէ:

Բաղաամ իշուն վրայ հեծած Բաղակ թագաւորին կերթար. բայց ծուռ մտքով երթալուն համար՝ հրեշտակը սուրբ ձեռքը ճամբուն վրայ կեցած կը սպասէր զինքը սպաննելու: Էջն որ տեսաւ հրեշտակը՝ կանկ առաւ իրեք անգամ, ու չէր ուզեր առաջ երթալ. իսկ Բաղաամ առաջ քշելու համար՝ անդութ կերպով

ձեռքի գաւազանովը կը զարնէր իշուն . ինչուան եր-
րորդ անգամ զարնելու ատենը հիանալի հրաշքով մը
էշը լեզու ելաւ , ու ըսաւ իրեն . Ձիւն արարի քեզ , զի
հարեւ զիս այս երէցս անգամ : Ան ատենը Բաղաամին աչքը
բացուեցաւ , տեսաւ հրեշտակն որ դիմացը կեցեր էր
ու կ'ըսէր իրեն . Ընդէր հարեւր Դոս զէշտ այս երէցս անգամ .
Եւ ենե լեր իս-սափեալ յինն , արդ ի՞նչ զքեզ սպանեալ եր Ե-
ղտս արեւոյն-ցեալ : Բաղաամ ալ պատասխանեց . Մեղայ ,
զի ոչ գիտէի թէ Դոս ինչ ընկի՞նքալ կայցես 'ի ճանապարհիս :
Լսեցիր , ո՞վ աստուածասէր հոգի , որունն է յանցան-
քը . յանցանքը իրենն է , ու ինքը խեղճ իշուկը կը ծե-
ծէ : Ասանկ ալ շատ անգամ մեզի կը հանգիստի . հայր
մը կամ մայր մը զաւակը հիւանդ կը տեսնէ , մէկէն ծո-
մապահու թեան՝ ինքը զինքը ծեծելու՝ ճգնու թիւննե-
րու կը դիմէ , ինչպէս Գաւիթ մարգարէն իր զաւակին
համար ըրաւ : Բայց անիրաւ տեղը խեղճ իշուկը , այ-
սինքն մարմնինն , կը ծեծեն . ինքը չէ պատճառը հրեշ-
տակին սուր հանելուն , իրենք են որ զաւակներնուն
պակասութեանը աչք կը գոցեն , չեն յանդիմաներ ա-
նանց ախտերը : Ուրիշ մըն ալ սակաւ մարմնական մեղ-
քերու մէջ կ'ընայ . խղճմտանքը սուրը հանած դէմը
կ'ելայ՝ Աստուծոյ վախով սիրտը խոցելու . խելքը գլու-
խը եկածին պէս՝ կը սկըսի մարմնոյն դէմ կատարել , զա-
նիկայ չարաչար կը տանջէ անօթութեամբ՝ ծեծով՝
ու ուրիշ անտանելի խստութիւններով : Խեղճ մար-
մին , թէ որ Բաղաամին իշուն պէս կարենար խօսիլ նէ՝
կ'ըսէր իրեն . Ի՞նչ ըրի քեզի , ինչո՞ւ ինձի կը զարնես ,
ո՞վ հոգի իմ , Աստուծոյ բարկութիւնը քու վրադ է ,
սուրը քեզի դէմ հանած է , դուն ես յանցաւորը . ին-
չո՞ւ դուն իս գէշ ընկերութիւններու կը տանիս , ինչո՞ւ
աչուրներս՝ ձեռուրներս՝ շրթուրս սղծել կու տաս ,
ինչո՞ւ երեւակայութիւնս գէշ մտածմունքներով կ'աղ-
տտես . աղէկ բաներ մտածէ՝ որ գէշ շարժմունքներ
չունենամ . պարկեշտ անձանց հետ տեսնուէ՝ որ ցան-
կութիւն չըզգամ : Ա՛խ , դուն ես որ զիս կրակին մէջը
կը ձգես , ու կ'ուզես որ չայրիմ . անոր համար Աս-
տուած քեզի է որ կ'ըսէ՝ Կտարէ , կտոր կտոր ըրէ
սիրտդ , վասն զի անոր դէմ վառուած է բարկութիւնս :
Վերուելէն խաղըսելու համար , տարակոյս չիկայ որ
արուներ զովայրնելու դեղ պէտք է քան թէ բազմիք ,

ասանկ ալ մեր մոլութիւններէն խալըսելու համար՝
որչափ մարմիննիս մահացընելը օգտակար է նէ, բայց
հարկաւորը սրտերնիս մաքրել ու զովացընելն է: Աւս-
տի ամենեկին մարմնաւոր ճգնութիւն մը ասանց հո-
գևոր հօր խորհուրդ հարցընելու՝ ընելու չէ:

ԳԼՈՒԽ ԻԳ

Ընկերութեանց ու առանձնութեան վրայ .

Ընկերութիւն փնտրուել ու ընկերութենէ փախչիլ,
երկուքն ալ պարտաւէլի չափազանցութիւններ են հո-
գևոր աշխարհականի մը՝ որուն վրայ է խօսքերնիս: Ըն-
կերութիւններէ փախչիլը՝ ուրիշները բանի տեղ չի-
ղնել ու արհամարհել մըն է . իսկ ընկերութիւններ
փնտրուելը՝ պարտաւ ու դատարկասպորտ մարդու գործք
է: Ուրիշները մեզի պէս սիրելը պարտքերնիս է, ուրեմն
մեր սէրը իրենց ցուցունելու համար՝ պէտք է որ չի
փախչինք իրենց ընկերութենէն . իսկ ցուցունելու հա-
մար որ մենք զմեզ կը սիրենք, պէտք է մեզի հետ ալ
կենցաղավարինք . մեզի հետ կը կենցաղավարինք, երբոր
կ'առանձնանանք: Սուրբ Բեռնարդոսին խօսքն է . «Ա-
ռաջ զքեզ մտածէ, ետքը ուրիշները»: Աւրեմն թէ որ
հարկ մը չունիս ուրիշի հետ կենցաղավարելու, քեզի
հետ կեցիր, քու հետդ կենցաղավարէ . բայց թէ որ
մէկը քեզի գայ կենցաղավարելու, կամ պէտք ըլլայ
որ դուն ուրիշի երթաս, դնա ու սիրով ուրիշներու
հետ կենցաղավարէ:

Չար կենցաղավարութիւն կ'ըսուի, որն որ գէշ վախ-
ճանի համար կ'ըլլուի, կամ ուր որ մոլի անհամեօտ ու
լիրք մարդիկ կը դանուին: Ասանկ ընկերութիւններէն
պէտք է հեռու կենալ, ինչպէս որ մեղուները պիծակ-
ներէն հեռու կը կենան: Ասան զի ինչպէս որ կատաղի
շունէ խածուածներուն քրտինքը շունչը լորձուները
վտանգաւոր են, մանաւանդ տղոց ու փափուկ կազ-
մուածք ունեցողներուն, ասանկ ալ մոլի ու ճամբէ
դուրս ելած մարդկանց հետ տեսնուիլը վտանգաւոր
է, մանաւանդ անոնց որ հոգևոր ճամբուն մէջ դեռ ա-

դէկ հաստատուած չեն, ջերմեռանդութիւննին դեռ
փափուկ է:

Վենցաղաւարութիւններ կան՝ որ ծանր զբաղմունք-
ներէ մտքերնիս հանդէսընելու համար միայն են. ա-
սոնց խիստ ետեւէ ըլլալու չէ, բայց ստեղծին հանգչելն
ալ աղէկ է: Վենցաղաւարութիւններ ալ կան՝ որ պատ-
շաճողութեան համար են, ինչպէս փոխադարձ այցե-
լութիւնները, ու ուրիշ պատիւ ընելու ընկերու-
թիւնները: Ասոնց ալ ինչպէս շատ ետեւէ ըլլալու չէ,
նմանապէս անփոյթ ու անքաղաքաւար ալ ըլլալու չէ.
պէտք է պարտքերնիս ընենք վայելուչ կերպով, ոչ կո-
պիտ և ոչ թեթեւ երեսանք:

Գանք օգտակար կենցաղաւարութիւններուն, որ են
հոգևոր ու առաքինի անձանց հետ եղածները: Մեծ
օգուտ կ'ըլլայ միշտ քեզի, ով ստատուածասէր հոգի,
աս կերպ կենցաղաւարութիւններէն: Ով որ առաքինի
անձանց հետ ստէպ կը կենցաղաւարի, անկարելի է որ
անոնց աղէկութենէն չառնէ. հոգևոր կենաց մէջ ա-
ռաջ երթալու համար մեծ օգուտ է հոգևոր անձանց
հետ տեսնուիլը:

Վենցաղաւարութեան մէջ ամենէն հարկաւոր բա-
ներն են անկեղծութիւն պարզութիւն զուարթութիւն
ու համեատութիւն: Ամանց կերպն ու շարժմունքը ա-
նանկ շինծու է, որ ձանձրութիւն կու տայ ամենուն.
Ինչպէս թէ որ մէկը համբելով առնէ իր քայլերը, ու
երգելու պէս եղանակով խօսի՝ ձանձրալի կ'ըլլայ ու-
րիշներուն, սասնկ ալ որոնք որ ձեացած կերպ մը ու-
նին ու ամեն ըրածնին ստանաւորի պէս կ'ընեն՝ նե-
ղութիւն կու տան ամենուն, ու սասնկները միշտ տե-
սակ մը հպարտութեան ալ ունին: Պէտք է որ մեր կե-
նակցութեանը մէջ չափաւոր ուրախութիւն մըն ալ
տիրէ. սուրբ հասմուտըս ու սուրբ Աստուծոյ շատ կը
գովուին՝ որ իրենց այնչափ խիստ ճգնութեանցը հետ՝
դէմքերնուն վրայ ու խօսքերնուն մէջ զուարթութիւն
ու շնորհք մը ունեցին: Ինքաւ ընդ ինքացօղս, լաւ ընդ լա-
ցօղս, կ'ըսէ առաքեալը. ուրիշ տեղ ալ՝ Ուրախ լերոսքի
գէր յամենայն ժամ, գարշեալ ասեմ, ուրախ լերոսքի. հեղու-
նիան յեր յայսմի լիճի ամենայն ճարդիան: Ուրախ ըլլալու համար
ի տէր, չէ թէ միայն օրինաւոր բան պիտոր ըլլայ
ուրախութեանդ պատճառը՝ այլ նաև հեղ մարդու

վայելուչ, ասիկայ կ'ըսեմ, վասն զի օրինաւոր բաներ
կան որ հեղութիւն չեն: Արդ որպէս զի հեղութիւնդ
յայտնի ըլլայ, առաջ մի վազեր, անշնորհք կասակներ
մի ըներ, որ միշտ պարսաւելի բաներ են. մէկը վար
զարնել, մէկայը սեւերես ցուցընել, մէկուն դպչիլ, պար-
զամտին հետը խնալ, ասոնք անհամ ու անշնորհք կա-
տակներ են:

Բաց 'ի մտաւոր առանձնութենէ, որ բազմութեան
մէջ ալ կրնաս ունենալ ինչպէս որ առաջ ըսի, պէտք
է սիրես նաև իրօք առանձնութիւնը. չէ թէ անապատ
քաշուելով ինչպէս սրբուհի Մարիամ եգիպտացին,
Պօղ անապատականը, սուրբ Անտոն ճգնաւորը, Հայրն
Արսէն, և ուրիշ ճգնաւորներ ըրին, այլ քիչ մը ատեն
խուցդ կամ պարակզդ կամ ուրիշ տեղ մը առանձնա-
նալով ուր որ աւելի կրնաս միտքդ ամփոփել, ու հո-
դիդ բարի մտածականներով կամ քիչ մը հոգևոր կար-
գալով զօրացընել, սուրբ Գրիգոր նազխանդացիին պէս՝
որ կ'ըսէ. « Ինձի հետ մինակ կը պարտէի արևը մը ա-
նալու ատեն, ու ծովեղերքը կ'անցունէի ատենս, օ-
րուան մէջ ունեցած մամտութներէս ու աշխատութե-
նէս քիչ մը հանդէսէլու համար, ինչպէս սովորութիւնս
էր »: Ետքը կը պատմէ իր ան ատենը միտքը եկած
խորհուրդներն որ ուրիշ տեղ պատմեցի:

Ասանկ ալ սուրբ Ամբրոսիոսին վրայ սուրբ Օգոս-
տինոս կը պատմէ՝ որ շատ անգամ անոր խուցը գա-
ցած ատենը, որովհետև խուցը բաց էր ամենունի, կար-
գալու վրայ կը դանար զինքը. ու խել մը սպասելէն ետ-
քը որ չըլլայ թէ իր կարդացմանը արգելք ըլլայ, ետ
կը դառնար առանց բան մը ըսելու. որպէս զի անանկ
մեծ հովիւը ան քիչ մը ատենն որ ունէր այնչափ ծանր
հոգերէն հանդէսէլու ու ուժ առնելու՝ չիկորսընցընէ:
Ասանկ ալ օր մը երբոր առաքեալները պատմեցին
Քրիստոսի որ քարոզեր էին ու շատ աշխատեր, ըսաւ.
Եկայ՛ յանապատս փեղի, և հանգեր՛աք սախա ինչ:

ԳԼՈՒԽ ԻԵ

Վայելոյչ հագուելոյչ վրայ .

Պօզոս առաքեալը կ'ուզէ որ ջերմեռանդ կանայք, նոյնը երիկ մարդկանց համար ալ խմանալու է, վայելուչ կերպով հագուին ու համեստ կերպով զարգարութիւն: Հագուստի ու զարգարանքի վայելչութիւնը՝ նիւթին ձեին ու մաքրութեանը վրայ է: Մաքրութիւնը գրեթէ միշտ հարկաւոր է վրանիս, ուստի որչափ որ կարելի է ազտուութենէ պիտոր զգուշանանք, վասն զի արտաքին մաքրութիւնը մարդուս ներքին մաքրութիւնը կերպով մը կը ցուցնէ: Աստուած ալ կ'ուզէ որ իր պաշտօնեաները ու իր սեղանին ծառայողները մարմնաւոր մաքրութիւն ալ ունենան:

Իսկ նիւթոյ ու ձեի կողմանէ՝ հագուստի վայելչութիւնը ատենին՝ հասակին՝ վիճակին պարագաներէն կը կախուի: Սովորութիւնը կը բերէ ատնի օրեր աւելի հագուել ատնին մեծութեանը համեմատ, սպաշխարութեան օրեր, ինչպէս մեծ պաքին, հասարակ ըզգեսաներ հագնիլ. հարանիքի գնացողը անոր յարմար հագուստն ալ պիտոր ունենայ, մեռելի դացողը սեւեր կը հագնի. մեծերու պալատ հրաւիրեալները՝ իրենց տանը հագուստովը ջեն կրնար երթալ, հարկաւորապէս կը հագուին: Արդուած կնիկ մը երկանը հեռու զած ատենը կրնայ ու պարտրկան է զարգարուելու որչափ որ երիկը կ'ուզէ. բայց երկրնէն հեռու եղած ատենը նոյնպէս զարգարուելու որ ըլլայ, կը հարցունեմ՝ որո՞ւն համար է իր այդչափ հագուել կտալուիլ: Աղջիկներուն հրաման կայ զարգարուելու, վասն զի կրնան օրինաւորապէս բաղձալ որ ուրիշներուն հաճոյ ըլլան. թէպէտ սուրբ պատկէն ՚ի զատ ուրիշ մտքով ջեն կրնար:

Եւ ոչ որբեարիներուն արդիլած է զարգարուիլը, որոնք որ նորէն կարգուիլ կ'ուզեն, միայն թէ համեստ կերպով ըլլայ զարգարուելնին, վասն զի մայր ու տանտիկին եղած՝ որբեարիութեան նեղութիւններն ալ

քաշած ըլլալովնին, կ'ենթադրուի որ խոհեմ ու զգուշաւոր ըլլան: Իսկ բուն որբեւորիններն որ ալ կարգուելու չեն՝ իրենց զարգարանքը սկստոր ըլլայ խոնարհութիւն պարկեշտութիւն ու ջերմեռանդութիւն. վասն զի թէ որ էրիկ մարդկանց սիրելի ըլլալ կ'ուզեն, ճշմարիտ որբեւորի չեն. իսկ թէ որ ասանկ միտք չունին, ինչո՞ւ համար է զարգարուելնին. պանդոկապետն որ իր պանդոկը եկող չուզեր, պանդոկին դրան վրայէն նշանը կը վերցընէ: Պառաւնեւորուն վրայ զարգարանքը միշտ ծաղրելի կ'ըլլայ. ամենէն սիրուել ուզելը թեթեւամտութիւն մըն է որ նորահասակներուն միայն կը ներուի:

Այցելուք հագուէ, եւ ասուածասէր հողի, հին ու մին ու վիճակիդ անյարմար հագուստ մի հագնիր. անարգանք մըն է անոնց, որոնց հետն որ կենցաղավարելու կ'երթաս, ասանկ զգեստներով առջենին երևնալդ. բայց միանգամայն զգուշացիր ունայնասիրութենէ, մասնաւորութենէ, թեթեւամտութենէ, ու հագուստի վրայ չափազանց հոգ ու ինամք ցուցնելէն: Արչափ որ կարելի է, սարգ ու համեստ ըլլայ հագուստդ. վասն զի գեղեցկութեան ալ ամենէն աղէկ զարդը, տգեղութիւն ծածկելու ալ ամենէն աղէկ հնարքը ան է: Պետրոս առաքեալը կը խրատէ, մանաւանդ կնիկայի, որ մազերնին շատ զարդարելու ջանք չընեն, էրիկ մարդ մը որ ասանկ բանի ետէն ըլլայ, աղջկանց կարդը կը սեպուի. կնիկ մարդկանց ալ աս ունայնասիրութեանը համար համարմունքնին կը քիչնայ, կամ գոնէ չիփայլիր պարկեշտութիւննին: Թէ որ մէկը ըսէ որ ինքը գէշ դիտաւորութեան համար ջըներ սա բաները, ես ալ ուրիշ անգամուան ըսածս կ'ըսեմ որ ինքը գէշ դիտաւորութիւն չունի նէ՛ սասանան ունի: Ինձի որ մնար՝ կ'ուզէի որ մանչ ու աղջիկ ջերմեռանդ զաւկըներ ամենէն աղէկ հագուած ըլլային ընկերութեան մէջ, բայց զարգարուելու ջանացողութիւն ամենէն քիչ երևնար վրանին, ու շնորհքով պարկեշտութեամբ ու արդիւնքներով զարգարուած ըլլային: Մուրք Առդովիկոս կ'ըսէ՝ որ ամեն մարդ իր վիճակին համեմատ պէտք է հագուի, անանկ որ ոչ խելացի ու աղէկ մարդիկ կարենան ըսել որ չափերնին չեն պահած, և ոչ իրենց հասակակիցները՝

Թէ վրանին գլուխնին շիտկելու անսխոյթ եղած են :
Բայց երիտասարդները գոհ ալ չըլլան մեր բռնած սխա-
շած կերպին, մենք խելացիները պէտք է գոհ ընենք :

ՎՆԻՍ ԻԶ

Խօսելո՞ւ վրայ, ոչ մանաւանդ Աստուծոյ վրայ
ինչպէս պէտք է խօսիլ .

Բժիշկները մարդուն լեզուէն կը հասկընան առողջ
կամ վատառողջ ըլլալը, ասանկ ալ մեր հոգւոյն որ-
պիսու թեանը ստոյգ նշան մեր խօսքերն են . Զի 'ի Բա-
նից քոյ արդարացիս, և 'ի Բանից քոյ պարգաւորեացիս, կ'ըսէ
Քրիստոս աւերն մեր : Աւր որ ցաւ մը ունենանք, ձեռ-
ւընիս մէկէն հոն կ'երթայ . լեզուսիս ալ որ բանն որ
կը սիրենք, հոն կը վազէ : Աւրեմն թէ որ Աստուծոյ
վրայ սէր ունենաս, ո՞վ աստուածասէր հոգի, ստէպ
իր վրայ կը խօսիս ընտանեացդ բարեկամացդ ու գրա-
ցիներուդ հետ : Աս ասանկ է . Բերան արդարոյ խորհի դի-
մաստաբիան, և լեզու նորա խօսեացի դիրասոանս : Ինչպէս մե-
զուները իրենց բերանիկը մեղրէն ուրիշ բանի չեն մօ-
տեցըներ, ասանկ ալ քու բերնիդ մեղրի պէս անուշ
կու գայ Աստուծոյ անունը, ու շրթունքդ ամեն բա-
նէն աւելի քաղցրութիւն կը զգայ Աստուծոյ փառա-
բանութենէն . ինչպէս սուրբ Գրանչիտակոսին համար կը
պատմեն որ Աստուծոյ անունը յիշելու ասեն՝ պըր-
կունքները կը լըզէր անուշ բան մը կերածի պէս :

Բայց Աստուծոյ վրայ խօսելը ալ վայլած կերպով
պէտք է ըլլայ, այսինքն յարգանօք ու ջերմեանդու-
թեամբ, առանց դիտութիւն ծախելու, չէ թէ քարոզ
տալու պէս . այլ խոնարհութեամբ եղբայրսիրու-
թեամբ ու անոյշ կերպով կաթիլ կաթիլ մէկուն մէ-
կալին ահանջը կաթեղընելով հոգևոր մեղքը՝ ինչպէս
որ Երգերգոցին հարսին շրթունքներէն կը կաթէր, ու
սրտանց խնդրելով Աստուծակէ՛ որ աս սուրբ ցօղը լը-
սողներուն սրտին մէջ ինջեցընէ : Աս հրեշտակային
պաշտօնը ընելու համար, անուշութենէ 'ի զաս՝ հա-

մտղելու կերպ ալ բանեցընելու է, չէ թէ յանդիմանե-
լու. վասն զի խիստ մեծ ուժ ունի սրտերնուս վրայ
անոյշ ու սիրելի կերպով բտուած խօսքը :

Ուրեմն Աստուծոյ ու հոգևոր բաներու վրայ ան-
հոգ կերպով ու իբր թէ ժամանակ անցընելու համար
մի խօսիր, այլ ուշադրութեամբ ու մեծարանօք : Ասի-
կայ անոր համար կ'ըսեմ, որ չըլլայ թէ ան ջերմեռանդ-
ներուն պէս ըլլաս որոնց թեթևամտութիւնը աչքի կը
դարնէ, ամեն խօսքի մէջ հոգևոր բաներ խօթելով՝ ու-
րոնց քաղաքավարական խօսքերու պէս բերաննին վար-
ժեցուցած են, ու ասանց մտածելու կ'ըսեն. ըսելէն՝ ի
զատ՝ կը կարծեն ալ որ խօսքերնուն պէս իրենք ալ
հոգևոր են, բայց չեն :

Գ. ԱՌԻՒ Ի.

Պարկեշտ կերպով խօսելու, ու ակնածոքեամբ
ոչիշխելու հետ վարանելու վրայ .

Ան է ու բանի ու յանցանիցէ, նա է ճարդ կապարեալ. կ'ըսէ
Յակոբոս առաքեալը : Ուրեմն նայէ որ անպարկեշտ
խօսք մը չելլէ բերնէդ. վասն զի թէ և գէշ մտքով չը-
սես, բայց լսողները կրնան ուրիշ կերպ հասկընալ :
Անպարկեշտ խօսքը տկար սրտի մը մէջ որ լցնայ, կը
տարածուի ինչպէս կաթիլ մը ձէթը լաթի վրայ . ու
երբեմն բոլոր սիրտը անանկ կը գրաւէ, որ հազարու-
մէկ գէշ խորհուրդներով ու փորձութիւններով կը
լեցընէ : Ինչպէս որ թոյնը մարդուս բերնէն կը մաննէ
ու բոլոր մարմնոյն մէջ կը տարածուի, ասանկ ալ ան-
պարկեշտ խօսքը ականջէն կը մաննէ ու բոլոր սրտին
մէջը կը տարածուի . ու զինքը սպանտղը կ'ըլլայ ան լե-
զուն, ուսկից որ անպարկեշտ խօսքը կ'ելլէ : Թէ և ան
թոյնն որ ինքը կը հաննէ, լսողներուն սիրտը գեղթա-
փով սխտրաստուած գանայ ու մնաս մը չընէ ալ նէ,
բայց իր կողմանէ անոնց մահուանը սխտաւ տուած
կ'ըլլայ : Ու չըսէ մէկը որ ինքը ան միտքը չունէր . վասն
զի Աստուած որ սրտագէտ է ու մարդուս միտքը գի-

ան, ի յաւելումս ծոյ սրբի խօսի բերանն՝ կ'ըսէ. ու մենք գէշ միայք չունենանք ալ նէ, սասանան խիստ գէշը ունի, ու ատ անպարկէշտ խօսքերը իրեն զէնք կ'առնէ մէկուն մէկալին սիրտը խոցելու: Պօղոս առաքեալը մի խարուիք կ'ըսէ, մարդուս աղէկ բարքը կ'աւրեն անպարկէշտ խօսքերը. Մի՛ խաբի՛ք. ապականէն զբարս քաղցանս բանք լարք:

Անպարկէշտ խօսքերը գոց ու վարպետ կերպով որ զուրցուին, շատ աւելի թուեալոր կ'ըլլան. վասն զի ինչպէս որ նեւ մը որչափ ծայրը սուր ըլլայ՝ այնչափ գիւրաւ մարդուս սիրտը կը մանայ, ասանկ ալ սուր կերպով ըսուած անպարկէշտ խօսքը աւելի խորունկ մարդուս սիրտը կը մանայ: Արանք որ կենցաղավարութեան մէջ ասանկ խօսքերով կ'ուզեն պարծանք ունենալ, կենցաղավարութիւնը ինչ վախճանի համար ըլլալը չեն գիտեր: Անցաղավարութիւնը անոյշ ու առաքինի խօսակցութիւններ ընելու համար եղած է, ինչպէս մեղուները մեղը շինելու. չէ՛ թէ պիծակներու պէս որ մէկտեղ կը ժողովին փտտած բաներ ծծելու: Թէ որ անխելքին մէկը անպարկէշտ խօսք մը քեզի ըսէ, մի քաշուիր ցուցնելու որ ականջդ կը խրախ. ուրիշ կողմ դարձիր կամ խոհեմ կերպով մը խմացուր չախորժելդ:

Ամենէն գէշ ախտերուն մէկն է՝ ուրիշները ծաղր ընելը. Ի՞նչ խիստ առեւի է աս ախտը, ու քանի անգամ ծանր պատիժներ տուած է ուրիշները ծաղր ընողներուն: Չիկայ բան մը որ այնպէս եղբայրսիրութեան ու մանաւանդ ջերմեռանդութեան դէմ ըլլայ, ինչպէս ուրիշները արհամարհել: Ծաղր ընելը՝ արհամարհել է ուրիշը, անոր համար անանկ ծանր մեղք է, որ սուրբ վարդապետները խօսքով եղած նախաախնքներուն ամենէն սաստիկը ասիկայ կը սեպեն, ու իրաւունք ունին սեպելու: Այսին զի ուրիշ նախաախնքները նախատուած անձին համարմունքը բոլորովին չեն վերցրներ, իսկ ծաղր ընելը՝ ուրիշին համարմունքը ամեն կողմանէ վերցրնել է:

Իսկ զուարճախօսութիւնը պատշաճ կերպով որ ըլլուի՝ առաքինութիւն մըն է, որով համեստ ու ախորժելի զբօսանք մը կը հանենք մարդկային անկատարութիւններէն: Բայց պէտք է աղէկ զգուշանալ որ չըլ-

լայ թէ զուարճախօսու թիւնը կատակարանու թեան
 դաւնայ: Կատակարանու թիւնը ուրիշին արհամարհու
 թեամբը ու նախատանօքը ծիծաղ կը շարժէ, իսկ զը-
 ւարճախօսու թիւնը սլարդ ընտանի համարձակ ու խըն-
 տացընաղ խօսքով մը: Սուրբ Լուդովիկոս թագաւորը
 սեղանէն ետքը թէ որ եկեղեցականք հարկաւոր բանի
 մը վրայ ուղէին իրեն հեռ խօսիլ, կ'ըսէր. « Հիմայ տրա-
 մարանելու ասեն չէ, քիչ մը հանգչելու ասեն է՝ զը-
 ւարճախօսու թիւն ընելով. ամեն մարդ թող ըսէ հա-
 մեստու թեամբ ինչ որ կ'ուզէ: Ասանկ կ'ըսէր չորս դին
 եղած ազնուականներուն համար, որոնք թագաւորէն
 սիրա առնելու խօսքեր կ'ուզէին լսել: Բայց հանգչե-
 լու ասեննիս ալ անանկ անցընենք միշտ, ի՞նչ աստուա-
 ծասէր հոգի, որ յաւիտենական կենաց յիշատակը
 մտքերնիս ըլլայ:

ԳԼՈՒԽ ԻԲ

Յանդուզն դատողութեան վրայ.

Մի Դաւիթ զի մի Դաւիթիցի, կ'ըսէ Քրիստոս ակրն մեր:
 Պօղոս առաքեալն ալ կ'ըսէ. Մի յառաջ քան զԺամանակի
 Դաւիթ, մինչեւ եկեցիք քեզ՝ որ լուսաւոր ասնիցի զգաղսնիս խա-
 ւարի, եւ յայտնիցի զԼուսհոգոս «բարից: Յանդուզն դատու-
 զու թիւնը խիստ անհաճոյ է Աստուծոյ. մարդկանց ը-
 րած դատաստանը յանդուզն է, վասն զի իրարու դա-
 տաւորը չեն. ուստի մեկզմէկ դատելով՝ Աստուծոյ ի-
 լաւունքը կը յափշտակեն: Յանդուզն է, վասն զի մեզ-
 քին գլխաւոր գէշու թիւնը մարդուս մտքն ու սրտն
 կախուած են՝ որոնք մեզի համար մութ բաներ են:
 Յանդուզն է, վասն զի ամեն մարդ բաւական դատելու
 բան ունի իր վրայ՝ առանց ուրիշներուն դատաստանին
 խառնուելու: Չիդատուելու համար այնչափ հարկա-
 ւոր է մարդուս ինքը զինքը դատել՝ որչափ ուրիշները
 չիդատուել. վասն զի ինչպէս որ կ'արդիլէ Քրիստոս ու-
 ըրիչը չիդատուել, այնպէս ալ առաքեալը կ'ըսէ. Անէ զան-
 ինս քննեա՛, սպա ոչ դաքապարքեա՛: Բայց վա՛խ մեզի որ
 բոլորովին ասոր գէ՛մը կ'ընենք, շարունակ ուրիշները

դասելով՝ որ արգիլած է, ու մեկը զմեզ ամենեւին չի
դասելով՝ որն որ հրամայուած է:

Յանգուզն դատողութեան դեղը իր պատճառին
յարմար պէտք է ըլլայ: Կան որ ՚ի բնութենէ անանկ
նեղասիրտ են, որ ինչ որ մանայ սրտերնին կը լեղի-
նայ՝ Ամովս մարգարէին ըսածին պէս. Գաբշուսանէն
զերասանս ՚ի ցասանս, և զպսուզ արդարութեան ՚ի դատնա-
սիան: Ասոնց համար աղէկ հոգևոր բժիշկ մը պէտք է,
վասն զի սրտերնուն լեղիութիւնը բնական ըլլալով՝
դժուարաւ կրնանանայ. և թէպէտ ասիկայ մեզք չէ՝
այլ միայն անկատարութիւն, բայց վտանգաւոր է՝ ո-
րովհետև մարդուս սրտին մէջ տիրել կուտայ յան-
գուզն դատողութիւն:

Ոմանք ալ յանգուզն դատողութիւն կ'ընեն, չէ թէ
նեղասիրտ ըլլանուն՝ այլ հպարտութեան համար,
կարծելով որ որչափ ուրիշներուն գործքերը դասելու
ու վար դարնելու ըլլան՝ այնչափ իրենք կը բարձրա-
նան: Ասանկները յանգուզն ու իրենք իրենց վտասա-
ցող մարդիկ են. անանկ մեծ համարմունք ունին վրա-
նին՝ որ ուրիշ ամենքն ալ իրենցմէ վար կը սեպեն, ինչ-
պէս փարիսեցին որ կ'ըսէր. Աւ ե՛մ իբրև զայս ՚ի ճարդ-
կանէ:

Ոմանք ալ աս յայտնի հպարտութիւնը չունին,
բայց կ'ախորժին ուրիշի պահսութիւնները զխտել, ու
ընդհակառակն իրենց կատարելութիւններն որ կը կար-
ծեն թէ ունին՝ կամացուկ մը ուրիշներուն խնայրնել:
Աս իրենց ախորժը անանկ ծածուկ ու անպաշտ է, որ
սուանց խիստ սուր աչք ունենալով՝ չիկրնար մէկը
տեսնալ. նաև իրենք չեն ճանչնար իրենց ունեցած ա-
խորժը, թէ որ ցուցնող չըլլայ իրենց:

Շատեր ալ կան, որ իրենք զիրենք շողորթելու՝
զիրենք արդարացրնելու ու խղճմտանքնուն զարնելը
մեղմացրնելու համար՝ ուրիշները կը դատեն. որպէս
զի իրենց ունեցած կամ անոնց պէս մոլութիւններ ա-
նոնց վրայ ալ ձգեն, կարծելով որ մոլութիւն ունե-
ցողները շատնալով՝ իրենց մեղքը քիչ պարսաւելի կ'ըլ-
լայ:

Շատերն ալ յանգուզն դատողութիւն կ'ընեն իրենց
խելքը ցուցրնելու համար, իբր թէ փիլիսոփայութիւն
ընել զխտեն, ուրիշին սիրտը կրնան գուշակել ու զի-

տաւորութիւնը խմանալ : Թէ որ երբեմն դժբաղդա-
բար դատամունքնին ելլելու ալ որ ըլլայ , գնա անկէց
ետքը անոնց յանդգնութիւնը զսպէ :

Ուրիշներն ալ իրենց կրիցը համեմատ կը դատեն .
որոնք որ կը սիրեն՝ անոնց ամեն բանը աղէկ կը մեկ-
նեն , իսկ որոնք որ կ'ատեն՝ անոնց ամեն բանը գէշ
մտքի կը տանին : Մէկ զարմանալի դիպուած մը միայն
կայ , ուր որ չափազանց սէրը իր սիրելոյն վրայ գէշ
դատամունք ընել կու տայ . հրէշ մըն է , բայց սիրելէն
առաջ կու գայ . թէպէտ անանկ սիրով մը սիրելէն՝ որ
կամ անմաքուր է կամ անկատար կամ շփոթած ու
այլայլած , ինչպէս է նախանձոտ սէրը . որն որ , ինչպէս
ամեն մարդ գիտէ , սոսկ նայուածքի մը համար՝ սղտի
ժպտելու մը համար՝ ուրիշի հաւատարմութեանը դէմ
դատամունք կ'ընէ , շնացողի տեղ կը դնէ ուրիշը :

Ասոնցմէ՛ ի դատ՝ վախն ալ , փառասիրութիւնն ալ ,
ասոնց նման ուրիշ տկարամտութիւններ ալ , շատ ան-
գամ պատճառ կ'ըլլան կասկածներու ու յանդուգն
դատողութեան : Բայց ասոնց դեղը որն է . նախ և ա-
ռաջ եղբայրսիրութիւնը՝ որ ուրիշի վրայ չէ թէ միայն
գէշ բան չիփնտուեր , այլ նաև կը վախնայ որ չըլլայ թէ
հանդիպի . ու հանդիպելու ալ որ ըլլայ , աչքը կը դար-
ձնէ , չիտենալու կը զարնէ : տեսնայ ալ նէ , սուրբ
պարզամտութեամբ մը կը կարծէ որ տեսածը գէշու-
թիւն չէ՝ այլ անոր շուքն է , կամ երեակայութիւն կը
կարծէ : Իսկ թէ որ չիկրնայ ինչ ըլլալը չիճանչնալ ,
մէկէն միտքը ուրիշ տեղ կը դարձնէ , կը ջանայ տե-
սածը մոռնալ : Եղբայրսիրութիւնը մէկ հատիկ դեղ է
ամենայն չարեաց , բայց մանաւանդ յանդուգն դատո-
ղութեան :

Գեղնացաւ ունեցողներուն ամեն բան դեղին կ'երե-
նայ . աս ցաւէն խալըսելու համար բժիշկները հիւան-
դին աչքին չեն դներ դեղը , այլ ներսէն ընդնացընելու
համար ուրիշ դեղ կու տան : Յանդուգն դատողութիւ-
նը հոգևոր գեղնացաւ մըն է , որ մարդուս աչքին ամեն
բան գէշ կը ցուցնէ . ով որ կ'ուզէ աս հիւրնդութենէ
խալըսիլը , ոչ աչքին և ոչ մտքին դեղ սէտք է ընէ ,
այլ սրտին : Սիրտդ աղէկ որ ըլլայ , դատողութիւնդ
ալ աղէկ կ'ըլլայ . թէ որ եղբայրսիրութիւն ունիս
սրտիդ մէջ , դատամունքդ ալ անոր համեմատ կ'ըլլայ :
Քեզի իրեք տղուոր օրինակներ :

Իսահակ Աբխալեքին ըսաւ որ Աբեբեկա իր քոյրն էր: Աբխալեք տեսաւ որ Իսահակ անոր հետ խիստ համարձակ կը վարուէր, դասեց որ իր կինն էր. չարամիտ մարդ մը կրնար դատողութիւն ընել որ իր հարձը ըլլայ, կամ թէ որ իրաւ քոյրն ալ էր նէ՛ ազգապղծութեան նշան կու տար: Բայց Աբխալեք անկեց աւելի եղբայրսիրութեան կողմը չէր կրնար դատել տեսածը: Մենք ալ ասանկ պէտք է ընենք, ո՞վ աստուածասէր հոգի, որչափ որ կրնանք նէ՛ բարի մեկնել ուրիշի ըրածը. թէ որ գործք մը հարիւր կողմ ունենայ, պէտք է ամենէն աղէկ կողմը նայիլ:

Սուրբ Աոյսը յղի էր, սուրբ Յովսէփ յայանի տեսաւ անոր յղի ըլլալը. բայց որովհետեւ ուրիշ կողմանէ գիտէր որ բոլորովին սուրբ էր, բոլորովին անարատ, բոլորովին հրեշտակի պէս վարք մը ունէր, չկիրցաւ հաւտալ որ յղի ըլլայ. ուստի մտածեց բաժնուիլ իր մէն, ու Աստուծոյ թողուլ իր դատաստանը: Թէ և տեսած նշանը յայանի բան էր սուրբ Աուսին վրայ գէշ մտածելու համար, այսու ամենայնիւ չուզեց դատել զինքը: Ինչո՞ւ. վասն զի, ինչպէս որ սուրբ աւետարանը կ'ըսէ, աբգաբ էր. արդար մարդը երբոր իր աղէկ ճանչցած անձին ոչ գործքը կրնայ արդարացընել, և ոչ գիտաւորութիւնը, չէ թէ անոր համար կը դատէ զինքը՝ այլ Աստուծոյ կը թողու անոր դատաստանը: Ասանկ ալ Քրիստոս տէրն մեր խաչին վրայ չկրնալով բոլորովին արդարացընել իր խաչողները, անոնց չարութիւնը քիչցընելու համար՝ իրենց ազխութեանը արւաւ ըրածնին, ըսելով. հայր Խոզ Դոյս, զի ոչ գիտէն զինչ գործէն: Երբոր չենք կրնար մեղքը արդարացընել, գոնէ կարեկից ըլլանք մեղաւորին՝ իր ըրածը ազխութեան կամ ազխութեան տալով, որ քիչ մեղադրելի ըլլայ:

Անանկ է նէ, չենք կրնար ամենեկին ուրիշը դատել: Տարակոյս չիկայ որ չենք կրնար. Աստուած միայն կրնայ արդար դատաստան ընել յանցաւորի մը վրայ: Իրաւ է որ Աստուած դատաւորներու ձեռքով կ'ընէ իր դատաստանը, անոնք են իր սաշտօնեաները. բայց անոնք ալ սարսրկան են իր տուած վճիռը յայանել, իրմէ լսածնին միայն ըսել: Թէ որ իրենց կիւքը մեջը խառնեն, իրենք կ'ըլլան դատողը, ու անոր համար դատուին պիտոր. վասն զի մարդս իբրև մարդ՝ ուրիշը չի կրնար դատել, արգիլած է:

Գործք մը աւանալը կամ դիտնալը՝ գատել չէ . վասն զի գատաստան ընելը տարակոյս մը կենթադրէ՝ պզտի ըլլայ մեծ ըլլայ, իրօք կամ կարծեօք դժուարութիւն մը կ'ենթադրէ՝ որուն վրայ գատաստանը պիտոր ըլլուի . անոր համար սուրբ աւետարանը անհաւանելութեան համար կ'ըսէ որ արդէն գատաստարտուած են, վասն զի իրենց գատաստարտութեանը վրայ տարակոյս չիկայ : Աւրեմն ուրիշի վրայ տարակուսիլը մեղք չէ, վասն զի տարակուսիլը արդիւրած չէ՝ այլ գատելը : Բայց առանց պատճառի տարակուսիլ կամ կասկածիլ ալ չըլլար ուրիշի վրայ . վասն զի առանց յայտնի նշանի մը կասկածիլը՝ յանդուգն կասկած կ'ըլլայ : Թէ որ չարամիտ մարդ մը աւետած ըլլար որ Յակոբ նահապետը ջրհորին քովը Առքէլ համբուրեց, կամ երբոր Աերեկա Նղիաղարին ձեռքէն աստարանշաններն ու օղերը ընդունեցաւ ամենեկին անծանօթ օտարականի մը ձեռքէն, անտարակոյս գէշ մտքի կ'երթար անոնց վրայ՝ որ բարի օրինակ էին պարկեշտութեան : Բայց ըրած գատողութիւնը պատճառ կամ հիմն չէր ունենար . վասն զի գործք մը որ ըստ ինքեան ոչ աղէկ և ոչ գէշ է, գէշ մտքի տանելը յանդուգն կասկած է՝ երբոր ուրիշ պարագաներ յայտնի չիցուցնեն գէշութիւնը : Նմանապէս յանդուգն գատողութիւն է գործքէ մը պատճառ առնուլ՝ ընտղը պարսաւելու : Բայց ասոր վրայ վարը աւելի որոշ պիտոր խօսիմ :

Աերջապէս որոնք որ իրենց խղճմտանքին վրայ հող ունին, դիւրաւ չեն խնար յանդուգն գատողութեան մէջ : Վասն զի ինչպէս որ մեղուները ամպոտ օղերուն ներս կը քաշուին, ու իրենց փեթակին մէջը մեղք չենելու կ'աշխատին, ասանկ ալ բարեպաշտ մարդկանց միտքը մտթ գատողութիւններէն կը խորշի, ուրիշի ամպով ծածկուած գործքերը չուղեր գատել . ուստի ներս կը քաշուի իր սրտին մէջ բարի առաջադրութիւններ կ'ընէ ինքը զինքը շիակելու : Աւրիշի վարքը քննելը գատարկ մարդու գործք է . չեմ ըսեր անոնց համար՝ որոնք որ ընտանեաց կամ ընկերութեան մեծերն են, ու իրենց պարտքն է ուրիշներուն ըրածին վրայ արթուն կենալ . թող անոնք իրենց պարտքը կատարեն, բայց անուշութեամբ ու սիրով՝ առանց չափէն դուրս ելլալու :

ԳԼՈՒԽ ԻԹ

Բամբասանաց վրայ .

Յանդուգն դատողութիւնը անհանդատութիւն կը բերէ մարդու սրտին, արհամարհել ու բիշները, հրպարտութիւն, ինքնահաւանութիւն, ու շատ ուրիշ չարաչար հեռանքներ, որոնց դիտաւորներուն մէկն է բամբասանիքը՝ ժանտախտ կենցաղավարութեան: Ա՛նխ որ Եսայի մարգարէին շրթունքները մաքրող հրեշտակին պէս՝ վառած փայտ մը չունիմ՝ ձեռքս այն սուրբ սեղանէն առած, որ ամենուն սրկունքին մօտեցրնելով՝ մաքրէի բերաննին բամբասանիք ընելէն. մեղքը աշխարհէս որ վերնար, ուրիշ անօրէնութիւններուն մեծ մասն ալ կը վերնար:

Ով որ անիրաւ տեղը ուրիշին անունը կ'աւրէ, մեղք գործելէն 'ի դատ՝ անունը նորէն չինելու պարտական է, ըրած փաստին համեմատ. վասն զի գողը արքայութիւն չիկրնար երթալ՝ գողցած բանը եւ չխտուած, իսկ բարի անունը աշխարհիս ամեն մեծութիւններէն վեր է: Բամբասանիքը տեսակ մը մարդասպանութիւն է. վասն զի մէնք իրեք կեանք ունինք. հոգևոր՝ որ այ շնորհքին վրայ հաստատուած է, մարմնաւոր՝ որ հոգիէն կը կախուի, ու քաղաքական՝ որ բարի անուն ունենալն է: Առջինը մեղքով կը վերնայ, երկրորդը մահուամբ, երրորդը բամբասանիքով: Բայց բամբաստողը լեզուին մէկ հարուածովը հասարակօրէն իրեք մահ կը պատճառէ. սպաննելով թէ իրեն և թէ լսողին հոգին, ու բամբասած անձին ալ քաղաքական կեանքը վերցրնելով: Սուրբ Բեռնարդոսին խօսքն է. բամբասողն ու բամբասանիք մտիկ ընողը երկուքն ալ դիւահար են. մէկը լեզուին վրայ սատանայ ունի, մէկալը ականջին մէջ: Դաւիթ մարգարէն բամբասանիք ընողներուն համար կ'ըսէ. Սրէնին ղւեղս՝ Ի-բեանց որպէս զօջի: Օձին լեզուին ծայրը երկու ձղբուած է. ուստի Արխատուէլ, երկսայրի սուրի պէս է, կ'ըսէ. ասանկ ալ բամբասողին լեզուն երկսայրի սուր մըն է, որ մէկ զարնելով մը՝

Թէ լսողին ահանջը կը թուճաւորէ, և թէ ուրիշի աղէկ անուէր :

Ասանկ է նէ, ո՞վ աստուածասէր հոգի, խրատս աղէկ բռնէ, ամենեին ուրիշը մի բամբասեր, ոչ ուղղակի և ոչ անուղղակի. չըլլայ որ սուտ յանցանք մը դնես ուրիշի վրայ, չըլլայ որ ուրիշի ծածուկ յանցանքը յայտնես, չըլլայ որ յայտնի յանցանքը մեծցընես, չըլլայ որ բարի գործքը չար մեկնես, չըլլայ որ ունեցած բարու թիւնն որ գիտես՝ ուրանաս կամ վարպետութեամբ չիպտանալ ձևացընես կամ սղտիկցընես. վասն զի աս ամեն կերպով Աստուծոյ գէմ՝ ծանր մեղք կը գործես, մանաւանդ ուրիշի վրայ սուտ բան հաստատելով, կամ իրաւը ուրանալով՝ ուսկից իրեն մնաս կը ծագի. վասն զի ուրիշի մնասակար եղած սուտը երկու մեղք է :

Արոնք որ բամբասանքէն առաջ գովեամներ կուտան բամբասելու անձին, կամ գովելու ատեն երկդիմի խօսքեր կը բանեցընեն, ամենէն թուճաւոր բամբասանք ընողները անոնք են : Արնայիս որ մէկը կ'ըսէ. Նրաւ որ կը սիրեմ ան անձը, ուրիշ բաներու մէջ խիստ աղէկ է, բայց ճշմարիտը չուրացուիր որ աս կամ ան գէշ բանը ըրաւ : Ան աղջկիւր գէշ աղջկի չէ, բայց խաբուեցաւ : Ասոնց պէս ուրիշ կերպ կերպ յառաջաբանութիւններ, որոնց մէջ յայտնի կ'երևնայ բամբասողին վարպետութիւնը. վասն զի աղեղնաւորը նետը նետելէն առաջ՝ որչափ որ կրնայ՝ իրեն կը քաշէ, ուրիշ բանի համար չէ քաշելը՝ բայց աւելի ուժով նետելու համար : Ասանկ ալ բամբասողները կարծես որ լեզունին իրենց կը քաշեն, բայց աւելի ուժով երկընցընելու համար է՝ որպէս զի լսողներուն սիրտը մանայ ըրած բամբասանքնին :

Վարպետ խօսքերով եղած բամբասանքը ամենէն գէշն է. վասն զի ինչպէս որ մոլեխինգը ինքիրեն սաստիկ ու շուտ չիթուճաւորեր, ու գիւրաւ դիմացը կրնայ առնուիլ, բայց գինիի հետ խառնուած որ ըլլայ՝ ճար չիմնար, ասանկ ալ բամբասանքն որ ինքիրեն մարդու մէկ ահանջէն կը մանայ՝ մէկալէն կ'ըլլայ, երբոր վարպետ ու զուարճալի խօսքերով խառնուած որ ըլլայ, սաստիկ ներս կ'անցնի լսողներուն սիրտը : Թոյնս է թից՝ է ներքոյ շքանոց նոցա, կ'ըսէ Դաւիթ մարգարէն. իժը անանկ կը խաճնէ՝ որ գրեթէ չիտեսնուիր խաճածը, իր

Թոյնը առջի բերանը ախորժեւի քերուիլ մը կը բերէ ,
ուստի խածուողին սիրտը կը բացուի ու անանկ կ'ըն-
դունի Թոյնն որ՝ ալ անոր գէմը չաւնուիր դեղով :

Մի ըսեր որ աս կամ ան մարդը գինով է , Թէ և գի-
նովութիւնը տեսած ալ ըլլաս . և ոչ Թէ անառակ է ,
Թէ և անառակութիւնը տեսած ըլլաս . վասն զի մարդս
միանգամ բան մը ընելով՝ ան ախտին տէրը չըլլար :
Արեւը միանգամ կեցաւ Յեսուին յալթութեանը հա-
մար , անգամ մըն ալ խուարեցաւ Քրիստոսի մահուա-
նը համար . բայց անովը չըսուիր որ արեւը անշարժ է
կամ ըյս չունի : Այո նահապեար անգամ մը գինովցաւ .
անգամ մըն ալ Առլտ գինովցաւ , ու գինովութեան մէ-
ջը ազգապղծութիւն ալ ըրաւ , բայց ոչ Այո նահապե-
արը գինով կրնայ ըսուիլ , և ոչ Առլտը գինով ու ազ-
գապղծ : Սուրբ Պետրոս անգամ մը ուրիշի տկանը
կարելուն համար՝ արիւնահեղ չըսուիր , և ոչ հայ-
հոյիչ՝ միանգամ մը հայհոյելուն համար : Մոլութեան
մը կամ առաքինութեան մը տէր ըլլալու համար՝
պէտք է որ մէկը ան բանին մէջ առաջ գնացած ու
ան բանը իրեն ունակութիւն ըրած ըլլայ : Աւստի զըր-
պարտութիւն է բարկացող կամ գող ըսել մէկուն ,
անգամ մը իր բարկութիւնը կամ գողութիւնը տեսած
ըլլալնուս համար :

Թէ և մէկը երկան ասան մոլութեան մը ետեւէ եղած
ալ ըլլայ , վտանգաւոր է զինքը մօլի կանչել , կրնայ
մարդ սխալիլ : Սխան բորտը Մագգալենացիին հա-
մար մեղաւոր է ըսաւ , որովհետեւ քիչ մը առաջ իրաւ
մեղաւոր էր . բայց ըսածը սուտ ելաւ , վասն զի ըսած
ատենը Մագգալենացին անանկ չէր՝ այլ սուրբ ապաշ-
խարող մըն էր . անոր համար ալ Քրիստոս տէրն մեր
զինքը պաշտպանեց : Անխելք փարիսեցին մաքտաւորին
համար յափշտակող՝ անիրաւ ու շնացող ըսաւ . բայց
խիստ սխալեցաւ , վասն զի ան ատենը արգարացած էր :
Աստուծոյ բարութիւնը անանկ մեծ է որ վայրկեան
մը կը բաւէ իր շնորհքը խնդրելու ու ընդունելու . ու-
րեմն ի՞նչ ստուգութիւն կը մնայ մեզի՝ այսօր մեղաւոր
կանչելու մէկը էրէկ մեղաւոր եղած ըլլալուն համար .
էրէկուան օրը չէ որ պիտոր դատէ ասօրուանը , այլ
աս օրը էրէկուանը , այսինքն վերջի օրերնիս է որ պի-
տոր դատէ զամենքնիս : Աւրեմն առանց սուտ զուրցե-

լու վտանգի՝ չենք կրնար մէկու մը համար գէշ է ըսել. այսչափ միայն պէտք եղած տեղը կրնանք ըսել՝ որ գէշ գործք մը ըրած է, ասեն մը գէշութեան մէջ անցուցած է իր կեանքը, հիմայ ալ գէշ ճամբու մէջ է. բայց ասորուանը էրէկուքնէ, կամ էրէկուանը ասորուքնէ, կամ մանաւանդ վաղուանը ասորուքնէ չըլլար հեռեցրնել:

Իրաւ՝ պարարկան ենք ամեն կերպով զգուշանալ ուրիշը չխրամբասելու, բայց մէկալ ծայրն ալ անցնելու չէ՝ ինչպէս ոմանք բամբասանքէն փախչելու համար՝ ուրիշի գէշութիւնը կը գովեն: Թէ որ մէկը իրացրնէ բամբասող է, անոր համար մի ըսեր որ եղբայրասէր ու ճշմարտասօս է. թէ որ մէկը յայանի աշխարհասէր է, մի ըսեր որ ազնիւ ու մաքրասէր է. թէ որ մէկը վտանգաւոր ընտանութիւններ կ'ընէ, մի ըսեր որ բարեօրոտ ու անմեղ է. անհնազանդութեան համար՝ բարի նախանձ է մի ըսեր, և ոչ սիրահարութիւնը բարեկամութիւն սեպէ: Պէտք չէ օգնել մոլութեան, ուլ աստուածասէր հոգի, պէտք չէ շողոքորթել ու աածել ուրիշի ախար, բամբասանքէն զգուշանալ կարծելով. այլ յայանի ու անկեղծ՝ գէշը գէշ ըսելու է, ու պարսաւելի բանը պարսաւելու է. վասն զի ասանկ ընելը Աստուծոյ փառք է, միայն թէ ըսելու թէութիւններս պահելով:

Ուրիշի մոլութիւնը գովելի կերպով պարսաւելու համար՝ պէտք է որ օգուտը փնտրուենք, կամ անոր՝ որուն վրայ սր է խօսքը, և կամ անոնց՝ որոնց որ կը խօսինք: Թէ որ աղջիկ զաւկըներու առջին՝ ասոր կամ անոր ըրած վտանգաւոր ընտանութեանցը վրայ, ասոր կամ անոր ըրած կամ խօսած անկարգութեանցը վրայ կը խօսուի, ու դուն աս բաները չխաբարաւես, մանաւանդ արդարացընել որ ուղես, լսողներուն մասաղ հասակին մեծ փասս կ'ըլլայ, չար օրինակի՝ առնեն անոնցմէ: Աւստի իրենց օգուտը կը պահանջէ՝ որ անկեղծաբար պարսաւենք աս բաները, թէ որ աւելի յարմար ասանի չենք կրնար պահել՝ որ նուազ նախատինք ըլլայ աս անկարգութիւնները ընողներուն:

Եսկէց ՚ի զամ՝ պէտք է որ քեզի լցնայ աս բանին վրայ խօսիլը. ինչպէս թէ որ աս ընկերութեան մէջ գլխաւորներէն մէկն էս, ու քու լուծութենէդ կրնայ

կարծուիլ որ մտութիւնը կը հաստատուի : Իսկ թէ որ պղտիկներէն մէկն էս, պէտք չէ որ առաջ նեառուիս ուրիշները պարտաւելու : Բայց ամեն բանէն աւելի պէտք է զգուշանաս որ չըլլայ թէ բառ մը աւելի ըսես . խօսք հասկընալու համար, թէ որ մանչու կամ աղջկան մը համարձակ ու վտանգաւոր ընտանութեանը վրայ է խօսքդ, պէտք է որ խիստ զգուշանաս եղածին վրայ վանկ մը չեւելցընելու : Թէ որ սոսկ արտաքին թեթեւ բան մըն է աչքի զարկածը, անկէց աւելին պէտք չէ մահաբերելով ըսես . թէ որ սոսկ անխոհեմութիւն մըն է, ան միայն ըսէ . թէ որ ոչ անխոհեմութիւն մըն է և ոչ դրսէն ալ իրօք աչքի զարնող բան մըն է, այլ միայն չարամիտ մարդկանց բամբասանքի պատճառ կրնայ տալ, կամ ամենեւին ըսէ, և կամ ճիշդ պէտք եղածը բացատրէ : Ահուան ուրիշը դատելու ատեն մարդուս բերնին մէջ անանկ կեցած է՝ ինչպէս նշարակը վերաբուժին ձեռքը ջղերուն մէջ երակ բանալու համար : Պէտք է անանկ զգուշութեամբ շարժի, որ ոչ եւել և ոչ պակաս բան մը ըսէ : Աերջապէս մեկուն ախար պարտաւելու ատեն՝ ամեն բանէն եւել զգուշանալու է, որ որչափ կարելի է՝ անոր անձին չերթայ պարտաւանքը :

Իրաւ է որ անուանին աւրուած ու յայտնի յանցաւորներուն վրայ համարձակ կրնայ խօսուիլ, բայց ան ալ եղբայրսիրութեան ու կարեկցութեան հողւով պէտք է ըլլայ, չէ թէ հպարտութեան ու գուռղու-թեան, չէ թէ անոր չարեացը վրայ ուրախանալով, վասն զի առիկայ չարասիրտ ու չարամիտ մարդու գործք է : Իսկ Աստուծոյ ու սուրբ եկեղեցւոյ թշնամիներուն, ինչպէս են հերեափոսներն ու հերձուածողները, ու անոնց աղանդապետներն ու համախոհները, որչափ որ կրնանք նէ՝ պէտք է դէմ խօսինք, ճշմարտութիւնը պաշտպանենք . որովհետեւ եղբայրսիրութիւնը կը պահանջէ որ գայլուն դէմ պռուանք որ ոչխարներուն վրաս ջրնէ :

Ամենքը համարձակ կը դատեն ու կը խօսին թագաւորներու ու բոլոր ազգերու դէմ, ինչ որ իրենց կերքը գատել ու զուրցընել կու տայ : Աս բանը դուն մի ընես, ի՞նչ աստուածասէր հողի . վասն զի Աստուծոյ դէմ ըլլալէն ՚ի դաս՝ դուրսդ հաղարումէկ վայ կրնայ բերել :

Երբոր մէկուն վրայ դէշ բան մը կը ըսեն, տարակուսէ լաւձիդ վրայ՝ թէ որ իրաւամբք կրնաս տարակուսիլ. ապա թէ ոչ, ընտղին գիտաւորութիւնը արդարացուք. աս ալ կարելի չէ նէ, կարեկից եղիք, խօսքը ուրիշ բանի վրայ դարձուք, յիշելով ու ուրիշներուն յիշեցրնելով որ Աստուծոյ շնորհքն է իրենց նոյն պակասութեանը մէջ չկնալը: Անուշ կերպով մըն ալ ջանաս որ բամբաստողը ինքն իրեն գայ, ու թէ որ բամբաստուած անձին մէկ ալէկու թիւնը գիտես նէ՝ ըսէ:

Գ. ԱՌԻԽ Լ

Խօսելոռ վրայօր քանի մը ոչրիշ խրատներ.

Խօսուածքդ ախորժեւի ըլլայ, անկեղծ, պարզ, բնական ու ճշմարիտ. զգուշացիր կեղծաւորութենէ, վարպետ ու շինծու կերպեր բանեցրնելէն: Թէ և ամեն ճշմարտութիւն միշտ ըսելը ալէկ բան մը չէ, բայց ամենեւին օրինաւոր բան չէ ճշմարտութեան դէմ խօսք զրուցելը: Սորվեցուք քեզի որ ամենեւին գիտնալով սուտ մը բերնէդ չի՛հանես, ոչ զքեզ արդարացրնելու և ոչ ուրիշ պատճառի համար, վասն զի Աստուած ճշմարտութեան է Աստուած: Թէ որ յանկարծ առանց անդրադարձութեան սուտ մը ելլելու ըլլայ բերնէդ, ու կրնաս մէկէն շիտկել, ջանաս որ շիտկես. ճշմարտար ըսելը շատ աւելի աղւոր ու զօրաւոր կերպ է զքեզ արդարացրնելու քան թէ սուտ զուրցելը:

Թէ և կրնայ մէկը խոհեմութեամբ ծածկել երբեմն ճշմարտութիւնը վարպետ խօսքով մը, բայց աս կերպս հարկաւոր տեղ միայն բանեցրնելու է՝ երբոր Աստուծոյ փառքն ու ծառայութիւնը յայտնի կը պահանջեն: Աս գիտուածէն դուրս վարպետութիւն բանեցրնելը վտանգաւոր է. վասն զի սուրբ գիրքը՝ Զի սուրբ հոգին իմաստութեան քաղցրէ՛ ի նենգութենէ, կ'ըսէ: Չիկայ խորագիտութիւն մը այնպէս սիրուն ու ախորժեւի ինչպէս անկեղծութիւնը: Աշխարհիս խոհեմութիւնն ու վարպետութիւնները անոնց կը վայլէ, որոնք որ ուրիշ

աշխատեցին աշխատելի կ'ըսուին • իսկ Աստուծոյ որդիքը շի-
տակ ճամբան կ'երթան առանց սխալա ճամբաներու ,
սրտերնուն մէջ խորշումորշ շիկայ • Որ փնայ Բաճաւ-
Բէտմբ , փնայ Լազարու-Բէտմբ , կ'ըսէ սուրբ գիրքը : Սուտ
զուրցելը , երկու լեզու բանեցրնելը , կեղծաւորութիւն
ընելը , տկար ու ցած սրտի նշաններ են միշտ :

Սուրբ Օգոստինոս իր խոստովանութեան չորրորդ
գրքին մէջ ըսած էր որ իր բարեկամին հետ մէկ սիրտ
մէկ հոգի ըլլալով՝ անոր մեռնելէն ետքը իր կեանքը
իրեն ասելի եղած էր , չուզելով ապրիլ կէս սիրտ կէս
հոգի • ու չէր ալ ուզեր մեռնիլ՝ որ բարեկամը բոլորու-
մին չխմեռնի : Աս խօսքը ետքը իրեն շինծու երեցաւ •
անանկ որ՝ իր նահանջմանց գրքին մէջը փուճ ու ան-
խելք խօսք կը կոչէ իր աս խօսքը : Դիտէ , նվ աստուա-
ծասէր հոգի , ինչ զգուշութիւն ունէր այն սուրբ ու
ազնիւ հոգին՝ շինծու խօսք մը չքսելու : Իրաւցրնէ մեծ
զարդ մըն է քրիստոնէի մը ճշմարիտ պարզ ու անկեղծ
խօսիլը • Դաւիթ մարգարէին խօսքն • Ասոցի Բէ պահեօիօ
զճանապարհս ի՛մ , զի մի Տեղայոց լեղոսաւ ի՛մով : Դի՛ր , Կէ՛ր , պա-
հապան Բերանոց ի՛նչ եւ դառան անոր շրթանոց ի՛նչ , զի մի խո-
սորեացի սիրտ ի՛մ բանիւ շարտեանն :

Սուրբ Լուգովիկոս թագաւորը չէր ուզեր բանի մը
դէմ զուրցել , բայց միայն երբոր լուրը մեղք կ'ըլլար
կամ ուրիշի ծանր միտս • վասն զի ամեն կերպ վիճա-
բանութենէ ու հակառակութենէ կը խորշէր : Ուստի
երբոր հարկ ըլլայ մէկուն դէմ խօսիլ՝ մեկալին կար-
ծեացը դէմը ասնուլ , սէտք է խիստ անոյշ կերպ ու
զգուշութիւն բանեցրնել՝ որ չըլլայ թէ նեղանան • վասն
զի խոստութեամբ բան մը չէնք կրնար շահիլ :

Քիչ խօսելն որ այնչափ կը գովեն հին խնամտունե-
րը՝ ան չէ որ մարդս քիչ խօսք հանէ բերնէն , այլ դա-
տարիկ ու անօգուտ բան չիսօսի • վասն զի խօսելու մէջ՝
խօսքերուն քանակը չինայուիր , այլ որակը • ու ինծի
կու գայ որ երկու ծայրէն ալ փախչելու է : Խիստ ծան-
րութիւնը՝ որ կենցաղավարութեան մէջ չուզեր ամե-
նեին ընտանեկան խօսքեր , չխստահիլ մը ուրիշներուն
ու զանոնք արհամարհել մը կը ցուցրնէ • իսկ շարու-
նակ խօսիլն ու ուրիշներուն ասենն ու հանդիսա չխտալ՝
որ իրենք ալ ուղածնին ըսեն , յանդգնութիւն է ու տե-
տակ մը բանաւորութիւն :

Սուրբ Առդովիկոս չէր ատորժեր որ մէկը ընկերու-
թեան մէջ ուրիշի հետ կամաց խօսի . մանաւանդ սե-
ղանի վրայ , որպէս զի ուրիշները չիկասկածին որ վրա-
նին կը խօսի . ուստի կ'ըսէր . « Ով որ աղէկ ընկերու-
թեամբ սեղան կը նստի , զուարթ ու ատորժելի խօ-
սակցութիւններ ընելու համար է . ուստի անանկ կեր-
պով պէտք է խօսի՝ որ ամենքն ալ լսեն . իսկ թէ որ
հարկաւոր գործողութեանց վրայ խօսք մը ունի , տե-
ղը հոն չէ խօսելու » :

ԳԼՈՒԽ ԼՍ.

Չքօսանաց վրայ , ոչ կախ սեմեղ ոչ գոյնի
զքօսանաց .

Հարկաւոր է երբեմն հանդիստ տալ մտքի ու մարմ-
նոյ ալ՝ զքօսանքով : Վասխանոս կը պատմէ որ թռչնոր-
սին մէկը որ մը տեսաւ որ սուրբ Յոհաննէս աւետա-
րանիչը ձեռքը կարաւ մը առեր կը շոյէր . հարցուց իրեն
որ ինչո՞ւ իրեն պէս մարդը անանկ փուճ բանի տակն
կ'անցընէր : Սուրբն ալ անոր հարցուց . Աղեղը ինչո՞ւ
միշտ լարած չես պահէր : Պատասխանեց որսորդը .
վախնալով որ չըլլայ թէ ուժը կորսընցընէ , ու պէտք
եղած ատեն բանիս չխփայ : Սուրբն ալ ըսաւ . Ուրեմն
մի զարմանար որ ես ալ երբեմն մտքիս աշխատանքը
կը թուլցընեմ՝ քիչ մը հանդէսու համար , որպէս զի
ետքը աւելի ուժով կարենայ մտածել : Խիստ մեծ
պակասութիւն է անանկ խիստ ու վայրենի ըլլալն որ՝
մէկը իրեն ալ ուրիշներուն ալ քիչ մը հանդէսու ա-
տեն չխայ :

Քիչ մը օդ առնել , ժուռ գալու ելլել , զուարթ ու
ատորժելի խօսակցութեան հետ ըլլալ , նուազարան
զարնել , երգել , որսի երթալ , անանկ անմեղ զքօսանք-
ներ են՝ որոնց գործածութեանը համար խոհեմութիւն
միայն պէտք է , որն որ ամեն բանի կարգ՝ ատեն՝ տեղ
ու չափ կը սահմանէ :

Մե խաղերն որ վաստակնին մտքի ճարտարութեան

կամ մարմնայ աջողակութեան վարձք է, ինչպէս գըն-
տակի՝ աղիւսակի՝ սաարինջի խաղերը, ըստ ինքեան
աղէկ ու անմեղ խաղեր են: Միայն պէտք չէ չափը ան-
ցընել, ոչ ատենին կողմանէ և ոչ սարկին, վասն զի եր-
կան ատեն որ խաղցուի, դքօսանք չըլար՝ այլ աշխա-
տանք, ոչ միաքը և ոչ մարմինը կը հանդէս, այլ ընդ
հակառակն միաքը կը թմրի, մարմինն ալ կը թուլնայ:
Մէկն որ հինգ վեց ժամ աղիւսակ կը խաղայ, մաքին
ուժը բոլորովին կը կորսընցնէ. երկան ատեն գնտակ
խաղցողը՝ մարմինը հանդէսցընելու տեղ չարաչար կը
յողնեցընէ: Թէ որ մէջ տեղը դրուած վաստակը շատ
բան է նէ, խաղցողները կիրք կ'ըլեն. անիրաւութիւն
ալ է փուճ՝ ու անօգուտ ճարտարութեան մը համար
այնչափ վարձք գնել խաղի մէջ յաղթողին:

Բայց ամեն բանէ աւելի զգուշացիր, ո՛վ աստուածա-
սէր հոգի, որ չըլլայ թէ ատանկ բաներու խելքդ տաս-
վասն զի որչափ ալ անմեղ ըլլայ դքօսանք մը, անոր
վրայ սիրտդ կը պցընելը գէշ բան է: Չեմ ուզեր ըսել
որ խաղալու ատենդ չեղուարձանաս, վասն զի ան ա-
տենը դքօսանք չըլար ըրածդ. այլ անանկ կերպով
պէտք չէ սիրեա խաղն որ սրտիդ զբաղմունք մը կամ
կիրք մը դառնայ, ու անհանդատութիւն տայ քեզի:

ԳԼՈՒԽ ԼԲ

Արդիւած խաղերու վրայ .

Նարաի, թղթի, ու ասոնց պէս խաղերը, որոնց վաս-
տակը աւելի բախտէն կը կախուի, չէ թէ միայն վտան-
գաւոր դքօսանքներ են՝ ինչպէս սրտ սրտելը, այլ
նաև ըստ ինքեան գէշ ու սարսաւելի են. անոր հա-
մար ալ աս խաղերը վատարկի համար խաղալը արդի-
լած է, թէ քաղաքական և թէ եկեղեցական օրէնքնե-
րէն: Բայց կրնաս ըսել. ի՞նչ գէշութիւն ունին աս խա-
ղերը. ասոնց մէջ խելքը չըլլալով վատարկցընել տուո-
ղը՝ այլ բախտը, շատ անգամ անոնց կ'օգնէ բախտը՝
որ աջողակութենէ ու ճարտարութենէ զուրկ են: —

Ար պատասխանեմ որ բուն ստոր համար է խելքի գէմ վաստակ ըլլալը: Արնաս ստոր գէմն ալ աւնուլ ըսելով՝ որ խաղցողները իրարու հետ առանկ խօսք դրեր են: Բայց խօսք գնեղնին այնչափ կ'օգնէ՝ որ վաստակողը անիրաւութիւն չընէր կորսընցընողին • Բայց ասկէց չիհետեւիր որ խելքի գէմ չըլլայ, թէ ըրած վաստակնին և թէ գրած խօսքերնին • վասն զի որն որ ճարտարութեան վարձք սխտոր ըլլար, կ'ըլլայ վարձք բախտի՝ որ ամենեւին վարձքի արժանի չէ, որովհետև ամենեւին կերպով մը մեզմէ չիկատուիր:

Մէյ մըն ալ որ խաղը դքսանքի համար եղած է, խի աս կերպով խաղցողին հօգին կը հանէ • վասն զի սկստք է որ շարունակ ուշադրութիւն ընէ, տակնու վրայ ըլլայ, կիրք ելլայ: Առանկ խաղցողներուն ուշադրութենէն աւելի ձանձրալի՝ աւելի խորունկ ու տխուր գրադմունք մը կրնայ ըլլալ • չէս կրնար, ոչ խօսիլ, ոչ ինդալ, և ոչ հաղալ • մէկէն կը բարկանան ու կը կատղին:

Ատնցմէ 'ի զատ՝ առանկ խաղերուն մէջ՝ յայժողը միայն կը զուարճանայ • հիմայ առանկ զուարճութիւնը անիրաւ բան չէ՞, երբոր մէկը ուրիշի արտմութեամբը ու մնաստվը միայն սխտոր զուարճանայ • առանկ զուարճութիւնը անարդ ու սարսաւելի զուարճութիւն է: Աս իրեք պատճառին համար է որ առանկ խաղերը արգիլած են: Առդովիկոս մեծ թագաւորը ըսելով որ իր եղբայրն Անթուի կոմսը ու Աուայթիերի Արմուրի կոմսը նարտ կը խաղային, որչափ ալ հիւանդ էր՝ ելլաւ անկողնէն, ու գլորտըկելով անոնց խուցը դնաց, առաւ բարկութեամբ նարտին տախտակն ու քուէնները՝ խել մըն ալ ստակ, պատուհանէն վար ծովը նետեց:

ԳԼՈՒԽ ԼԳ.

Պար պարելոռ և ոչրիշ անմեղ բայց վտանգաւոր
գբօսանքներոռ վրայ .

Պար պարելը ըստ ինքեան անտարբեր գբօսանք մըն է . բայց հիմադուան կերպովը խիստ գէտ 'ի չարը կը տանի , ուստի վտանդներով ու որոգայթներով լեցուն է : Գիշերը կ'ըլլուի մութ ատեն , ուստի գիւրին է աստաւոր ու խաւարային գործքեր մանալը անանկ մեղքի յարմար ատեն : Գիշերուան մեծ մասը առանց քնանալու անցընելէն ետքը՝ հետեւեալ առտուն կը կորսուի առանց Աստուծոյ ծառայութեանը , օրուան ամենէն աղէկ ատենը . միշտ ալ անխելքութիւն մըն է յորեկը գիշերուան հետ փոխել , լոյսը մութի հետ , բարի գործքերը փութ բաներու հետ : Ամենքը հոն մէկզմէկէ աւելի կը ջանան ունայնասիրութիւն հետեր նին տանելու . ունայնասիրութիւնն ալ խիստ մեծ արամադրութիւն մըն է գէշ բաղձանքներու , վտանգաւոր ու պարսաւելի սիրոյ կիրքերու , որոնք պար բռնելու մէջ խիստ գիւրաւ կը ծնանին :

Ինչ որ բժիշկները սուշկին վրայ կ'ըսեն՝ որ անոր աղէկն ալ անշահ է , եսնայնը քեզի պարելու վրայ կ'ըսեմ , որ աղէկ կարծուած պարն ալ աղէկ բան մը չէ : Այսու ամենայնիւ սուշկ որ կ'ուզես ուտելու , նայէ որ գոնէ աղէկ համեմած ըլլայ . այսինքն թէ որ տախթ մը ըլլայ որ չիկրնաս պար պարելէն հրաժարիլ , գոնէ նայէ որ համեստութեամբ վայելըութեամբ ու բարի վախճանով վտանդներէն հեռու ըլլայ : Քիչ անգամ ու չափով կեր , կ'ըսեն բժիշկները սուշկին համար . վասն զի թէ և աղէկ համեմած ըլլայ , շատութեամբը աւելի գիւրաւ թիւնաւոր կ'ըլլայ : Չափով ու քիչ անգամ պարէ , թէ որ չես ուզեր զքեզ վտանգի մէջ գնել :

Պլնիտս կ'ըսէ որ սուշկը ծակոտկէն ըլլալով՝ գիւրաւ իրեն կը քաշէ չորս գին եղած գէշ հիւթերը , ուս-

աի իր մօտերը օձ մըն ալ որ ըլլայ՝ անոր թոյնն ալ իրեն կը քաշէ : Նմանապէս պարն ու անոր պէս ընկերութիւններն ալ կռիւ նախանձ սիրահարութիւն ու ասոնց նման կիրքերը իրենց կը քաշեն : Թէ որ ան միջոցին օձ մըն ալ գայ ահանջէ՞ղ վար անկարգ խօսք մը փշէ , կամ ի՞ժ մը անմաքուր նայուածք մը ընէ , սիրտդ մէկէն կը թուհաւորուի անկէց :

Ո՛վ աստուածասէր հոգի , ասանկ զբօսանքները վերանդաւոր են սովորաբար , ջերմեռանդութիւնը մարդու սրտէն կը վերցընեն , հոգին կը թուլցընեն , Աստուծոյ սէրը կը սղաղեցընեն , ու մարդու սրտին մէջ շատ մը գէշ կիրքեր կ'արթնցընեն . ուստի մեծ խոհեմութիւն պէտք է ասոնց համար : Ա՛րսէն որ սուսկին վրայէն աղնիւ դինի խմելու է . ես ալ կ'ըսեմ որ սարսափէն ետքը պէտք է բարի մտածութիւններ ընել , որ անկէց մնացած վտանգաւոր զգացմունքներուն գէմ դնեն : Արձնք են աս մտածութիւնները . Նախ որ քու սարեւու ատենդ քանի՞ քանի հոգիներ գժոխքը կ'այրէին կամ սարեւու կամ սարել տեսնալու ատեն գործած մեղքերնուն համար :

Երկրորդ որ նրչափ կրօնաւորներ ու հոգեւէր անձինք ան միջոցին զԱստուած կը փառաբանէին , ու անոր դեղեցկութիւնը մտածելու զմայլած էին : Ո՛հ նրչափ քեզմէն աղէկ կը բանեցընէին անոնք իրենց ատենը :

Երրորդ որ քու սարեւու ատենդ նրչափ հոգի ցաւերու մէջ կը մեռնէին , նրչափ հաղարաւոր անձինք սուսերու ու հիւանդանոցներու մէջ տեսակ տեսակ հիւրնդութիւններէ կը տանջուէին . չէ՞ս զթար վրանին . որ մը դուն ալ իրենց պէս անկողնի մէջ պիտի տանջուիս , ու ուրիշները սարեւու ետէն որ ըլլան առանց զքեզ մտածելու՝ ի՞նչ կ'ըսես :

Չորրորդ որ Քրիստոս տէրն մեր , սուրբ աստուածածինը , բոլոր հրեշտակներն ու սուրբերը զքեզ կը տեսնային սարեւու ատենդ : Ո՛հ , նրչափ ցաւեցան վրագ՝ տեսնելով որ սիրտդ աս խեղճ ու սնտախ բաներուն սուեր էիր :

Հինգերորդ որ սարեւու ատենդ՝ կեանքդ կ'անցնէր ու մահդ կը մօտենար . մահը վրագ կը խնայար ու զքեզ իրեն հետ սարեւու կը կանչէր , ուր որ երաժշտու-

Թեան տեղ ազգականներդ չորս գիդ առած լան ու
ողբան պիտոր, ու ան պարը պարելու ատենդ մէկ
քայլ մը առնելով աշխրբէս յաւիտենականութիւնը
անցնիս պիտոր: Ճշմարիտ զբօսանք մեզի համար ան
պարը մտածելն է. վասն զի աչքերնիս գոցենք բանանք՝
յաւիտենականութեան մէջը գտնանք պիտոր զմեզ,
յաւիտեան վայելելու կամ տանջուելու համար: Աս
կարճ մտածականները միտքդ կը ձգեմ. բայց թէ որ
Աստուծոյ վախը իրաւցընէ սրտիդ մէջը ունիս նէ, ա-
նիկայ շատ ուրիշ մտածութիւններ ալ միտքդ կը բերէ
աս բանիս վրայ:

ԳԼՈՒԽ ԼԴ

Խաղալու կամ պարելու ատենին վրայ .

Արդէս զի խաղալու կամ պարելու անմեղ զբօսանք մը
ըլլայ՝ տէտք չէ անոնց վրայ յարուսմ ունենալ, այլ ըզ-
բօսանքի համար, քիչ անդամ, կարճ ատեն անոնց հետ
ըլլալ, չէ թէ չարաչար յոգնելու չափ: Ավ որ աս բա-
նները սովորութիւն կ'ընէ, զբօսանքը զբաղմունք կը
դարձընէ: Հապա որ ատեն խաղալու ու պարելու է:
Առանց մեղաց խաղալու ու պարելու առիթ աւելի
տակալ կը պատահի, քան թէ արդէլեալ խաղերու՝ ու-
րոնք շատ աւելի վտանգաւոր ու պարսաւելի են: Բայց
կարճ ըսեմ. երբոր համեստ ընկերութեան մը մէջ կը
գտնուիս, անոնց յարմարելու ու իրենց հաճոյք մը ը-
նելու համար ինչ որ խոհեմութիւնը կը սորվեցընէ՝
ըրէ, խաղա, պարէ, բայց ան թէութիւններովն որ
վերը ըսի: Ասան զի ուրիշները հաճելը եղբայրսիրու-
թեան մաս մը ըլլալով՝ անտարբեր գործքերը անով
բարեգործութիւն կ'ըլլան, ու վտանգաւորները օրինա-
ւոր: Եղբայրսիրութիւնը կը վերցընէ նաև չարութիւ-
նը ան գործքերուն՝ որ կերպով մը գէշ ալ են. ուստի
բախտի խաղերն որ պարսաւելի են, անմեղ կ'ըլլան
երբոր երբեմն ուրիշներուն գէմ չընելու համար մէկը
խոհեմութեամբ զիջանի ու խաղայ: Մխիթարանք մը
եղաւ ինձի՝ Պորտլեան սուրբ Վարդուսին վարդին մէջը

կարգալով, որ Զվիցցերիներուն յարմարելու համար բաներ կ'ընէր՝ որոնցմէ ուրիշ անգամ խիստ կը զգուշանար: Նմանապէս լոյսեան սուրբ Իգնատիոսին վարքին մէջ կարգալով, որ երբոր զինքը խաղալու կը հրաւիրէին՝ չէր հրաժարէր: Սրբուհին Նղիաարեթ Ուն կարից թագուհին ալ երբեմն կը խաղար ու կը պարէր՝ զբօսանքի համար հրաւիրուած ընկերութիւններու մէջ, առանց իր ջերմեռանդութեանը մնաս մը ընելու: Վասն զի անանկ արմատացեալ էր ջերմեռանդութիւնը իր սրտին մէջ որ՝ ան հանդէսներուն ու նայնութեանց մէջ ալ, ուր որ իր վիճակը զինքը կը հրաւիրէր, կ'աւելնար իրեն եռանդը՝ ծովուն ալիքներուն դէմ հաստատուն կեցած ժայռի մը պէս: Մեծ կրակները աւելի կը բորբոքին հովէն, իսկ սղախկները հովէն ծածկելու որ ջըլաս՝ կը մարին:

ԳԼՈՒԽ ԼԵ

Ի՛նչպէս պէտք է հաշտարիմ ըլլալ Աստուծոյ
քե՛ մեծ և քե՛ սղախի բաներու մէջ .

Երգերգոցին փեռայն կ'ըսէ իր հարսին՝ որ մէկ նայուածքովը ու ալւոր մաղերովը իր սիրտը յափշտակեր էր: Մարդուս մարմնոյն արտաքին մասանցը վրայ աչքէն ազնուական բան մը չիկայ՝ թէ կազմուածքին կողմանէ և թէ կարողութեանը, ու մաղերէն ալ չնշին բան չիկայ: Ասով ըսել կ'ուզէ Քրիստոս, որուն օրինակն է Երգերգոցին փեռայն, որ ջերմեռանդներուն չէ թէ միայն մեծ գործքերը կ'ընդունի սիրով՝ այլ նաև սղախի ու անարդ գործքերը: ուստի իր ուղածին պէս իրեն ծառայելու համար, պէտք է ամէն ջանք ընել՝ թէ մեծ ու բարձր և թէ սղախի ու անարդ գործքերու մէջ, որովհետև կրնանք երկուքովն ալ իր սիրտը հաւասարապէս շահիլ, երբոր սէրը կայ:

Անանկ է նէ՛ պատրաստ եղիր, ո՛վ սատուածասէր հոյի, Աստուծոյ սիրոյն համար մեծ նեղութիւններ ու ինչուան մարտիրոսութիւն ալ քաշելու: պատրաստ

եղիբ ամենէն սիրելի բաներդ ալ իրեն նուիրել՝ երբ
ուզելու ըլլայ, հայրդ, մայրդ, եղբարքդ, երիկդ, կը-
նիկդ, զաւկըներդ, աչուքներդ, ու կեանքդ ալ: Բայց
քանի որ Աստուած ասանկ մեծ նեղութիւններ քեզի
չխորհէր, և ոչ աչուքներդ կ'ուզէ քեզմէն, գոնէ մա-
ղերդ ասոր իրեն. այսինքն ամենայն սիրով համբերե-
ազատի նեղութիւններու, թէ՛ թե անիրաւութիւններու,
թէ՛ թե ինասաներու, որ օրէ օր կը հանդիպին: Ասան զի ա-
սանք մի սիրոյն համար համբերութիւններու որ ըլլաս,
իր սիրար կը վաստակիս, քուկդ կ'ըլլայ բոլորովին: Ամեն
օրուան մանրամուկ սիրոյ դործքերը, գլխու ցաւ մը,
հարբուխ մը, երկանդ կամ կնկանդ մէկ սղտախ պակաս-
թիւնը, սպակիլի մը կոտորելը, թէ՛ թե նախատիկք մը,
մասնիկ կամ թաշկինակ մը կորսընցընելը, քիչ մը
անհանդիստ ըլլալդ կանուխ պառկելով՝ որ կանուխ
ելլես աղօթքներդ ընելու կամ հաղորդուելու համար,
քիչ մը ամբնալդ ջերմեռանդութեան դործքերդ տես-
նողներէն, վերջապէս աս տեսակ ամեն սղտախ նեղու-
թիւնները սիրով որ քաշելու ըլլաս, շատ հաճոյ կ'ըլ-
լան Աստուծոյ՝ որ գաւաթ մը ջուրին համար երանու-
թեան ծովը խոստացաւ իր հաւատացեցոյր: Եւ որով
հետեւ աս առիթները շարունակ կը հանդիպին, ասանք
պարսպ ջանցընելը՝ մեծ հոգեոր հարստութիւն դի-
ղել է:

Երբոր սրբուհի Աստարինէ սենացիին վարքին մէջը
կարդացի իր հոգւոյն այնչափ երկինքը առ Աստուած
յափշտակուիլները, իր այնչափ խնամուռ խօսքերն ու
քարոզները, չէի կրնար տարակուսիլ որ իր աս նայ-
ուածքներովը երկնաւոր փեսին սիրար յափշտակած
ջրլայ. բայց մտիթարուեցայ ալ տեսնելով որ իր հօրը
խոհակերոցին մէջ խոնարհութեամբ շամփուր կը դար-
ձնէր, կրակ կը վառէր, կերակուր կ'եփէր, հայ կը
շաղուէր, ու տանը ամեն անարդ ծառայութիւնները
յօժարութեամբ վասն սիրոյն Աստուծոյ կ'ընէր: Ան
սղտախ ու խոնարհ մտածութիւններն որ աս անարդ
ծառայութիւններուն մէջը կ'ընէր՝ իր մտքին երկինք
յափշտակուիլներէն վար չեմ դներ, որոնք թերեւ
իր աս խոնարհութիւններուն վարձքն էին: Հօրը հա-
մար կերակուր պատրաստելու ասեն՝ Մարթային
Քրիստոսի համար ըրածը կը մտածէր. մայրը սուրբ

աստուածածնայ տեղը դրած էր, եղբարքն ալ առաքել-
ւոց տեղը: Ասանկով սրտանց անոնց կը ծառայէր, ու
այն ձանձրալի գործքերը սիրով կ'ընէր, գիտնալով որ
Աստուծոյ ուղածը ան էր: Աս օրինակը բերի որ խնա-
նաս օրչափ հարկաւոր ըլլալը, քու գործքերդ՝ օրչափ
ալ անարդ ըլլան՝ Աստուծոյ ծառայելու համար ը-
նելդ:

Անոր համար նայէ որ Առակաց գրքին մէջ գոված
Ժրագլուխ կնոջը նմանիս, որուն համար մէկ կողմանէ
կ'ըսէ Սողամոն՝ Պնդեալ է հզօրապէս դէջ էր, մէկալ կող-
մանէ ալ կ'ըսէ՝ Չհապտանս էր անշանքոյնի քայ իւր: Իսկ
ալ անոր պէս եղիր, մէկ կողմանէ աղօթք ու մտածա-
կան ըրէ, սուրբ խորհուրդները ընդունէ ստէպ, Աս-
տուծոյ սէրը ամենուն սորվեցուր, ամենուն բարի խը-
րատներ տուր, քու վիճակիդ համեմատ մեծ գործքեր
ընելէն ալ ետ մի կենար, ասոնք են մէջքդ հզօրապէս
սնդելը: Բայց իլիկդ ու մանուցդ ալ մի թողուր, այս-
ինքն սղափ ու խոնարհ առաքինութիւնները ձեռքէ մի
ձգեր, որոնք մանր ծաղկըներու պէս խաչին տակը կ'ա-
ծին, աղքատներուն ծառայել, հիւանդներուն այցե-
լութիւն ընել, ընտանիքդ խնամել, անական գործքերը
ընել, ամեն բանի մէջ գործունեայ ըլլալ, վայրկեան մը
անդործ չիկենալ: Աս ամեն բաներուն հետ ալ հողեօր
մտածութիւններ խառնէ, ինչպէս որ վերը սրբուհի
Կատարինէին համար ըսի:

Աստուծոյ մեծ մեծ ծառայութիւններ ընելու ա-
ռիթ քիչ անդամ կը սլառասի, խի սղափի ծառայու-
թիւններ ընելու՝ միշտ կը հանդիպի: Իսկ որովհետեւ
Քրիստոսի խօսքն է թէ՛ Որ 'ի խոսան հասարակի՛ճ է, 'ի
բաղին հասարակի՛ճ է, ուրեմն ամեն բան Աստուծոյ հա-
մար ըրէ՛ աղէկ ըրած կ'ըլլաս. թէ՛ ուտես, թէ՛ խմես,
թէ՛ քնանաս, թէ՛ հանդչես, թէ՛ խոհակերոցի մէջ շամ-
փուր դարձընես, հերիք է որ գիտնաս ըրածդ աղէկ ը-
նել՝ Աստուծոյ առջև մեծ վարձք կը վաստակիս. վասն
զի Աստուծոյ կամքը աս է:

ԳԼՈՒԽ ԼԶ

Այդպէս ոչ բանաւոր ըլլալու վրայ .

Մարդ ըլլալնիս մեր բանականութենէն է, այսու ա-
մենայնիւ քիչ մարդ կը դանաւ որ իրաւցընէ բանա-
ւոր ըլլայ . վասն զի անձնասիրութիւնը սովորաբար կը
կուրցընէ մարդուս բանականութիւնը, ու կամայ կա-
մայ կը տանի զինքը հաղարումէ կ'վտանգաւոր անիրա-
ւութեանց մէջ կը ձգէ, որոնք թէ և մանրմունք բա-
ներ են՝ բայց Նրդերգոցին ըսած պղտի աղուէսներուն
կը նմանին, որ այգիները կ'աւրըշտըկեն . որովհետեւ
մանր ըլլալովնին՝ աչքէ կը փախչին, բայց բազմութիւն
ըլլալովնին՝ մեծ փնաս կ'ընեն :

Ասոնք որ սխալի ըսեմ՝ անիրաւ ու բանականու-
թեան դէմ բաներ ջնն . ուրիշները թեթեւ պակասու-
թեանց համար կը մեղադրենք, ու մեր ծանր պակասու-
թիւններն ալ անմեղադիր կ'ընենք . կ'ուզենք սուղ ծա-
խել ու աժան գնել . կ'ուզենք որ ուրիշներուն վրայ
արդարութիւն ըլլուի, իսկ մեր վրայ սղորմութիւն .
կ'ուզենք որ մեր խօսքերը բարի մեկնուին, ու մենք
ուրիշներունը չար կը մեկնենք . քովերնուս տունը կ'ու-
զենք գնել, ու դժարնիս կու գայ թէ որ դրացինիս
չուզէ ծախել, բայց ինչ անիրաւութիւն կ'ընէ մեզի
ծախել չուզելովը . անիկայ մեզի շնորհք չընելուն հա-
մար կը սրդողինք, ինքը աւելի իրաւունք չունի մեզի
սրդողելու որ իրեն անշնորհք բան կ'աւաջարիկենք :

Բանի մը ետեւ որ ըլլանք, անկէց ուրիշ ամեն բան
կ'արհամարհենք, ու որոնք ալ որ մեզի պէս ջնն մտա-
ծեր, վար կը զարնենք : Թէ որ մեզմէ պղտիկներէն մէ-
կը աղէկ կերպ չունենայ, կամ մէյմը աստուերնիս իրեն
հեար չխարմարի, ամեն ըրածը ծուռ կ'առնենք, շա-
րունակ զինքը կը մահացընենք . ջնք դադրիր զինքը
յանդիմանեղէն : Ընդ հակառակն թէ որ մէկը սիրելի
ըլլայ մեզի իր մէկ կատարելութեանը համար, իր ա-
մեն ըրածը կը դռլենք : Շատ առաքինի զաւկներ ի-
րենց ծնողացը սիրելի ջնն իրենց տղեղութեանը հա-

մար • անդին անախտան զաւկըններ իրենց գեղեցկութեա-
նը համար ամենէն սիրելիներն են : Ամեն բանի մէջ հա-
րուսաները աղքատներէն վեր կը դնենք , թէ և անոնցմէ
աղէկ վարք չունենան և ոչ անոնց առաքինութիւնը
ունենան • նմանապէս հաղուած մարդ մը տեսնալու որ
ըլլանք՝ հիներ հագնողէն վեր կը դնենք :

Ճիշդ կը պահանջենք մեր իրաւունքները , ու կ'ու-
ղենք որ ուրիշները իրենց իրաւունքին վրէժխնդիր չըլ-
լան • մեր տասնիճանին պատիւը ամեն կերպով կը փրն-
տըռենք , իսկ ուրիշները կ'ուղենք որ խոնարհ ըլլան ,
ներողամիտ ըլլան • ուրիշի վրայ պատրաստ ենք գան-
գաատելու , ու չենք ուզեր որ ուրիշը մեր վրայ գանգա-
տի : Աւրիշի համար ըրածնիս մեզի մեծ կ'երեւնայ , իսկ
ուրիշին մեզի համար ըրածը ոչ ինչ • սիրտերնիս մեր
վրայ կ'ահուզ ու զգայուն է , իսկ ուրիշի վրայ խիստ
ու անզգայ • երկու կշիռ կը գործածենք , մէկը միշտ մեր
կողմը , մեզի շահաւոր , մէկալը ուրիշներուն ներհակ
ու ինասակար • անոր համար կ'ըսէ սուրբ գիրքը • Պի՛ճ
է առաջի քեանս լա՛ի կրի՛ն :

Հաւասար ու արդար եղիր ամեն բանի մէջ , ո՛վ աս-
տուածասէր հողի • միշտ զքեզ ընկերոջդ , ու ընկերդ-
քու տեղդ դիր : Բան գնելու ատենդ՝ սեպէ որ դուն
ըլլայիր ծախողը , ու ծախելու ատենդ՝ սեպէ որ դուն
ըլլայիր դնողը : Աս ամեն անիրաւութիւնները թե՛թե-
կն , ու հատուցում ընելու պարտք չեն դներ մարդու
վրայ , թէ որ շահասիրութեան չափը չանցնի • բայց ա-
սով չենք խալըսիր զմեզ շխտելու պարտքէն , որով
հետեւ եղբայրսիրութեան ու արդարութեան դէմ են •
վասն զի բան մը չենք կորսնցըններ՝ աշխուականութիւն
ու քաղաքավարութիւն ընելով , ու հաւասարիմ ար-
դար ու բանաւոր սիրտ ունենալով : Քննէ ստէպ քու
սիրտդ , ո՛վ աստուածասէր հողի , տես թէ անանկ է
ուրիշի վրայ , ինչպէս կ'ուզես որ ուրիշի սիրտը քու
վրայ ըլլայ • վասն զի բուն ասոր վրայ է բանականու-
թիւնը : Տրայիանոս կայսր , երբոր բարեկամները զնն-
քը մեղադրեցին որ խիստ համարձակութիւն կու տար
ամենուն իր քովը մտնե՛նալու , ըսաւ • « Աւրեմն ես հա-
սարակ մարդկանց հետ պէտք չէ՞ որ անանկ ըլլամ , ինչ-
պէս կ'ուզէի որ կայսրը ինձի հետ ըլլար՝ թէ որ ես
հասարակ մարդկանց մէկը ըլլայի » :

ԳԼՈՒԽ ԼԵ

Բաղձանքներու վրայ .

Ամեն մարդ գիտէ որ գէշ բաղձանքներէն պէտք է
եւտ կենալ, վասն զի գէշ բաներ բաղձալը՝ գէշ մարդ
ըլլալ է: Բայց եւս քեզի համար գէշ բաներ չիբաղձալը
միայն հերիք չեմ սեպեր, ո՛վ աստուածասէր հոգի-
այլ կ'ուզեմ որ վտանգաւոր բաներ ալ չիբաղձաս, ոչ
սրտ ստրեւլ, ոչ խաղ խաղալ, ոչ զբօսանք, ոչ պա-
տիւ, ոչ պաշտօն, ոչ տեսիլքներ տեսնել ու երկինք
յամբշտակուիլ. վասն զի աս ամեն բաներուս մէջ ունայ-
նասիլութեան ու խաբուելու վտանգ կայ: Հեռու բա-
ներու մի բաղձար, այսինքն շատ ատենէ ետքը ըլլալիք
բաներու. վասն զի ասոնք մարդուս սիրտը անօգուտ
տեղը անհանդիստ կ'ընեն, ու միտքը կը ցրուեն: Թէ
որ կարիճ մը ատենէն առաջ պաշտօնի մը բաղձայ հաս-
նելու, ի՞նչ օգուտ աս բաղձանքէն. թէ որ հարս մը
մարտակտ ըլլալու բաղձայ, ի՞նչ օգուտ աս բաղձան-
քէն. թէ որ մէկը գրացիին տունը բաղձայ գնել՝ եր-
բոր անիկայ չուզէր ծախել, սարսաղ տեղը չէ՞ բաղձա-
լը: Բայց աս անօգուտ բաղձանքները մարդուս սիրտը
կը գրաւեն, ուրիշ հարկաւոր բաղձանքներու տեղ
չեն թողուր, այսինքն բաղձալու որ հեղ ըլլանք, համ-
բերող ըլլանք, մահացեալ՝ հնազանդ՝ վշտաց մէջ ան-
խռով ըլլանք, ինչպէս որ Աստուած կ'ուզէ: Մեր աս
տեսակ բաղձանքները՝ երկու հոգւով կենկտոց բաղձանք-
ներուն պէս են, որ դարնան՝ խաղող կ'ուզեն, աշնան
ծիրան:

Գովելի բան չէ անոնց ալ որ ստրտք մը կամ վի-
ճակ մը վրանին առնելէն ետքը, ուրիշ վիճակի կը
բաղձան, ուրիշ կերպ կեանք անցընելու՝ որ իրենց վի-
ճակին ստրտքերուն հետ չիմիաբանիր, ու անոր հա-
մար մտքերնին կը ցրուէ ու սրտերնին կը թուլցընէ ի-
րենց հարկաւոր կրթութիւններէն: Թէ որ եւս կար-
դուսեան ճգնաւորներուն միայնութիւնը բաղձալու
ըլլամ, ատենս ստրտաղ կ'անցընեմ. ու աս բաղձանքը

հարկաւոր բաղձանքիս տեղը կը գրաւէ՝ որ պարտը
կան եւ՛ ունենալ խո՛ վիճակիս պարտքերը լեցընելու :
Եւ ոչ կ'ուզէի որ մէկը ունեցածէն աւելի խելք՝ աւելի
տաղանդ ունենալու բաղձար . վասն զի ասանկ բաղ-
ձանքները անօգուտ բաղձանքներ են , ու օգտակարնե-
րուն տեղը կը գրաւեն , որ ամեն մարդ պէտք է ունե-
նայ իրեն արուած խելքն ու տաղանդը բանեցընելու .
և ոչ կ'ուզէի որ մէկը բաղձար չունեցած բաները ու-
նենալ Աստուծոյ ծառայելու համար , այլ անոր տեղը
ջանար ունեցածներովը Աստուծոյ ծառայել հաւա-
տարմաբար : Ըսածս հասկըցիր ան բաղձանքներուն
վրայ՝ որ մարդուս միտքը կը ցրուեն ու սիրտը անհան-
գիստ կ'ընեն . իսկ անոնք որ մասս մը չեն խտար , չա-
փաւոր կերպով բաղձալը բան մը չէ :

Իսաչ քաշելու ալ մի բաղձար , թէ որ եկած խաչերը
համբերութեամբ չես քաշեր . վասն զի խարէութիւն
է մարտիրոս ըլլալու բաղձալ , երբոր մէկը պզտի անի-
րուութիւն մը կրելու ալ համբերութիւն չունի : Ըստ
անգամ սասանան հեռու ու ջրլալու բաներու բաղ-
ձանք կը բերէ մեզի , որպէս զի ներկայ բաներէն՝ որ
մեզի օգուտ կրնան ընել՝ մտքերնիս ցրուէ . երեւակայ-
ութեամբ Ախրիկէի հրէշներուն հեռ ծեծկուել կու-
տայ մեզի , որպէս զի առջնիս եղած պզտի օձերէն
յաղթութիւնք : Իսկ փորձութիւններու բաղձալը յան-
դրգնութիւն է . այլ արիութեամբ սպասէ անոնց՝ որ
գալու ըլլան նէ դէմ կենաս :

Տեսակ տեսակ կերակուրները , երբոր շատ ըլլան ,
ստամոքսը կը ծանրացընեն . ու թէ որ տկար ալ է՝
բոլորովին կ'աւրեն : Սիրտդ շատ բաղձանքներով մի
լեցընել . ոչ աշխարհային բաներու , վասն զի բոլորո-
վին կ'աւրեն զքեզ . և ոչ հոգեւոր բաներու , վասն զի
կը շփոթեն զքեզ : Երբոր մարդուս հոգին կը մաքրուի ,
գէշ հիւթերէն ազատ ըլլալով՝ հոգեւոր բաներու չա-
փէն աւելի կը բաղձայ . ու խիստ անօթի կերպով ա-
մեն տեսակ բարեգործութիւններու՝ մահացուցմունք-
ներու՝ ճգնութիւններու՝ խոնարհութեան՝ եղբայր-
սիրութեան ու աղօթքի ետեւ կ'ըլլայ : Ասանկ օխոր-
ժակ ունենալը աղէկ նշան է , ով աստուածասէր հո-
գի , բայց աղէկ նայէ որ կրնաս մարտել այդչափ բանն
որ ստամոքսիդ վրայ կ'ուզես գնել : Աւրեմն հոգեւոր

Հօրդ խորհրդովք ընարէ աս բաղձանքներէն որոնք որ կրնաս գործադրել, ու հիմակու հիմայ ասանք աղէկ ըրէ, ետքը ասենին Աստուած քեզի ուրիշ բաղձանքներդ ալ կու տայ, ու ասանկով ասենդ չես կորսնցրներ անօգուտ բաղձանքներու: Չեմ ըսեր որ բարի բաղձանքներդ արհամարհես, այլ կարգ մը դնես անոնց, ու որոնք որ աս ժամս չես կրնար գործադրել՝ մէկ դի գնես ինչուան որ ասենը գայ, հիմակու հիմայ անոնց հետ ըլլալով՝ որոնց որ ասենն է: Ասիկայ չէ թէ միայն հոգևոր բաներու համար կ'ըսեմ, այլ նաև մարմնաւոր բաներու. ասպա թէ ոչ, չենք կրնար հանդիսա ու խաղաղ կեանք ունենալ:

ԳԼՈՒԽ ԼԸ

Կարգուածներուն համար խրատ .

Պատկը մեծ խորհուրդ մըն է, ինչպէս Պօղոս առաքեալը կ'ըսէ. Խորհուրդս այս մեծ է, այլ էս ասեմ 'ի Քրիստոս և յեկեղեցի: Ուստի ամենէն ալ, ամենուան ալ, ամեն կողմանէ ալ յարգելի խորհուրդ մըն է: Ամենէն ալ, վասն զի ամենքը՝ կարգուող ու չիկարգուող՝ պէտք է յարգեն ու մեծ բանի տեղ դնեն աս խորհուրդը. ամենուան ալ, վասն զի այքրաին պատկն ալ՝ հարուստիսին պէս սուրբ է. ամեն կողմանէ ալ, վասն զի իր սկիզբն ալ՝ վախճանն ալ՝ օգուաններն ալ՝ ձեն ալ՝ նիւթն ալ՝ սուրբ բաներ են: Պատկը քրիստոնէութեան աճումն է, որ աշխրբիս վրայ հաւատացեալները կը շապցնեն՝ երկնքի արդարներուն թիւը լեցրնելու համար: Ուստի խիստ հարկաւոր բան է պատկը, արմատ ու աղբիւր աս ամեն աղէկութիւններուն:

Ո՛ւր էր որ Քրիստոս Անկայ գալիլեացւոց հարանիքին պէս՝ ամեն հարանիքի ներկայ ըլլար, որ իր օրհնութիւնը անոնց վրայ հրաշագործ գինիին պէս առատանար: Բայց շատ անգամ ներհակը կը հանդիպի. հաղի աւշի բերանը Քրիստոս պատկին ասենը կ'երկնայ, ետքը իրեն տեղը առասպելեալ Աստուծոյ կը

հրաւիրուի, ու սուրբ աստուածածնայ աւղը՝ անսուրբ
Աստղիկը : Ասան զի հազարումէկ անկարգութիւններ
կը հանդիպին հարանիքին ու բախութեանը, կերուխու-
մի, խաղալու, պարելու, ու խօսակցութեանց մէջ,
ուստի զարմանք չէ որ անկէց եկած պատուներն ալ
անկարգ ըլլան :

Ամեն բանէն աւելի կը յորդորեմ կարգուողները որ
իրար սիրեն, ինչպէս որ սուրբ գիրքը այնչափ կը յանձ-
նէ աս սէրը : Բնական սիրով իրար սիրելը բան չէ,
վասն զի տատրակներն ալ մէկզմէկ աս սիրովը կը սի-
րեն, և ոչ մարդկային սիրով իրար սիրելնին բան մըն
է, վասն զի հեթանոսներն ալ աս սէրը ունեցան. այլ
Պօղոս առաքեալին ըսածը կ'ըսեմ. Ար+, «իբեռեռ ղեա-
նայ» քեր որդեռ և Քրիստոս «իբեռայ ղեիեռեռի : Աստուած էր՝
որ Եւան Ադամայ կին տուաւ, Աստուած է նմանա-
պէս՝ որ իր աներեկոյթ ձեռքով ձեր պսակին սուրբ
կապը կապեց, երկուքնիդ մէկ ընելով, ուրեմն ինչո՞ւ
իրար չէք սիրեր բոլորովին սուրբ ու աստուածային
սիրով մը : Աս սիրոյն առջի պատուն է՝ ձեր սրտին ի-
րարու հետ ունեցած չիբաժնուելու միութիւնը : Քրիս-
տոս իր սուրբ արիւնովը անանկ կը միացընէ հարօր
փեւային հետ, որ հողինին մարմինէն կը բաժնուի, ի-
րենք իրարմէ չեն բաժնուիր. բայց աս միութիւնը
մարմնոց կողմանէ չէ, այլ սրտի՝ բաղձանքի ու սիրոյ :

Նրկրորդ պատուն է՝ իրարու հետ հաստատուն հա-
ւատարմութիւն : Հին ասեմը հարանախօսութեան
նշանատուքը սակի կամ արծաթի խաչ մըն էր՝ որ փե-
ւայն հարանացուին կու տար. անոր համար նշան կ'ը-
սուի, որ սուրբ խաչին անուան է, անոր համար ալ է
որ խաչի շարականը կ'երդեցուի նշանօրհնէքին ասե-
նը՝ «Նշանառ ամենայաղթ խաչիւդ քով : Աս արարողութեան
նշանակութիւնը ան է որ՝ Քրիստոսի սուրբ խաչիւր
հարան ու փեւան իրենց սիրօր կը կնքեն իրարմէ ու-
րիշը չի ճանչնալու, իրարմէ ուրիշի սրտերնին չխաղու-
համար :

Նրրորդ պատուն է՝ զաւակ բերել, ու անոնք Աս-
տուծոյ երկիւղին մէջը կըթել : Մեծ պատիւ է ձեզի,
հայրեր ու մայրեր, որ Աստուած ուզելով հողիներ
շապցընել՝ որ կարենան զինքը յաւիտեան փառաբա-
նել, ձեզ գործակից կ'ուզէ ընել ասանկ մեծ գործքի

մը , ան հողիններուն մարմինը ձեզի պատրաստել տալով , որպէս զի ինքը զանոնք ստեղծէ :

Անանկ է նէ , պէտք է որ էրիկ մարդիկ սրտանց ու հաստատուն սիրով կնիկնիկ սիրէք . անոր համար Աստուած Եւան Ադամայ սրտին քովէն հանեց , որպէս զի սրտանց սիրէ զինքը : Չեր կնիանը թէ մարմնոյ թէ հողւոյ տկարութիւններուն համար պէտք չէ որ նեղանաք , այլ մանաւանդ զթաք ու կարեկից ըլլաք . վասն զի Աստուած կամօք զիրենք ասանկ ստեղծած է , որպէս զի աւելի կարօտ ըլլան ձեզի , աւելի պատիւ ու ակնածութիւն ընեն , ու անանկ ըլլայ իրենց ձեզի հետ ունեցած ընկերութիւնը՝ որ միշտ դուք գլուխ ըլլաք ու իրենց մեծը :

Դուք ալ կնիկ մարդիկ էրիկնիկ՝ որ Աստուած ձեզի տուեր է՝ սրտանց սիրեցէք , բայց միանգամայն ակնածութեամբ ու մեծարանօք . վասն զի Աստուած անոր համար զիրենք ձեզմէ զօրաւոր ու կարող ըրած է , անոր համար կնիկ մարդը էրիկ մարդուն կողէն հանած է՝ ոսկը յոսկերաց եւ ճարմին ՚ի ճարմնոյ նորա , որպէս զի անոր իշխանութեանը ու ձեռքին տակը ըլլայ : Սուրբ գիրքը ամեն տեղ աս հպատակութիւնը կը սորվեցնէ ձեզի , ու միանգամայն կ'անուշցնէ՝ որ ձեր կամօքը ու սիրով հպատակիք իրենց . անոնց ալ կը հրամանէ որ իրենց իշխանութիւնը սիրով անուշութեամբ ու զթով բանեցնեն վրանիդ : Աւարտս առաքեալին ըսածին պէս . Արդ իմաստաբեւեամբ բնակեցեն ընդ կանայս , իբրև փար անօրոյ առնիցեն պատիաս կանանց :

Բայց իրարու հետ ունեցած սերերնիկ նայեցէք որ չըլլայ թէ նախանձ ու կասկածանքներ բերէ ձեզի իրարու վրայ . վասն զի ինչպէս որ ամենէն փափուկ ու հասուն խնձորին մէջը շատ անգամ որդ կը գոյանայ , ասանկ ալ կասկածը ամենէն սիրելի ամուսնայ մէջ կը ծնանի , ու իրենց սերը կ'աւրէ՝ կամայ կամայ մէջերնին գժտութիւն ու հերձուած ձգելով : Ուր որ բարեկամութիւնն ու փոխադարձ սերը ճշմարիտ առաքինութեան վրայ հաստատուած է , հոն կասկած չի մանար . ուստի կասկածը ստոյգ նշան մըն է զգայալիան ու անարդ սիրոյ , որն որ անկատար առաքինութեան վրայ կեցած ըլլալով՝ անհաստատ ու կասկածոտ է : Ուրեմն անխելք բան է կասկածը սեր կար-

ձեզ . իրաւ սիրոյ սասակութիւնն կը ցուցնէ , բայց ոչ կարեկցութիւնն , ոչ զուտ սէր , և ոչ սիրոյ կատարելութիւնն . վասն զի կատարեալ սէրը իր սիրելւոյն առաքինութեանը վրայ չիկասկածիր , իսկ ընդ հակառակին կասկածը սիրելւոյն առաքինութիւնը տարակուսական կը սեպէ :

Թէ որ կ'ուզէք էրիկ մարդիկ որ կնիկնիդ ձեզի հաւատարիմ ըլլան , դուք իրենց բարի օրինակ տուէք : Սուրբ Գրիգոր նազխանդացիին խօսքն է . « Ինչ երեսով կնիկանէդ պարկեշտութիւն կը պահանջես , երբոր քու վարքդ անպարկեշտ է , ինչպէս չիտուածդ կ'ուզես իրմէն . կ'ուզես որ կնիկդ համեամ ըլլայ , համեամութեամբ վարուէ հետք՝ Պօղոս առաքեալին ըսածին պէս . Գիտէլ ի-բարանչի-բռնէր ի յե՞նչ զի-բռնան սպանալ սրբութեամբ և պապոսով : Իսկ ընդ հակառակին երբոր դուն իրեն գէշութիւն կը սորվեցնես , մի զարմանար որ ինքն ալ քեզի անարգանք կ'ընէ : Դուք ալ կնիկ մարդիկ , ամենայն զգուշութեամբ ձեր պատիւը պահեցէք . ձեր պատիւը պարկեշտութեան ու ամօթխածութեան վրայ է . չըլլայ որ կերպով մը ձեր պարկեշտութեամբ պայծառութիւնը մթնցընէք » :

Մի թողուք որ մէկը ինչ և իցէ կերպով ձեզի դպչի կամ սիրահարական խօսքեր զուրցէ . ով որ ձեր գեղեցկութիւնն ու ազնուութիւնը կը գովէ , պէտք է կասկածիր վրան . վասն զի մէկն որ չիկրնար գնել ու կը գովէ վաճառք մը , հասարակօրէն գողնալու փորձութիւնն ունի : Իսկ թէ որ մէկը ձեզ գովելէն ՚ի զամէրիկնիդ վար կը զարնէ , չարաչար անարգանք կ'ընէ ձեզի . վասն զի յայտնի կը ցուցնէ որ չէթէ միայն ձեզ խաբել կ'ուզէ , այլ նաև կէս մը խաբուած կը սեպէ . առջի գնողին հետ սակարկութիւնն որ աւրուի , երկրորդ գնողին հետ կէս սակարկութիւնը եղած է : Իսահակ նահապետը օղեր խրկեց Աեբեկային իր սիրոյն առջի նշանը . ինծի կու գայ որ աս խորհրդաւոր զարդին նշանակութիւնը ան էր որ էրիկ մարդ մը ամեն բանէն առաջ իր կնիկանը ականջին տէր պիտոր ըլլայ , ու կնիկը հաւատարմութեամբ անոր միայն պիտոր տայ իր ականջը . անանկ որ երկանը անոյչ ու համեամ խօսքերէն ուրիշ խօսք չխմանայ պիտոր իր ականջը : Պէտք է միտքը պահէ միշտ որ մարդու հոգին ականջէն կը թունաւորի , ինչպէս մարմինը բերնէն :

Աէրն ու հաւատարմութիւնը մէկտեղ առաջ կը բերեն միշտ ընտանեութիւն ու մտերմութիւն. անոր համար սուրբ ամուսիններուն իրարու հեռու ընկեցած մաքուր ու անկեղծ սէրը խիստ ընտանեութեամբ վարուել կուտար մէկմէկու հեռու: Իսահակ ու Ռեբեկա, որ ամեն ամուսիններէն սրբասէր էին, իրարու հեռու անանկ ընտանեութեամբ ու դգուանօք կը վարուէին, որ Աբիմեղէք առանց անհամեստ բան մը տեսնալու վրանին խնացաւ որ էրիկ կնիկ էին: Սուրբ Լուգովիկոս թագաւորն որ այնչափ խստութեամբ կը վարուէր իր մարմնոյն հեռու, բայց իր թագուհին անանկ կը սիրէր՝ որ գրեթէ կը մեղագրուէր զինքը չափազանց դգուելուն համար. բայց մանաւանդ գովութեան արժանի էր, որ անանկ քաջ ու պատերազմող թագաւորը՝ գիտէր զի ջանիլ ամուսնական սիրոյ ամեն պատշաճողութիւններուն. վասն զի սուրբ ու անկեղծ սիրոյ պզտի նշանները թէ և չեն բաւեր էրիկ կնիկան սիրալ իրարու հեռու կապելու, բայց մէկմէկու կը մօտեցընեն ու ախորժելի կ'ընեն իրենց կենսակցութիւնը:

Սրբուհին Մանիկա սուրբ Օդոսախնոսը դեռ աշխարհք չիբերած Քրիստոսի նուիրեց, ինչպէս որ ինքը սուրբ վարդապետը կ'ըսէ՝ որ դեռ ըստ չիտեաած Աստուծոյ համբ աւեր էր: Ասիկայ մեծ խրատ է քրիստոնեայ մայրերու՝ որ զաւկընին դեռ չիծնած՝ Աստուծոյ նուիրեն. վասն զի Աստուած որ խոնարհ սրախ մը կամաւոր նուէրքը չարհամարհէր՝ մայրերուն ան աւաներ ունեցած բարի բողձանքը սովորաբար կը լեցընէ: Ասոր օրինակը ունինք Սամուէլի վրայ, սուրբ Ագուսինացիին, Ֆիեզոլեցի սուրբ Անդրէասին, և ուրիշ շատերու վրայ: Սուրբ Բեռնարդոսին մայրը, որ անանկ զաւկի մը արժանի մայր էր, զաւկըները ծնածին պէս թեկերուն վրայ առած Քրիստոսի կ'ընծայէր, ու ետքի ալ Աստուծմէ իրեն յանձնուած սրբազան բաներու պէս յարգութեամբ կը սիրէր զանոնք: Ասով անանկ յաջողեց Աստուած՝ որ իր եօթը զաւկըներն ալ խիստ սրբազան անձինք եղան:

Տղոց բանահանութիւնը երբոր կրսիտի բացուիլ, պէտք է որ ծնողքը մեծ փոյթ ունենան Աստուծոյ սուրբ վախը անոնց սրախն մէջը ապաւորել: Սուրբ Լուգովիկոսին մայրը բարեպաշտ թագուհին անանկ

Չերմեռանդ կերպով իր աս պարտքը կ'ընէր, որ շատ անգամ կ'ըսէր զաւելին. « Սիրելի որդեակ, աւելի կ'ուզեմ աչքիս առջին մեռնիլդ տեսնել քան թէ Աստուծոյ դէմ մահուչափ մեղք մը գործելը »: Աս խօսքը անանկ տալաւորուած էր ան սուրբ զաւելին սիրան որ ինչպէս ինքը կը վկայէ, որ չէր ըլլար որ չկիշէ աս խօսքը, ու իր ամեն ջանքը կ'ընէր աս գերմարդկային խրատը պահելու: Զաւելիներ ունենալը ասն մը շինուածիւն կը սեպուի, հրեաները քան կը կոչէին զաւելիներու սերունդը. աս մտքով է Նլոյ գրքին մէջ ըսուածը. Յորձեհեփէ երկեան մանկաբարձն յԱստուծոյ, արարին իւրեանց քան: Ըսել կ'ուզէ որ հարստութիւն դիզելը չէ սուեն շինելը, այլ զաւելիները Աստուծոյ երկիւղին ու առաքինութեան մէջ մեծցընելը. անոր համար ամեն նեղութիւն՝ ամեն աշխատանք յանձն առնելու է, որովհետեւ ծնողաց պսակը զաւելիներնին է: Ասանկ ըրաւ սրբուհին Մոնիկա իր զաւելին ետեւն ընդ ծով և ընդ ցամաք երթալով, ինչուան որ դարձի բերաւ զինքը, ու աւելի իր արցունքներովը մայր եղաւ անոր հոգւոյն՝ քան թէ իր արունովը անոր մարմնոյն:

Պօղոս առաքեալ կանանց կը յանձնէ անական հոգերը. ասկէց կ'երևնայ յայանապէս որ անոնց Չերմեռանդութեան պտուղը քան զէրիկ մարդկանցը աւելի է զաւելիներնուն վրայ: Ասան զի էրիկ մարդիկ միշտ ընտանեաց հետ չիկենալով՝ չեն կրնար զանոնք դիւրաւ կրթել առաքինութեան մէջ. անոր համար Սուղամն Առականց գրքին մէջ՝ ասն մը երջանկութիւնը առաքինի կնկան մը խնամոց ու գործունէութեանը վրայ կը հաստատէ, իր ստորագրած ժրագլուխ կնկանը օրինակովը:

Ամենէն մեծ ամենէն օգտակար միութիւնը էրիկ կնկան մէջ՝ հոգւոր միութիւնն է, որուն մէջը պէտք է իրարու օգնեն՝ ջանալով մէկգմէկէ Չերմեռանդ ըլլալ: Պտուղներ կան որ, ինչպէս սերիկիլը, թթու ըլլալնուն համար՝ այնչափ ախորժելի չեն առանց շաքարով եփելու. կան ալ որ, ինչպէս ծիրանն ու բալը, կակուղ ու փափուկ ըլլալնուն համար՝ չեն դիմաւոր առանց շաքարի: Ասանկ ալ կնիկ մարդիկ պէտք է ջանան՝ որ էրիկնին հոգւոր ըլլայ, որովհետեւ հոգւորութիւնը կ'անուշցընէ մարդու թթուութիւնը:

նը . վասն զի մարդս առանց հոգևորի խիստ ու թթու է : Էրիկ մարդիկ ալ պէտք է ջանան՝ որ կնիկնին հոգևոր ըլլայ , որովհետև հոգևորութիւնը կ'ուժովցնէ անոնց փափկութիւնը . վասն զի հոգևոր չեղող կնիկան առաքինութիւնը խիստ տկար է , խնայու կամ թուլ նայու վասնզի մէջ է միշտ : Պօղոս առաքեալին խօսքն է . Սուրբ է այրն անհասարձ կնիկն , եւ սուրբ է կնիկն անհասարձ արամբն . վասն զի էրիկ կնիկ իրարու հետ բողբոլովին մէկ ըլլալով , իրար առաքինութեան կողմը կը ձգեն . հասլա ինչ մեծ Աստուծոյ օրհնութիւնը կ'ըլլայ երբոր էրիկ կնիկ երկուքն ալ հաւատացեալ ըլլալով , իրարու սրբութեան պատճառ ըլլան Աստուծոյ սուրբ երկիւղին մէջ :

Էրիկ կնիկ անանկ իրարու համբերող պիտոր ըլլան , որ չըլլայ թէ յանկարծ երկուքը մէյտեղ կերբ ելլեն ու մէջերնին հակառակութիւն ըլլայ . հակառակութիւն ու խռովութիւն եղած տեղը հոգին սուրբ չիկենար : Սուրբ Գրիգոր նազխանդացին կը պատմէ որ իր օտենը կարգուած անձինք իրենց պսակին տարեդարձը հանդիսով կը ածնէին : Աղէկ կ'ըլլար որ աս սովորութիւնը մանար մեր մէջը , չէ թէ աշխարհական ուրախութիւններ ընելով , այլ էրիկ կնիկ ան օրը խոտտովանէին ու հաղորդուէին՝ զիրենք Աստուծոյ յանձնելով , ու սովորականէն աւելի ջերմեռանդութեամբ ինչքեւ Վաստուծակ՝ որ իրենց պսակին օրհնութիւնը վրանին եւեկցրնէ , ու նորոգէին իրենց առաջադրութիւնը ամուսնութիւննին սուրբ պահելու փոխադարձ հաւատարմութեամբ ու սիրով , ու Աստուծոյ շնորհքովը զօրանային իրենց վիճակին բերք տանելու :

ԳԼՈՒԽ ԼԹ

Սմբուսական պարկեշտաբեան վրայ .

Սմբուսական անկողինը ամբիժ ու անարատ պէտք է ըլլայ , կ'ըսէ առաքեալը . այսինքն հեռու պիտի ըլլայ անկէց ինչ որ անպարկեշտ է , ինչ որ անկարգ է : Սմբուսութիւնը Աստուած դրախտին մէջը սահմանեց ,

Երբոր դեռ հան ցանկութեան անկարգութիւնը ու ան-
պարկեշտութիւն չիկար : Յանկութեան անկարգու-
թիւնները՝ կերութեամբ անկարգութիւններուն կը նը-
մանին . երկուքն ալ մարմնոց վերաբերեալ բաներ են,
թէ և առջինները միայն կ'ըսուին մարմնական անկար-
գութիւն՝ խիստ անասնական ըլլալուն համար : Աւ-
րեմն ինչ որ ամուսնութեան վրայ յայտնի չեմ կրնար
ըսել՝ ուտելու վրայ ըսելովս խնայրնեմ :

Ս . Կերակուր ուտելը ապրելու համար եղած է .
ուտաի ինչպէս որ կշտանալու ու ապրելու համար ու-
տելը՝ աղէկ ու Աստուծոյ հրամայած բանն է , ասանկ
ալ ամուսնութիւնը զաւկրներ ունենալու ու մարդիկ
շտանալու համար՝ խիստ աղէկ ու սուրբ բան է , վասն
զի իր գլխաւոր վախճանը աս է :

Բ . Կերակուրը ապրելու համար ուտելէն 'ի դատ՝
ուրիշի հաճոյք մը ընելու համար ալ օրինաւոր բան
է , վասն զի սարսրկան ենք մէկզմէկու զիջանիլ ու ըն-
կերութեան յարմարիլ : Ասանկ ալ էրիկ կնկան փո-
խադարձ ու օրինաւոր զիջումը ամուսնական սարսր
կը կոչէ առաքեալը , ու մեծ սարսր . անանկ որ՝ ոչ
էրիկը և ոչ կնկը՝ առանց մէկմէկու ազատ ու կամա-
ւոր հաւանութեանը , և ոչ ջերմեռանդութեան գործ-
քերու համար , կրնայ անիկց ետ կենալ . ասոր հա-
մար ըսած եմ ինչ որ աս բանիս վրայօք ըսի սուրբ
հաղորդութեան գլխուն մէջը : Աս ասանկ է նէ , ինչ-
պէս կրնայ մէկը սրգողելուն համար , կամ նաև իր
խելքին մահացուցմունք ընելու համար , աս սարսրէն
ետ կենալ :

Գ . Ինչպէս որ ընկերութեան համար ուտողները
բանի ու աղամայ պիտոր չուտեն՝ այլ ախորժակով
ուտել պիտոր ցուցնեն , որպէս զի սեղանակիցները
ուրախանան . ասանկ ալ ամուսնական սարսրը սի-
րով ընելու է՝ իբրև թէ զաւկի յոյս ունենալով , թէ
և ուրիշ կողմանէ յոյս մը չըլլայ :

Դ . Առանց աս սպառճառներուն՝ միայն բերնի հա-
մը գոհ ընելու համար ուտելը՝ թէ և մեղք չէ , բայց
գովելի բան ալ չէ . վասն զի աս զգայական ախորժը
անանկ վախճան մը չէ որ գովելի ընէ գործքը , այլ մի-
այն ասանկի :

Ն . Իսկ թէ որ մէկը , միայն աս ախորժը զգալու

համար ուտելէն 'ի դատ' նաև չափազանց ուտելու ըլ-
լայ, որկրամոլութիւն է, աւելի կամ պակաս, ըրած
չափազանցութեանը համեմատ :

Զ. Որկրամոլութիւնը չէ թէ միայն չափազանց ու-
տելուն վրայ է, այլ նաև ուտելու կերպին: Ամուս-
նութիւնն որ ասանկ սուրբ, ասանկ արդար, ասանկ
գովելի, ասանկ աշխարհի օգտակար բան է, բայց եր-
բեմն փաստակար ալ կրնայ ըլլալ ամուսնացելոց. վասն
զի չէ թէ միայն չափ չխաբահած ատեննին ներելի մեղ-
քերով ծանր կը հիւանդացրնէ իրենց հոգին, այլ նաև
մահացու մեղքով կը մեռցրնէ՝ երբոր Աստուծոյ դրած
կարգը կը փոխեն, որ է որդէճնութիւն: Աւաս կար-
գէն որչափ որ հեռանան, այնչափ ծանր կ'ըլլայ մեղ-
քերնին, բայց միշտ մահու չափ: Ասան զի ամուսնու-
թեան առաջին վախճանը որդէճնութիւն ըլլալով՝ ա-
մենևին օրինաւոր բան չէ հեռանալ անոր պահանջած
կերպէն, թէ և ուրիշ կողմանէ չկրնայ իր վախճանը
ունենալ. ինչպէս կը հանդրախ ամուսնութեան ու արդէն
սկսած յղութեան պատճառաւ՝ որ կը դադրեցրնէ
'նոյն վախճանը: Այս վիճակին մէջ եղած մերձաւորու-
թիւնը անմեղ ու օրինաւոր է, հերկք է որ որդէճնու-
թեան համար պահանջուած կերպը պահուի. վասն զի
պատահական բաները չեն փոխեր ամուսնութեան
գլխաւոր վախճանին համար դրուած օրէնքին: Անոր
համար Աստուած խիստ բարկացաւ Աւանին ամուս-
նութեան մէջ ըրած գարշելի մեղքին համար, որն որ
ճննոցոյ գիրքը Ա. գլխուն մէջ կը պատմէ: Եւ թէպէտ
մեր ատենի աղանդաւորները՝ շնական աղանդաւորնե-
րէն շատ աւելի գէշ, որոնց վրայ սուրբ Հերոնիմոս Ե-
փեսոսցւոյ թղթին մեկնութեան մէջը կը խօսի, կ'ու-
զեն ցուցրնել որ ան անպզամ Աւանին չար դիտաւո-
րութիւնն էր որ զԱստուած բարկացուց, բայց սուրբ
գիրքը յայտնի կը բացատրէ ըրած գործքին գարշելի
ըլլալը Աստուծոյ առջին :

Ե. Յայտնի ապացոյց է որկրամոլութեան ու ան-
կրթութեան՝ ատենէն առաջ խելքը միտքը ուտելու
տալ, ու ալ գէշը՝ ուտելէն ետքն ալ կերածին համը
նորէն նորէն միտքը բերել օխորժելով: Ասանկ ընող-
ներուն Աստուածը իրենց փորն է՝ կ'ըսէ Պողոս առա-
քեալ. Որոյ Աստուած որովայնն իւրեանց է: Բարեկիրթ

մարդը սեղանն նստած առենք միայն ուտել կը մտածէ, սեղանէն ետքը ձեռքն ու բերանը կը լուայ՝ կերածին ոչ համը եւ ոչ հոտը անկէց ետքը կ'ուզէ առնելու: Աս է ամուսնացելոց բռնելու կերպը, խելքնին միաւրնին չիտալ ան զգայական ախորժներուն՝ որ իրենց վիճակը իր առենին կու տայ իրենց, այլ սրտերնին մաքրել անոնցմէ, մաքերնէն մէկդի ընել ան բաները, որպէս զի կարենան սղատ մաքով սուրբ ու բարձր բաներ մտածել: Ասով կ'ըլլայ կատարեալ պահպանութիւնը Պօղոս առաքեալին Աորնթացոց առած պրանչելի խրատին. յաճանախ կարճեալ է այսպէս, «զի որք ունիցին կանայս՝ որպէս թէ լռանիցին: Այսին զի սուրբ Գրիգոր մեծին ըսածին պէս, կին չունեցողի պէս կին ունենալը ուրիշ բան ըսել չէ՝ բայց մարմնական վայելքը անանկ ընել որ խելքը միտքը անոնց չերթայ, ու հողին չիմաստուի: Երիկ մարդկանց համար ըսածս կրնիկ մարդկանց վայ ալ կը հասկըցուի: Եւ որք վարենն զաշխարհս, կ'ըսէ նոյն առաքեալը, որպէս թէ վայելիցեն: Թող ամենքը վայելեն աշխարհք՝ իրենց վիճակին համեմատ. բայց անանկ կերպով որ աշխրբիս յարուս չունենան, սրտերնին անոր չիկրպցընեն, ամեն մարդ անանկ ազատ ու պատրաստ ըլլայ Աստուծոյ ծառայելու, որպէս թէ աշխարհք չիլայելէր: Մարդուս մեծ մնասակար բանը ան է, կ'ըսէ սուրբ Օգոստինոս, որ ինչ որ գործածելու համար միայն տրուած է իրեն՝ անիկայ կ'ուզէ ունենալ, ու ինչ որ ունենալու համար տրուած է՝ անիկայ կ'ուզէ գործածել միայն: Հողևոր բաները պէտք է ունենանք ու վայելենք, իսկ մարմնաւորները գործածենք միայն. երբոր գործածութիւնը ունենալու կը փոխուի, հողինիս ան առենք բանական ըլլալու տեղը անբան կ'ըլլայ:

Կարծեմ որ բաւական ըսի՝ ինչ որ կ'ուզէի ըսել, ու առանց ըսելու խնայուցի ինչ որ չէի ուզէր ըսել:

ԳԼՈՒԽ Խ

Որբեւարիներուն համար խրատ .

Պօղոս առաքեալը իր սիրելի աշակերտին այսինքն Տիմոթէոսի կը գրէ, բայց ամեն առաջնորդաց է գրածը .
Զայդիս պատճառս որ «պոյ՛գ պըի՛ր իշէն» : Բայց իրաւցընէ որբեւարի ըլլալու համար՝ աս բաները պէտք են .

Որբեւարին մարմնոյն կողմանէ միայն պիտոր չըլլայ որբեւարի, այլ նաև սրտանոց . այսինքն հաստատ առաջադրութիւն պիտոր ունենայ՝ նորէն չիկարգուելու, որբեւարիութեան մէջը պարկեշտութեամբ ապրելու : Ասան զի ան որբեւարիներն որ նորէն կարգուելու կը սպասեն՝ մարմնով միայն մարդկանցմէ բաժնուած են, կամքերնին ու սրտերնին անոնոց հետ է : Իսկ թէ որ ճշմարիտ որբեւարին իր վիճակին մէջը հաստատ մնալու համար ուխտով ալ ուզէ իր մարմինը Աստուծոյ նուիրել՝ ողջախոհութեան ուխտ ընելով, մեծ զարգ մը կ'աւելցընէ իր որբեւարիութեանը վրայ, ու իր առաջադրութիւնը կ'աստիճանէ : Ասան զի գիտնալով որ ուխտելէն ետքը չիկրնար թողուլ ողջախոհութիւնը՝ առանց արքայութիւնը կորսընցընելու, անանկ զգուշաւոր կ'ըլլայ իր առաջադրութեանը՝ որ ամուսնութեան յիշատակն ալ սրտին մէջ չիթողուր . սուրբ ուխտովը կը հեռացընէ իրմէ ինչ որ իր առաջադրութեանը դէմ է :

Սուրբ Օգոստինոս կը յորդորէ քրիստոնէոց որբեւարիները աս ուխտը ընելու . Որոյնմէս գիտուն ու հին վարդապետն ալ շատ աւելի առաջ անցնելով՝ խրատ կու տայ կարգուած կանանց ողջախոհութեան ուխտ ընել որբեւարի մնալու, էրիկնին իրենցմէ առաջ վախճանելու որ ըլլայ . որպէս զի ամուսնութիւնը վայելելու ատեն՝ սուրբ որբեւարիութեան արդիւնքն ալ ունենան, իրենց առաջուց ըրած խոստմունքովը : Աւխտը աւելի աստուածահաճոյ կ'ընէ ան գործքերն որ ուխտին վերաբերեալ են՝ ուժ ալ կու տայ անոնք ալէկ ընելու . ու չէ թէ միայն մեր գործքերը կ'ընծայէ Աստուծոյ, որ մեր կամայը իբր թէ պտուղներն են, այլ

Նաև կամքերնիս՝ որ իբր թէ մեր գործքերուն ծառն է :
 Աղջախոհութեամբ մեր մարմինը Աստուծոյ կը նուխ-
 րենք , բայց ազատութիւննիս պահելով նորէն մարմնա-
 կան ակորճները վայելելու . իսկ ողջախոհութեան
 ուխտովը բոլոր ու մշտնջենաւոր նուէրք մը կ'ընենք
 Աստուծոյ , ազատութիւննիս ալ կորսընցընելով , ու
 ան երջանիկ գերութեանը տակ մանաւով՝ որ ամեն թա-
 գաւորութենէ վեր է :

Գանք որ ինչպէս մէկ կողմանէ խիստ կը գովեմ աս
 երկու մեծ վարդապետներուն տուած խրատը , ասանկ
 ալ մէկալ կողմանէ կը բաղձամ՝ որ անոնց խրատին
 հետեող երջանիկ հոգիները՝ խոհեմութեամբ սրբու-
 թեամբ ու հաստատ կերպով աս ուխտը ընեն , աւա-
 ջուց աղէկ քննելով իրենց ուժը , Աստուծմէ լոյս խրնդ-
 րելով , ու խոհեմ ու հոգեւէր խոստովանահօր մը խոր-
 հուրդ հարցընելով . վասն զի աս կերպով ամեն բան ա-
 վելի օգտակար կ'ըլլայ :

Ասկէց 'ի զաս՝ որբեւարիին նորէն շնկարգուելու ա-
 սաջադութիւնը պէտք է անոր համար միայն ըլլայ ,
 որ ամեն իր բաղձանքները աւելի մաքրութեամբ Աս-
 տուծոյ դառնան , ու սիրտը բոլորովին Աստուծոյ հետ
 միանայ : Իսկ թէ որ զաւելները հարուստ ձգելու հա-
 մար , կամ ուրիշ ինչ և իցէ աշխարհային մաքով իր
 վիճակին մէջ մնալու որ ըլլայ , կրնայ գովելի ըլլալ ,
 բայց Աստուծոյ դիմացը չէ . վասն զի Աստուծոյ առ-
 ջին իրեն համար եղածէն 'ի զաս բան մը գովելի չէ :

Նմանապէս պէտք է որ որբեւարին իր կամօքը հրա-
 ժարած ու բաժնուած ըլլայ մարմնական վայելքնե-
 րէն , որպէս զի ճշմարիտ որբեւարի կարենայ ըսուիլ :
 Պօղոս առաքեալին խօսքն է , Աբ Գեբ արեմ է , կենդա-
 նայն թուալ է : Արբեւարի մը որ կ'ուզէ սիրուիլ , կ'ուզէ
 պարերու ընկերութիւններու մէջ գանուիլ , հագուիլ
 կապուիլ , անուշ համեր վրան պահել , անանկ որբեա-
 րին որչափ ալ մարմնովը կենդանի է նէ՝ հոգւովը մե-
 ուած է : Այսան զի աս կերպ՝ ուրիշ կնկաոյ պէս ջանա-
 ւովը էրիկ մարդկանց հաճոյ ըլլալու , աւելի վտանգա-
 ւոր փորձութեան առիթ կ'ըլլայ անոնց : Աւրեմն ա-
 սանկ զուարճութիւն փնտրուող որբեւարին ողջ ողջ
 մեռած է , ու ճիշդ խօսելով՝ որբեւարի չէ անիկայ , այլ
 որբեւարի արձան :

Վասնանսի յապանելոյ էհոս, յայն քապրակի ԵԷԷԷ ԵԷԷ ԵԷԷ ԵԷԷԷԷԷ
ՔԷԷԷԷ, կ'ըսէ Նրդերդոցը: Ով որ բարեպաշտ կեանք
կ'ուզէ անցընել, սէտք է որ աշխարհային աւելորդ
բաները կրտրատէ մէկգի ձգէ վրայէն, բայց ասիկայ ա-
ւելի հարկաւոր է ճշմարիտ որբեւարի մը՝ որ ողջա-
խոհ տատրակի մը սէս քիչ մը առաջ կը հեծէր, ու
էրկանը մահուան վրայ լալուն ձայնը կը լսուէր: Նր-
բոր Նոյեմի որբեւարի մնալով մովաբացւոց երկրէն
Բեթղէհէմ դարձաւ, ու քաղքին կնկախքն որ իր հարս
ըլլալէն առաջ ճանչցեր էին զինքը՝ սկրսան իրարու
հարցընել որ ան է Նոյեմին, խնդրեց որ ալ զինքը
Նոյեմի շիկանչէն. վասն զի Նոյեմի առոր ըսել է: Ա-
սանկ ալ ջերմեռանդ որբեւարի մը չուզեր որ աղւոր ու
սիրելի ըսուի, Աստուծոյ հաճոյ ըլլալը հերիք սեպե-
լով, այսինքն խոնարհ ու ինքը զինքը բանի տեղ չի-
դնող:

Վանթեղ մը, որուն մէջը անուշահոտ եղ դրած է,
մարած ասեւը աւելի անուշ հոտ կը բուրէ. ասանկ
ալ որբեւարի մը, որ իր ամուսնութեան ասեւը սուրբ
սէր ունեցեր է, երբոր իր լոյսը կը մարի՝ այսինքն էրի-
կը կը մեռնի, իր առաքինութեան ու սգարկեշտութեան
անուշահոտութիւնը աւելի կը բուրէ: Վնկասոց իրենց
էրիկը սիրել՝ սովորական բան է. բայց անանկ սիրել
որ անոր մեռնելէն ետքը ուրիշը չուզէ, ճշմարիտ որ-
բեւարիներուն տրուած է: Քանի որ կնկան մը էրիկը
ողջ է ու իր սէտքը կը հոգայ, դժար բան չէ Աստու-
ծոյ յուսալը. բայց երբոր ատ իր օգնութիւնը կը վեր-
նայ ու ինքը Աստուծմէ յոյսը չիկարեր, ան է մեծ գո-
վութեան արժանի. անոր համար կնկան մը առաքի-
նութեան կատարելութիւնը՝ էրկանը վախճանելէն
ետքը օղէկ կը ճանչցուի:

Որբեւարի մը որ զաւկրներ ունի դեռ իր առաջնորդ-
դութեանը կարօտ, մանաւանդ հոգեւորի ու իրենց վե-
ճակը ապահովելու կողմանէ, չիկրնար երեսի վրայ
ձգել զիրենք: Պօղոս առաքեալը յայտնի կ'ըսէ որ սար-
արկան են մայրերը հոգալ զաւկրնին՝ ինչպէս իրենց
ծնողքը զիրենք հոգացեր են, ու թէ որ մէկը իրեն ըն-
տանեացը հոգ չիտանի՝ անհաւատէն ալ դէշ է կ'ըսէ:
Իսկ թէ որ զաւկրները մեծցած են, ու կարօտ չեն իր
առաջնորդութեանը, ան ասեւն որբեւարի մայրերնին

իր սիրան ու միտքը բոլորովին պիտոր տայ՝ Աստուծոյ սիրոյն մէջը առաջ երթալու :

Թէ որ անանօրինելի հարկի մը համար չքատիպուի որբեւարի մը իր խղճմտանքէն վէճերու կամ ասոր նըման արտաքին բաներու մէջ մտնալ՝ որ մարդուս միտքը կը շփոթեն, խրատս առ է իրեն որ ամենեւին ասանկ բաներէն ետ կենայ, ու իր գործոցը մէջ հանդարտ ու խաղաղ կերպ մը բռնէ, որչափ ալ իրեն շահաւոր չերենայ : Ասան զի խիստ մեծ օգուտ մը պիտոր ըլլայ իր խռովելէն՝ որ կարենայ սուրբ հանդարտութեան օգտին հետ բազդատուիլ : Մանաւանդ որ վէճն ու ասոր նման բաները իր սիրտը անհանգիստ ընելէն ՚ի դաս՝ ողջախոհութեան թշնամիին ալ դուռ կը բանան, որովհետեւ որբեւարին իրեն օգնել կրցողներուն հաճոյ ըլլալու համար՝ հոգեւորէն կը սկըսի հեռանալ ու Աստուծոյ անհաճոյ ըլլալ :

Որբեւարիին ամեն օրուան ընելու կրթութիւնը ազօթքն է . վասն զի ալ Աստուծ մէ ՚ի դաս սիրելու բան մը չունենալով, գրեթէ չուզէ պիտոր անկէց ուրիշի հետ խօսիլ : Ինչպէս որ ադամանդը արդէլք կ'ըլլայ երկաթին՝ որ չիկրնար դիւրաւ դէպ ՚ի մագնիսը դիմել, ու արդէլքը վերնալուսն պէս՝ համարձակ կը դիմէ, ասանկ ալ որբեւարիին սիրան որ էրկանը կենդանութեան ատենը չէր կրնար դիւրաւ առ Աստուած դիմել ու բոլորովին Աստուծոյ հետը միանալ սիրով, էրկանը մահու ընէ ետքը պէտք է Աստուծոյ ետեէն վազէ՝ Նրդերգոցին հարսին պէս ըսելով . Զհեք քո ՚ի հոք իազոց քոց ընկասցոսք :

Որբեւարի մը յարմար ուրիշ առաքինութեան կրթութեանններն ալ ասոնք են . կատարեալ պարկեշտութիւն, պատիւ չիմնարուել, ընկերութիւններու մէջ երևնալէն քաշուիլ, փառաւոր անուաներու ու ասոր պէս ունայնութիւններու ետեէ չլցնալ, աղքատաց ու հիւանդներու ծառայել, վշտացեալները մխթարել, աղջիկներու ջերմեւանդութիւն սորվեցընել, ու բարի օրինակ ըլլալ ամենուն : Իր հագուստին զարդերը պիտոր ըլլան հարկաւորն ու պարզը, գործքերունը՝ խոնարհութիւն ու եղբայրսիրութիւն, խօսելունը՝ պարկեշտութիւն ու հեղութիւն, աչուրներունը՝ պատկառանք ու ամօթխածութիւն, ու իր սրբ-

տին մէկ հասիկ սէրը պիտոր ըլլայ Քրիստոս խաչին վրայ :

Վերջապէս ճշմարիտ որբեւորին սուրբ եկեղեցւոյ մէջ այնպէս է, ինչպէս պարտէզի մը մէջ պղտի մանուշակ մը : Իր ջերմեւանդութեան անուշահոտութիւնը կը բուրէ՝ դրեթէ միշտ խոնարհութեան տերեւներուն տակը ծածկուած, ու մանուշակին աչքի չի զարնող դոյնը իր մահացուցմունքը կը ցուցնէ : Ընթ ու չխնչակուած տեղուանք կ'ըլլայ մանուշակը • որբեւորին ալ աշխրբի ընկերութիւններէն հեռու՝ քաշուած կեանք կ'անցընէ, որպէս զի սիրտը չիթուով աշխրբի բարիքներուն պատիւներուն ու նաև սիրոյ տաքութեանէն : Ասանկներուն համար է առաքելոյն ըսածը • Երանելի ես է թէ այնպէս կացի :

Ասոր վրայ ուրիշ շատ բաներ ալ ունէի ըսելու, բայց բոլորն ալ ըսած կ'ըլլամ՝ իրենց վիճակին պատիւը պահել ջանացող որբեւորիները յորդորելովս, որ սուրբ Հերոնիմոսին Փութիայի, Սիլուիայի, ու ան աւնն բաղդաւոր խաթուններուն՝ որոնց հոգևոր հայր էր, գրած սիրուն թղթերը ուշադրութեամբ կարդան : Ասոր ըսածներուն վրայ ուրիշ բան չիմասր ինծի տւելցընելու, բայց սա միայն որ ճշմարիտ որբեւորի մը պէտք չէ արհամարհէ նորէն կարգուօղները՝ երրորդ անգամ ալ որ ուզեն կարգուիլ • վասն զի երբեմն Աստուծոյ մեծագոյն փառքը ասանկ կը արամագրէ : Պէտք է հիմներուն խրատը միտքերնիս պահենք միշտ, որ ոչ որբեւորիներուն և ոչ կուսակրօններուն համար՝ խոնարհութեան սահմանած տեղէն ուրիշ տեղ կայ երկինքը :

ԳԼՈՒԽ ԽԱ.

Աղջիկներուն համար ալ խօսք մը .

Թէ որ կարգուիլ կ'ուզէք, իմ աղջիկներ, ամենայն զգուշութեամբ պահեցէք սրտերնիդ ձեր փեսայացուին . ինծի կու գայ որ մեծ սխալմունք մըն է սուրբ անարատ ու պարզ սրտի մը տեղ՝ անանկ սիրտ մը տալ ձեր փեսայացուին, որ մէկը մէկալը սիրելէն մաշած ու արատաւորուած է: Իսկ թէ որ բարեբախտութեամբ Աստուած ձեզ կանչեր է հոգևոր ու կուսական հարսնիքի մը, ու կ'ուզէք միշտ ձեր կուսութեանը մէջ մնալ, երանի՛ ձեզի, պահեցէք ձեր սէրը ամենայն զգուշութեամբ ձեր երկնաւոր փեսային, որն որ բոլորովին սրբութիւն ըլլալով՝ ամեն բանէն եւել մաքրութիւնը կը սիրէ, ու ամեն առջինեկ պատու իրեն ընծայելու է, մանաւանդ սրտինը: Սուրբ Հերոնիմոսի թղթերը ձեզի ամեն հարկաւոր խրատները կու տան . և որովհետեւ ձեր վիճակը հնազանդութեան տակ կ'ուզէ ըլլալ, հոգևոր հայր մը ընտրեցէք ձեզի, որ անոր առաջնորդութեամբը կարենաք աւելի սրբութեամբ ձեր սիրտն ու մարմինը Աստուծոյ նուիրել:

ՄԱՍՆ ԶՈՐՐՈՐԴ

ԻՆՁ ԽՐԱՏՆԵՐ ՈՐ ՀԱՐԿԱՅԻՈՐ ԵՆ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ
ՓՈՐՁՈՒԹԵԱՆՑ ԳԷՄ

Գ Լ Ո Ւ Խ Ս

Որդիք աշխարհի ըստաճակերուն խօսքին կայելու չի .

Աշխարհասէր մարդիկ խնայածնուն պէս որ հոգևոր կենաց ետևէ կ'ուզես ըլլալ, վրադ կը յարձըկին հաղարումէկ խօսքերով՝ դքեզ հեռացընելու անկէց : Ամենէն ջարերը զրպարտութիւն կ'ընեն վրադ, ըսելով որ կեղծաւորութիւն է ըրածդ, դրսուանց է վարքիդ փոփոխութիւնը : Ա' ըսեն որ երեսդ նայող չեղաւ, աշխարհք դքեզ մերժելուն համար՝ Աստուծոյ սուրբ ղինքդ . բարեկամներդ կը շփոթին, վրադ կու գան՝ խրատներ տալու քեզի, ու իրենց խոհեմութիւն ու եղբայրսիրութիւն կ'երևնայ ըրածնին . կը հիւընդնաս սևամաղձ կ'ըլլաս, կ'ըսեն, ամենուն առջին անունդ կ'ուրես, անտանելի կ'ըլլաս, ատենէն առաջ կը ծերանաս, գործքերդ առուտուրդ երեսի վրայ կը ջննայ, աշխրքիս վրայ աշխրքիս պէս պէտք է ասլիլ, առանց այգչափ հոգևոր ըլլալու ալ մարդ կրնայ փրկուիլ, ու ասոնց նման խօսքեր : Բայց ամենն ալ պարտաւ ու անխելք խօսքեր . անոնց հոգը քու գործքերդ չեն, և ոչ քու առողջութիւնդ : Վրխատուի խօսքն է . Ենէ յաշխարհէ ասփէ էի+, աշխարհ չի-րան «իբեր արդեօ+ . Բայց չի չի+ յաշխարհէ, լասն այնորի՛ մտեայ շէն աշխարհ :

Աղնուակամն պարտններ ու խաթուններ բոլոր գիշե-

ըր թուղթ ու աղիւսակ խաղալու կ'անցընեն, անկէց
 ձանձրալի՝ անկէց ախուր՝ անկէց հիւրնդցընող բան
 կրնայ ըլլալ: Բայց անոնց բան մը ըսող չիկայ, անոնց
 համար հոգ ընող բարեկամ մը չիկայ. իսկ մեր քիչ մը
 մտածական ընելը՝ առաւելանց կանուխկէկ ելլալը սրբ-
 բուժիւն առնելու համար՝ ուրիշներուն հոգ ընել կու-
 տայ, բժշկի կը վազեն՝ մտղձի հիւրնդուժենէն զմեզ
 ըսընացընելու համար: Շատերը գիշերներով կը ցաթ-
 կըռանեն կը սպարեն առանց նեղութիւն մը զգալու. եւ
 քը ծննդեան մէկ գիշերը հսկում ընելու որ ըլլան, հե-
 տեւալ օրը կը հազան կը դանդախն առողջութիւննին
 կորսընցընելուն համար: Ա՛յլ չիտեսնար աշխրբիս ինչ
 անիրաւ դատաւոր ըլլալը. իր որդւոցը համար ներո-
 զամիս ու հեզ, իսկ Աստուծոյ որդւոցը համար խիստ
 ու անողորմ:

Անկարելի է որ մենք աշխրբիս հաճոյ ըլլանք՝ առանց
 իրեն հեա կորսուելու. անկարելի է որ զինքը դո՛հ ը-
 նենք, վասն զի խիստ սգահանջող է. Քրիստոսի ըսածն
 է. Եհն Յոհաննէս, ու ուրիշ և ու ըմպէր, և ասէին՝ դե գոյ ՚ի
 նմա. էին որդի ճարդոյ, ուրիշ և ըմպէ, և ասեն՝ ահա այր կերող
 և արբէցող: Ասանկ է, ո՛վ աստուածասէր հոգի, իրաւ-
 ասանկ է. թէ որ ուրիշներուն հեա ծիծաղինք խա-
 դանք խնտանք նէ, աշխարհքս կը գայթակղի վրանիս.
 իսկ թէ որ ուրիշներուն ըրածը ջնենք, կեղծաւոր ու
 մտղձոտ կը կանչէ զմեզ: Թէ որ հաղուսնք կասուսնք
 զարդարուսնք, գէշ մտքի կը տանի. իսկ թէ որ չիհա-
 դուսնք, անկիրթ ու կոպիտ կը կանչէ զմեզ: Զուար-
 թութիւննիս լըբութիւն կը սեպէ, ու մահացուցմունք-
 նիս մտղձոտութիւն. ասանկ գէշ աչքով մեզի նայե-
 լուն համար, չենք կրնար ամենեւին իրեն հաճոյանալ:
 Սեր սգահսութիւնները կը մեծցընէ, մեզք կը սեպէ.
 մեր ներելի մեղքերը կը ծանրացընէ, մահու չափ կ'ընէ.
 մեր տկարութեան մեղքերը չարութիւն է կ'ըսէ: Սէր
 երկայնամիտ է, կ'ըսէ Պօղոս առաքեալը. իսկ աշխարհքս չա-
 րամիտ է. սէր ու խորհի զլար, իսկ աշխարհքս միշտ չար կը
 մտածէ. ու երբոր գործքերնիս չիկրնար չարախօսել,
 մտքերնիս կը չարախօսէ ու կը դատաւարանէ. ոչխար-
 ները թէ կողմուրաւոր ըլլան և թէ անկողջիւր, թէ ճեր-
 մակ ըլլան և թէ սև, դայլը միշտ կ'ուտէ զիրենք՝ թէ
 որ կարենայ:

Ինչ որ ընենք, աշխարհք միշտ մեզի դէմ պիտոր ըլլայ. թէ որ խոստովանարանը ուշանանք, այսչափ անեն հոն ինչ կ'ընեն՝ կ'ըսէ. թէ որ շուտով խոստովանանքնիս ըլլանք, ամեն մեղքերնին չեն դուրցիր՝ կ'ըսէ. աչքը վրանիս է միշտ, ու մէկ սղախի խօսք մը որ կիրքով բերնեբնէս ելլէ, բարկացող են կ'ըսէ: Գործքերնուս ու ասուարի անհող չըլլանիս ազահու թիւն կը սեպէ, հեղու թիւննիս անխելքու թիւն. իսկ իր որդւոցը կատաղու թիւնը վեհանձնու թիւն կը սեպէ, ազահու թիւնը անտեսու թիւն, անառակու թիւնը համեստ կենցաղավարու թիւն: Ասանկ է, ով աստուածասէր հողի. մամուկները միշտ կ'աւրեն մեղուներուն աշխատանքը:

Թողունք որ կոյր աշխարհքը ինչ որ կ'ուզէ՝ ըսէ, դիշերասէր բուխ մը պէս՝ որ իր ճուալովը կ'ուզէ վախցընել ցորեկուան թռչունները: Մեր յարասեու թիւնը պիտոր ցուցընէ թէ արդեօք իրաւցընէ ու սրտանց Աստուծոյ նուիրեր ենք զմեզ՝ հողևոր ըլլալու: Գիտաւոր ասպերն ալ, մէկալ մոլորակներն ալ կը փայլին. բայց գիտաւորները քիչ ատենն աներևոյթ կ'ըլլան, մոլորակները միշտ կը ծաղեն. ասանկ ալ կեղծաւորութիւնն ու ճշմարիտ առաքինութիւնը դրսուանց իրարու կը նմանին, բայց դիւրին է զանոնք իրարմէ որոշելը. վասն զի կեղծաւորութիւնը չխտէր, ծուխի պէս կ'անցնի. իսկ ճշմարիտ առաքինութիւնը հաստատուն կը յարասեէ: Զերմեռանդութեան միջ աղէկ հաստատուելու համար խիստ օգտակար է մեզի նախատուիլ ու զրպարտուիլ. վասն զի ասով կը խալըսինք սնասարծու թեան ու հպարտութեան վասնդէն, որ Եգիպտոսի մանկաբարձները կը նմանին՝ որոնց Փարաւոն հրամմեց խորոյեւացւոց մանչ զաւկընէրը սպաննել ծնած ատեննին: Մենք աշխրբիս համար խաչ ելած ենք, պէտք է որ աշխարհք ալ մեզի համար ելած ըլլայ. աշխարհք զմեզ յիմար կը սեպէ, մենք ալ զինքը պէտք է սեպենք:

ԳԼՈՒԽ Բ

Հոգևոր կեանք սկսելու համար պետք է սիրտ
ընել .

Լոյսը որչափ ալ գեղեցիկ ու աչքերնուս ուղածն է,
բայց երկանն ասե՛ն մութի մէջ կեցած որ ըլլանք՝ աչ-
քնիս կ'առնէ . ու երկրի մը բնակիչներուն հետը ըն-
տանենալու համար, որչափ ալ աղնիւ ու քաղաքավար
ըլլանք, առջի բերանը դժուարութիւն կը քաշենք, սիրտ
ընէք ընելը : Ախրաւ կրնայ ըլլալ, ո՛վ աստուածասէր
հոգի, որ վարքդ փոխելու համար՝ ներսէդ դժուարու-
թիւններ զգաս, ու աս մեծ մնաս բարոյն որ աշխար-
քիս ունայնութիւններուն ու անխելքութիւններուն
կուտաս՝ տրամութիւն մը բերէ քեզ ու սիրտդ կու-
րի : Ասանկ բան մը հանդիպելու որ ըլլայ, խրատ կու-
տամ որ քիչ մը համբերես, բանի տեղ չիղնես, շու-
տով կ'անցնի . մէկ տարսում մըն է որ կը զգաս նոր կերպ
կեանք մը բանելէդ . բայց ասոր ետեւէն խիստ շատ մը
խիթարութիւններ կ'առնենաս : Առջի բերանը ծանր
կու գայ քեզի կորսընցընել ան սպառիւն որ քու ու-
նայնասիրութեանդ կու տային յիմար ու շողքորթ
մարդիկ . բայց ասոր համար կ'ուզէս կորսընցընել ար-
քայութեան յաւխտենազան փառքն որ Աստուած պի-
տոր տայ քեզի : Մտախ զուարճութիւններն ու զքո-
սանքները, որոնց մէջ տարիներ անցուցիր, միաքդ կու
գան հրապուրելու որ նորէն դառնաս աս խաբէական
բաներուն . բայց ատոնց համար կ'ուզէս հրաժարիլ
յաւխտենազան երանութենէդ : Հաւատ ինձի որ ե-
թէ աս փորձութեանց դէմ հաստատուն կենալու ըլ-
լաս, շատ ջանցնիր՝ անանկ քաղցրութիւն կը զգաս
որտիդ մէջ՝ որ աշխարքիս ամեն անուշութիւնը անոր
քովը լեզի կու գայ քեզի, ու հոգևոր կենաց մէկ օրը՝
աշխարհային կենաց հաղար տարիէն վեր կը դնես :

Արնայ ըլլալ որ աչքդ վեր վերցընես, տեսնաս քրիս-
տոնէական կատարելութեան բարձր ու խիստ դար

վեր լեռը, ու ըսես, զայն ինձ, ես ինչպէս կարենամ
սխառք հոն ելլել: Բայց մի վախնար, ով աստուածա-
սեր հոգի, սիրա ըրէ. նոր ծնած մեղուները դեռ չեն
կրնար լեռներուն վրայ և ոչ մօտի բլուրներուն վրայ
թռչիլ՝ ծաղկրներէն մեղք ծծելու համար. բայց մօրեր-
նուն պատրաստած մեղքը ուտելով՝ քիչ քիչ թևեր-
նին կը բուսնի, ու անանկ կ'ուժոյնան՝ որ ամեն տեղ
կը հասնին ծաղկրներու վրայ մեղք փնտրուելու: Իրաւ-
է որ մենք ալ նորածին մեղուներու պէս ենք հոգեւոր
կենաց մէջ, չենք կրնար ուղած տեղերնիս ելլել, այս-
ինքն քրիստոնէական կատարելութեան լեռը. բայց
մէյմը որ սկսինք մեծնալ մեր բարի բաղձանքներովն
ու առաջադրութիւններովը, մեր թևերն ալ կը սկըսին
բուսնիլ, ու օր մը հոգեւոր մեղուներ կ'ըլլանք, կատա-
րելութեան լեռանը վրան կը թռչնիք: Հիմա կու հի-
մայ մեղմէ առաջ աս լեռը ելլողներուն մեղի համար
պատրաստած մեղքովը՝ այսինքն խրատներովը սնա-
նինք, ու ինզրենք Աստուծմէ որ մեղի՝ չէ թէ մեղուաց՝
այլ աղանիներուն թևը սայ, որպէս զի կարենանք
ինչուան իր քովը թռչիլ:

ԳԼՈՒԽ Գ

Փորձոչքիւններուն ինչ ըլլալը, ու փորձոչքիւն ըզ-
գարուն և ակունց հաշտներուն մէջ եղած տարբե-
րոչքիւնը .

Ազնուական հարս մը երեւակայէ իր փեսին խիստ
սիրելի. երեւակայէ անողոճմին մէկն ալ որ անոր սիրա-
հարուէլով՝ մարդ մը խրկէ իր անօրէն միտքը յայտ-
նելու: Եկողը առաջ իր տիրոջը խնդիրը կ'առաջարկէ
խաթուանիս. անիկայ կամ կ'ախորժի կամ չախորժի որ աս
առաջարկութիւնը. ետքը կամ կը հաւանի կամ կը
մերժէ: Ասանկ ալ սատանան, աշխարհք, ու մարդուս
մարմինը, տեսնելով հոգի մը Քրիստոսի հարս եղած,
փորձութիւններ կը խրկեն իրեն՝ որոնցմով նախ մեղք
մը կ'առաջարկեն. անիկայ ալ կամ կ'ախորժի կամ

չախորժիր, ու ետքը կամ կը հաւանի կամ կը մերժէ :
Կարճ խօսքով՝ ասոնք են մեղքի մը մէջ իյնալու իրեք
աստիճանները. փորձութիւն, ախորժ, ու հաւանութիւն.
Թէ և աս իրեք ներդարձութիւնը ամեն տեսակ
մեղքի մէջ յայանի չեն որոշուիր, բայց ծանր մեղքե-
րու մէջ խիստ յայանի կ'ըլլան :

Ո՛ր և իցէ մեղքի մը փորձութիւն բոլոր կեանքեր-
նուս մէջ ալ տեւելու որ ըլլայ, չիկրնար Աստուծոյ
անհաճոյ ընել զմեզ, հերիք է որ ոչ ախորժ ունենանք
և ոչ հաւանութիւն տանք անոր : Այսին զի փորձու-
թեան մէջ՝ մենք ընող չենք, կրող ենք. ուստի երբոր
չենք ախորժիր, և ոչ մեղք մը ըրած կ'ըլլանք ամե-
նեկն : Պողոս առաքեալը երկան ասեն մարմնական
փորձութիւններ կրեց. բայց չէ թէ միայն անհաճոյ
չեղաւ Աստուծոյ, այլ նաև փառաւորուեցաւ անովը
Աստուած : Երանուհին Անձեշա անանկ սաստիկ ու
սոսկալի փորձութիւններ կրեց մարմնոյ, որ մարդուս
սիրար չիզխմանար պատմութիւնը կարգալու. սուրբ
Պրանչիակոս ու սուրբ Բենեդիկտոս ալ անանկ փոր-
ձութիւններ քաշեցին, որ մէկը փուշերու մէջ նեւեց
զինքը, մէկալը ձիւնի, անոնցմէն խալըսելու համար.
Բայց ասով չէ թէ միայն Աստուծոյ շնորհքը ամենեկն
չիկորուսին, այլ և ամեցուցին :

Անանկ է նէ, ով աստուածասէր հոգի, սէտք է
սիրտ առնես, ու ոչ երբէք յողթուած սեպես զքեզ՝
քանի որ փորձութիւններէն չես ախորժիր : Աղէկ ու-
րոշէ աս տարբերութիւնն որ զգալուն ու հաւանելուն
մէջը կայ. այսինքն որ կրնաս զգալ, թէ և չախորժիս.
Բայց չես կրնար հաւանիլ առանց ախորժելու. վասն
զի սովորաբար ախորժն է աստիճան գէալ 'ի հաւանու-
թիւն անցնելու : Աւրեմն մեր փրկութեան թշնամիներ
ըր թող բերեն որչափ փորձութիւններ որ կ'ուզեն,
թող կենան սպասեն միշտ մեր սրտին դրանն առջևը՝
ներս մտնալու համար, որչափ առաջարկութիւններ
որ կ'ուզեն՝ թող ընեն. քանի որ հաստատ կեցած ենք
իրենց ուղածը շնորհունելու, անկարելի է որ Աստու-
ծոյ անհաճոյ ըլլանք, ինչպէս որ վերի ըսած իշխանիս
իր ազնուական հարսը անողբամ մարդուն կողմանէ ե-
ղած առաջարկութեանը համար անհաճոյ չըլլար, քա-
նի որ կը մերժէ անոր ուղածը : Աս տարբերութիւնն

ալ կայ սա աղնուական հարսին ու մեր հոգւոյն մէջն
որ, անիկայ սա անօրէն առաջարկութիւնը լսելէն
ետքը՝ թէ որ ուղէ նէ՝ կրնայ վարնաել առաջարկողը,
ու մէյ մըն ալ չիլսել իր առաջարկութիւնը, բայց մեր
հոգւոյն ձեռքը չէ փորձութիւն չըզգալը, թէ և չիհա-
ւանիր ձեռքերնիս է: Մտր համար է որ թէ և փոր-
ձութիւնը երկրնայ, մեղի մնա մը չիկրնար ընել՝
քանի որ չենք ախորժիր:

Բայց որովհետև հոգինիս երկու մաս ունի, վարի
ու վերի, ու վարի մասը վերինին հարատակ չէ՝ այլ
ինքնագլուխ իր գործքերը կ'ընէ, անոր համար երբեմն
կը հանդիպի որ վարի մասը կ'ախորժի փորձութեանէն
առանց վերի մասին հաւանութեանը, մանաւանդ թէ
անոր կամացը դէմ: Աս ան ընդդիմութիւնն ու սրտե-
րազմն է՝ որ Պօղոս առաքեալը կ'ըսէ. Մարմն զանկայ հա-
կառակ հոգւոյ, և հոգի հակառակ մարմնոյ: Տեսանէ՛մ այլ օրէնս
յանդամս ի՛մ, զինեալ հակառակ օրինաց մասոյ ի՛մոյ: Ասոնց նը-
ման խօսքեր ուրիշ տեղ ալ կ'ըսէ:

Տեսած ունիս մոխրով ծածկած կրակ մը, տաս տաս-
ուերկու ժամէն ետքն ալ կը դանտա՝ թէ և մարածի
սէս, բայց կրնաս հրահրել ու նօրէն վառել: Ասանկ
է փորձութիւններու մէջ Աստուծոյ սէրն ալ՝ որ մեր
հոգւոյն կեանքն է. վասն զի փորձութիւնը մեր հո-
գւոյն վարի մասին ախորժ բերելով՝ կարծես որ մոխ-
րով կը ծածկէ զանիկայ, ու Աստուծոյ սէրը կը մա-
րէ, որովհետև ան ատենը Աստուծոյ սէրը սրտեր-
նուս մէջ ու հոգւոյն ներսի դին կը քաշուի, ու զըր-
սուանց չերևար: Բայց կեցած է հոն. վասն զի թէ և
հոգինիս ու մարմիննիս բոլոր տակնուվրայ եղած է,
բայց մենք ամուր կը կենանք մեղքին ու փորձութեան
հաւանութիւն չիտալու. ախորժն որ վարի մասը կ'ու-
ղէ, վերի մասը կը մերժէ. ու թէպէտ կամքերնուս
չորս գին առած է, բայց ներս չիկրնար մանալ: Ասկէց
յայտնի կ'ըլլայ որ ան ախորժը ահամայ է, ու ահա-
մայ ըլլալով՝ մեղք չիկրնար ըլլալ:

ԳԼՈՒԽ Դ

Երկուս աղուտը օրինակ նոյն բանին վրայ .

Անանկ հարկաւոր է վերի ըսած բանս աղէկ հասկը-
նալց որ անիկայ աւելի բացատրելու համար՝ խօսքիս
երկրննալը չեմ նայիր : Սուրբ Հերոնիմոսին սրատմած
պատանին, որ փափուկ անկողնի մը վրայ կապած՝
քոյն ալ անամօթ կնիկ մը պառկեր էր՝ ամեն կերպով
զինքը փորձելու, կարելի բան էր որ պատանւոյն ըզ-
գայարանքը՝ մանաւանդ երեակայութիւնը սաստիկ
չիշարժէր աս փորձութիւններէն : Տարակոյս չիկայ որ
կը շարժէր . բայց աս սոսկալի փորձութիւններուն
մէջ, աս զգայարանացը հեշտութեանը մէջ, կը ցուցը-
նէր որ իր սիրար չէր յաղթուած, ու իր կամքը չէր
հաւաներ : Անն զի հոգին տեսնելով ամեն բան ի-
րեն դէմ ապստամբած, ու լեզուէն ուրիշ բան մը
չունենալով իրեն հպատակ՝ խածաւ կարեց զանիկայ,
ու անամօթ կնոջը երեսը թքաւ՝ որ անդուծ դահլիճ-
ներէն աւելի զինքը ան փորձութիւններովը կը շարժա-
րէր : Անոր համար էր որ բնաւորը ուրիշ տանջանք-
ներով իրեն յաղթելու յոյս չունենալով, մտածեր էր
հեշտութեամբ յաղթել :

Սենացի սրբուհի Կատարինէին քաշած փորձու-
թիւնն ալ հրաշալի սրատմութիւն մըն է, կարճ կեր-
պով համառօտեմ : Սատանան ան սրբակրօն կուսին
պարկեշտութեանը դէմ պատերազմելու հրաման ա-
ռաւ Աստուծմէ, միայն թէ առանց իրեն գպչելու :
Ուստի ամեն տեսակ գարշելի բաղձանքներ բերաւ սրբ-
տին, ու աւելի զրգռելու համար՝ իր ընկերներովը մար-
դու կերպարանք առած՝ եկաւ կուսին դիմացը ամեն
տեսակ սղծութիւն գործելու, զինքն ալ ան բանե-
րուն հրաւիրելով : Թէ և աս ամեն բան դրսուանց էին՝
բայց սրտին խորը կը թափանցէին, ինչպէս ինքը կը
խոստովանի . իր բոլոր անձը աս բաներով լեցուած,
ուրիշ բան մը չէր մնացեր իրեն՝ բաց ՚ի հոգւոյն վերի

մասէն . վասն զի այնչափ մարմնական հեշտութեանց մորթիկներուն մէջը՝ իր կամքը անշարժ կեցած էր : Արկան քչեցին աս փորձութիւնները , ինչուան որ մը Քրիստոս իրեն երեցաւ , ինքն ալ ոտքը ինկաւ ու ըսաւ . Ո՛ւր էիր աէր իմ , երբոր իմ սիրտս մթընցած ու աղտեղի բաներով լեցուած էր : Քրիստոս ալ ըսաւ . Քու սրտիդ մէջն էի : Աոյսը կրկնեց . Տէր իմ , ան աղտեղի բաներուն մէջը ինչպէս կրնայիր ըլլալ : Պատասխանեց Քրիստոս . Դուն ատնեցմէն կ'ախորժէիր , չէնէ կը վշտանայիր : Աոյսը ըսաւ . Ար վշտանայի : Ան ատենը Քրիստոս ալ ըսաւ իրեն . Ո՛վ էր ուրեմն աս վըշտանալդ քեզի տուողը . թէ որ ես սրտիդ մէջը եղած չըլլայի , ատ խորհուրդներն որ կամքիդ չորս դին առած՝ ներս չէին կրնար մտնալ , անտարակոյս կը յաղթէին ու կը մտնային , քու կամքդ զիրենք ներս կ'ընդունէր , ու հողիդ կը սպաննէին . բայց ես հոն ըլլալով՝ սրտիդ ուժ կու տայի ատ փորձութիւններուն դէմ կենալու : Անոր համար քեզի մեծ վարձք ու վաստակ տուին աս փորձութիւնները , ու քուկին առաքինութիւններդ ամեցուցին ու ուժովցուցին :

Տեսար հիմայ , ո՛վ աստուածասէր հողի , ինչպէս կրակը մոխրին տակը ծածկուած էր , ու ինչպէս փորձութիւնն ու ախորժը սրտին մէջը մտած ու կամքը պաշարած էին , ու Քրիստոսի շնորհքովը միայն անոնց դէմ կը կենար վշտանալով ու արիաբար մերժելով մեղքը՝ որ չորս դին առած էր : Ո՛հ , ինչ վիշտ է որ աստուածասէր հողի մը կը քաշէ՝ չիղխանալով որ Աստուած իր հեան է թէ չէ , Աստուծոյ սէրը՝ որուն համար կը պատերազմի՝ մարած է սրտին մէջը թէ ծածկուած : Բայց Աստուծոյ սիրոյն կատարելութեանը ամենէն բարձր աստիճանը ան է որ սիրողը սիրոյն համար պատերազմի ու վշտանայ , առանց դիտնալու որ ունի ան սէրը՝ որուն համար և որով կը պատերազմի :

ԳԼՈՒԽ Ե

Քաջաչերտըրիւն փորձարեւան մէջ եղսոյ նոցիի մը .

Աստուած չիթողուր, սով սասուածասէր հոգի, որ սասանկ սասաթիկ փորձութիւններ ամենուն զրայ դան, այլ անոնց միայն՝ որոնք որ իր սիրոյն բարձր կատարելութեանը կ'ուզէ հասցընել: Բայց ասկէջ չիհեանիր որ ապահով ըլլայ հոն համիլը. վասն զի կրնայ ըլլալ որ մէկը առ սասաթիկ փորձութիւններուն գէմ՝ հասասառ կենայ, ու ետքը Աստուծոյ շնորհքին հաւատարիմ չիգանուելով՝ թէթե փորձութիւններէ յաղթուի, ինչպէս երբեմն հանդիպած ալ է: Ասիկայ անոր համար կ'ըսեմ, որպէս զի յանկարծ ծանր փորձութիւն մը գալու որ ըլլայ վրադ՝ գիանաս որ Աստուած քեզի մեծ շնորհք մըն է որ կ'ընէ, խնայընելով որ ըզքեզ կ'ուզէ մեծցընել, հերիք է որ դուն միշտ խոնարհ ու երկիւղած ըլլաս, չիկարծես որ մեծ փորձութեան յաղթելովդ՝ ապահով ես ու կրնաս սղտիկ փորձութիւններուն ալ յաղթել՝ առանց հաւատարիմ ըլլալու Աստուծոյ շնորհքին:

Ուրեմն ինչ փորձութիւն ալ որ դայ վրադ, ինչ ախորժ ալ որ անկէջ հեանի, քանի որ քու կամքդ առ փորձութեանը ու անկէջ զգացած ախորժիդ հաւանութիւն չէ առած, մի խառովեր ամենեւին, մեղք չէ Աստուծոյ առջին: Արբոր մէկը մտրած է ու կենաց նշան մը չիտար, հերիք է որ ձեռքդ սրաին զրայ դնես, սղտի շարժմունք մըն ալ զգալու որ ըլլաս՝ ըսել է որ կենդանի է, քիչ մը քացախով կամ գեղով ինքն իրեն կու դայ ու կը զօրանայ: Ասանկ ալ երբեմն մեր հոգւոյն կը հանդիպի. սասաթիկ փորձութիւններէն կարծես որ մեռած է, հոգւոր կենաց նշան մը չիտար. բայց թէ որ իր կենդանի ըլլալը կ'ուզենք խմանալ, կամքերնիս նայինք որ իրեն հոգւոր շարժումը այսինքն իր սարաքը կ'ընէ՝ չիհաւանելով փորձութեանը ու անկէջ առաջ եկած հեշտութեանը: Քանի որ չիհաւանելու

չարժումը կայ սրտերնուս մէջը, ապահով ըլլանք որ
 Աստուծոյ սէրը՝ այսինքն մեր հողւոյն կեանքը՝ չե՛նք
 կորուսած, ու Քրիստոս մեր սրտին մէջն է՝ թէ և
 ծածկուած . ուստի աղօթքով, սուրբ խորհուրդնե-
 րով, ու իրեն ապաւինելով, նորէն կը զօրանանք ու կա-
 տարեալ կենդանութիւննիս կը գանանք :

ԳԼՈՒԽ Զ

Ի՛նչպէս փորձո՞ւրիշեն ու նեշտո՞ւրիշեր կրեան մեզը
 ըլլալ .

Աղնուական հարսը, որ վերը ըսինք, իրեն եղած ա-
 ուջարկութեանը ամենեկին չհատանեցաւ . վասն զի
 ենթադրեցինք որ իր կամեցը գէ՛մ եղած էր : Բայց
 թէ որ ընդ հակառակն առիթ մը տուած ըլլար առ ա-
 ուջարկութեանը՝ սիրուել ուղեւով իր սիրահարէն,
 անասրակոյս մեղսակից եղած կ'ըլլար անոր ըրած ա-
 ուջարկութեանը, ու որչափ ալ որ զինքը ջանար ար-
 դարացընել՝ միշտ յանդիմանութեան ու պատժոյ ար-
 ժանի էր : Ասանկ ալ երբեմն կը հանդիպի որ փորձու-
 թիւնն ալ մեզի մեղք կը սեպուի, վասն զի պատճառը
 մենք կ'ըլլանք : Խօսք հասկընալու համար . մէկը գիտէ
 որ խաղալու ատեն գիւրաւ կ'իջք կ'ելլայ ու կը հայ-
 հոյէ, ու խաղը իրեն համար փորձութիւն մըն է առ
 մեղքերը ընելու . ուրեմն կը մեղանչէ քանի որ կը խա-
 ղայ, ու առիթը ինքն է ան փորձութիւններուն՝ որ
 խաղալու ատենը կու գան իրեն : Ամանասպէս մէկը գի-
 տէ որ առ կամ ան կենցաղավարութիւնը փորձու-
 թեան ու մեղքի պատճառ է իրեն, ու զինքը առ վը-
 տանդին մէջը կը գնէ, իրենն է յանցանքը ինչ փորձու-
 թիւն որ հոն պատահի :

Թէ որ փորձութենէն առաջ եկած ախորժը կրնանք
 արդիւնէլ, անիկայ ընդունելը միշտ մեղք է՝ ծանր կամ
 թեթեւ՝ որչափ ախորժն ու հաւանութիւնը ծանր է
 կամ թեթեւ, երկայն կամ կարճ . ինչպէս աղնուական
 կնաջն որ վերը ըսինք՝ չէ թէ միայն առ իրեն եղած անհա-

մետա առաջարկու թեան մտիկ դնելը մեղք է, այլ նաև լսելէն ետքը ակտիվն ու ակտիվացն նոյն բանը մտածելը: Ասան զի թէ և չուզէ դործքով ընել իրեն կղած առաջարկութիւնը, բայց կը հաւանի սիրտը անոր տալ ակտիվութիւնը, ու միշտ բղջակահոսութեան մեղք է, սիրտը ըլլայ՝ մարմինը ըլլայ՝ անհամեմատ բանի մը տալը, մանաւանդ որ բղջակահոսութեան մեղքը մարդու սրբախն հետ անանկ կատուած է, որ առանց անոր՝ մարմինին վրայ կղածը մեղք չէ:

Աւրեմն երբոր մեղաց փորձութիւն մը կը կրես, քննէ որ կամաւոր առիթ մը տուած ես ատ փորձութեանը. վասն զի ան ատենը սոսկ փորձութիւնն ալ յանցաւոր կ'ընէ զքեզ՝ որովհետև անով վասնզի մէջ կը դնես զքեզ: Բայց ասիկայ կ'խնայուի՝ թէ որ զիւրաւ կրնայիր փախչել առիթէն, ու գիտէիր առաջ կամ պարտական էիր գիտնալու որ ըրածդ փորձութեան առիթ է: Իսկ թէ որ ան փորձութեանը առիթ մը չես տուած, հոն քեզի մեղք մը չիկայ:

Ավ որ փորձութենէն հետևած ակտիվը կրնայ զըստել ու չիզսպեր, մեղք կը գործէ՝ ակտիվացնող որակաւորութեանը ու տևողութեանը համեմատ: Անիկ մը որ առանց իր կողմանէ պատճառ մը տալու՝ կ'ակտիվոր սիրուի, միշտ պարտաւելի է՝ թէ որ ակտիվութեան պատճառը ուրիշ բան մը չըլլայ նէ: Զոր օրինակ սիրահար մը իր սիրտը որտալու համար վարպետ նուազարան կը դարնէ. ինքն ալ կ'ակտիվի, չէ թէ անոր սիրահարութեանէն՝ այլ նուազարանին անուշութենէն, սա ակտիվութիւնը մեղք չէ. բայց պէտք չէ շատ տեղիք տայ, վասն զի կրնայ ըլլալ որ նուազարանը ակտիվութեան անոր ուղածը ակտիվութեան փոխուի: Աոյն բանն է թէ որ մէկը ինծի վարպետ առաջարկութիւն մը ընէր թշնամիէս վրէժ անուշու, ու ես առանց տեղիք տալու վրէժխնդրութեան՝ գիւտին վարպետութիւնը ակտիվի. յայտնի է որ ակտիվութեան մեղք չէր ըլլար, բայց պէտք էր որ սա ակտիվն ալ զսպէի՝ որ չըլլայ թէ խելացի գիւտին վրայ ակտիվութեան վրէժխնդրութեան փոխուի:

Վրջայ որ մէկը յանկարծ ակտիվ փորձութենէ մը խելքը վասն չըլլալով, ասիկայ խիստ թեթև ներքին մեղք մը կրնայ ըլլալ: Բայց կը ծանրանայ՝ երբոր կը

սկըսի խմանալ որ փորձութեան մէջ է, ու ախորժե-
լու տարակոյսի մէջ քիչ մը առեն թոյլ կը կենայ : Ա-
ւելի կը ծանրանայ մեղքը՝ երբոր կ'խմանայ փորձու-
թիւնը, ու կատարեալ անհողութեամբ կ'ուշացնէ
գէմ կենալը : Իսկ երբոր կամօք ու անդրադարձու-
թեամբ կ'ուզէ ախորժիլը, առ կամաւոր ու միտքը
վրան ըլլալով ուզելը ծանր մեղք է՝ թէ որ ախորժած
բանը յայտնապէս գէշ բան է : Տարակոյս չիկայ որ
ծանր կը մեղանչէ կնիկ մը սիրահարութեան տեղիք
տալով, թէ և չուզէ ամենեւին իր սիրահարին կամքը
ընել :

Գ. ԱՌԻԽ Է

Ծանր փորձութիւններու դեմ պէտք ևս չունի որ լեզուսը .

Փորձութիւն մը զգալուդ պէս՝ տղայոց ըրածը ըրէ,
որ դաշտին մէջ գայլ մը կամ արջ մը տեսնալու որ ըւ-
լան՝ մէկէն իրենց հօրը կամ մօրը դիրկը կը գիմեն,
կամ գոնէ կը կանչեն զանոնք իրենց օգնելու : Ասանկ
ալ գուն Աստուծոյ դիմէ, իրմէն ողորմութիւն ու օգ-
նութիւն խնդրելով . Քրիստոս տէրն մեր կը սորվեցընէ
մեզի առ դեղը . Աղօթս արարէ՛ք, զի մի անկանիցի՛ք ՚ի քործու-
թիւն : Թէ որ փորձութիւնը չիդադրի կամ սաստկա-
նայ, վաղէ գրկէ մտքովդ սուրբ խաչը՝ Քրիստոս խաչին
վրայ աչքիդ դիմացը բերելով, ու ըսէ իրեն որ չես
հաւանիր առ փորձութեանը, խնդրէ իրմէն որ քեզի
օգնէ անոր դէմ, ու մի դադրիր ըսելէն որ չես ուզեր
հաւանութիւն տալ :

Բայց առ ըսելու առենդ՝ փորձութիւնը մի մտա-
ծեր, Քրիստոս միայն մտածէ . վասն զի փորձութիւնը
մտածելու որ ըլլաս, մանաւանդ թէ որ սաստիկ ըլլայ,
կրնայ վախ բերել սրտիդ : Միտքդ ուրիշ աղէկ բաներու
տար, որոնք սիրտդ բռնելով՝ չար փորձութիւններուն
տեղ չեն թողուր :

Ամեն փորձութիւններու դէմ, թէ ծանր ըլլան թէ
թեթեւ, մեծ դեղ է յայտնել զանոնք հողևոր հօրեր-
նուս՝ խնայընելով իրեն ինչ կիւրք, ինչ բաղձանք, ինչ

տեսակ գէշ բաներ որ մտքերնիս կու գան: Ասան զի առջի պայմանն որ սասանան կը գնէ հողի մը հետ զինքը գլխէ հանելու համար, իր բանը ուրիշ չկայանելն է: Ինչպէս որոնք որ կնիկ մարդիկ կամ աղջիկները գլխէ հանել կ'ուզեն՝ ամեն բանէ առաջ կ'ապրապրեն որ իրենց էրկանը կամ հօրը չկայանեն ըսածնին: Իսկ Աստուած ընդ հակառակն սուրբ գրքին մէջ կը հրամանէ որ մեր մեծերուն գիտութեամբը շարժինք:

Թէ որ սա ամեն բանէն ետքն ալ դեռ չի գաղբի փորձութիւնը գքեզ նեղելէն, ուրիշ ճար չկայ՝ բայց ամուր կենալ հաւանութիւն չկապու: Վասն զի ինչպէս որ կարելի չէ աղջիկ մը կարգել քանի որ ինքը հաւանութիւն չկար, ասանկ ալ հողին որչափ ալ տանջուի՝ քանի որ հաւանութիւն չէ տուած՝ չիմաստուիր ամենեւին: Ահա մի ընկեր սատանային հետ, Քրիստոսի տուած պատասխանը միայն սուր իրեն՝ որով որ խաղք ըրաւ զինքը: Ե՛րբ յետո իմ սաքանայ, պէտան Աստուծոյ քամ երկիր պագրես, և դեռ միայն պաշտես: Ինչպէս որ պարկեշտ կնիկ մը պէտք չէ պատասխանէ աներես մարդու մը՝ որ իրեն գէշութիւն կ'առաջարկէ, և ոչ երեսը նայիլ անոր, այլ կոնակ գարձրնել, ու սիրտը իր էրկանը տալով՝ անոր խոստացած հաւատարմութիւնը մտքէն նորոգել, առանց կենալու խօսելու զինքը փորձողին հետ, ասանկ ալ ջերմեռանդ հողին սատանային հետ պէտք չէ կենայ ու վիճէ, և ոչ պատասխան տայ, այլ սիրտը Յիսուսի տայ, իր ըրած խոստմունքն ու առաջադրութիւնը նորոգելով՝ բոլորովին ու միայն իրենը ըլլալու:

ԳԼՈՒԽ Ը

Թերևս փորձուչիւններու ալ պետք է դեմ կենալ:

Արչափ ալ պարտքերնիս է ծանր փորձութիւններու դէմ ամուր կենալ, ու որչափ ալ օգտակար է մեզի անոնց դէմ ըրած յաղթութիւննիս, բայց թէթիւ փորձութիւններու դէմ աղէկ պատերազմիլը կրնամ:

ըսել որ աւելի օգտակար է : Ասան զի ինչպէս որ ծանր
փորձութիւնները իրենց ուժովը՝ սասանկ ալ թեթե-
ւերը իրենց թուովը կը յաղթեն : Տարակոյս չիկայ որ
գայլերն ու արջերը ճանձերէն աւելի վտանգաւոր են ,
բայց անոնց չափ նեղացուցիչ չեն ու համբերութիւն-
նիս չեն հատցրներ : Ասա դիւրին է մարդաստանու-
թեանէ ետ կենալ . շատ ալ դժուարին է զգուշանալ
թեթե բարկութիւններէն՝ որոնց առիթները չեն սրակ-
սիր : Ասա դիւրին է մարդու մը կամ կնկան մը շու-
թիւն չընելը . բայց նայուածքներէ զգուշանալ , սերը
ուրիշի չիտալ կամ ուրիշի սերը չընդունել , ուրիշի
հետ սրտի մտերմութիւններ չընել ու սիրոյ խօսքեր
չըսել կամ չիլսել , դիւրին բաներ չեն : Ասա դիւրին է
էրկան մը կամ կնկան մը դործքով անհաւատարմու-
թիւն մը չընել , բայց սրտով չընելը անանկ դիւրին չէ :
Ասա դիւրին է ուրիշի բանը չխօսիլալ , բայց ուրիշի
բանին չխրաղձալը դիւրին չէ . շատ դիւրին է դատաս-
տանի մէջ սուտ վկայութիւն չընել , բայց խօսակցու-
թեան մէջ սուտ մը չըսելը դիւրին չէ : Ասա դիւրին է
չխփնոյնալը , բայց քիչ խմելը դիւրին չէ . շատ դիւ-
րին է ուրիշի մահը չխրաղձալ , բայց ուրիշի վնաս մը
չուղելը դիւրին չէ . շատ դիւրին է ուրիշի անուճը չի-
կոտրել , բայց ուրիշը չարհամարհելը դիւրին չէ :

Չերկրնցրնեմ . սասանկ սրտի փորձութիւնները՝
բարկութեան , կասկածանաց , նախանձու , սիրահա-
րութեան , ունայնասիրութեան , կեղծաւորութեան ,
խաբէութեան , ազակեղիխորհուրդներու , ամեն օրուան
բաներ են նաև հոգևոր ու ջերմեռանդ անձանց : Անոր
համար , ով աստուածասէր հոգի , պէտք է որ ասոնց
դէմ ամեն կերպով պատրաստուինք . ու ապահով ե-
ղիր որ աս սրտի թշնամիներուն դէմ ըրած ամեն մէկ
յաղթութիւննիս մէյմէկ աղնիւ քարեր կ'ըլլան Աս-
տուծոյ մեղի համար պատրաստած պատկին : Աւստի
ինչպէս որ պատրաստ պէտք է ըլլանք մեծ փորձու-
թիւններու դէմ քաջութեամբ պատերազմելու , ա-
սանկ ալ պէտք է որ պաշտպանենք զմեզ թեթե փոր-
ձութիւններէն ալ՝ որ աւելի վտանգաւոր են :

ԳԼՈՒԽ Թ

Պարտիկ փարձառքիշնկերուն ինչպէս պետք է դեմք
առնել .

Որովհետև անկարելի է ազատ ըլլալ ունայնասիրու-
թեան , կասկածանաց , արամութեան , նախանձու ,
սիրահարութեան , ու ասոնց նման կիրքերու պղտի
փարձութիւններէն՝ որ ճանձերու մոծակներու պէս
նորէն նորէն կը գառնան ու մէյնը աչու ընկա կը մանան ,
մէյնը քթերնուս ու երեսնուս վրայ քաշելով՝ զմեզ
կը նեղացընեն , ամենէն ազէկ դեղը՝ բանի աեղ չիզնելն
է զիրենք , որովհետև որչափ ալ ճանձրացընեն զմեզ՝
միտս մը չեն կրնար հասցընել մեզի , հերիք է որ ա-
մուր կենանք կամքերնիս Աստուծակ չիբաժնելու :

Արհամարհէ ուրեմն աս պղտի փարձութիւնները ,
ականջ աալու ալ արժանի մի սեպեր զիրենք . թող որ
ականջիդ չորս դին աղաղան ու պարտին ճանձերու
պէս . խի երբ որ կճել ուղին դքեղ , ու սրտիդ վրայ
նստիլ , վարնաէ միայն՝ առանց կռուելու հետերնին ու
առանց սրատասխանելու , անոնց ներհակ ներգործու-
թիւններ ընելով՝ մանաւանդ սիրոյ ներգործութիւն :
Ըսածիս պէս ըրէ , մի կենար՝ զգացած փարձութեանցդ
ներհակ առաքինութիւնները անոնց դէմը դնելու , վասն
զի ասիկայ անոնց հետ կռուիլ է . այլ անոնց դէմ ներ-
գործութիւն մը ընելէն ետքը՝ սիրտդ խաչելութեան
դարձուր , ու սիրոյ ներգործութիւն մը ընելով՝ օտքը
պագ : Աս է ամենէն ազէկ կերպը թշնամեոյդ յաղթե-
լու , թէ պղտի և թէ մեծ փարձութիւններու մէջ .
վասն զի Աստուծոյ սէրը ամեն առաքինութեանց կա-
տարելութիւնը դերազանց կերպով իր մէջը ունենա-
լով՝ ամեն մոլութեանց դէմ ալ ամեն դեղերէն մեծն
է : Աւասի հողիդ մէյնը սորվելու որ ըլլայ ամեն փոր-
ձութեանցը մէջ աս դեղը ընելու , կարօտ չըլլար քննե-
լու եկած փարձութիւններուն ինչ աեասի ըլլալը . այլ
խառվութիւն մը զգացածին պէս՝ աս դեղով կը հան-

դարաի . վասն զի սատանան կը սոսկայ ասկէց , ու տեւ-
նելով որ իր բերած փորձութիւնները առիթ կ'ըլլան
մեզի Աստուած սիրելու , կը դագրի զմեզ փորձելէն :

Ասոնք են պղախ ու ստէպ հանդիպած փորձութիւն-
ներու դէմ բռնելու ճամբանիս . անոնց ամեն մէկուն
հետ կենալ կուսիլ ուզողը պարասպ տեղը կը յոգնի :

ԳԼՈՒԽ Ժ

Ի՛նչպէս սրտերնիս պէտք է զօրացընենք փորձու-
թիւններու դէմ .

Ատեն ատեն քննէ որ ո՛ր կիրքերը աւելի տիրած են
վրայ . ու դիտնալէդ ետքը անանկ կերպ բռնէ որ վարքդ
բոլորովին անոնց դէմը ըլլայ խորհրդով բանիւ ու դործ-
քով : Զոր օրինակ . թէ որ կը զգաս որ բնութիւնդ սնա-
փառութե կողմը հակեալ է , մտածէ ստէպ մարդկային
կենաց խեղճութիւնը , որչափ խղճմանքի անհանգստու-
թիւն պիտոր տայ քեզի մահուանդ ատեն , ու որչափ ան-
արժան է անուշահան սրախ մը աս տղայական բաները
մեծ բանի տեղ դնելը : Խօսէ ստէպ սնափառութեան
դէմ , ու որչափ ալ բնութիւնդ չուզէ՝ վար զարկ . վասն
զի ասով խօսքիդ վրայ կենալու համար ալ կը ստիպուիս
անոր դէմը ընելու : Բանի մը դէմ խօսելով խօսելով՝
կը սկըտինք ասել զանիկայ , թէ և առաջուց մեզի սի-
րելի եղած ըլլայ : Որչափ որ կրնաս՝ խոնարհ ու անարդ-
գործքեր ըրէ , թէ և կամքիդ դէմ դան . ասով խոնար-
հութեան կը վարժիս , ու սնափառութիւնդ անանկ
կը տկարացընես , որ փորձութեան ատեն բնական հա-
կուամդ չօգնէր իրեն , ու աւելի ուժով իրեն դէմ կը
պատերազմիս :

Թէ որ ազահութեան կողմը հակուամ ունիս , մտա-
ծէ ստէպ որ ինչ անխելք մտլութիւն է ասիկայ՝ որ
զմեզ գերի կ'ընէ գործածուելու համար եղած բանին .
մտածէ որ մահուան ատեն հարկ պիտոր ըլլայ որ թո-
ղունք ունեցածնիս անանկներու ձեռք , որ զանանք
մտխեն պիտոր , կամ իրենց դատապարտութեան ա-

ախթ պիտար ըլլան անոնք, ու ասոնց նման մտածա-
կաններ: Այս զարկ ազահու-թիւնը, աշխարհիս բաները
արհամարհելը գովէ, բնութեանդ դէմ ըրէ՝ սղորմու-
թիւն տալով ստէպ, ու երբեմն ալ վաստրկելու առի-
թը կամօք փախցընելով:

Թէ որ անկարգ կերպով սիրելու կամ սիրուելու
հակում ունիս, մտածէ որ օրչափ վտանգաւոր է աս
բաղձանքը՝ թէ քեզի և թէ ուրիշներուն, ինչ անար-
ժան բան է սարսապ տեղը վտանել սրտի ամէնէն աղ-
նուական կարողութիւնը, օրչափ սարսաւելի բան է
աս թեթեամատութիւնը. գովէ ստէպ սրտի մաքրու-
թիւնը ու պարզութիւնը, ու որչափ որ կրնաս՝ խօս-
քիդ համեմատ գործքեր ալ ըրէ, զգուշանալով հա-
գուել կապուելէն, շողոքորթութիւններ ընելէն, ու
սիրահարական խօսքերէն:

Չերկընցընեմ, խաղաղութեան տունն այսինքն եր-
բոր ազատ ես ան փորձութիւններէն՝ որոնց հակում
ունի բնութիւնդ, անոնց ներհակ առաքինութիւննե-
րուն կրթէ զքեզ. թէ որ առիթ չիհանդիպի, փնտրուէ
ու գտիր. ասանկով գալու փորձութիւններուն դէմ
սիրագ կը զօրացընես:

ԳԼՈՒԽ ԺԱ.

Սրտի անհասկառութեան վրայ.

Սրտի անհասկառութիւնը սոսկ՝ փորձութիւն մը
չէ, այլ փորձութիւններու աղբիւր մը. ուստի պէտք
է որ ասոր վրայ ալ քանի մը բան ըսեմ: Տրամութիւ-
նը ուրիշ բան չէ, բայց ցաւ մը՝ որ հոգինիս կը զգայ
իր չուղած բանը վրանիս տեսնալով, թէ արտաքին բան
ըլլայ՝ ինչպէս աղքատութիւն, հիւրնդութիւն, անար-
գանք, և թէ ներքին՝ ինչպէս աղիտութիւն, փորձու-
թիւն և այլն: Աւստի երբոր հոգինիս կը զգայ դէշ բան
մը ունենալը, ունենալուն վրայ կը ցաւի, ու ասկէց
կը հեռուի իր արամութիւնը, ու մէկէն կ'ուզէ խալը-
փլ անկէց, ու խալըսելու համար պէտք եղած բաները

ունենալ: Ինչուան հոս իրաւունք ունի, վասն զի բնա-
կան է ամեն մարդու բաղձալ իր աղէկութիւնը, ու
փախչիլ ան բաներէն՝ որ գէշ կը սեպէ:

Թէ որ հոգինիս Աստուծոյ սիրոյն համար կ'ուզէ
խաղըսիլ չար բանէ մը, խաղըսելու կերպը կը փնտրուէ
համբերութեամբ հեղութեամբ խոնարհութեամբ հան-
դարաութեամբ, իր խաղըսիլը աւելի Աստուծոյ բա-
րութենէն ու նախասնամութենէն յուսալով՝ քան
թէ իր աշխատանքէն, իր ճարտարութենէն, իր ջան-
քէն: Թէ որ անձնասիրութեան համար է իր գէշ բա-
նէ մը խաղըսիլ ուզելը, կ'աշխատի կը տաղնասպի կերպը
գանալու՝ որպէս թէ իրմէն կախուած ըլլար անիկայ
քան թէ Աստուծմէ: չեմ՝ ըսեր որ ինքը անանկ միտքը
դրած ըլլայ, այլ անանկ միտքը դրածի պէս կ'աշխա-
տի: Ու թէ որ փնտուածը չիգանայ, մեծ անհանգրս-
տութեան ու անհամբերութեան մէջ կ'լինայ: որոնք
ունեցած չարէն զինքը խաղըսելու տեղը՝ կը սաստկա-
ցրնեն զանիկայ, ու հոգին մեծ տաղնասպի ու վշտի մէջ
կը ձգեն, անանկ վհատեցրնելով զինքը ու թուլցրնե-
լով որ կը կարծէ թէ իր չարեացը ալ ճար չիկայ: Հի-
մայ տեսար որ ինչպէս ան արամութիւնն որ առջի բե-
րանը բանաւոր էր՝ բերած անհանգստութիւնը անանկ
սաստկացուց զան՝ որ վասնգաւոր եղաւ:

Մեղքէն ՚ի զոտ ամեն բանէն աւելի գէշ է հոգւոյ
անհանգստութիւնը: վասն զի ինչպէս որ հասարա-
կապեաութեան մը ներքին խռովութիւնները կը կոր-
ծանեն զինքը ու արդէլք կ'ըլլան արտաքին թշնա-
միներուն գէմ կենալու, ասանկ ալ մեր սիրտը երբոր
ներքուստ խռոված ու անհանգիստ է՝ ուժը կը կոր-
սրնցրնէ վաստըկած առաքինութիւնները պահելու,
ու սասանային փորձութիւններուն գէմ կենալու, որ
ան ատենը իր ամեն հնարքը կը բանեցրնէ պղտոր ջուրի
մէջ ձուկ որսալու՝ ինչպէս առաւիլը կ'ըսէ:

Անհանգստութիւնը անկարգ բաղձանքէ մը կու գայ՝
չար բանէ մը խաղըսելու կամ աղէկ բանի մը հասնելու
յուսով: բայց չիկայ բան մը որ այնչափ սաստկացրնէ
չարը ու հեռացրնէ յուսացած բարին՝ ինչպէս անհան-
գրտութիւնը: Թոշուները ցանցի մէջ որ կ'լինան՝
որչափ որ թևերնին զարնեն տաղնասպին խաղըսելու
համար, այնչափ աւելի կը բռնուին: Աւրեմն երբոր

չար բանէ մը խաղբսելու կամ բարի բանի մը հասնելու բաղձանք կու գայ քեզի, ամեն բանէն առաջ սիրտդ հանդիսա բռնէ, միտքդ ու կամքդ հանդարտեցուր, ու հանդարտ կերպով ջանա բաղձանքդ լեցրնելու՝ սէտք եղած հնարքները կարգաւ բանեցրնելով: Հանդարտ կերպով որ կ'ըսեմ՝ անհոգութիւն չխմանաս, այլ անխուով ու անշիտթ կերպով, չէ՛նէ, բաղձանքդ կատարելու տեղը՝ կը խափանես, ու ամեն բան խառնափրնդոր կ'ընես:

Դաւիթ մարգարէն կ'ըսէր. Անն ի՞նչ է Խոսս քո է յաճեսայն ծամ, եւ դժբե՛նս քո էս ոչ ճոտացայ: Ատեն ատեն օրուան մէջ քննէ դքեզ, գոնէ առաւու իրիկուն, որ հոգիդ Աստուծոյ ձեռքն է՝ թէ կիրքի մը կամ անհանդրատութեան մը մէջ. աղէկ նայէ, չըլլայ որ անկարգ կիրք մը սիրոյ, ատելութեան, նախանձու, ազահութեան, վախի, ձանձրութեան կամ չափազանց ուրախութեան, Աստուծոյ ձեռքէն յափշտակած ըլլայ հոգիդ: Թէ որ ստանի եղած է, հանդարտ կերպով զինքը նորէն Աստուծոյ ձեռքը դիր, ու քու բաղձանքներդ իր կամայը տակը ձգէ: Այսն զի ինչպէս մեծագին բան մը որ կը վախնանք կորսընցրնելու՝ ապահով տեղ կը սրահենք, ստանի ալ սէտք է մարգարէին սէս ընենք մեր հոգին, ու ըսենք. Տէր իմ, հոգիս վաանդի մէջ է, անոր համար քու ձեռքդ կը դնեմ, որ քու սուրբ օրէնքներդ չխմանայ:

Մի թողուր որ քու բաղձանքներդ՝ որչափ ալ սրբափի ըլլան՝ անհանդիսա ընեն դքեզ. վասն զի սղախիկին ետեէն մեծերը կու գան, ու սիրտդ սրատրաստ կը դանեն խուովելու: Արբոր սրափ անհանդատութիւն մը կը դգաս, Աստուծոյ յանձնէ՛ դքեզ, ու առաջադրէ՛ բան մը ջրնել ուղածներէդ քանի որ սիրտդ բոլորովին չէ՛ հանդարտեր. խակ թէ որ ուշացրնելու բան չէ, մեղ մացուր ու չափաւորէ՛ որչափ որ կրնաս սրափ բաղձանքը, ու ետքը ըրէ՛ չէ՛ թէ սրափ ուղածին սէս, այլ ինչպէս որ միտքդ կ'ազդէ քեզի:

Թէ որ անհանդատութիւնդ կրնաս յայտնել հոգեւոր հօրդ կամ մտերիմ ու երկիւղած բարեկամի մը, ապահով եզիր որ մեկէն կը հանդարտիս. վասն զի սրափ ցուերը ուրիշի հաղորդելը՝ արիւն առնելու կը նմանի, որ ջերմը կը քիչցրնէ. ասիկայ ամեն դեղէն վեր է: Ա.

անոր համար Նուգովիկոս սուրբ Թագաւորը իր զաւկին
աս խրատը տուաւ. « Սրաիդ մէջ անհանգստութիւն
մը որ ունենաս, մէկէն խնայուր խոստովանահօրդ կամ
երկիւղած անձի մը, վասն զի անոր խրատովը սիրա
կ'առնես, ու դիւրաւ կը համբերես նեղութեանդ » :

ԳԼՈՒԽ ԺԲ

Տրտմուշրեան վրայ .

Որ ըստ Աստուծոյն արքանութիւնն է, զսպաշխարանութիւնն 'ի
ժրիութիւնն առանց զըջանալոյ գործէ . իսկ աշխարհի արքանութիւնն
զմահ գործէ : Պօղոս առաքեալին խօսքն է . ուրեմն արքա
մութիւնը աղէկ ալ կրնայ ըլլալ, գէշ ալ, իր բերած
պատուհներուն պէս : Երաւ է որ աւելի գէշ պատուհներ
կը բերէ քան թէ աղէկ . վասն զի աղէկները երկու հաս
էն միայն, այսինքն ողորմութիւնն ու ապաշխարութիւնն .
իսկ գէշերը վեց, այսինքն սրանեղութիւնն, ծուլու
թիւնն, բարկութիւնն, կասկած, նախանձ, ու անհամ
բերութիւնն . անոր համար կ'ըսէ խնաստունը . Չքաղածս
սպան արքանութիւնն . եւ ոչ է շահեխանութիւնն 'ի նմա : Վասն զի
երկու պղտի աղէկ վտակներուն քովն՝ որ ինչպէս ըսի՝
անկէց կը վազեն, ուրիշ վեց վտակ ալ կը վազէ խիստ
գէշ :

Սասանան արամութիւնը առիթ կ'առնէ աղէկ մարդ
կանց փորձութիւններ բերելու, ինչպէս կը ջանայ որ
գէշերը ուրախ ըլլան մեղքերնուն մէջ . ու ինչպէս չի
կրնար դրդուել դէպ 'ի չարը՝ առանց ախորժեղի ընելու
անիկայ, ասանկ ալ չիկրնար աղէկէն ետ կեցընել՝ ա
ռանց անախորժ ընելու անիկայ : Սասանան կը սիրէ
արամութիւնը, վասն զի ինքը արամմ ախուր է ու
պիտոր ըլլայ յաւիտեան . ուստի կ'ուզէ ալ որ ուրիշ
ամենքն ալ իրեն պէս ըլլան :

Գէշ արամութիւնը մարդու հոգին կը խռովէ ու
անհանգիստ կ'ընէ, պարսպ վախեր կը բերէ, աղօթքը
ձանձրալի կ'ընէ, ըղեղը կը թմրեցընէ, հոգին մտածու
թենէ՝ առաջադրութենէ՝ դատմունքէ ու արիութենէ

կը զրկէ, ուժը կը թուլցընէ. կարճ խօսքով՝ ինչպէս սաստիկ ձմեռը երկիրս ամեն զարդերէն կը կտրուպտէ, ու կենդանիները կը թմրեցընէ, ասանկ ալ տրամու-
թիւնը մարդուս հոգւոյն քաղցրութիւնը կը վերցընէ, ու կարծես թէ անզգայ կ'ընէ զինքը՝ ամեն կարողութիւնները տկարացընելով:

Ասանկ տրամութեան մէջ յանկարծ իյնալու որ ըլլաւ, իմ աստուածասէր հոգի, աս դեղերը բանեցուր: Աշխանայդէ՞ «+» է քեզ, յաղօ՞նս կադդէ. կ'ըսէ Յակոբոս աւարեալը: Աղօթքը զարմանալի դեղ մըն է, վասն զի մարդուս հոգին առ Աստուած կը վերացընէ՝ որ մեր մէկհաստիկ ուրախութիւնն ու մխիթարանքն է: Բայց աղօթքդ անանկ ներքինն ու արտաքինն հառաչանքներով ըրէ, որ քեզի Աստուծոյ սէրը ու վստահութիւն բերեն, ինչպէս աս խօսքերը. Աստուած ամենայն մխիթարութեանց, տէր բարեգութ, մարդասէր փրկիչ, Աստուած սրտի խնոյ, ուրախութիւն իմ, յոյս իմ, ու ասանց նման խօսքեր:

Քաջութեամբ սգասերազմէ արամութեանդ դէմ, ու որչափ ալ քեզի երևնայ որ ան ատենը ըրած բաներդ թուլութեամբ կ'ընես՝ մի դադրիր ընելէն. վասն զի սատանան որ արամութեամբ կ'ուզէ զմեզ բարի գործքերէն թուլցընել, տեսնալով որ անոնցմէ չիզող-
րելէն՝ ի զսա՝ ըրած ջանքերնիս աւելի արդիւնաւոր կ'ընեն զանոնք, կը յուսահատի ու կը դադրի զմեզ ներելէն:

Հոգևոր երգեր ալ երգէ, վասն զի սատանան շատ անդամ անոնցմով կը դադրի մնաս ընելէն. ինչպէս Սաւուղը տանջող սատանան՝ որ կը դադրէր Դաւիթ մարդարէին սաղմոսերգութեամբը:

Վ'օգնէ նաև արտաքին գործքերու հետ ըլլալը, ու որչափ որ կարելի է՝ փոփոխել զանոնք, որպէս զի հոգին զբաղի ու տրամութիւնը մոռնայ, ոգիքը շարժելով ու սիրտը տաքնալով. որովհետև չոր ու ցուրտ խառնուածք ունեցողները աւելի ենթակայ են արրամութեան:

Ջերմեռանդութեան արտաքին գործքեր ալ ըրէ, որչափ ալ որ համ չառնես, խաչելութիւնը ձեռքդ ան, կուրծքիդ վրայ դիր, ոտքը ձեռքը պահ, աչուր-
ներդ երկկնիքը վերցուր, սիրոյ ու սպասիմութեան

խօսքեր ըսէ առ Աստուած . Սպասեցին ալ ի՞նչ իրիւնքան
 քան . էրբ միմեարեացեա ղիս . Սիրեցից ղ Բեռ Գեղ ղ Գրուսիւն
 ի՞նչ, Գեղ հասարակիւ ի՞նչ, ապաւեն ի՞նչ և իրիւնք ի՞նչ . 'ի Բեռ Գեղ
 յոստացայ, մի անաւեցից յաւիտեան . ո՞չ մեկնեացե ղիս 'ի սիրոյն
 Քրիստոսի . ու ասոնց նման հառաչանքներ :

Չափաւոր ձողկանքն ալ կ'օգնէ արամութեան գէմ .
 վասն զի աս արտաքին կամաւոր մարմնոց կակիծը ներ-
 քին միսթարութիւն կը բերէ . ու հոգւոյն ներսի ցաւը
 դրսի ցաւովը կը փարատի : Խիստ օգտակար է սակաւ
 սրբութիւն առնելն ալ, վասն զի աս երկնային հացը
 մարդու սիրտը կ'ուրախացընէ, ու միտքը կը զօրա-
 ցընէ :

Խոնարհութեամբ ու հաւատարմութեամբ սիրտդ
 բաց հոգւոր հօրդ, արամութենէ եկած կիրքերդ յայա-
 նէ, ջանա հոգւոր անձանց հետ որչափ որ կրնաս՝ ըս-
 տէս տեսնուիլ արամութեանդ օրերը : Աս ամեն բա-
 ներուն հետ ալ՝ Աստուծոյ յանձնէ զքեզ, պատրաստ
 ըլլալով համբերութեամբ ու իր կամացը համակեր-
 պութեամբ քաշելու սրտիդ արամութիւնը իբրև պա-
 ալիժ քու աշխարհային ուրախութիւններուդ . ու ա-
 պահով եղիր որ Աստուած զքեզ քիչ մը ասեն փոր-
 ձելէն ետքը՝ կ'ազատէ աս նեղութենէն :

ԳԼՈՒԽ ԺԳ

Հոգւոր ու զգայի միսիրարոշրիւններու վրայ,
 ու ինչպէս պետք է վարուիլ անոնց մէջ .

Աստուած աս մեծ աշխարհքս անդադար փոփոխու-
 թեան մէջ կը պահէ, գիշերուան ետեւէն ցորեկ կու
 դայ, դարնան ետեւէն ամառ, ձմեռուան ետեւէն դա-
 րուն, ու օրերուն ալ մէկը մէկալին նման չէ բոլորու-
 վին, միշտ տարբերութիւն մը ունին իրարմէ, ոմանք
 ամառա, ոմանք անձրևոտ, ոմանք չոր, ոմանք հովոտ .
 ու աս տարբերութենէն կու դայ աշխարհս մեծ գեղեց-
 կութիւնը : Ասանկ ալ մարդս, որ հին փիլիսոփանե-
 րուն ըսածին պէս՝ սղախ աշխարհք մըն է, ամենեւին

նոյն վիճակին մէջը չինսար . իր կեանքը աշխարհիս վրայ
գեաթի մը պէս կը վազէ՝ աշխարհեր հանելով անգագար
շարժմունքներովը, որոնք մէյմը կը բարձրացընեն զին-
քը յուսով, մէյմը կ'ինչեցընեն վախով . մէյմը աջ կող-
մը կը դարձընեն մխիթարելով, մէյմը ձախ կողմը՝ վըշ-
տացընելով . ու մէկ օր մը մէկ ժամ մը չունի իրարու
բողորովին նման :

Մեծ խրատ մըն է մեզի սա՝ որ այոջաթի մեծ ու ան-
դագար փոփոխութեան մէջ անփոփոխ պահէնք մեր
սիրտը, ու որչաթի որ մեր չորս զին ամեն բան դառնան
ու կերպ կերպ փոփոխուին՝ մենք անշարժ կենանք մէ-
ջերնին, դէպ 'ի Աստուած դարձած, որ մեր ամեն ըղ-
ձիցը մէկ հատիկ կեդրոնն է, միշտ հոն գիմելով, միշտ
անոր բաղձալով : Նաւը որ կողմն որ կ'ուզէ՝ թող եր-
թայ, թող արեւելք արեւմուտք հիւսիս ու հարաւ գառ-
նայ, որ հոնն որ կ'ուզէ՝ զինքը թող հրէ, բայց կողմնա-
ցոյցին ստեղը իր սիրած գեղեցիկ աստղէն ասղին ան-
զին չիդառնար, միշտ բեւեռ կը նայի : Թող ամեն բան
տակնուվրայ ըլլայ, չէ թէ մեր չորս զին միայն՝ այլ
նաև ներսերնիս, այսինքն թող հողինիս ու բախ կամ
տրտում ըլլայ, թող վայելքի կամ նեղութեան մէջ
ըլլայ, թող խաղաղութեան կամ խռովութեան մէջ
ըլլայ, թող խաւարի կամ սոյժառութեան մէջ ըլ-
լայ, թող փորձութեան կամ հանգստեան, գոհու-
թեան կամ աժգոհութեան, չորութեան կամ ջերմե-
ռանդութեան մէջ ըլլայ, արեւն այրած կամ ցօղով
զովացած ըլլայ, պէտք է որ սրտերնիս մտքերնիս կամ
քերնուս վերի մասը՝ որ կողմնացոյցին ստեղն է՝ միշտ
Աստուծոյ սիրոյն կողմը նայի, իր ստեղծողին, իր փր-
կողին, իր մէկ հատիկ ու գերագոյն բարւոյն, առաքե-
լոյն ըսածին պէս . Ենէ իեմ՛ք և Ենէ Ռոստի՛մ՛ք՝ փեառն Եմ՛ք,
ն՛վ Ռի՛նեսոն գեղ 'ի սիրոյն Աստուծոյ : Չէ, չըլլայ որ բան
մը զմեզ ասկէց բաժնէ, ոչ նեղութիւն, ոչ անձկու-
թիւն, ոչ մահ, և ոչ կեանք, ոչ ցաւերն որ կը քա-
շենք, և ոչ քաշելիքներնուս վախը, ոչ սատանային
հնարքները, ոչ մխիթարութեանց բարձրութիւնը, և
ոչ նեղութեանց խորութիւնը, ոչ սրտի կակղութիւնը
և ոչ սրտի խատութիւնը, և ոչ ուրիշ որ և իցէ բան
մը կարենայ բաժնել զմեզ 'ի սիրոյ աստի՝ որ 'ի Քրիս-
տոս Յիսուս 'ի սէր մեր, այսինքն որ Քրիստոսի վրայ
հաստատուած է :

Աս հաստատուն առաջադրութիւնը՝ ոչ երբէք Աստուծակ բաժնուելու, ոչ երբէք իր քաղցր սէրը ձգելու, ծանրոցի մը սկէս մեր հոգին միշտ հաւասարութեան մէջ կը պահէ, սա մահախնայու կենաց կերպ կերպ շարժմունքներէն: Ենչպէս որ մեզուները՝ յանկարծ հով մը ելլելու որ ըլլայ գաշտի մը մէջ՝ պըղտի քարեր կը գրկեն օգուն մէջ զերկեք հովուն դէմ բռնելու համար, սասնկ ալ մեր հոգին երբոր Աստուծոյ սէրը սա առաջադրութեամբ աղէկ մը գրկելու որ ըլլայ, թէ հոգևոր և թէ մարմնաւոր, թէ արտաքին և թէ ներքին միտմարանքներու ու նեղութիւններու անհաստատութեան ու փոփոխութեան մէջ հաստատուն կը կենայ:

Աս ընդհանուր խրատէն ՚ի զամ՝ քանի մը մասնաւոր բաներ ալ սկտք է գիտնաս:

Ա. Զերմեռանդութիւնը քաղցրութեան վրայ չէ, անոյշ անոյշ միտմարութիւններու վրայ չէ, սրտի կակղութեան վրայ չէ, որոնք մեղի արցունք ու հառաչանքներ կը բերեն, ու հոգևոր կրթութիւնները ախորժելի կ'ընեն: Չէ, իմ աստուածասէր հոգի, Զերմեռանդութիւնն ասոնց վրայ կեցած չէ ու սա բաներուն հետ մէկ չէ. վասն զի շատերը կան՝ որ փուխ սիրտունին, բայց մոլութիւննին պակաս չէ, ուստի ոչ ճշմարիտ աստուածսիրութիւն և ոչ ճշմարիտ Զերմեռանդութիւն ունին: Սաւուղ անապատէ անապատ Դաւիթը հալածելու ատեն՝ քարայրի մը մէջ մտաւ մինակ, ուր որ Դաւիթ իր ընկերներովը պահուրտած էր: Դաւիթ կրնար հոնտեղը զինքը հազար անգամ սպաննել, բայց ինայեց ու վախցըննել ալ չուզեց զինքը. թողուց որ ելլէ անկէց, ու ետեւէն կանչեց՝ որ անանայ իր անմեղութիւնը: Ի՞նչ չըրաւ ան ատենը Սաւուղ ցուցընելու համար Դաւիթի վրայ ունեցած սրտին գութը, իր զաւակը կոչեց Դաւիթը, լացաւ, յանցանքը խոտովանեցաւ, մեղայ ըսաւ, օրհնեց զինքը, իրեն համար աղօթք ըրաւ, իր մեծնալը գուշակեց, ու զաւկըները իրեն յանձնեց: Ասկէց աւելի գութ ու գորով կրնա՞ր ցուցըննել. բայց այսու ամենայնիւ սիրաբ չէր փոխուած, վասն զի չիզագրեցաւ նոյնպէս Դաւիթը հալածելէն: Ասանկ ալ շատերը կը գանուին՝ որ մտածելով Աստուծոյ բարութիւնը ու Քրիստոսի շարժարանք.

ները, սրտերնին կը շարժի, կը փղձկին, կը հառաչեն, կու լան, աղօթք ու շնորհակալութիւններ կ'ընեն, աւանկ որ կարծես թէ մեծ ջերմեռանդութիւն ունին սրտերնուն մէջ. բայց փորձի եկածնուն պէս, կ'իմացուի որ ինչպէս ամբողջան անցաւոր անձրեւներուն խոշոր կաթիլները քիչ թափանցելով դեռին՝ սունկէն ուրիշ բան չեն հասցըներ, ասանկ ալ անոնց արցունքը ախտաւոր սրտերնուն վրայ գալով անօգուտ կ'ըլլան ամենեկին: Ասան զի ասով ան օղորմելիները իրենց անիրաւ վաստակներէն ստակ մը ետ չեն խտար, անկարգ բաղձանքներնուն մէկէն ետ չեն կենար, պզտի նեղութիւն մը չեն ուզեր քաշել Քրիստոսի սիրոյն՝ որուն համար արցունք կը թափեն. անանկ որ՝ ան սրտերնուն շարժմունքը ուրիշ բան չէ, բայց քանի մը հոգեւոր սունկեր. որոնք ճշմարիտ ջերմեռանդութիւն չըլլանին՝ ի դատ՝ շատ անգամ սատանային մեծ հնարքն են առ պզտիկ միսիմարանքներով խաբելու ու գոհ ընելու զիրենք, որպէս զի ճշմարիտ ու հաստատուն ջերմեռանդութեան ետեւ չըլլան, որն որ հաստատուն առաջադրութեան ու պատրաստ ու գործունեայ կամայ վրայ կեցած է՝ Աստուծոյ ուղածը ընելու:

Տղայ մը մօրը թեւէն արիւն անեղնին տեսնելու որ ըլլայ, սիրտը կը շարժի, կու լայ. բայց թէ որ ան միջոցին մայրը՝ որուն համար կու լար՝ ձեռքէն խնձոր մը կամ մանր շաքարները անելու ըլլայ, չուզեր տալ: Մեր զգայական ջերմեռանդութիւններուն մեծ մասը ասանկ է. տեսնելով Քրիստոսի տիգախոց կողը՝ սիրտերնիս կը շարժի, կու լանք: Խիստ աղէկ է, ո՛վ աստուածասէր հոգի, Քրիստոսի չարչարանացը ու մահուանը վրայ լալերնիս. բայց ինչո՞ւ չենք խտար իրեն՝ խնձորն որ ձեռու ընիս է, այսինքն մեր սիրտը՝ որ այնչափ սիրով կ'ուզէ մեղմէն մեր սիրելի փրկիչը. ինչո՞ւ չենք թողուր իրեն ձեռու ընիս եղած շաքարները, այսինքն մեր մանրմունք կիրքերը՝ որ իր շնորհքներէն եւել ախորժելի են մեզի: Ասանկ է տղայական սէրը, թէ և սրտանց՝ բայց տկար, փոփոխական ու անօգուտ: Աւրեմն ջերմեռանդութիւնը կահուղ սրտի ու զգայմունքներու վրայ չէ՝ որոնք երբեմն զգայուն բնութեանէն կը կախուին, երբեմն ալ սատանան ասոնցմով ըզմեզ խաբելու համար՝ երեսկայութիւննիս կը շարժէ աս զգայմունքները ունենալու:

Բ. Բայց առանկ սրտի շարժմունքներն ու քաղցր սիրոյ զգացմունքները երբեմն ալ խիստ աղէկ ու օգտակար բաներ են, վասն զի հոգւոյն ախորժակը կը շարժեն, միտքը կը զօրացնեն, ու ջերմեռանդութեան վրայ զուարթութիւն մը կ'աւելցնեն, որով մեր գործքերը գրտուանց ալ գեղեցկութիւն ու շնորհք մը կ'առնեն: Աստուածային բաներէն առ համ առնելն էր, որ Գաւիթ մարգարէին ըսել կու տար. Որպէս շէ Կառնէն էն 'ի Կիմա Իմ Բանս Կո Կան զՍէշք Բերանոյ Իմոյ: Ու իրաւ, ջերմեռանդութենէ եկած սղտի միսիթարութիւն մը ամեն կողմանէ աւելի կ'արժէ՝ քան թէ աշխրբիս ամենէն մեծ զուարճութիւնները: Արոնք որ Աստուծոյ շնորհքովը առ երկնային մանանային համը առած են, ու ներքին միսիթարութեան քաղցրութիւնը ճաշակեր են, չեն կրնար ուղել և ոչ ընդունիլ աշխրբիս զուարճութիւնները, կամ գոնէ չեն կրնար ախորժիլ անոնցմէ ու սրտերնին անոնց տալ: Արոնք յաւիտենական քաղցրութեան սղտի ճաշակ մըն են, որ Աստուած կու տայ. մանր անուշեղէններ են, որ իր զաւկրներուն բերանը կը գնէ՝ սիրտերնին շահելու համար. օշարակներ են, որոնցմով իրենց զօրութիւն կու տայ. ու երբեմն ալ յաւիտենական վարձուց գրաւականներ են: Ար սրտամեն որ մեծն Աղէքսանդր, խորունկ ծովու մէջ նաւարկելու ատեն, երջանիկ Արարիային մօտ ըլլալը խնայաւ անոր անուշահոտութենէն՝ որ հովերը ինչուան հոն կը բերէին, ու անով ինքն ալ սիրտ առաւ, ընկերներուն ալ սիրտ առաւ: Առանկ ալ մենք առ մահկանացու կենաց ծովուն մէջ՝ շատ անգամ անանկ անուշութիւն կը զգանք, որ դեռ երկնային հայրենիքնիս չիհասած՝ անոր քաղցրութեանը համը կ'առնենք:

Գ. Բայց թէ որ առ զգալի միսիթարութիւնները երբեմն Աստուծմէ կու գան ու բարի են, երբեմն ալ բընութենէ ու սասանայէն գալով՝ անօգուտ վտանգաւոր ու վնասակար են, ինչպէս կրնանք զանոնք իրարմէ որոշել, ու աղէկը գէշէն ընտրել: Ընդհանուր կանոն մըն է՝ մեր հոգւոյն յօժարութիւններն ու կիրքերը իրենց ստուղներէն ճանչնալ, մեր սիրտը ծառ մըն է, յօժարութիւններնիս ու կիրքերնիս անոր ճիւղերն են, ու գործքերնիս անոնց ստուղները: Սրտեր-

նիս բարի է, թէ որ բարի են իր յօժարութիւնները .
 յօժարութիւններնիս ու կիրքերնիս բարի են, երբոր
 բարի ու սուրբ դործքեր առաջ կու գան անոնցմէ :
 Թէ որ ան քաղցրութիւններովն ու մխիթարութիւն-
 ներովն աւելի խոնարհ ըլլանք, աւելի համբերող, ա-
 ւելի հեղ, աւելի եղբայրասէր ու կարեկից ուրիշ-
 ներուն, աւելի ջանք որ ընենք մահացնելու մեր
 ցանկութիւններն ու դէշ յօժարութիւնները, աւել-
 լի հաստատուն որ ըլլանք հողևոր կրթութիւններ-
 նուս մէջ, աւելի անսացող ու հլու որ ըլլանք մեծեր-
 նուս, ու աւելի կարգաւորեալ կեանք որ ունենանք,
 ստոյգ Աստուծմէ եկած են անոնք, ով աստուածասէր
 հողի : Իսկ թէ որ աս քաղցրութիւնները մեզի համար
 միայն անոյշ են, թէ որ անոնցմով հանդերձ հետա-
 քրքրի կ'ըլլանք, դժուարաբարոյ, վիճարանասէր,
 նեղսիրտ, կամակոր, ինքնահաւան, յանդուգն ու ու-
 րիշներու վրայ խիստ, թէ որ զմեզ մէյմէկ սղտի սուր-
 բեր կարծեալ՝ չենք ուղեր ուրիշի հպատակիլ և ոչ
 յանդիմանութիւն լսել, անսարակոյս աս մխիթա-
 րութիւնները սուս ու մնասակար են . աղէկ ծառը
 աղէկ սրտուղ միայն կը բերէ :

Ի . Քաղցրութիւն ու մխիթարութիւն պաշտու որ
 ըլլանք, սէտք է խոնարհիմք Աստուծոյ առջին . չըլլայ
 որ կարծենք թէ մենք ալ բան մըն ենք : Չէ, ով աս-
 տուածասէր հողի, աս բաները չեն մարդս սուրբ ընող-
 ները . վասն զի ինչպէս որ ըսի՝ ասոնց վրայ չէ ջերմե-
 ուանդութիւնը . այլ ընդհակառակն սէտք է ըսենք .
 Ո՛հ, դէ Բարի է Աստուած՝ ի վերայ յասացողաց Իւրոյ, և ան-
 ջին՝ որ խնդրէ զնա : Անոյշ կերողը չիկրնար ըսել որ իր
 բերնէն է անուշութիւնը, այլ կերած անուշէն . ասանկ
 ալ որչափ որ բարի է աս հողևոր քաղցրութիւնը, որ-
 չափ ալ ամենաբարի է Աստուած՝ որ աս քաղցրու-
 թիւնը կու տայ, ատկէց չի հեռելիք ընդունողին բա-
 րութիւնը : Ճանչնանք զմեզ որ դեռ սղայ ենք՝ կաթի
 կարօտ, ճանչնանք որ աս անուշեղէնները մեզի կու
 տայ Աստուած՝ դեռ փափուկ ու սկար ըլլալնուս հա-
 մար, ու դեռ կարօտութիւն ունենալնուս՝ որ ասոնց-
 մով Աստուած մեր սիրտը շահի : Բայց միանգամայն
 խոնարհութեամբ որչենք զԱստուած ըրած շնորհ-
 քին համար, ու մեծ բան սեպենք ընդունած մխիթա-

բութիւննիս, չէ թէ ըստ ինքեան մեծ բան ըլլալուն համար, այլ Աստուծոյ զմեզ սիրելուն ու սա մխիթարանքը սրտերնուս տալուն համար: Ինչպէս մայր մը որ գգուելով իր զաւակը՝ անուշեղէններ կը դնէ բերանը, թէ որ տղան մտածել դիտնար՝ անուշեղէններէն աւելի պիտոր սեպէր մօրը գգուանքը, ասանկ ալ որչափ որ մեծ բան է ներքին մխիթարութիւններ ունենալ, բայց անոնցմէ շատ աւելի մեծ է՝ Աստուծոյ գորովագութ մօր մը սէս զանանք մեր սրտին տալը:

Ն. Աս շնորհքները խոնարհութեամբ ընդունելէն ետքը, ջանանք գործածել զանոնք ինչ բանի համար որ կու տայ Աստուած: Ինչո՞ւ համար կու տայ. որպէս զի հեղ ըլլանք ամենուն հետ, ու զինքը սիրենք: Մայր մը անուշեղէններ կու տայ զաւակին, որպէս զի զաւակին ալ զինքը սպագնէ. սպագնէնք ուրեմն մեր փրկիչն որ մեզի սա քաղցրութիւնները կու տայ. սպագնել ըսել է իրեն հնազանդիլ, իր սաատւիրանքները սպահել, իր կամքը ընել, իր հաճոյքը փնտրուել. կարճ խօսքով իրեն տրլուիլ հնազանդութեամբ ու հաւատարմութեամբ: Աւրեմն հողևոր մխիթարութիւն մը Աստուծմէ ընդունած օրերնիս՝ սէտք է ջանանք աւելի սուսքինի ու աւելի խոնարհ ըլլալ:

Զ. Ասոնցմէ՛ ի զատ սէտք է ատեն ատեն հրաժարիլ ներքին մխիթարութիւններէ՝ սրտերնիս անոնցմէ բաժնելով, ու ըսելով. թէ և խոնարհութեամբ ու սիրով կ'ընդունիմ Աստուծոյ ըրած շնորհքը՝ որով զիս կը յորդորէ զինքը սիրելու, բայց ան չէ փնտրուածս՝ այլ Աստուած ու իր սէրը, մխիթարանքը չէ ուզածս՝ այլ մխիթարիչը, քաղցրութիւն չէ փափաքածս՝ այլ իմ քաղցր փրկիչս, որ երկնից և երկրի քաղցրացուցիչն է: Աս կերպով սէտք է ամուր կենանք Աստուծոյ սիրոյն վրայ, թէ և բոլոր կեանքերնուս մէջ հողևոր մխիթարութիւն մը ջնդունինք իրմէն, ու պատրաստ ըլլանք այնպէս Գողգոթայ լեռանը՝ ինչպէս Թաբոր լեռան վրայ ըսել. Տէր, Բարձր է թէ՛ սաք լինել. քեզի հետ ըլլալս կը փափաքիմ այնպէս խաչին վրայ, ինչպէս արքայութեան մէջ:

Է. Ամեն բանէն ետքը սա խրատն ալ քեզի կու տամ, որ հողևոր մխիթարութիւններ եւելոք ընդունելու որ ըլլաս, սիրող փղձիկիլ, լալ, ներսէդ քաղց-

բութիւնն զգալ, ու ասոնց պէս արասքոյ կարգի ըզ-
գացմունքներ, խնայուք անկեղծաբար հողևոր հօրդ,
որպէս զի խրատ ասնեա իրմէն՝ ինչ կերպով պէտք է
վարուիլ աս բաներուն մէջ. վասն զի սուրբ գիրքը կ'ը-
սէ. Մեղք յորժամ գրանդիցես, որդեանի, լսի՛ւմ կերիցես:

ԳԼՈՒԽ ԺԴ

Սրտի ցամաքոտընան ու ամշոտընան վրայ .

Մխիթարութիւններ ունեցած ասե՛նդ ինչ պիտոր
ընես՝ վերը ըսի. բայց աս բայ ու աղւոր օգը միշտ չի
տուեր. կու գայ ասե՛ն՝ որ ամենեւին ջերմեանդութիւն
չես զգար, հողիդ քեզի չոր ու անդեր անասլաս մը կ'ե-
րենայ, որուն մէջը ոչ առ Աստուած երթալու ճամբայ
մը կայ, և ոչ Աստուծոյ շնորհքին ջուրը որ ուտէ. Ար-
պէս երկէր անասլաս և անջուր, ուր ոչ գոյ 'ի նմա ճանապարհ.
անանկ չորութիւն մը՝ որ կարծես թէ էրէ մրկէ անպի-
տան պիտոր ընէ հողիդ: Յաւելու արժանի է հողի
մը՝ որ աս վիճակին մէջը կը գանուի. մանաւանդ երբոր
թշնամին զինքը յուսահատութեան մէջ ձգելու հա-
մար՝ կ'ըսէ իրեն. Ո՛ր է Աստուած ք:

Ի՛նչ պիտոր ընես ան ասե՛նը, ի՛վ աստուածասէր
հողի: Քննէ նախ որ աս խեղճութեանդ պատճառը
ի՛նչ է. վասն զի շատ անգամ մեղմէն է աս ցամաքու-
թիւնն ու ամշութիւնը, ու մեղմէ ըլլալնուն պատճառ-
ները ասոնք են.

Ա. Ինչպէս որ մայր մը անուշեղէն չխտար զաւկին՝
երբոր կը տեսնայ որ ճճի ունի, ասանկ ալ Աստուած
կը գազրի մեզի մխիթարութիւն տալէն՝ երբոր կը տես-
նէ որ անովը ինքնահաւանութեան որդը կը գոյանայ
ներսերնիս: Ասոր համար կ'ըսէ Գաւիթ մարգարէն.
Բարի է Ինչ զի խոնարհ արարեց զիս: Պատճառն ալ ետեւէն
կը յարէ, վասն զի Մի՛նչ լու խոնարհեալ էի էս՝ թող:

Բ. Երբոր անհող կ'ըլլանք ասե՛նին ընդունել Աս-
տուծոյ սիրոյն քաղցրութիւնը, Աստուած ալ մեր ծու-
լութեանը պատիժ՝ կը վերցընէ մեզմէ աս մխիթարու-
թիւնը: Իսրայելացւոց մէջէն որոնք որ աստուանց կա-

նուխ չէին ժողովեր մանանայն, արևը ելլելէն ետքը չէին կրնար, վասն զի բոլորովին կը հալէր :

Ք. Երբեմն ալ աշխրբիս անցաւոր զուարճութեանց մէջը անանկ գոհ կ'ըլլանք, որ ինչպէս Երգերգոցին հարսը սլաակած ըլլալով՝ ուշացաւ գուռը բանալու իր փեւսին՝ որ գուռը կը զարնէր, ասանկ ալ երբոր Աստուած գուռերնիս կը զարնէ, ու կ'ազդէ մեզի հոգևոր կրթութիւննիս ձեռք առնելու, մենք կը գանդազինք՝ չուզելով անողուա զբօսանքներէն ու խարէահան զըւարճութիւններէն ետ կենալ: Անոր համար ինքն ալ կ'անցնի կ'երթայ, զվեզ ստ խեղճութեանը մէջ կը թողու. ու ետքը ուզենք նէ ալ զինքը, շատ աշխատանք կը գանենք. մեզի սլաակի, որ իր սէրը չի ճանչնալով՝ աշխրբիս ունայն բաներուն ետէ, եղանք: Ախանս մեզի, որ երկնաւոր մանանային տեղը՝ Եգիպտոսի խմորը ուղեցինք: Մեղուները ծուխէն կը վախչին. հոգին սուրբին շնորհքն ալ աշխրբիս սուա զուարճութիւններէն:

Դ. Հոգևոր հօրերնուս ու խոստովանանքի մէջ անկեղծ ջըլլանիս ալ սլաաճառ կ'ըլլայ մեր սրտին ցամաքութեանն ու անրեր ըլլալուն: Երբոր մենք հոգւոյն սրբոյ կեղծաւորութիւն կ'ընենք, զարմանք չէ որ ինքն ալ մեզի իր մխիթարութիւնը չխտայ. երբոր տղոց պէս անկեղծ ու սարդ սիրտ չունենանք, անոնց արուած անուշեղէններէն ալ զուրկ կ'ըլլանք:

Ե. Թէ որ աշխրբիս վայելքները կշտանալու չափ վայելէր ես, զարմանք չէ որ հոգևոր զուարճութիւններէն համ չեա առնէր: Հին առակ է որ կեռասը կուշտ աղաւնիին լեզի կու գայ, սուրբ Աստուածածինն ալ կ'ըսէ. Զքաղցեալս Լորոյ Բարոմեանք, և զթեմաբոսնս առջաջեաց ունայնս: Արտնք որ աշխրբիս վայելքներուն մէջը ընկըղմած են, հոգևոր մխիթարութեան տեղ չիմնար անոնց սիրտը:

Զ. Թէ որ սուջի ընդունած մխիթարութիւններու գպաուղը սլահած ես նէ, նորէն ալ կ'ընդունիս: Քրիստոսի խօսքն է. Անայնի՛ որ ունիցի, գաղի և յաւելցի. և որ ոչ ունիցի, և զոր ունիցին Բարձրի՛ ի նմանէ. այսինքն ով որ իրեն արուած շնորհքը կը կորսընցընէ, կը զսկուի ան շնորհքներէն ալ որ՝ իրեն համար սլաարաստուած էին: Անձրեք կը կենդանացընէ բոյսերը՝ որ գեռ կա.

նանչ են . բայց որոնք որ կանանչու թիւննին կորսընցու-
ցեր են , ունեցած կեանքերնին ալ կը վերցընէ՝ բոլոր-
վին փառեցընելով զիրենք :

Ասոնց նման շատ ուրիշ պատճառներով ալ թէ կ'ըն-
դունինք և թէ կը կորսընցընենք հոգևոր կենաց միտ-
թարու թիւնները : Աւրեմն քննենք մեր խղճմտանքը ,
չբլայ որ սրահաս թիւնը մեզմէն բլայ : Բայց սա քըն-
նու թիւնը հանդարտութեամբ բրէ , ով աստուածա-
սէր հոգի . շատ հեապքբբրութիւն ալ մի ընէր , այլ
անկեղծութեամբ վարքդ քննելէն ետքը՝ թէ որ պատ-
ճառ մը գանես խեղճութեանդ , շնորհակալ եղիր Աս-
տուծոյ . վասն զի հիւանդը կէս առողջացած է , երբոր
իր հիւանդութեան պատճառը կը գիտցուի : Իսկ թէ
որ մասնաւոր պատճառ մը չիդմնաս՝ ուսկից առաջ
եկած բլայ սրտիդ ցամաքութիւնը , մի կենար երկան
բարակ քննութիւններ ընելու , այլ միամիտ սրտով
աս ըսելքներս բրէ :

Ա . Խոնարհէ Աստուծոյ առջին , ճանչցիր խեղճ ու
ոչինչ բլայդ , ու ըսէ . Ի՞նչ եմ ես ինձմէն , ուրիշ բան
չեմ՝ բայց չոր ցամաք երկիր մը , որ ճաթըռտելով ա-
մեն դիւնն՝ իր ծարաւը ու անձրևի կարօտ բլայը կը
ցուցընէ . մէկ կողմանէ ալ հովը կը ցրուէ զինքը ու
փռչի կը գարձընէ :

Բ . Առ Աստուած դիմէ , ինդրէ որ իրմով ու բախա-
ցընէ գթեղ , ու ըսէ . Տ՛ուր Ինձ ցնծութիւն Իրիւնեան . գնա
սրակս անպիտան հով , մի չորցընէր հոգիս . եկէք միտ-
թարութեան անուշիկ հովեր , փշեցէք սրտիս սգարտե-
զին մէջ , որ բարի բաղձանքներով անոյշ հոտ բուրեն :

Գ . Գնա բաց սիրտդ խոստովանահօրդ , ցուցուր ի-
րեն հոգւոյդ ամեն կողմը , ընդունէ սրտանց ու խոնար-
հութեամբ խրատներն որ կուտայ քեզի . վասն զի Աս-
տուած՝ որ խիստ կը սիրէ հնադանդութիւնը՝ շատ ան-
գամ ուրիշներէն ընդունած խրատնիս օգտակար կ'ընէ
մեզի , մանաւանդ հոգևոր հօրերնուս տուածը , թէ և
ուրիշ կողմանէ օգտակար չերենայ . ինչպէս Զօրդանա-
նու ջուրը՝ Ալեքսանին համար առողջարար բրաւ , թէ և
Նդիսէին տուած հրամանը խելքի յարմար բան մը չէր
երենար :

Դ . Ըսածներէս 'ի զատ խիստ օգտակար է ցամա-
քութեան ասէն չիբաղձալը անկէց խալըսելու : Չեմ

ըսեր որ չուզենք խաղբախլ անկէց, կ'ըսեմ որ պէտք չէ
խիստ էտեէ կնանիք խաղբակու, այլ Աստուծոյ կա-
մայր ու նախահնամուժեանը թողունք ինչուան երբ
որ ուզէ զմեզ թողուլ ան փուշերուն ու անապասին
մէջ, ու ըսենք. հայր, եթէ հնար է' անոցէ Բաթակս այս յինէն.
ու ետեէն ալ յարենք. Բայց ոչ որպէս էս խաթմ, այլ որպէս
դու: Աս կերպը բռնելու, որչափ որ կրնանք, ամուր
կենանք. վասն զի Աստուած տեսնելով աս մեր սուրբ
համակերպութիւնը, կը մխիթարէ զմեզ շատ շնորհք-
ներով. ինչպէս երբոր Աբրահամ նահապետը իր պատ-
րաստութիւնը ցուցուց Իսահակ զաւակէն զրկուելու,
Աստուած հերիք սեպելով իր հնադանդութիւնը՝ մխի-
թարեց զինքը, երևնալով իրեն, ու անոյշ անոյշ օրհ-
նութիւններ տալով: Անակ է նէ, ամեն նեղութեան
մէջ՝ թէ հոգևոր ըլլայ և թէ մարմնաւոր, երբոր Աս-
տուած կը վերցընէ մեզմէ զգալի ջերմեռանդութիւնը,
պէտք է ըսենք սրտանց ու իր կամայը բողբոմին զմեզ
համակերպելով՝ Աստուած սուսալ ինծի աս մխիթա-
րութիւնները, ու Աստուած վերցուց զանոնք ինծմէն.
եղիցին կամք տեսանի օրհնեալ: Անակ աս խոնարհու-
թեանը մէջ յարատեւելով՝ նորէն իր քաղցր շնորհքնե-
րուն կը հասնինք, ինչպէս Յօբ որ իր ամեն քաշածնե-
րուն մէջ աս խօսքերը ըսելով հաստատուն կեցաւ, ու
ամեն կորսընցուցածը նորէն դասաւ:

Ե. Ետքի խրատաւ ալ քեզի աս է, ո՞վ աստուածա-
սէր հոգի. աս ամեն ցամաքութեան ու չորութեան
մէջ արխութիւնիս ջրայ որ կորսընցընենք, այլ համ-
բերութեամբ սպասելով մխիթարութեան նորէն դաս-
նալուն՝ մեր կարգը կանոնը շարունակենք, մեր հոգևոր
կրթութիւններէն գործք մը ձեռքէ չիժողունք. մա-
նաւանդ, թէ որ կարելի է, եւեկընենք զանոնք: Թէ
որ չենք կրնար ջերմեռանդութեամբ ընծայել զանոնք
Աստուծոյ, չոր չոր ընծայենք. իրեն համար նոյն է,
նոյնպէս կ'ընդունի, հերիք է որ ընծայողին սիրտը մէյ-
մը բողբոմին որոշած ըլլայ զինքը սիրելու: Երբոր դա-
րունը գեղեցիկ է, մեղուները աւելի մեղը կը շինեն, ու
ձապ քիչ կը հանեն. վասն զի աղուոր օգերուն այնչափ
դուրսը ծաղկընելու վրայ կը սրտաբախն՝ որ ձապ հա-
նելը կը մտնան: Դակ երբոր դարունը ցուրտ ու ամ-
սրտ ըլլայ նէ, աւելի ձապ կը հանեն, ու քիչ մեղը կը

չինե՛ն, վասն զի չիկրնալով փեթակէն ելլալ մեզր ժող-
վելու համար, աւելի ատեն կ'ուենեան ձողերնին
շատցընելու: Ասանկ ալ մարդուս հողին հողեր մի-
թարութիւններուն գեղեցիկ դարնան այնչափ կը դբա-
ղի անոնց անուշութեանը՝ որ բարի դործքերէն ետ կը
մնայ. իսկ սրտին ցամաքութեանը ատեն՝ որչափ որ
ջերմեռանդութեան անուշութիւնը քիչ կը դգայ, այն-
չափ աւելի կը շատցընէ հաստատուն բարեգործու-
թիւնները ու ներքին ճշմարիտ առաքինութիւնները,
այսինքն համբերութիւն, խնայողութիւն, ինքը զինքը
բանի տեղ չիղնել, Ասուծոյ կամացը համակերպիլ,
ու անձնասիրութիւնը ոտքի տակ առնել:

Անոր համար շատ կը խաբուին անոնք, մանաւանդ
կնկալք, որ կը կարծեն թէ Ասուծոյ այնչափ հաճոյ
ջրլայ ան ծառայութիւնն որ ատանց ջերմեռանդու-
թիւն ու քաղցրութիւն զգալու կ'ընենք Ասուծոյ:
Բողորովին իրենց կարծածին ներհակն է. մեր բարե-
գործութիւնները վարդի պէս են. ինչպէս որ վարդը
նոր կարուած ատենը աւելի աղուոր է, բայց չորցած
ատենը աւելի անուշահոտութիւն կը բուրէ ու աւելի
ուժ ունի, ասանկ ալ մեր ջերմեռանդութեան ատեն
ըրած բարեգործութիւնները որչափ ալ ախորժելի են
մեզի՝ որ մեր դո՛ւ ըլլալը միայն կը փնտրուենք, բայց
ցամաքութեան ատենը ըրածնիս աւելի անուշահոտ
ու աւելի արդիւնաւոր են Ասուծոյ դիմացը: Ասանկ
է, ո՛վ աստուածասէր հողի. ցամաքութեան ատեն մեր
կամքը կարծես թէ բանի կը շարժի Ասուծոյ ծառայե-
լու, անոր համար աւելի ուժ ու աւելի հաստատու-
թիւն ունենալու կարօտ է: Դժար բան չէ թաղաւորի
մը ծառայել արքունեաց զուարճութիւններուն մէ-
ջը. սրատերաղմի ատեն նեղութիւններու մէջ հաւա-
տարմութեամբ ու տիրասիրութեամբ ծառայելն է
բանը: Երանուհին Անձելա կ'ըսէ որ աստուածահա-
ճոյ աղօթք աւելի ան է՝ որ մէկը իրեն բանութիւն ը-
նելով կ'աղօթէ. այսինքն ան աղօթքն որ, չէ թէ ա-
խորժելէն, չէ թէ սիրատերնիս ուղեղէն կ'ընենք, այլ
միայն Ասուծոյ հաճոյքը ընելու համար՝ կամբերնիս
մեր ախորժակին դէմ զմեզ կը ձգէ, բռնադատելով
մեր ցամաքութիւնն ու տհաճութիւնը՝ որ դէմ կը
դնեն: Այն բանը ուրիշ ամէն բարեգործութիւններու

Համար ալ կ'ըսեմ, վասն զի որչափ ներքին ու արտա-
քին ընդդիմութիւն կրենք անոնք ընելու, այնչափ ա-
ւելի արդիւնաւոր կ'ըլլան Աստուծոյ առջին: Արչափ
որ քիչ կը մանկ մեր անձնասիրութիւնը առաքինու-
թեանց մէջ, այնչափ աւելի դուրս կը ցածի: անխառն
աստուածսիրութիւնը • զաւելիկը սիրով կը պահեն, ըզ-
մայրն որ իրեն անուշեղէն կու տայ • բայց լեզի գեղեր
աալու առենն որ պահեւելու ըլլայ, նշան է որ խիստ
կը սիրէ զմայրը :

ԳԼՈՒԽ ԺԵ

Վերի ըսածիս սպասոյցը՝ յայտնի օրինակով մը .

Բալոր աս ըսածներս աւելի բացատրելու Համար՝
աղուոր պատմութիւն մը կ'ուզեմ բերել սուրբ Բեռ-
նարդոսին վարքէն, ինչպէս որ մէկ դիտուն ու խելացի
մտանադիր մը կը պատմէ : Իր խօսքերն են • « Արոնք
որ նոր ծառայել կը սկըսին Աստուծոյ, ու դեռ ոչ Աս-
տուծոյ շնորհքին հեռանալուն, և ոչ հոգևոր յեղա-
փոխութեանց փորձը առած են, անոնց գրեթէ ամե-
նուն սովորական բան մըն է որ ջերմեռանդութեան ըզ-
գացմունքը ու Աստուծոյ ճամբուն մէջ Համարձակ
քալելու պայծառ լոյսը կորսընցուցածն ալ՝ մէ-
կէն ուժերնին կը կըտրի, սիրտերնին կը կոտրի, վհա-
տութեան ու արամութեան մէջ կ'իջնան : Հոգևոր կե-
նաց հմուտ եղողները աս բանիս պատճառը ան կու
տան՝ որ բանական բնութիւնը չիկրնար երկան առեն
առանց երկնաւոր կամ երկրաւոր զուարճութեան մը
կենալ : Աւատի անոնք որ իրենցմէ վեր ելած՝ երկնային
զուարճութեանց համը առնելով՝ աշխրբիս բաներէն
գիւրաւ կը հրաժարին, երբոր Աստուծոյ կարգաւո-
րութեանքը աս հոգևոր ուրախութիւնը կը վերնայ
իրենցմէ, որովհետեւ մէկալ կողմանէ մարմնաւոր միսի-
թարութիւններէն ալ զուրկ են ու դեռ չեն վարժած
համբերութեանը սպասելու ճշմարիտ արևուն դար-
ձին, իրենց անանկ կ'երեւայ որ ոչ երկնայն են ոչ երկ-

րի վրայ, այլ մշտնջենաւոր գիշերուան մը մէջ թա-
ղուած : Անանկ որ դեռ նոր կաթի կարած աղայոց
պէս՝ կը հալին կը մաշին կ'ուլան, նեղացուցիչ ու
ձանձրալի կ'ըլլան ուրիշներուն, և մանաւանդ իրենց :
Վոֆրեատու անուամբ փերոնացիին՝ որ դեռ նոր Աս-
տուծոց ծառայութեանը սուեր էր զինքը՝ պատահե-
ցաւ սա բանս հոգևոր ճամբուն մէջ, որուն վրայ է խօս-
քերնիս : Յանկարծ ցամաքութիւն մըն է վրան եկաւ,
ամեն միսթարութենէ զուրկ ու ներքին խաւարի մը
մէջ ընկղմած՝ սկսաւ աշխարհի մէջ ունեցած բարեկամ-
ներն ու ազգականները ու քիչ մը առաջ մէկդի ձը-
գած հարստութիւնները մտքը բերել : Ուստի անանկ
սասաիկ փորձութեան մը մէջ ինկաւ, որ չիկրնալով
գրտուանց ծածկել՝ իր մտերիմ անձինքներէն մէկը ի-
մացաւ, ու վարպետութեամբ քովը մօակնալով, ա-
նուշ կերպով մը ահանջէն վար կամաց մը ըսաւ . «Նշ
ունիս Վոֆրեատու որ ստանկ սովորականէդ գուրս
մամտութի մէջ վշտացած կը տեսնեմ դքեզ : Ան ստե-
նը Վոֆրեատու խորունկ հառաչանքով մը ըսաւ . Ախ
եղբայր իմ, ես ասկէ կտքը բոլոր կենացս մէջ ուրախ
ըլլալիք չունիմ : Աս խօսքէն դու թը շարժեցաւ, դնաց
մէկէն եղբայրսիրութեան համար պատմեց սուրբ Բեռ-
նարդոսին՝ որ ամենուն հայրն էր : Դսկ սուրբը սա վը-
տանդը տեսնելով՝ քովի ժամը դնաց անոր համար ա-
ղօթք ընելու . ան միջոցին Վոֆրեատու սասաիկ տրբու-
մութենէն գլուխը քարի մը վրայ դրած, քուն կ'ըլլար :
Քիչ մը կտքը երկուքն ալ ելան, մէկը աղօթքէն՝ որով
Աստուծակ խնդրած շնորհքը ընդունելը էր, մէկալը
քունէն՝ ուրախ զուարթ դէմքով . անանկ որ՝ իր սի-
րելի բարեկամը ատ մեծ ու յանկարծ եղած փոփո-
խութեանը վրայ զարմանալով, չիկրցաւ բռնել զինքը,
անուշ կերպով մը յանդիմանեց Վոֆրեատոսին քիչ մը
առաջ տուած պատասխանը : Ան ասենը Վոֆրեատու
ըսաւ . «Թէ որ առաջ քեզի ըսի որ ասկէ կտքը կենացս
մէջ ուրախ ըլլալիք չունիմ, հիմայ կ'ըսեմ որ՝ ասկէ
կտքը մէյ մըն ալ տրտում ըլլալիք չունիմ » :

Ասանկ լրմընցաւ ան հոգևոր անձին փորձութիւնը .
բայց սա պատմութենէս պէտք է խրատ ասենիք, ով
սատուածասէր հոգի :

Նախ որ Աստուած երկնային զուարճութեանց պըղ-

տի ճաշակ մը կու տայ իր ծառայիցը, որպէս զի աշխարհի
զուարճութիւններէն ետ կենան ու յորդորուին զինքը
սիրել. ինչպէս որ մայր մը ծծին ծայրը մեղրով կ'օծէ,
որպէս զի զաւկիկը յորդորուի կաթը ծծելու:

Երկրորդ որ Աստուած իր խնամտուն կարգաւորու-
թեամբը երբեմն կը վերցընէ մեր սրտէն մտիթարու-
թեան կաթն ու մեղրը, որպէս զի կաթէն կարուելով
սորվինք ցամաք ու կարծր հաց ուտել, այսինքն ձանձ-
րութեան ու փորձութեանց դէմ փորձ ու հաստա-
տուն ջերմեռանգութիւն ունենալու վարժինք:

Երրորդ որ երբեմն ցամաքութեան մէջ խիտ սաս-
տիկ ալէկոծութիւններ կ'ելլան մարդու սրտին մէջը.
ան ատենը պէտք է ամուր կենանք, ու փորձութեանց
դէմ պատերազմինք, վասն զի անոնք Աստուծմէ չեն.
Իսկ ցամաքութեան պէտք է սիրով համբերենք, վասն
զի Աստուած մեր հոգեւոր կրթութեանը համար կը
խրկէ անխկայ:

Չորրորդ որ ներքին ձանձրութեան մէջ պէտք չէ
վհասանք, ու չըլլայ թէ Առօրեատոսին պէս ըսենք որ
մէյ մըն ալ ուրախ ըլլալիք ջունինք, վասն զի խաւարի
մէջ պէտք է լուսոյ սպասենք, ու ընդ հակառակն՝ ա-
մենէն աղէկ որ հոգինիս վայելելու ատեն՝ չըլլայ թէ
ըսենք որ մէյմըն ալ տխրելիք ջունինք, վասն զի կ'ըսէ
խնամտունը. Յասարս Բարեաց Ռ Լինիցիս անյիշող լարեաց:
Չախորդութեան մէջ պիտոր յուսանք, յաջողութեան
մէջ վախնանք, երկուքին մէջն ալ խոնարհինք:

Հինգերորդ որ զարմանալի դեղ մըն է՝ մեր նեղու-
թիւնը յայտնել հոգեւոր բարեկամի մը, որ կընայ սիրա-
տալ մեզի:

Չերկընցընեմ, բայց աս հարկաւոր խրատը ըննցը-
նելու համար՝ աս ալ կ'ըսեմ, որ ինչպէս ուրիշ ամեն
բանի մէջ՝ ասանկ ալ ասոր, մեր բարեբար տիրոջն ու
չոր սատանային դիտմունքը դէմընդդէմ իրարու հա-
կառակ են: Աստուած կ'ուզէ մեր սիրտը բոլորովին
մաքրել, կ'ուզէ որ բոլորովին հրաժարինք մեր անձնա-
սիրութենէն իր ծառայութեանը վերաբերեալ բանե-
րու մէջ, ու մէզմէ ալ հրաժարինք. իսկ սատանային
ամեն ջանքը ան է որ յուսահատինք, զգայական զը-
ւարճութիւն փնտրուենք, ձանձրալի ըլլանք մեզի ալ
ուրիշներուն ալ, որպէս զի հոգեւոր կեանքը ատելի

ընէ: Բայց տուած կանոններս պահելու որ ըլլաս, կատարելութեան մէջ շատ առաջ կ'երթաս՝ ներքին վըշտակրութեանց ատեն ըրած կրթութիւններովդ:

Աս ալ կ'աւելցընեմ որ երբեմն ձանձրութիւնն ու ցամաքութիւնը մարմնոյ տկարութենէն կու գան. ինչպէս քուններնիս կտրելէն, շատ աշխատելէն, խիստ սպառ պահելէն, յոգնութիւն՝ թմրութիւն՝ գլխու ծանրութիւն ու աս տեսակ տկարութիւններ կը զգանք. որոնք թէ և մարմնոյ կը դաշին՝ բայց հոգին ալ կը նեղեն, երկուքին իրարու հետ ունեցած կապը խիստ անբաժանելի ըլլալուն համար: Ասանկ տկարութեան ատեն պէտք է որ մտքերնուս ու կամքերնուս վերի մասովը առաքինութեան ներդարձութիւններ ընենք. վասն զի ան ատենը որչափ ալ հոգինիս թմրածի պէս է քունէն ու յոգնածութենէն, բայց մտքերնուս ներդարձութիւնները հաճոյ են Աստուծոյ: Երդերդոցին հարսին պէս կրնանք ըսել ան ատենը որ՝ Ես ննջեմ, այլ սիբո իմ արիւնն կայ. վասն զի ինչպէս որ վերը ըսի, աս կերպով ըրած բաներնէս ասորժ մը չըզգալով՝ աւելի արդիւնաւոր ու աւելի մեծ առաքինութիւն կ'ըլլայ ըրածնիս: Իսկ ասանկ ատեն ընելու գեղերնիս է՝ զօրացընել մարմինը անմեղ դրօսանքով մը կամ հանդէսելով: Սուրբ Գրանչիտիոս կը խրատէր աշկերտները՝ որ իրենց աշխատանացը մէջ մեծ խոհեմութիւն բանեցընէին, հոգիներնուն եռանդը չխարմբեցընելու համար:

Արովհետեւ աս մեծ սուրբը յիշեցի, անդամ մը ինքն ալ անանկ սասափի տրամութեան մը հանդիպեր էր՝ որ դրսուանց ալ իր գործքերուն մէջը կ'երևար. վասն զի կ'ուզէր իր կրօնաւորներուն հետ խօսել, ու բերանը չէր բացուեր. անոնցմէ որ կը բաժնուէր, ալ կը սաստկանար տրամութիւնը. սպաքը ճգնութիւնները ուժէ կը ձգէին զինքը, ու աղօթք ընելը մսիթարանք մը չէր խաար իրեն: Աս տրամութեան մէջ երկու տարի մնաց, անանկ որ կարծես թէ Աստուած բողբոմին զինքը ձեռքէ ձգեր էր. բայց խոնարհութեամբ աս սասափի ալեկոծութիւնը քաշելէն ետքը, Քրիստոս իրեն յանկարծ երջանիկ խաղաղութիւն մը տուաւ: Ասկէց կ'իմացուի որ Աստուծոյ մեծամեծ ծառաներն ալ աս փորձութիւնները կը կրեն, ուստի զարմանք չէ որ սրբափիներուն ալ նոյնը հանդիպի:

ՄԱՍՆ ՀԻՆԳԵՐՈՐԳ

ՀՈԳԻՆԻԾ ՆՈՐՈԳԵԼՈՒ ՈՒ ՀՈԳԵԻՈՐ ԿԵՆԱՅ ՄԼԶ
ՀԱՍՏԱՏԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՔԱՆԻ ՄԸ ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ ՈՒ ԽՐԾՏ

Գ Լ Ո Ւ Խ Ա

Քաւրի առաջադրութիւններն աճեն տարի պէտք է
նորոգենք, հաս ըսելոյ կրքութիւններուս .

Աս կրթութիւններուն առջի մասն է ճանչնալ ա-
սանց հարկաւորութիւնը : Մարդկային բնութիւնը թէ
որ առեն առեն զօրաւոր առաջադրութիւններով չու-
թայցուի, իր տկարութեամբ ու մարմինը չարին կող-
մը հակում ունենալով՝ որ հոգին կը ծանրացնէ ու
վար կը քաշէ, դիւրաւ կ'իյնայ բարեգործութիւն ընե-
լու կարողութենէն, ինչպէս թռչունները թէ որ թռելը
նին դէպ 'ի վեր ելլելու համար չիզարնեն՝ մէկէն վար
կ'իյնան : Աւրեմն պէտք է նորոգեն, ով աստուածա-
սէր հոգի, ու սակայ կրկնեն բարի առաջադրութիւն-
ներդ՝ որ ըրած էս Աստուծոյ ծառայելու, որպէս զի
քու առջի վիճակիդ՝ մանաւանդ թէ անկէջ դէշ վիճա-
կի մէջ չիյնաս . վասն զի հոգեւոր անկումը անանկ է՝ որ
միշտ քան զմեր առջի վիճակը, ուսկից վեր կ'ելլենք
դէպ 'ի սուրբ ջերմեռանդութիւնը, աւելի վար կը ձգէ
զմեզ : Եամացոյց մը չիկայ, որչափ որ վարպետ չէք
ունենայ, որ առանց առեն առեն լարելու՝ կարենայ
բանիլ . անկէջ 'ի զատ ալ՝ տարին գոնէ միանգամ հարկ
կ'ըլլայ քակել ու մաքրել, մաշած կամ կոտորած ախա-
ները նորոգել : Ասանկ ալ ով որ իր սրտին վրայ հոգ

ունի, պէտք է որ առաւել իրիկուն վերի ըստը կրթութիւններովս անիկայ զօրացընէ ու ասեն ասեն մաքրէ. անկէց 'ի զատ ալ՝ գոնէ տարին մէյսը նայի քննէ սրտին շարժմունքներն ու բաղձանքները, որպէս զի անոնց մէջ գտած պակասութիւնները նորոգէ: Ու ինչպէս ժամագործը մաքուր եղով կ'օժէ ժամացուցին անիւներն ու ամեն մասունքը՝ որպէս զի աւելի դիւրաւ շարժին ու չիժանդոտին, ասանկ ալ ջերմեւանդ հողին իր սիրտը քննելէն ետքը՝ զանիկայ աղէկ նորոգելու համար, պէտք է նաև օժէ սուրբ խորհուրդներով, այսինքն խոստովանելով ու հաղորդուելով: Ասկրթութիւնը՝ քու ուժդ որ կամաց կամաց տկարացեր էր՝ նորէն վրագ կը բերէ, սիրտդ կը վառէ, բարի առաջադրութիւններդ կը կանանչցընէ, ու հողւոյդ առաքինութիւնները կը ծաղկեցընէ:

Ասջի հաւատացեալները աս կրթութիւնը կ'ընէին Գրիատոսի մկրտութեան օրը, ինչպէս սուրբ Գրիգոր նազիանզացին կը պատմէ, նորոգելով ան դաւանութիւններն ու հրաժարմունքները՝ որ մեր մկրտութեան օրը կ'ընենք: Արեւնց նմանինք, իմ աստուածասէր հողի, իրեւնց պէս ընենք սրտանց ու ջանացողութեամբ: Ուրեմն աս կրթութեան համար յարմար ասեն մը ընարեւելդ ետքը հողևոր հօրդ խորհրդովք, ու սովորականէդ քիչ մը աւելի թէ՛ հողևորասպէս և թէ՛ իրօք ըզքեղ ամփոփելէդ ետքը, քանի մը մտածական ընես ետևի դրած բաներուս վրայ, ինչ կերպով որ ասջի մասին մէջը սորվեցուցի:

Գ. ԱՒԻ Բ

Սաստիճոյ սողունաքեանը վրայ, որ մեզի ըրեր է իր ծառայաքեանը կանչելով զմեզ, ասջի ըրած աստուայրարքիւններնու համեմատ մտածական մը.

Ա. Քու ըրած խոստմունքներդ պէտք է աղէկ մտածես: Ասջինն էր՝ մէկդի ձգել ու ասել բողոքովին մահուաչափ մեղքը: Արկարդն էր՝ հողիդ սիրտդ մար-

մինդ իրենց ամեն բաներովը Աստուծոյ սիրոյն ու ծա-
ւայութեանը նուիրել: Երրորդն էր՝ որոշելը, մեզ-
քի մը մէջ յանկարծ իննալու որ ըլլաս՝ մէկէն Աստու-
ծոյ շնորհքովը ելլելու: Աս խոստմունքներդ գեղեցիկ
արդար գովելի ու արխական բաներ չեն, աղէկ մտածէ
որչափ սուրբ ու խելացի ու բաղձալի բան է ասանկ
խոստմունք ընելը:

Բ. Մտածէ որուն ընելը աս խոստմունքները • վասն
զի Աստուծոյ ըրած էս: Թէ որ մարդկանց ըրած խոստ-
մունքնիս պարտքիան ենք պահելու, որչափ աւելի Աս-
տուծոյ ըրածնիս • անոր համար Դաւիթ մարգարէն
կ'ըսէ աս Աստուած • Քեզի խօսք տուի, Քեզ ասաց սիրտ
ի՛մ • աս բարի խոստմունքը սրտէս ելաւ, Բռնեաց սիրտ
ի՛մ զբան բարի: մէջ մըն ալ չիմոռնամ պիտոր քու պա-
տուիրանքներդ, Յա-Իսիան ու Տաւադայոյ զարդարութիանս քս:

Գ. Մտածէ որ որուն անջնը ըրիր աս խոստմուն-
քը • բոլոր երկինքի սուրբերուն անջին: Սուրբ Աս-
տուածածինը, սուրբ աստուածահայրը, պահապան
հրեշտակդ, ու անոնց հետ ամեն սուրբերը կը լսեն
քու խօսքերդ ուրախութեամբ ու գովելով, ու անոյշ
աչքով կը տեսնեն քու սիրտդ՝ երբոր Քրիստոսի ոտ-
քը ինկած իր ծաւայութեանը կը նուիրէիր զքեզ •
մեծ ուրախութիւն եղաւ աս բանիդ համար երկինքը,
ու հիմայ կը նորոգուի ասոր յիշատակը՝ նորէն որ նու-
րօգելու ըլլաս քու խոստմունքներդ:

Դ. Մտածէ ինչ կերպով աս խոստմունքները ը-
նելը: Ա՛հ ինչ քաղցրութիւն, ինչ բարեբարութիւն
էր որ ան ատենը ըրաւ քեզի Աստուած: Իրան ըսէ •
Հոգւոյն սրբոյ քաղցր յորդորանքները չէին, որ քեզի
ընել տուին ատոնք: Աստուծոյ սէրն ու ողորմութիւնը
չէր, որ զքեզ քաշեց ձգեց աս նաւահանգստին մէջը:
Սուրբ խորհուրդները չէին, հոգեւոր գրքերը չէին,
աղօթքը չէր, որոնցմով շարժեց զքեզ Աստուած ի-
րեն գաւնալու • դուն կը քնանայիր, ով աստուածա-
սէր հոգի, բայց Աստուած արթուն կեցեր էր, ու քու
սրտիդ համար հաշտութեան ու սիրոյ կերպը կը պատ-
րասէր:

Ե. Մտածէ որ էր ընել տուաւ քեզի Աստուած
աս խոստմունքները • քու ծաղիկ հասակիդ ատենը:
Ի՛նչ մեծ բախտ՝ կանուխ սորվել ան բանն որ որչափ

կանուխ ալ սորված ըլլանք, միշտ ուշ է: Սուրբ Օգոստինոս երսուն տարուան էր երբոր դարձի եկաւ, ու կը հառաչէր ըսելով. « Ո՛վ գեղեցկութիւն յաւիտենահան, ինչպէս ուշ ճանչցայ զքեզ. ախո՛ս, կը տեսնէի զքեզ, ու չէի նայեր քեզի »: Դուն ալ կրնաս ըսել. Ո՛վ քաղցրութիւն յաւիտենահան, ինչո՞ւ աւելի առաջ համդ չառի: Բայց և ոչ համը առած ատենդ արժանի էիր առնելու. ուստի ճանչնալով որ ինչ բարիք ըրաւ քեզի Աստուած աս հասակիդ զքեզ իր ծառայութեանը կանչելով, Դաւիթ մարգարէին պէս ըսէ. Աստուած ի՞մ, ուսուցիչ զիս ՚ի ճանկաւեանէ ի՞մէ, և յարդ ևս պարմեցից զարդարութիւնս քո: Իսկ թէ որ ծերութեանդ ատենը դարձեր ևս առ Աստուած՝ քու աղէկ տարիներդ պարսպ անցընելով, մտածէ որ ինչ մեծ շնորհք ըրեր է քեզի Աստուած զքեզ մահուընէդ առաջ իրեն կանչելով ու խեղճութեանդ դէմը առնելով, որուն մէջը թողուցած որ ըլլար զքեզ՝ յաւիտեան թշուառ պիտոր ըլլայիր:

2. Մտածէ քու կոչմանդ հեռեանքներն ալ. թէ որ բաղդատեա հիմակուան ինչ ըլլալդ՝ առաջուց ինչ ըլլալուդ հեա, չեմ տարակուսիր որ մեծ տարբերութիւն կը գտնաս: Պզախ բան կ'երևնայ քեզի որ Աստուծոյ հեա խօսելը սորվեր ևս աղօթքով, զինքը սիրել կ'ուզես, շատ կ'իրքերդ՝ որ զքեզ կը նեղէին՝ զըսպեր ևս, շատ մեղքերէն ու խղճմտանքիդ շփոթութիւններէն խաղըսեր ևս, ու սակայ կը հաղորդուիս՝ յաւիտենահան շնորհաց աղբիւրը սրտիդ մէջ ընդունելով: Խիստ մեծ շնորհքներ են ասոնք, ի՞նչ աստուածասէր հոգի, հոգևոր աչքով նայելու որ ըլլաս. ասոնք բոլորն ալ Աստուծոյ ամենակարողութեանը գործքերն են, Դաւիթ մարգարէին խօսքը ըսէ. Աջ փեռան արար զօրութիւն, աջ փեռան Բարձր արար զիս. ու մեռացոյ, ալ ինչո՞ր ևս պարմեցից զգործս փեռան. այսինքն ինչուան ՚ի մահս ճանչնամ ու պատմեմ սրտով բերնով ու գործքով՝ Աստուծոյ ինձի ըրած հրաշքները:

Աս մտածականները ընելէդ ետքը, որոնք ինչպէս որ կը տեսնաս՝ շատ աղուոր բաղձանքներ կը բերեն սրտիդ, միայն շնորհակալութիւն մը ու սրտանց աղօթք մը ըրէ՝ որ ասոնք օգտակար ըլլան քեզի, ու խոնարհութեամբ ու բողբոլիմ Աստուծոյ ապաւինելով ա-

ղօթքդ ըմբոցուր, ետքին սաՀելով ամենէն զօրաւոր
առաջագրութիւններդ, այսինքն աս կրթութեան եր-
կրորդ մասն ալ ըմբոցընէէդ ետքը :

Գ. Ա. Ա. Գ.

Հոգևոր կենաց մէջ մեր հոգւոյն ըրած յառաջադի-
մութեանը վրայ քննութիւն .

Աս երկրորդ մասը կրթութեան քիչ մը երկայն է .
անոր համար հարկ չիկայ որ բոլորը մէյտեղ ընես, այլ
ասեն ասեն . զոր օրինակ՝ առաջ քննելով քու վարքդ
Աստուծոյ ունեցած պարտքերուդ վրայօք, երկրորդ՝
քեզի ունեցած պարտքերուդ վրայօք, երրորդ՝ ուրիշ
ներուն ունեցած պարտքերուդ վրայօք, ու չորրորդ՝
կիրքերուդ վրայօք : Հարկաւոր չէ, և ոչ օգտակար,
որ աս մտածականները ծնկան վրայ ընես . այլ սկիզբն
ու ետքը սրտանց ըրած հառաչանքներդ միայն : Աւ-
րիշ կտորները կրնաս ընել ժուռ գալով, կամ մանա-
ւանդ անկողնիդ մէջը՝ թէ որ կրնաս առանց մրափելու
հոն ընել նէ . բայց պէտք է որ առաջ աղէկ կարդա-
ցած ըլլաս ընելու մտածականդ :

Բոլոր աս երկրորդ մասը իրեք օրուան մէջը նայէ որ
ըմբոցընես, այսինքն իրեք ցօրեկ ու երկու գիշերէն ա-
ւելի չերկրնցընես, ամեն մէկ ցօրեկ ու գիշեր քանի մը
ժամ անցընելով : Ասան զի աս կրթութիւնը շատ եր-
կրնցընելու որ ըլլաս, կրնայ իր ուժը կորստնցընել, ու
թոյլ կերպով կ'ընէ իր տպաւորութիւնը : Քննու-
թեանդ ամեն մէկ կտորէն ետքը՝ նայէ որ ինչ բանի
մէջ կը պահասիս, ինչ բանի մէջ ճամբէ դուրս ելած ես,
որպէս զի կարենաս հոգևոր հօրդ յայանել, իրմէ խրատ
ընդունիլ, առաջագրել ու արիանալ :

Հարկաւոր չէ որ աս կրթութիւնը ըրած օրերդ բո-
լորովին հեռանաս ընկերութենէ, բայց քիչ մը քա-
շուիւք աղէկ կ'ըլլայ, մանաւանդ իրիկուան գէմ, որ-
պէս զի կարենաս կանուխկէկ պատկիլ, ու մարմինդ ալ
միտքդ ալ զօրացընել . չէ՛ նէ՛ չես կրնար աղէկ մտա-

ծական ընել: Օրուան մէջ նայէ որ ատեն ատեն հա-
ռաչանքներ ընես առ Աստուած, առ սուրբ Աստուա-
ծածինը, հրեշտակներուն ու երկնքի ամեն սուրբե-
րուն: Ասկէց 'ի զատ նայէ որ ամեն բան սրտանց Աս-
տուծոյ սիրոյն ու հոգւոյդ կատարելութեանը համար
ընես: Աւրեմն աղէկ սկսելու համար աս քննութիւնը,

Ա. Երեւակայէ որ Աստուծոյ առջին կեցեր ես:

Բ. Հոգին սուրբէն ինդրէ որ քեզի լոյս տայ, որ
զքեզ աղէկ կարենաս ճանչնալ. ինչպէս որ սուրբ Օ-
գոսաինտը կ'ընէր, խոնարհելով Աստուծոյ դիմացն
ու ըսելով. « Տուր ինձի տէր, որ զքեզ ճանչնամ, ու
զիս ալ ճանչնամ »: Ինչպէս որ սուրբ Գրանչիակոսն
ալ կ'ըսէր. « Ա՛յլ ես դուն, ու ես ո՛վ եմ »: Միտքդ
դիր որ քու յառաջագիտութիւնդ չէ թէ ինքնահա-
ւանութեան համար կ'ուզես իմանալ, այլ Աստուծոյ
սիրոյն համար ուրախանալու, չէ թէ պարծանաց հա-
մար, այլ Աստուծոյ փառք տալու:

Գ. Միտքդ դիր որ եթէ քիչ առաջ գնացած կամ
ետե ալ գնացած ըլլալդ ճանչնաս նէ, պիտոր չիմհա-
տիս, չիպաղիս, չիթուչնաս ամենեւին, այլ ընդհակա-
ռակն աւելի սիրտ աւնուս Աստուծոյ շնորհքովը, ա-
րիանաս, խոնարհիս, ու պակասութիւններդ շիակես:

Ասոնք ընելէդ ետքը՝ հանդարտ կերպով քննէ ինչ-
պէս վարուեր ես ինչուան հիմայ Աստուծոյ հետ, քու
հեռոյ, ու ուրիշներուն հետ:

Գ Լ ՈՒԽ Գ

Աստուծոյ հետ ինչպէս վարուելուս վրայ
քննորիւն.

Ա. Մահուչափ մեղքին հետ ինչպէս է սիրտդ, որո-
շած ես հաստատ առաջադրութեամբ մէյ մըն ալ, ինչ
որ ըլլայ՝ ըլլայ, մահուչափ չիմեղանչելու. աս մտքիդ
վրայ ամուր կեցած ես միշտ առջի ըրած առաջադրու-
թեանէդ 'ի վեր: Աս առաջադրութեանը վրայ հիմնած
է հոգեւոր կեանքը:

Բ. Աստուծոյ պատուիրանքներուն հետ ինչպէս է սիրադ, անոյշ են, ասորժելի են անոնք քեզի, Աստուծոյ պատուիրանքները կը սիրեն: Ա՛յլ աստուածասէր հոգի, ով որ բերնի համ ունի ու ստամոքսը աւրուած չէ, աղէկ կերակուրները կը սիրէ, գէշերը մէկդի կը ձգէ:

Գ. Ներելի մեղքերուն հետ ինչպէս է սիրադ: Չենք կրնար բոլորովին ազատ ըլլալ ներելի մեղքերէն, բայց քննէ որ մասնաւոր հակուժ մը ունիս ներելի մեղքի մը, կամ ա՛յլ գէշ՝ սիրադ կպանձ է ներելի մեղքի մը:

Դ. Հոգեւոր կրթութիւններու հետ ինչպէս է սիրադ, կը սիրեն զանոնք, համարմունք ունիս վրանին, չէ նէ կը ձանձրանաս անոնցմէ ու բանի տեղ չես դներ: Անոնցմէ ո՛րը կ'ասորժիս, ո՛րը չես ասորժիր. չըլլայ թէ սիրադ կը նեղի հոգեւոր բաներ լսելու՝ կարգալու՝ խօսելու կամ մտածելու. չըլլայ թէ կը գժուարիս հառաչանքներ ընելու առ Աստուած, խոստովանանք ըլլալու, հոգեւոր խրատներ լսելու, հաղորդութեան պատրաստուելու, կիրքերդ զսպելու: Ասանկ բան մը սրտիդ մէջ գանալու որ ըլլաս, քննէ որ ուսկից առաջ կու գայ ատ քու գժուարութիւնդ, պատճառն ինչ է:

Ե. Աստուծոյ հետ ինչպէս է սիրադ. Աստուած յիշելու ատենդ կ'ասորժիս, քաղցրութիւն մը կը զգաս Աստուած միտքդ բերելով: Տէս Դաւիթ մարգարէն ինչպէս կ'ուրախանար՝ Աստուած միտքը բերած ատենը. Յիշէ՛րի Աստուած, եւ ուրախ եղէ: Դիւրին կու գայ քեզի Աստուած սիրելը, ասորժ մը կը զգաս զինքը սիրելէն: Սիրադ կը բացուի Աստուծոյ մեծութիւնը բարութիւնն ու քաղցրութիւնը մտածելէն: Զբաղմունքներուդ ու աշխարհիս ունայնութեանցը մէջ Աստուծոյ յիշատակը միտքդ գալու որ ըլլայ, տեղ կը գանէ, կը տիրէ սրտիդ, սիրադ իրեն կը գառնայ՝ դիմացը ելլելու պէս, վասն զի հոգիներ կան որ ասանկ կ'ընեն:

Զ. Անկան մը էրիկը հեռու աշխարհէ գառնալու որ ըլլայ, կնիկը խնայածին պէս՝ որչափ ալ հարկաւոր գործքի հետ զբաղած ըլլայ որ չիկրնայ թողուլ ձեռքի գործքը, սիրադ ազատ ըլլալով՝ ամեն մտածմունք կը ձգէ ու էրկանը հասնիլը կը մտածէ: Ասանկ ալ որոնք որ իրաւցընէ կը սիրեն զԱստուած, որչափ ալ գործքի

զբաղած ըլլան, Աստուած մտքերնին եկածին պէս՝
ձեռքի գործքերնին կը մտնան անոր սիրոյն յիշատա-
կաւը . ասիկայ խիստ ազէկ նշան մըն է :

Ե . Սիրող Քրիստոսի հետ ի՛նչպէս է, կ'ախորժիս
ասենեղ իրեն հետ անցընելու . մեղուները մեղսին քովը
սիրով կը կենան, իսկ պիծակները գարշահոտ բաներու
քով . ասանկ ալ բարեպաշտ հոգիները Քրիստոսի հետ
կ'ուզեն կենալ, Քրիստոսի սէրը անոյշ կու գայ իրենց .
իսկ աշխարհասէր մարդիկ ունայնութեանց ետեւ կ'ըլ-
լան :

Ը . Սիրող սուրբ Աստուածածնայ հետ, սուրբե-
րուն հետ, պահապան հրեշտակիդ հետ ի՛նչպէս է .
կը սիրեն զիրենք, իրենց ասպաւինութիւն ունիս, կ'ա-
խորժիս պատկերքնին տեսնալ, վարքերնին կարդալ,
գովեստնին ըսել :

Թ . Ահազոր ի՛նչպէս է, Աստուծոյ վրայ կ'ուզես խօ-
սիլ . քու աստիճանիդ ու կարողութեանդ պատշաճ
գիտես խօսիլ . Աստուծոյ փառաբանութիւնը կ'ախոր-
ժիս երգել :

Ժ . Գործքերուդ մէջ Աստուծոյ արտաքին փառքն
ալ կը փնտրուես . Աստուծոյ պատուոյն համար կը ջա-
նաս գործքեր ընել . վասն զի որոնք որ զԱստուած կը
սիրեն, իր տանը փառքն ու զարգարանքն ալ կը փնտր-
ուեն :

ԺԱ . Աստուծոյ սիրոյն համար բան մը թողուցած
ունիս, սիրած բանէդ հրաժարած ունիս . սիրոյ մեծ
նշան է՝ սիրելւոյն համար բանէ մը հրաժարիլը . ի՛նչ
բան մէկգի ձգած ես Աստուծոյ սիրոյն համար :

ԳԼՈՒԽ Ե

Մեզի նետ ինչպէս փայտելոնուս վրայ թևոտրիւն .

Ա . Ի՛նչ կերպով դուն զքեզ կը սիրես . չըլլայ թէ
աւելի աս աշխրբիս համար զքեզ կը սիրես . թէ որ ա-
տանկ է, ուրեմն միշտ հոս կ'ուզես մնալ, ու կը ջանաս
հաստատուիլ աշխրբիս վրայ . իսկ թէ որ երկինքի հա-

մար զքեզ կը սիրես, փափաքդ կու գայ կամ գոնէ դիւրաւ կը համակերպիս Աստուծոյ կամացը՝ աշխարհէս բաժնուելու, երբոր ինքն ուզէ:

Բ. Կարգաւորեալ է քու վրայ ունեցած սէրդ. բան մը չիկայ որ զմեզ անանկ կործանէ, ինչպէս անկարգ կերպով մենք զմեզ սիրելնիս: Կարգաւորեալ սէրը կը պահանջէ որ հողինիս մեր մարմինէն աւելի սիրենք, ամեն բանէն աւելի առաքինութիւն վաստրկիլ ջանանք, աշխարհիս անարգ ու անցաւոր փառքէն վեր գնենք երկինքի փառքը: Կարգաւորեալ սիրտ ունեցողը ինք իրեն կ'ըսէ. Ասանկ մտածելու որ ըլլամ, ինչ կ'ըսեն հրեշտակները. չքսեր որ ինչ կ'ըսեն մարդիկ:

Գ. Ինչպէս կը սիրես մարմնիդ, հիւճնդութեան աւանը՝ հող կը տանիս իրեն. պարարկան ես օգնել իրեն՝ երբոր կիրքերը զինքը կը նեղեն, ու աս բանիս համար ամեն բան մեկդի թողուլ:

Դ. Ինչ կը կարծես զքեզ Աստուծոյ դիմացը. անասարակոյս ոչ ինչ: Մեծ խոնարհութիւն մը չէ որ ճանաչ մը զինքը ոչ ինչ սեպէ լեռան մը առջին, որ կաթիլ մը ջուրը զինքը ոչինչ սեպէ ովկիանոսին քովը, որ կրակի կայծ մը ոչինչ սեպէ զինքը արևուն դիմացը. խոնարհութիւնը ան է որ մենք զմեզ ուրիշներէն վեր չիղնենք, չուզենք որ ուրիշներէն աւելի համարմունք ունեցուի մեր վրան: Աս բանիս մէջ ինչպէս կը մտածես:

Ե. Խօսելու կողմանէ կը պարծիս կերպով մը. ինքդ զինքդ կը շողոքորթես խօսքով:

Զ. Գործքի կողմանէ առողջութեանդ դէմ կ'ընես՝ զուարճութեանդ համար պարսպ տեղը քունդ կարելով, ու ասոր պէս կենացդ մտասակար բաներով:

ԳԼՈՒԽ Զ

Ուրիշներուն հետ ինչպէս վարուելուս վրայ
քննութիւն .

Երիկ կնիկ պարտեղեան են իրար սիրելու , ու իրար
ընդ վրայ ունեցած սէրերնին սխտոր ըլլայ քաղցր , հան-
գարտ , հաստատուն , մշանջենաւոր , ու մանաւանդ
Աստուծոյ ասանկ ուզելուն ու հրամանելուն համար :
Նմանապէս զաւկներ , աղջականներ , բարեկամներ ,
ամենքն ալ իրենց աստիճանին համեմատ նոյն սէրը
պէտք է ունենան :

Բայց քու սիրտդ ընդհանրապէս ուրիշներու հետ
ինչպէս է . իրաւցընէ սրտանց ու Աստուծոյ համար
կը սիրես զիրենք : Ասիկայ աղէկ ճանչնալու համար պէտք
է միտքդ բերես անոնք՝ որ ձանձրալի ու անհաճոյ են
քեզի , վասն զի ասոնցմովն է որ զԱստուած կը սիրենք ,
այսինքն սիրելով ուրիշները՝ բայց մանաւանդ զանոնք
որ մեզի գէշութիւն կ'ընեն գործքով ու խօսքով : Քննէ
որ սիրտդ անոնց հետ աղէկ է , չէ՞ նէ՞ մեծ դժուարու-
թիւն կը զգաս զիրենք սիրելու :

Ուրիշի վրայ չար խօսելու պատրաստ ես , մանաւանդ
անոնց որ զքեզ չեն սիրեր : Ուրիշներուն ուղղակի կամ
անուղղակի մնաս մը կ'ընես . քիչ մը մտածելու որ ըլ-
լաս , աս բաներուն վրայ կ'անդրադառնաս :

ԳԼՈՒԽ Է

Ներքին յօժարութիւններուս վրայ քննութիւն .

Աս կատրներուն վրայ երկընցուցի , որովհետեւ աս-
տնք քննելով է որ կը ճանչնանք մեր հոգեւոր կենաց
մէջ ըրած յառաջագիտութիւնը . վասն զի մեղքերու

վրայ եղած քննութիւնը խոստովանանքի համար է ,
չէ թէ անոնց որ սա յառաջադիմութիւնը կը փնտռեն :

Բայց սա ամեն մէկ կտորին վրայ հերիք է հանդարտ
կերպով մը մտածել և տեսնալ թէ սրտերնիս սա բա-
ներուն մէջ ինչպէս եղած է մեր առաջադրութիւնը
բաժ առնեն ՚ի վեր , ինչ պակասութիւններ բրած ենք
ասոնց մէջ : Ուստի կարճ կերպով ամեն բան մտածե-
լու համար՝ կիրքերնիս պէտք է քննենք , ու թէ որ ա-
մեն մէկ բանին վրայ զատ զատ մտածելէն ձանձրու-
թիւն կու գայ մեզի նէ , ինչպէս որ ըսի՝ կրնանք ետեի
դրած կերպովս քննել զմեզ : Այսինքն թէ ինչպէս
վարուեր ենք Աստուած սիրելու , ուրիշները սիրելու ,
մենք զմեզ սիրելու մէջ :

Թէ մեր մեղքերը և թէ ուրիշներունը ատեր ենք ,
ուզէր ենք ջնջել երկուքն ալ :

Հարստութեան , զուարճութեանց , փառաց ու պա-
տուոյ բաղձանքներուն մէջ ինչպէս եղեր ենք :

Մեղքի վաանդներուն ու աշխրբիս բարիքները կոր-
սընցընելու վախերնիս ինչ կերպ եղած է . չըլլայ թէ
առջիններէն քիչ վախցած ըլլանք ու ետքիններէն շատ :

Աշխրբիս ու արարածոց վրայ դրած ենք յոյսերնիս ,
չէ նէ Աստուծոյ ու յաւիտենական բարեաց :

Պարսպ բաներու համար եւելօք տրամած ենք :

Անօգուտ բաներու վրայ չափազանց ուրախացած
ենք :

Ինչ բաներու կապուած է սրտերնիս , ինչ կիրքեր
տիրած են իրեն , ինչ բաներու մէջ աւելի ձամբէ ելած
է : Մեր հոգւոյն վիճակը իր կիրքերէն կը ձանջցուի ,
մէկիկ մէկիկ զանոնք փնտռելով , ինչպէս քնար զար-
նողը թելերը զննելով , որոնք որ աղէկ ձայն չեն հաներ՝
կը շիակէ սխմելով կամ թուլցընելով , մենք ալ ասանկ
մեր հոգւոյն սէրը՝ ատելութիւնը՝ բաղձանքը՝ վախը՝
յոյսը՝ տրամութիւնն ու ուրախութիւնը քննելով ,
ձայներնին աւրած է նէ՝ այսինքն թէ որ Աստուծոյ
փառացը համաձայն չեն նէ , իր շնորհքովը ու հոգւոր
հօրերնուս խորհրդովը կը շիակենք :

ԳԼՈՒԽ Ը

Ինչ բաղձանքներ որ բնկուրեցեն ետքը պէտք է
ուկենեանք .

Աս բաներս հանգարտութեամբ աղէկ մը մտածելէն
ու հողւոյդ վիճակը ճանչնալէն ետքը, աս կերպով
պէտք է սկսիս բաղձանքներդ :

Փառք տուր Աստուծոյ՝ քիչ մը աղէկցած որ դանկա
վարքդ հողևոր կեանք սկսելէդ ետքը, ու խոստովանէ
որ Աստուծոյ սղորմութիւնը միայն է՝ որ աս բարեքը
ընել տուած է քեզի :

Խոնարհէ Աստուծոյ դիմացը, ու աւելի առաջ չեր-
թալդ քու յանցանքդ ըլլալը խոստովանէ, որ փոյթ
չես ըրած հաւատարմաբար արիաբար ու միշտ բանե-
ցընելու ան շնորհքները լոյսը ու սրտի շարժմունքներն
որ աղօթքի մէջ ու ուրիշ ատեններ քեզի տուեր է :

Առաջադրէ որ միշտ օրհնես զինքը ան շնորհքներուն
համար, որ տուեր է քեզի քու գէշ կիրքերէդ եւս կե-
նալու ու աս սղտի յառաջադիմութիւնը ընելու :

Թողութիւն խնդրէ իր շնորհքներուն դէմ ըրած
անհաւատարմութեանդ :

Սիրագ իրեն նուիրէ, որ բոլորովին ինքը տիրէ ա-
նոր :

Խնդրէ իրմէն որ ամեն բանի մէջ հաւատարիմ ըլ-
լաս իրեն :

Սուրբ Աստուածածնայ, սուրբ Աստուածածնորը,
պահապան հրեշտակիդ, պաշտպան սուրբիդ, ուրիշ
սուրբերուն ալ օգնականութիւնը խնդրէ :

ԳԼՈՒԽ Թ

Բարի առաջադրութիւններն իսկ ևս արագելու յարմար
մտածականներ .

Քննութիւնդ ընելէն ետքը, ու խոհեմ հոգևոր հօր
մը հետ քու պակասութիւններուդ ու անոնց դեղերուն
վրայ խորհրդակցելէն ետքը, աս ետևի դրամ մտածա-
կաններէս օրը մէյմէկ հաս ընես աղօթքիդ ատենը, ինչ
կերպով որ առջի մասին մտածականները ըրիր՝ պատ-
րաստութեամբ ու ետքն ալ բողձանքներով, Աստու-
ծոյ առջին կեցածի պէս՝ խնդրելով իր շնորհքը, որ
պէս զի իր սիրոյն ու ծառայութեանը մէջն աղէկ մը
հաստատուիս :

ԳԼՈՒԽ Ժ

Հոգւոյն արժանաւորութեան վրայ մտածական .

Մտածէ հոգւոյդ անուականութիւնն ու արժա-
նաւորութիւնը, որ մտքովը կ'ըմբռնէ չէ թէ միայն աս
երևելի աշխարհքս՝ այլ նաև երկնքին հրեշտակները,
ու ասանց ամենուն դերագոյն ամենաբարի ու անպատ-
մելի տէրը . կը ճանչնայ որ յաւիտենականութիւն մը
կայ, ու ինչ որ պէտք է աշխարհիս վրայ աղէկ ապրելու
համար, որպէս զի երկնքը յաւիտեան հրեշտակնե-
րուն հետ վայելէ զԱստուած :

Ասկէց 'ի զաս անուական կամք մըն ալ ունի հո-
գիդ, որ կրնայ սիրել զԱստուած ու չիկրնար ատել
ըստ ինքեան: Նայէ ինչ դերագոյն բան է սիրագ, որ
ինչպէս մեղուները չեն կրնար աղտոտ բաներու վրայ
կենալ՝ այլ ծաղկըներու վրայ կը հանդչին, ասանկ ալ
ինքը Աստուծոյ վրայ միայն կը հանդչի, ու ամենևին
արարած մը չիկրնար զինքը գոհ ընել: Միտքդ բեր ա-

մենէն աւելի սիրած զուարճութիւններդ՝ որոնց առաջուց սիրտդ տուած էիր, ու մտածէ որ որչափ ներգութիւններ ալ անոնց հետ կրեր ես, ինչ մտմտութներ, ինչ սրամաշութ, որոնցմով խեղճ սիրտդ կը սանջրէր :

Սրտերնիս արարածներուն ետեւ, ըլլալու ատեն տակնուվրայ կ'ըլլայ՝ կարծելով որ անոնցմովը պիտոր կշտանայ. բայց անոնց հասնելուն պէս՝ կը տեսնայ որ խարուեր է, անոնք զինքը գոհ չեն կրնար ընել. վասն զի Աստուած կ'ուզէ որ սրտերնիս Նոյ նահապետին տապանէն դուրս թաուցած աղաւնիին պէս՝ հանդէլու տեղ մը ճիգանալով, իրեն դառնայ : Ինչ հիանալի բան է մեր սրտին բնական գեղեցկութիւնը. ինչո՞ւ իր բաղձանացը դէմ արարածներու գերի կ'ընենք զինքը :

Ուրեմն ասանկ պէտք է ըսենք մեր հողւոյն. Գուն որ այսչափ աղւոր ես, դուն որ կրնաս ճանչնալ զԱստուած, ինչո՞ւ չնչին բաներու ետեւ կ'ըլլաս. երբոր կրնաս յաւիտենականութեան ետեւ ըլլալ, ինչո՞ւ վայրկենի մը համար զքեզ կը կորսընցընես : Անուակ որդին ուրիշ ցաւերէն ՚ի զատ՝ ասոր վրայ ալ կը ցաւէր որ կրնալով իր հօրը առատ սեղանը վայելել, աղտոտ ու գանելու խողերուն կերածէն կարօտ էր ուտելու. ո՞վ հողիս, դուն Աստուծոյ ընդունակ ես, ամիսս է քեզի՝ Աստուծմէ վար բանով մը գոհ որ ըլլաս : Ասանկ խօսքերով հողիդ վեր վերցնէր, ցուցնէր իրեն որ ինքը յաւիտենական է ու յաւիտենականութեան արժանի, ու աս բանիս ետեւ ըլլալու համար սիրտ անէր իրեն :

ԳԼՈՒԽ ԺԱ.

Առաքիւնչքեանց ինչ անգիտե բուն ըլլալուն վրայ մտածական .

Մտածէ որ առաքիւնութիւններն են միայն ու ջերմեռանդութիւնը որ մարդուս հողին աշխրբիս վրայ գոհ կրնան ընել : Նայէ որչափ գեղեցիկ են առաքիւնութիւնները, իրենց ներհակ մոլութիւններուն հետ բաղգա-

տէ զանոնք • ինչ ախորժ կը զգայ մարդ համբերութեանէ քան թէ վրէժխնդրութենէ, հեղութենէ քան թէ բարկութենէ, խոնարհութենէ քան թէ հպարտութենէ ու փառասիրութենէ, առատաձեռնութենէ քան թէ ազահութենէ, եղբայրսիրութենէ քան թէ նախանձելէն, ժուժկալութենէ քան թէ չափազանց կերութեամբն: Առաքինութիւնները առ զարմանալի յառկութիւնը ունին՝ որ ընողին սիրտը խելքէ մտքէ վեր քաղցրութեամբ մը կը զուարճացնեն • իսկ մոլութիւնները չարաչար կը տխրեցնեն զինքը • ինչո՞ւ ուրեմն ամեն ջանք չենք ըներ առ քաղցրութեան համը առնելու:

Մոլութիւնները քիչ ունեցողն ալ՝ շատ ունեցողն ալ աժգոհ է • իսկ առաքինութիւնները քիչ ունեցողն ալ ունեցածին չափ գոհ կ'ըլլայ, որչափ որ շատ ունեւայ՝ աւելի գոհ կ'ըլլայ: Ա՛վ հոգևոր կեանք, սրչափ գեղեցիկ ես, սրչափ անոյշ, սրչափ ախորժելի, գուն նեղութիւնները կը մեղմեա, միսիթարութիւնները կ'անուշցնեն • առանց քեզի բարիքը չար է, ու վայելքը վնասելով ու նեղութիւններով լեցուն • ով որ գքեզ կը ճանչնայ՝ սամարացի կնիկանը պէս կ'ազազակէ • Տէ՛ր քո՛ւր ինչ զքո՛ւրն զայն • ան ջուրէն տուր ինձի տէր իմ, ինչպէս ստէպ կը հառաչէին սրբուհի Թերեզան ու սրբուհի Կատարինէ Ճենովացին, թէ և երկուքին ուղածը նոյն բանը չէր:

ՔԼՈՒԽ ԺԲ

Մուրբերուն տուած օրինակին վրայ մտածուրիւն •

Մտածէ սուրբերուն ամեն կերպ տուած օրինակը • ինչ չորին զԱստուած սիրելու ու իրեն ջերմեռանդ ըլլալու համար: Նայէ մարտիրոսները, ինչպէս իրենց առաջադրութեանը վրայ ամուր կեցած՝ ինչ տանջանք որ ըսես՝ յանձն առին: Նայէ մանուսանդ ծաղկահասակ ու սիրուն օրիորդները, շուշանի պէս ձերմակ մաքրութիւննին, վարդի պէս կարմիր Աստուծոյ վրայ ունեցած սերերնին, ունեւք սասուերկու տարեկան,

ումանք սասուիրէք, ոմանք տասնըվեց, քսան քսանը-
հինգ տարուան աղջիկներ, հազարումէկ կերպ կերպ
չկսուած տանջանքներ քաշեցին իրենց առաջագրու-
թեանը վրայ ամուր կենալու համար, չէ թէ միայն
հաւատքի մէջ՝ այլ նաև ջերմեռանդութեան. վասն
զի կեանքերնին սուին՝ կուսութիւննին պահելու հա-
մար, վշտացելոց ծառայելու համար, տանջանքի մէջ
եղողներուն սիրտ տալու համար, մեռածները թա-
ղելու համար: Չարմանք բան, սն տկար բնութիւնը
ի՛նչ արիութիւն չիցուցուց աս բաներուս մէջ:

Նայէ այնչափ սուրբ հայրապետները, ի՛նչպէս կրտ-
սիճութեանը աշխարհքս ոտքի տակ առին, ի՛նչպէս
իրենց առաջագրութեանը վրայ ամուր կեցան. բան մը
չիկրցաւ զիրենք անկէ ետ կեցրնել, ամբողջ պահեցին
առաջագրութիւննին, բանի մը մէջ չիթուցան: Ի՛նչ
չքսեր սուրբ Օգոստինոս իր սուրբ մօրը վրայ. սն ի՛նչ
արիութեամբ, թէ կարգուած և թէ որբեարիութեան
տանը, իր առաջագրութեանը վրայ ամուր կեցաւ
Աստուծոյ ծառայելու: Ի՛նչ չքսեր սուրբ Հերոնիմոս
ալ իր սիրելի հոգևոր զաւկին սրբուհի Պաւլային վրայ.
Ի՛նչ նեղութիւններ, ի՛նչ ձախորդութիւններ չիքա-
շեց խեղճը: Անանկ է նէ, մենք ալ աս օրինակներուն
նայելով՝ ի՛նչ պէտք չէ որ ընենք. անոնք ալ մեզի պէս
տկար մարդիկ էին, նոյն Աստուծոյ սիրոյն համար էր
քաշածնին, նոյն առաքինութիւնները վաստըկելու հա-
մար. ինչո՞ւ մենք ալ անոնց պէս պիտոր չընենք՝ մեր
վիճակին ու մեր կոչմանը համեմատ, մեր առաջագրու-
թիւնը ու մեր ըրած սուրբ դաւանութիւնը պահելու
համար:

ՔԼՈՒԽ ԺԳ

Քրիստոսի մարդասիրտը վրայ մտածուրիւն.

Մտածէ Քրիստոսի մեր վրայ ունեցած սէրը, որով
այնչափ բան քաշեց աշխրբիս վրայ, մանաւանդ Ձի-
թենեաց պարտէզն ու Գողգոթա լեռը: Իր սիրոյն
պատճառը մենք էինք, մեր սրտին բարի առաջագրու-

Թիւնները իր հօրմէն խնդրելու համար՝ ան ամեն չար-
չարանքները քաշեց, ու նոյն չարչարանքներովը ընդու-
նեցաւ մեզի համար ինչ որ հարկաւոր էր մեր առա-
ջագրութիւնները սրահելու աճեցընելու հաստատելու
ու իրենց վախճանին հասցընելու: Ա՛յ իմ ըրած առա-
ջագրութիւնս, ի՛նչ անգին բան ես դու՝ Քրիստոսի
չարչարանքներուն գինը ըլլալովդ. ս՛հ ի՛նչպէս սիրելի
պէտք է որ ըլլաս ինձի, այնչափ սիրելի եղած ըլլա-
լովդ Քրիստոսի: Փրկիչ իմ Յիսուս, որ աս առաջա-
գրութիւնը ինձի վաստակցընելու համար՝ մահ յանձն
առիր, շնորհք աուր ինձի՝ որ ասիկայ չեկորսընցընելու
համար կեանքս տամ:

Մտածէ, ո՛վ աստուածասէր հոգի, որ Քրիստոս
խաչին վրայէն քու սիրտդ կը տեսնար ու կը սիրէր .
ու ան սիրովը քեզի համար խնդրեց ու առաւ իր երկ-
նաւոր հօրմէն ան ամեն բարիքն որ ունենայիր պիտոր .
անոնց հետ քու բարի առաջագրութիւններդ ալ: Աս
ասանկ է, ո՛վ աստուածասէր հոգի. մենք ամենքս ալ
կրնանք ըսել Արեմիա մարգարէին ըսածը. Տէր, մի՛ւ չ
«սեղծեալ էի ես՝ դու գեսանէիր դիս, եւ անասմբ ի՛ւնէի դիս»:
Վասն զի իրաւցընէ ինքը իր աստուածային բարութե-
նէն ողորմութեամբ ու սիրով պատրաստեց մեզի հա-
մար ինչ որ ընդհանրապէս ու առանձին հարկաւոր էր
մեր փրկութեան համար, ուստի և մեր բարի առաջա-
գրութեանցը: Ասոր վրայ տարակոյս չիմնար: Ինչպէս
մայր մը դեռ զաւակը չիճնած՝ անոր հարկաւոր բանե-
րը կը պատրաստէ, օրորոց, խանձարուրք, ու նաև
դայեակ, ասանկ ալ Քրիստոս ուզելով զմեզ փրկել
ու իր զաւկընները ընել, խաչին վրայէն մտածեց ու հո-
գաց ինչ որ մեր երջանկութեանը համար պէտք էր,
մեր հոգւոյն օրորոցը, խանձարուրքը դայեակը ու ա-
մեն բան. այսինքն յորդորանք, շնորհք, ու ինչ որ մեր
հոգւոր կատարելութեանը համար պէտք էր:

Ա՛հ ի՛նչպէս սրտերնուս մեջը խորունկ պէտք էր տը-
պաւորէինք աս մտածականը. կարելի բան է որ իմ
փրկիչս զիս այսչափ ու ասանկ քաղցր սիրով սիրած
ըլլայ, կարելի բան է որ զիս առանձին մտածած ու ա-
մեն բան ինձի համար պատրաստած ըլլայ, որոնցմով
որ զիս իրեն քաշեց: Աւրեմն ի՛նչպէս պէտք է սիրեմ
յարգեմ ու բանեցընեմ աս շնորհքներն որ ինձի ըրեր

է : Ի՞նչպէս սիրտս կրնայ անպայ ըլլալ առ բանին .
 ինքը բարեպուծ մօրմը պէս իմ վրաս մտածեր , զիս
 սիրեր , իմ փրկուծեանս համար ամեն կարօտուծիւնս
 հոգացեր է , իբրև թէ աշխարքիս վրայ ուրիշ մարդ ե-
 ղած չըլլար , ուրիշ մտածելու բան չունենար : Ինչպէս
 որ արևը երկրիս վրայ ծագելով , անոր ամեն մէկ մասը
 անանկ կը լուսաւորէ՝ իբրև թէ անոր համար միայն
 ծագած ըլլար , նմանապէս Քրիստոս ամենքնիս ալ մը-
 տածեր ու հոգացեր է , ամեն մէկերնուս վրայ անանկ
 մտածելով՝ իբրև թէ ուրիշներուն վրայ չխնայածէր .
 անոր համար Պօղոս առաքեալը կ'ըսէ . Ո՛ր «Իբեաց զիս» ,
 եւ ճարտեսաց զանի իւր լուսն իմ . այսինքն անանկ սիրեց զիս
 ու անանկ հոգաց , իբր թէ զիս միայն մտածած ըլլար :
 Աս մտածականը սրախդ մէջ տպաւորէ , ով աստուա-
 սէր հոգի , որպէս զի քու առաջադրուծիւնդ որ այն-
 չափ սիրելի եղած է Քրիստոսի՝ սիրես մտածես ու
 հոգաս :

Գ. Լ. ՈՒԻ ԺԴ

Աստուծոյ մեր վրայ ունեցած յաւիտեանական
 սիրոյն վրայօր մտածական .

Մտածէ որ Աստուած 'ի յաւիտենից զքեզ սիրեր
 է , զես Քրիստոս իր մարդկուծեամբը քեզի համար
 խաչին վրայ չխնայած՝ Աստուած իր անհուն բարու-
 թեամբը քու վրայ մտածեր ու զքեզ խելքէ մտքէ
 վեր կերպով սիրեր է : Բայց ի՞նչ ըսել է 'ի յաւիտե-
 նից սիրել . այսինքն քանի որ Աստուած Աստուած է ,
 բայց Աստուած էրբ սկսեր է Աստուած ըլլալու . ըս-
 կիցք չունի , ոչ երբէք սկսեր է , վասն զի Աստուած
 միշտ Աստուած եղած է՝ առանց սկսելու ու առանց
 լմրննալու . ուստի միշտ զքեզ սիրեր է 'ի յաւիտենից ,
 ու քեզի համար պատրաստեր է աս ամեն շնորհք-
 ներն ու բարիքները . Արեմիա մարգարէին բերնովը
 քեզի ալ՝ ամենուս ալ կ'ըսէ . Սէր յաւիտենական սէրեօ՛ր
 զքեզ , լուսն այնորի յգեօ՛ր զքեզ 'ի գեօնիսն : Ուրեմն ա-

մեն ուրիշ չնորհփնեցուն հեա՝ քու առաջադրութիւնդ
ալ մտածեր ու հոգացեր է որ իրեն ծառայես :

Ո՛հ, ինչ մեծ բան պիտոր ըլլայ սա մեր առաջա-
դրութիւնն որ Աստուած ՚ի յաւիտենից մտածեր ու հո-
գացեր է, որչափ պէտք է սիրենք ու յարգենք ասի-
կայ, ի՛նչպէս պատրաստ պէտք է ըլլանք ամեն բան
յանձն աւնելու՝ անոր մէկ պղտի մասն ալ չիկորսըն-
ցընելու համար : Թող բոլոր աշխարհքս ասոր համար
կորսընցընենք . վասն զի բոլոր աշխարհք հոգի մը չա-
թեր, ու հոգի մըն ալ առանց սա առաջադրութեան
բան մը չաթեր :

ՔԼՈՒԽ ԺԵ

Վերի մտածակաւեկերոշն ետեւն ընկերոշ հարաւշակը-
ներ, ոչ սա կրքոշրեան պտոշղը .

Ո՛վ սիրելի առաջադրութիւն, դուն ան աղւոր
ծառ կենացն ես՝ որ Աստուած իր ձեռքովը սրտիս մէ-
ջը անկեց, ու իմ փրկիչս իր սուրբ արունովը կ'ուողէ՝
պողարեր ընելու համար : Հազար անգամ մեռնիմ,
ու չիթողում որ հով մը դքեղ իմ սրտէս խէ, ոչ ու-
նայնասիրութեան հովը, ոչ զուարճութեան, ոչ հա-
րրասութեան, ոչ նեղութիւններուն հովերը, դքեղ
իմ սրտէս չիկրնան հանելու :

Տէր իմ, դուն ՚ի յաւիտենից սա աղւոր ծառը տըն-
կեցիր ու պահեցիր իմ պարտեղիս համար քու հայ-
րագութ սրտիդ մէջ . ո՛հ որչափ ուրիշ հոգիներ սա
բախտը չունեցան . ի՛նչպէս ուրեմն կրնամ քու ողոր-
մութեանդ առջին բաւական խոնարհիլ :

Ո՛վ դեղեցիկ ու սուրբ առաջադրութիւն, ես դքեղ
որ պահեմ, դուն ալ զիս կը պահես . դուն սրտիս մէջն
որ կենաս, քեզմով հոգիս կենդանի կը մնայ . ուրեմն
կեցիր միշտ, դուն որ Աստուծոյ ողորմութեանը մէջ
միշտ կեցեր էիր . կեցիր սրտիս մէջը յաւիտեան, եր-
թայ ու չիւայ ան վայրկեանն որ դուն զիս թողուս :

Աս հառաչանքները ընելէդ ետքը, որոշէ մասնաւո-

բապէս ինչ որ պէտք է քու սուրբ առաջադրութիւնդ պահելու, ու վճռէ որ անոնք հաւատարմութեամբ բանեցրնես, աղօթքէն սուրբ խորհուրդներէն բարեգործութիւններէն չիղադրիս, մտածականիդ մէջ ճանչցած պակասութիւններդ շխտես, մեղաց աւիթները կտրես, առ բաներուս համար առած խրատներդ պահես :

Աս ալ ընելէդ ետքը՝ աղէկ մը ուժ առնելով, նորէն նորէն հաստատէ առաջադրութիւնդ, ու իբրև թէ սիրտդ հոգիդ ու կամքդ ձեռքդ առած՝ Աստուծոյ նուիրէ, խօսք տալով որ մէյ մըն ալ ետ չառնես, այլ Աստուծոյ ձեռքը թողուս՝ ամեն բանի մէջ ամեն կերպով իր կամքը ընելու : Խնդրէ Աստուծմէ որ ղքեղ բոլորովին նորոգէ, օրհնէ ու հաստատէ քու նորէն ըրած առաջադրութիւնդ, սուրբ Աստուածածնայ, պահապան հրեշտակիդ, ու ամեն սուրբերուն բարեխօսութիւնը խնդրէ :

Աս կերպով սիրտդ շարժած՝ գնա հոգևոր հօրդ ոտքը ինկիր, խոստովանէ քու գլխաւոր պակասութիւններդ՝ որ ընդհանրական խոստովանանքէդ ետքը ըրած ես, ու արձակումդ առ ինչ կերպով որ առջի անգամուն աւեր էիր. նորէն իր առջին քու առաջադրութիւնդ ըրէ ու հաստատէ, ու ետքը գնա քու նորագուած սիրտդ միացուր իր սանգձողին ու փրկչին հետ՝ սուրբ հաղորդութիւնը ընդունելով :

ԳԼՈՒԽ ԺԶ

Սա կրքոչքնենե կտքը պահելու զգացմունքները .

Ան օրն որ առաջադրութիւնդ նորէն կ'ընես, ու հետեւեալ օրերը, պէտք է սրտանց ու բերնով ալ ասեն ասեն Պօղոս առաքեալին, սուրբ Օգոստինոսին, սրբուհի Կատարինէ ճենովացիին, ու ուրիշ սուրբերուն ջերմեանդ խօսքը ըսես. Աս իմն չեմ տակէց ետքը, ապրիմ ալ՝ մեռնիմ ալ՝ Քրիստոսինն եմ, ալ ամենեկն բան մը չուրիմ որ իմն ըլլայ, իմ իմն՝ Քրիստոս է, իմ իմն՝ իրենը ըլլալն է : Ո՛վ աշխարհք, դուն միշտ նայնն

եա, ես ալ միշտ նոյնն էի, բայց ասկէց ետքը նոյնը պիտոր չըլլամ: Չէ, ասկէց ետքը նոյնը չեմ, վասն զի սիրտս փոխուած է. աշխարհք որ զիս այնչափ խաբէց, ասկէց ետքը ինքը ինձմէն խաբուած պիտոր ըլլայ՝ կամաց կամաց փոխուելն չխմանալով, ու զիս որ Յակոբն եմ՝ Եսաւ կարծելով:

Աս կրթութիւնները պէտք է որ սրտերնուս մէջ մնան, ու մտածականներէն քիչ քիչ արտաքին գործքերու ու ընկերութեանց անցնինք, որ չըլլայ թէ մեր բարի առաջադրութիւններուն ազնիւ եղը մեր հոգւոյն ամեն մասանցը մէջ թափանցելուն տեղը՝ դուրս թափի: Բայց աս ամեն բաները պէտք է ընենք՝ առանց մտքերնիս ու մարմիննիս յագնեցընելու:

ԳԼՈՒԽ ԺԷ

Սա հոգևոր կեանաց ներածութեանը դեմ երկուս առարկուքիսն կարելի է որ ըլլուի, սակունց պատասխանը.

Արնայ մէկը ըսել քեզի՝ որ աս կրթութիւններն ու խրատները թէ որ ուզես սրահել, հարկ կ'ըլլայ որ ուրիշ բանի հետ չըլլաս: — Ա՛խ, ինչ ըսեմ, ո՞վ հոգի աստուածասէր, թէ որ ասոր համար ուրիշ բանի հետ չիկրնայինք նէ ալ ըլլալ, բաւական էր ըրածնիս. վասն զի ինչ բանի համար որ աշխարհք եկեր ենք, անիկայ ըրած կ'ըլլայինք: Բայց չե՞ս տեսնար որ ինչ խաբէական խօսք է ասիկայ: Թէ որ աս ամեն կրթութիւնները ամեն օր ընելու ըլլայինք, իրաւ է որ ուրիշ բանի հետ ըլլալու ատեն չէինք ունենար. բայց ատենին ու տեղւոյն յարմար ընելու կրթութիւններ են ասոնք: Օրէնքի գիրքերուն մէջ նրչափ քաղաքական օրէնքներ կան ընելու, բայց ասով չխմացուիր որ ամեն օր ամենքը ընելու բաներ են, այլ իւրաքանչիւրը իր տեղւոյն ու ատենին: Դաւիթ մարգարէն թէ և այնչափ դժտարին գործքերու մէջ էր, բայց խմ ըսածներէս շատ աւելի հոգևոր կրթութիւններ կ'ընէր: Սուրբ

Նուդովիկոս, թէ պատերազմի և թէ խաղաղութեան
ատեն զարմանալի թագաւորը, որն որ անանկ խլճմը-
տանքով դատաստանները կը քննէր ու իր տէրութեան
գործքերը կը մտածէր, օրը երկու պատարագ կը տես-
նէր, իր տաներէց քահանային հետ երեկոյեան ու հան-
գըստեան ժամակարգութիւն կը կատարէր, ամէն օր
իր մտածականը կ'ընէր, ամէն ուրբաթ հիւանդանոց-
ներուն այցելութիւն կ'ընէր, կը խոստովանէր, կը հա-
ղորդուէր, ստէպ քարոզ կը լսէր, շատ անգամ հո-
գևոր խօսակցութիւններու հետ կ'ըլլար, այսու ամե-
նայնիւ հասարակաց բարիքը հոգալու ու ջանացողու-
թեամբ գլուխ տանելու չէր պակսէր, ու իր արքու-
նիքը իր նախորդներուն ատենէն աւելի ծաղկած ու
գեղեցիկ էր: Աւրեմն արիութեամբ ձեռք զարկ աս
կրթութիւններուն՝ որ առջից գրի: Աստուած քեզի
բաւական ուժ ու դիւրութիւն կու տայ ուրիշ գործ-
քերուդ հետ ալ ըլլալու, ինչուան արևն ալ կը կեցը-
նէ՝ ինչպէս Յեսուսին ըրաւ՝ պատերազմը լուսով լմըն-
ցընելու համար: Ան ատենը շատ գործք կրնանք ընել,
երբոր Աստուած մեր հետը կը գործէ:

Արնայ ուրիշ մըն ալ ըսել որ ես ամենքն ալ մտա-
ծական ընելու յարմար կը սեպեմ, բայց ամենքը յար-
մար չեն, ուստի աս ներածութիւնը ամենուն չե՞ծա-
ռայեր: — Իրաւ է որ ես ասանկ կ'ենթադրեմ, իրաւ
ալ է որ ամենքը մտածական ընելու յարմարութիւն
չունին. բայց աս ալ իրաւ է որ ամենքը, նաև չիկըր-
թուած մարդիկ, կրնան՝ թէ որ աղէկ հոգևոր հօր մը
հանդիպին, ու ուզեն աշխատիլ՝ ատ յարմարութիւնը
ունենալու: Իսկ թէ որ անանկներ ալ գանուին՝ որ ա-
մենեկին կերպով մը չիկարենան աս շնորհքը ստանա-
լու, որն որ խիստ քիչ կրնայ հանդիպիլ, խոհեմ հո-
գևոր հայր մը կրնայ խրատ տալ որ անոնց տեղը կար-
գան կամ ուշադրութեամբ մտիկ ընեն գրած մտածա-
կաններս:

ԳԼՈՒԽ ԺԸ

Ետպի ու գլխաւոր իրեր խրատակերս աւ եկրածու-
րեան վրայ .

Ամեն ամսուն առջի օրը նորոգէ առաջագրութիւնդ՝
որ առջի մասին մէջ մտածականներէն ետքը դրած եմ,
ու ամեն ամեն նորէն հաստատէ անիկայ՝ Դաւիթ
մարդարէին խօսքը ըսելով, Աչ, աէր իմ, Յա-ի-փեան ու
ճոտացայ դարդարո-ի-նս +ս, զի նո+օ+ կեցո-ցէր զիս: Աւ եր-
բոր սիրագ խոտորելու նշան մը կը պգաս, միաքոք բեր
առաջագրութիւնդ, գեալներ ինկիր, ու սրտանց խոնար-
հութեամբ հաստատէ նորէն անիկայ . աեւնաս որ մեծ
քաջալերութիւն կ'ուենեաս:

Յայանի ըսէ որ կ'ուզես ջերմեռանդ ըլլալ . մի ամս-
ջեր Աստուծոյ սիրոյն ստիորական ու հարկաւոր բա-
ները ընելու . ըսէ արիաբար որ մտածական ընես սի-
տոր, ըսէ որ աւելի կ'ուզես մեռնիլ քան թէ մահու-
չափ մեղք գործել, ըսէ որ կ'ուզես սաէս խոստովա-
նիլ ու հաղորդուիլ, ու հոգևոր հօրդ խրատները պա-
հել, թէ և այլ և այլ նկատմանց համար ջուզես ա-
նունը զուրցել: Աս արիութիւնը Գրիտոսի ծառայել
ուզելու, ու մասնաւոր սիրով մը իրեն նուիրուելու,
խիտ հաճոյական բան է իրեն . վասն զի կ'ուզէ որ ա-
մօթ շիտակեմք իրեն ծառայելը ու իր խաչը: Մէյ մըն
ալ որ աս արիութիւնը աշխարհիս շատ հրաւերքներուն
դէմը կ'առնէ, ու կը ստիպէ զմեզ նաև մեր բարի ա-
նունը պահելու համար՝ ամուր կենալ մեր առաջա-
գրութեանը վրայ: Պիլիսոփաները իրենց փիլիսոփայ
ըլլալը յայանի կ'ընէին, որպէս զի ուրիշները թողուն
իրենց փիլիսոփայի պէս կեանք անցընել . ասանկ ալ
մեք պէտք է յայանեմք հոգևոր կեանք սիրելնիս, որ-
պէս զի ուրիշները թող ասան մեզի հոգևոր կեանք ան-
ցընել: Իսկ թէ որ մէկը ըսելու ըլլայ քեզի որ կարելի
է հոգևոր ըլլալ՝ առանց աս խրատներն ու կրթու-
թիւններն ընելու, գէմ մի խօսիր, այլ հեղութեամբ

սլատասխանէ որ դուն խիստ տկար ըլլալով՝ առ օդ-
նութիւններուն կարօտ ես :

Ետքի խօսքս առ է, իմ աստուածասէր հոգի . որ-
չափ որ երկինքն ու երկրիս վրայ սուրբ բաներ կան՝
ամենուն համար ըլլայ, սուրբ մկրտութեանդ համար
ըլլայ, Յիսուսի քաղցրագուծ սրտին համար ըլլայ՝ որ
զքեզ սիրեր է, իր օղորմութեանը համար ըլլայ՝ որուն
վրայ բոլոր յոյսերնիս դրած ենք, կը խնդրեմ որ սկսած
հոգևոր կեանքիդ մէջը յարատեւես : Օրերնիս կ'անց-
նին, մահերնիս դրանն առջին կեցած է . « Փողը ահա
կը հնչէ, կ'ըսէ սուրբ Գրիգոր նազիանզացին, կը կան-
չէ զմեզ . ամեն մարդ սպարաստ ըլլայ, վասն զի դա-
տաստանը մօտ է » : Երբոր սուրբ Սիմիոնիանոսը մար-
տիրոսութեան կը տանէին, մայրը կանչեց ետեէն .
« Արդեակ իմ, յիշէ յաւիտենական կեանքը, երկինք
նայէ, մտածէ իմ է որ հոն կը թաղաւորէ . մահը առ
կարճ կեանքերնիս շուտով կը ըմբնցնէ » : Ես ալ հի-
մայ նոյնը կ'ըսեմ քեզի, իմ աստուածասէր հոգի . եր-
կինք նայէ, ու անիկայ երկրիս համար մի կորսրնցը-
ներ . դժոխք նայէ, ու անցաւոր բաներու համար ըզ-
քեզ հոն մի ձգեր . Քրիստոսի նայէ, ու զինքը աշխար-
քիս համար մի ուրանար . ու երբոր հոգևոր կենաց
աշխատանքը քեզի ծանր երևայ, սուրբ Ֆրանչիսկոսին
երգը երգէ

« Ի սէր բարեաց, որոց մընամ,

Քաղցր է կըրել ինձ զամենայն » :

Օրհնեալ ըլլայ Քրիստոս մեր տէրը, ու իրեն հետ հօր
և սրբոյ հօգւոյն վայելէ փառք և սպասիւ այժմ և
միշտ և յաւիտեանս յաւիտենից . ամէն :

ՅԱՆԿ ԳԼԽՈՅ

Թարգմանչին յառաջաբանութիւնը	Գ
Հեղինակին յառաջաբանութիւնը	Ե

Մ Ա Ս Ն Ա Ռ Ա Ջ Ի Ն

Ա . Ճշմարիտ ջերմեռանդութեան նկարագրութիւնը	11
Բ . Ջերմեռանդութեան յատկութիւնը ու ինչ գերազանց բան ըլլալը	13
Գ . Ինչ և իցէ կոչուին ու վիճակ ունեցողն ալ կրնայ ջերմեռանդ ըլլալ	15
Դ . Հոգևոր կեանք սկսելու ու առաջ երթալու համար առաջնորդ մը պէտք է ունենալ	17
Ե . Հոգևոր ճամբուն սկիզբը հոգինիա մաքրելն է	19
Զ . Առջի մաքրութիւնը, որ է մահու չափ մեղքերէն մաքրուիլը	21
Է . Երկրորդ մաքրութիւնը, որ է մեղքերէն մնացած յօժարութիւնները սրտերնէս դուրս ընելը	22
Ը . Երկրորդ մաքրութիւնը ընելու կերպը	24
Թ . Աստուծոյ զմեզ ստեղծելուն վրայ մտածական	25
Ժ . Աստուծոյ զմեզ ստեղծելու վախճանին վրայ մտածական	27

ԺԱ.	Աստուծոյ բարեբարութեանցը վրայ մտածական	29
ԺԲ.	Մեղաց վրայ մտածական	31
ԺԳ.	Մահուան վրայ մտածական	33
ԺԴ.	Դատաստանին վրայ մտածական	35
ԺԵ.	Դժոխքին վրայ մտածական	37
ԺԶ.	Արքայութեան վրայ մտածական	39
ԺԷ.	Արքայութիւնը ընտրելու ու դժոխքէն ետ կենալու մտածական	41
ԺԸ.	Հոգեւոր կեանք ընտրելու ու աս որոշմունքը ընելու համար մտածական	43
ԺԹ.	Ընդհանրական խոստովանանքը ինչպէս պէտք է ըլլալ	45
Ի.	Աստուծոյ ծառայելու որոշմունքդ սրտիդ մէջ պէկ մը տպաւորելու, ու ապաշխարութեանդ կատարեալ ընելու համար՝ առաջադրութեան զօրաւոր ձև մը	46
ԻԱ.	Աս առջի առաջադրութեան պտուղը	48
ԻԲ.	Պէտք է որ ներելի մեղքերուն վրայ յարում ունենալէն սրտերնիս մաքրենք	49
ԻԳ.	Պէտք է որ անօգուտ ու վասնդաւոր բաներու յօժարութիւնն ալ սրտերնէս հեռացրնենք	51
ԻԴ.	Պէտք է որ բնութեան չար յօժարութիւններէն ալ սրտերնիս մաքրենք	52

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

Ա.	Աղօթից հարկաւորութեանը վրայ	54
Բ.	Համառօտ կերպ մտածական ընելու, ու նախ անոր պատրաստութեան առջի մասը որ է Աստուծոյ ներկայութիւնը	57
Գ.	Աստուծմէ ընդ խնդրելը, որ պատրաստութեան երկրորդ մասն է	59
Դ.	Մտածականիդ նիւթը աչքիդ գիմացը բերել, որ պատրաստութեան երրորդ մասն է	60
Ե.	Խորհրդածութիւններ ընելու վրայ, որ մտածականին երկրորդ մասն է	61
Զ.	Բաղձանքներ ու առաջադրութիւններ ընել	

լու վրայ • որ մտածականին երրորդ մասն է	—
Ե • Մտածականէն ետքը ընելու բաներնիս	62
Ը • Մտածականի վերաբերեալ քանի մը խրատ- ներ	63
Թ • Մտածականի մէջ հանդիպած ցամաքու- թեան վրայ	65
Ժ • Առաւօտեան կրթութիւն	67
ԺԱ • Երեկոյեան կրթութեան ու խղճմտանքի քննութեան վրայ	68
ԺԲ • Մտքերնիս ամփոփ պահելու վրայ	69
ԺԳ • Առ Աստուած բողձանքներ , հառաչական աղօթքներ ու բարի խորհուրդներ ունե- նալու վրայ	71
ԺԴ • Սուրբ պատարագին վրայ , ու ինչ կերպով որ պէտք է տեսնել սուրբ պատարագը	76
ԺԵ • Ուրիշ հասարակաց հոգեւոր կրթութիւն- ներու վրայ	78
ԺԶ • Սուրբերը յարդելու ու զիրենք բարեխօս բռնելու վրայ	79
ԺԿ • Ի՞նչպէս պէտք է Աստուծոյ խօսքերը լսել ու կարդալ	81
ԺԸ • Ի՞նչպէս պէտք է Աստուծոյ աղղկցութիւն- ներն ընդունել	82
ԺԹ • Խոստովանանքի վրայ	85
Ի • Ստէպ հաղորդուելու վրայ	88
ԻԱ • Հաղորդուելու կերպին վրայ	91

Մ Ա Ս Ն Ե Ր Ր Ո Ր Գ

Ա • Առաքինութեանց մէջ ընտրութիւն ընելու վրայ	94
Բ • Նոյն բանին այսինքն առաքինութեանց մէջ ընտրութիւն ընելու վրայ	98
Գ • Համբերութեան վրայ	102
Դ • Արտաքին խոնարհութեան վրայ	106
Ե • Ներքին խոնարհութեան վրայ	108
Զ • Խոնարհութիւնը ինչպէս Վարդուս անար- գանք սիրել կու տայ	113

Է . Ի՛նչպէս կրնանք աղէկ անուննիս պահել խոնարհութեան դէմ ջընելով	116
Ը . Ուրիշներուն հետ հեղութեամբ վարուելու վրայ . ու բարկութեան դէմ ինչ դեղ որ պէտք է ընել	120
Թ . Ի՛նչ կերպով մենք մեղի հետ ալ հեղու- թիւն բանեցընենք պիտոր	124
Ժ . Ի՛նչ կերպով գործքերնուս մէջ ժրաջան պէտք է ըլլանք , առանց խռովելու ու շիտ- թելու	126
ԺԱ . Հնազանդութեան վրայ	128
ԺԲ . Ողջախոհութեան վրայ	131
ԺԳ . Ողջախոհութիւնը պահելու համար խրատ ներ	134
ԺԴ . Ի՛նչպէս հարստութեան մէջ կրնայ մէկը աղքատ ըլլալ հոգւով	136
ԺԵ . Ի՛նչպէս կրնանք հարստութիւննիս պահել լով իրօք աղքատութիւն ընել	138
ԺԶ . Ի՛նչ կերպով իրական աղքատութեան մէջ հոգւով հարուստ կրնայ ըլլալ մէկը	142
ԺԷ . Բարեկամութեան վրայ , ու նախ անկարդ ու անտախ բարեկամութեան	144
ԺԸ . Սիրահարութեան վրայ	146
ԺԹ . Ճշմարիտ բարեկամութեան վրայ	149
Ի . Աղէկ ու դէշ բարեկամութիւններուն մէջ եղած տարբերութիւնը	152
ԻԱ . Գէշ բարեկամութեան դէմ խրատներ ու դեղեր	155
ԻԲ . Քանի մը ուրիշ խրատներ ալ բարեկամու- թիւններու վրայ	158
ԻԳ . Արտաքին մահացուցմունքներու վրայ	160
ԻԴ . Ընկերութեանց ու առանձնութեան վրայ	165
ԻԵ . Վայելուչ հագուելու վրայ	168
ԻԶ . Խօսելու վրայ , ու մանաւանդ Աստուծոյ վրայ ինչպէս պէտք է խօսիլ	170
ԻԷ . Պարկեշտ կերպով խօսելու , ու ակնածու- թեամբ ուրիշներու հետ վարուելու վրայ	171
ԻԸ . Յանդուգն դատողութեան վրայ	173
ԻԹ . Բամբասանաց վրայ	178

1.	Խօսելու վրայօք քանի մը ուրիշ խրատներ .	183
1Ա.	Զբօսանաց վրայ , ու նախ անմեղ ու գովելի դբօսանաց	185
1Բ.	Արդիլած խաղերու վրայ	186
1Գ.	Պար պարելու և ուրիշ անմեղ բայց վտան- գաւոր դբօսանքներու վրայ	188
1Դ.	Խաղալու կամ պարելու ատենին վրայ	190
1Ե.	Ի՛նչպէս պէտք է հաւատարիմ ըլլալ Աս- տուծոյ թէ մեծ և թէ պղտի բաներու մէջ	191
1Զ.	Արդար ու բանաւոր ըլլալու վրայ	194
1Է.	Բաղձանքներու վրայ	196
1Ը.	Կարգուածներուն համար խրատ	198
1Թ.	Ամուսնական պարկեշտութեան վրայ	204
Խ.	Որբւարիներուն համար խրատ	208
ԽԱ.	Աղջիկներու համար ալ խօսք մը	213

Մ Ա Ս Ն Չ Ո Ր Բ Ո Ր Դ

Ա.	Որդիք աշխարհի ըսուածներուն խօսքին նայելու չէ	214
Բ.	Հողւոր կեանք սկսելու համար պէտք է սիրտ ընել	217
Գ.	Փորձութիւններուն ինչ ըլլալը , ու փորձու- թիւն զգալուն և անոնց հաւանելուն մէջ եղած տարբերութիւնը	218
Դ.	Երկու աղուոր օրինակ նոյն բանին վրայ	221
Ե.	Քաջալերութիւն փորձութեան մէջ ելող հոգիի մը	223
Զ.	Ի՛նչպէս փորձութիւնն ու հեշտութիւնը կրնան մեղք ըլլալ	224
Է.	Ծանր փորձութիւններու դէմ պէտք է եղած դեղերը	226
Ը.	Թեթև փորձութիւններու ալ պէտք է դէմ կենալ	227
Թ.	Պղտիկ փորձութիւններուն ի՛նչպէս պէտք է դէմը առնել	229
Ժ.	Ի՛նչպէս սրտերնիս պէտք է զօրացընենք փորձութիւններու դէմ	230

ԺԱ. Սրտի անհանդարտութեան վրայ 231

ԺԲ. Տրամուլթեան վրայ 234

ԺԳ. Հոգևոր ու զգալի միսիթարութիւններու
վրայ ու ինչպէս պէտք է վարուինք ա-
նոնց մէջ 236

ԺԴ. Սրտի ցամաքութեան ու ամլութեան վրայ 243

ԺԵ. Վերի ըսածիս ապացոյցը յայտնի օրինա-
կով մը 248

Մ Ա Ս Ն Հ Ի Ն Գ Ե Ր Ո Ր Գ

Ա. Բարի առաջադրութիւններնիս ամեն տարի
պէտք է նորոգենք, հոս ընելու կրթու-
թիւններովս 252

Բ. Աստուծոյ ողորմութեանը վրայ, որ մեզի
ըրեր է՝ իր ծառայութեանը կանչելով
զմեզ, անչի ըրած առաջադրութիւններ-
նուս համեմատ մտածական մը 253

Գ. Հոգևոր կենաց մէջ մեր հոգւոյն ըրած յա-
ռաջադիմութեանը վրայ քննութիւն 256

Դ. Աստուծոյ հետ ինչպէս վարուելնուս վրայ
քննութիւն 257

Ե. Մեզի հետ ինչպէս վարուելնուս վրայ քնն-
նութիւն 259

Զ. Ուրիշներուն հետ ինչպէս վարուելնուս վը-
րայ քննութիւն 261

Է. Ներքին յօժարութիւններնուս վրայ քննու-
թիւն —

Ը. Ի՞նչ բազմանքներ որ քննութենէն ետքը
պէտք է ունենանք 263

Թ. Բարի առաջադրութիւններնիս նորոգելու
յարմար մտածականներ 264

Ժ. Հոգւոյն արժանաւորութեան վրայ մտա-
ծական —

ԺԱ. Աւարիտութեանց ինչ անդին բան ըլլալուն
վրայ մտածական 265

ԺԲ. Սուրբերուն սուած օրինակին վրայ մտա-
դրութիւն 266

ԺԳ. Քրիստոսի մարդասիրութեանը վրայ մտա-
ծութիւն 267

ԺԴ . Աստուծոյ մեր վրայ ունեցած յաւիտեանս կան սիրոյն վրայօք մտածական	269
ԺԵ . Վերի մտածականներուն ետեւէն ընկուհա- ռաջանքներ, ու աս կրթութեան ստուղը	270
ԺԶ . Աս կրթութեանէն ետքը պահելու զգաց- մունքները	271
ԺԷ . Աս հոգեւոր կենաց ներածութեանը գէմ երկու սուարկութիւն կարելի է որ ըլ- լուի, անոնց պատասխանը	272
ԺԸ . Ետքի ու գլխաւոր իրեք խրատներս աս նե- րածութեան վրայ	274

